

**Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Neveléstudományi Doktori
Iskola**

Sportpedagógia alprogram

Doktori Iskola vezetője: Prof. Dr. Szűts Zoltán, PhD, egyetemi tanár

Doktori Iskola Programigazgatója: Dr. Szőke-Milinte Enikő, PhD, egyetemi docens

Molnár Anita

**EGÉSZSÉGMAGATARTÁS, ÉRTÉKKÖZVETÍTÉS ÉS
CÉLRENDSZER: LEHETŐSÉGEK A TESTNEVELÉS
TANTÁRGY TARTALMI ÉS MÓDSZERTANI
FEJLESZTÉSÉRE**

Egyetemi doktori (PhD) értekezés

Témavezetők:

Prof. Dr. Bognár József, egyetemi tanár

Dr. Vajda Ildikó, főiskolai tanár

Eger

2025

Nyilatkozat a munka önállóságáról, a szakirodalmi források megfelelő idézéséről

Alulírott *Molnár Anita* ezennel kijelentem, hogy az *Egészségmagatartás, értékközvetítés és célrendszer: lehetőségek a testnevelés tantárgy tartalmi és módszertani fejlesztésére* című doktori értekezést magam készítettem, és abban csak a szakirodalmi hivatkozások listáján megadott forrásokat használtam fel. Minden olyan részt, amelyet szó szerint, vagy azonos tartalomban, de átfogalmazva más forrásból átvettem, a forrás egyértelmű megadásával megjelöltem.

Nyíregyháza, 2025. május 10.

.....

az értekezés készítőjének aláírása

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS	6
1.1. Témaválasztás indoklása	6
1.2. Problémafelvetés	8
1.3. Célmeghatározás, kutatási kérdések, hipotézisek	10
2. SZAKIRODALMI HÁTTÉR	11
2.1. Az egészségmagatartáshoz és egészségneveléshez kapcsolódó fogalmi keretek	12
2.1.1. Az egészségmagatartás fogalmi keretei, elméleti modellek	12
2.1.2. Az egészségnevelés fogalmi keretei.....	18
2.2. Értékek és érték közvetítés a nevelési-oktatási folyamatban, napjaink fogalmi keretei és megközelítései	20
2.3. Az egészség értéként történő közvetítése, példamutatás a nevelési folyamatokban	23
2.4. A testnevelés tantárgy célrendszere	25
2.4.1. A testnevelés tantárgy szabályozása, tantervméletek	25
2.4.2. A testnevelés tantárgy célja és értékei napjaink szabályozó rendszere által	29
2.4.3. A testnevelés tantárgy érték közvetítése, magatartástevékenységi modellje és módszertani jellemzői.....	34
2.4.4. A testnevelés tantárgy jellemzői, megújítást igénylő területei hazai és nemzetközi vonatkozásban	36
2.5. A köznevelés és a testnevelőtanár-képzés kapcsolata.....	39
2.5.1. A testnevelő tanárokkal és a testnevelő tanár szakos hallgatókkal szemben állított követelmények	39
2.5.2. A képzés és a gyakorlat cél- és értékrendszerének jellemzői, egységességének problematikája.....	46
3. ANYAG ÉS MÓDSZER	49
3.1. Mintavételi eljárás és a minta jellemzése	49
3.2. Kutatási protokoll.....	60
3.3. Adatfelvétel eszközei.....	62
3.4. Adatalemzés	66
4. EREDMÉNYEK.....	68
4.1. A testnevelés tantárgy szabályozása a Nemzeti alaptantervekben célok, értékek, tartalom és követelmények alapján.....	68

4.1.1.	Nemzeti alaptantervek elemzése	68
4.1.1.1.	Nemzeti alaptanterv 1 (NAT, 1995)	68
4.1.1.2.	Nemzeti alaptanterv 2 (NAT, 2003)	70
4.1.1.3.	Nemzeti alaptanterv 3 (NAT, 2007)	72
4.1.1.4.	Nemzeti alaptanterv 4 (NAT, 2012)	73
4.1.1.5.	Nemzeti alaptanterv 5 (NAT, 2020)	75
4.2.	Célok, egészségmagatartás, értékközvetítés szerepe az iskolai testnevelésben: fókuszban a képzés és a gyakorlat résztvevői	80
4.2.1.	Testnevelés tantárgyhoz kapcsolódó célrendszer	80
4.2.2.	A Nemzeti alaptanterv által hangsúlyozott tantárgyi célok prioritása nemek, képzés előrehaladása és oktatói-nevelői tapasztalat alapján.....	88
4.2.3.	A vizsgált csoportok egészségmagatartási szokásai.....	97
4.2.4.	A hallgatók, oktatók, szakvezetők és testnevelő tanárok egészségmagatartási szokásainak közvetítése	99
4.2.5.	A csoportok módszerei, eszközei a helyes egészségmagatartási szokások értékközvetítésére.....	102
4.3.	Egységmagatartás, értékközvetítés és célrendszer a testnevelőtanár-képzésben..	109
4.3.1.	A testnevelő tanár szakos hallgatók, szakmódszertant oktatók és szakvezetők véleménye az egészségmagatartásról, a testnevelés tantárgyhoz kapcsolódó cél- és értékrendszerről.....	109
4.3.2.	A testnevelőtanár-képzésre vonatkozó gyakorlatorientált és értékközpontú pilot program kidolgozásának, tartalmi és módszertani fejlődésének értékelése	123
5.	MEGBESZÉLÉS	129
5.1.	Legfontosabb eredmények	129
5.2.	Hipotézisek igazolása	142
5.3.	A kutatási gyakorlati jelentősége, ajánlások megfogalmazása	146
6.	ÖSSZEFOGLALÁS.....	150
7.	IRODALOMJEGYZÉK	152
8.	TUDOMÁNYOS PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE	164
9.	KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS.....	167
10.	ÁBRA- ÉS TÁBLÁZATJEGYZÉK.....	168

MELLÉKLET.....	170
1. számú melléklet: KEB határozat	170
2. számú melléklet – Hallgatói kérdőív	171
3. számú melléklet – Oktatói kérdőív	180
2. számú melléklet – Szakvezetői kérdőív	190
3. számú melléklet – Testnevelő tanári kérdőív	200
4. számú melléklet – Tanulói kérdőív.....	210
5. számú melléklet – Hallgatói strukturált interjú kérdései	220
6. számú melléklet – Szakmódszertani kurzust oktatói és szakvezetői strukturált interjú kérdései	221
7. számú melléklet – Mélyinterjú kérdései	223

1. Bevezetés

1.1. Témaválasztás indoklása

A mindennapos testnevelés bevezetésével a testnevelés tantárgy nagy változásokon ment keresztül, amely megjelenik a tantárgy célrendszerében, tartalmában és hatásrendszerében, emellett egyúttal a testnevelő tanárok felé állított követelményekben is (Csányi, 2019). A testnevelés tantárgy által közvetített célrendszert a jogi szabályozások, a szakma hagyományai, az innovatív fejlesztései és a társadalmi elvárások határozzák meg, míg a tervezés és a tanítás során a Nemzeti alaptanterv 2020 az első számú dokumentum, emellett az erre épülő kerettantervek és helyi tantervek (Bognár, 2019). A testnevelés tantárgyat szabályozó Nemzeti alaptanterv (2020) meghatározza az alapelveket, célokat, értékeket, tartalmat és szemléletet a Testnevelés és egészségfejlesztés tanulási területen, mely befolyással van a testnevelő tanárok és a testnevelő tanár szakos hallgatók munkájára és gyakorlatára. A szabályozó dokumentumok bizonyos értékek melletti elköteleződést írnak elő, ugyanakkor elengedhetetlen a különböző alternatívák megalkotása. A köznevelés feladata, hogy megismertessük a tanulókkal a különböző értékeket, normákat, szokásokat, hogy később lehetőségük legyen a saját értékrendszerük, normáik és világlátásuk kialakítására. A folyamatban fontos a tanulókat megtanítani helyesen dönteni, ugyanis az általuk elfogadott értékeket ők választják (Nahalka, 2022). Napjaink értelmezésében a neveléstudomány szempontjából az érték kettős funkciót tölt be, amely a közösségfejlesztő és önfejlesztő komponens által az értékek és értékközvetítés kiindulópontja a konstruktív életvezetés (Bábosik, Borosán és Budainé, 2021).

A pedagógiai folyamatok tervezése szempontjából elsődleges feladat a pontos célok megfogalmazása, valamint a képzés és a gyakorlat egységessége. A célok felállítása irányulhat a jövő egy meghatározott időpontjára, mely lehet rövidtávú vagy hosszútávú fejlődési folyamat. A célok felállításával lényeges meghatározni, hogy mit szeretnénk elérni. A nevelési célok érvényesülésének formái között az iskolai intézményes nevelés a formális nevelés csoportjába tartozik, mely egy tudatos, célirányos, szervezett és tervezett folyamat. Jellemzői, hogy a céljait rendeletek határozzák meg, konkrét műveltségi és kompetencia elvárások mutatkoznak meg, nevelés-oktatási ciklusokra és évfolyamokra tagolódik, felkészített pedagógusok végzik, a nevelők személyes tapasztalata és motiváltsága meghatározza az eredményt (Bognár, 2023).

A testnevelés az egyetlen olyan tantárgy, amely komplex módon fejleszti a pszichomotoros, a kognitív és az affektív tanulási területet, melynek középpontjában az egészség áll. Célrendszerében és nevelési hatásrendszerében a személyiségformáláson keresztül alakítja az élethosszig tartó, fizikailag aktív, egészségtudatos és jövőorientált szokás-

és magatartásrendszert. Az itt szerzett tudás, képesség és attitűd befolyással van a tanulók ön- és közösségfejlesztő magatartására és tevékenységére (Csányi és Révész, 2021). Az élethosszig tartó fejlesztő hatás a megfelelő ismeretek, képességek, attitűdök átadása és fejlesztése különböző tartalmakkal, illetve célirányos és rendszeres sporttevékenységekkel érhető el optimálisan (Hamar és Karsai, 2017).

A testnevelés tantárgyhoz kapcsolódó cél-, érték- és szemléletrendszer, emellett a helyes egészségmagatartás kialakításában fontos szerepe van a köznevelési intézményeknek, ezen belül a testnevelő tanároknak és a testnevelő tanárjelölteknek, amely az egészség fenntartásához szükséges ismeretet és aktivitást alakítja, továbbá a jövő generációjának tudás- és szokásrendszerét formálja (Fügedi, 2018). Középpontjában a testnevelő tanárok és testnevelő tanár szakos hallgatók által megvalósuló fizikailag aktív egészséges életmódra nevelés áll, amely pontosan megtervezett nevelési stratégián keresztül válik a személyiség részévé (Csányi, 2010). A testnevelő tanárok és a jövő testnevelő tanárai mintaadó személyiséggé válhatnak, illetve nagymértékben meghatározhatják a generációk testnevelés tantárgyról alkotott értékeit, célrendszerét, életmódját és egészségmagatartását (Pinczés és Pikó, 2017). A testnevelés oktatása során a testnevelő tanárok és a testnevelő tanár szakos hallgatók szemlélete, értékei, célrendszere ebből kifolyólag hatással van az általuk közvetített értékekre (Fien és Maclean, 2014), továbbá a testnevelő tanároknak kiemelkedő szerepe van a személyiségfejlesztésben, mely biztosítja a korszerű, minőségelvű testnevelés megvalósulását (Bognár, 2020). Napjainkban létfontosságú, hogy a testnevelő tanárok és a testnevelő tanár szakos hallgatók egészségtudatosan éljenek, mellyel megfelelő iránymutatást nyújthatnak a jövő generáció szemléletrendszerére és életmódjára (Christodoulou, 2011).

A testnevelés tantárgy hatékonysága abban rejlik, hogy a nevelési-oktatási folyamatokban különböző eszközökkel, módszerekkel a sporttevékenységek által formálja a viselkedést, a magatartást és a különböző személyiségjegyeket. A nevelélméletben számos módszer áll rendelkezésre, melyet a testnevelés tantárgy esetében a gyerekek szokás-, magatartás-, személyiségformálásra alkalmas. Ezeknek a módszereknek csupán a testnevelő kreativitása szabhat határt. A módszerek összekapcsolása, újabb módszerek fejlesztése is megfelelő, amelyekkel nagy fejlődést lehet elérni a tanulók körében. Emellett fontos szem előtt tartani az oktatás céljait, tartalmát, figyelembe véve a tanulók egyéni képességeit, adottságait és a tanulási környezetet (Falus és Szűcs, 2022).

1.2. Problémafelvetés

A kutatás bemutatja a testnevelés tantárgy és a testnevelőtanár-képzés egységes irányelveken történő működésének jelentőségét, ezáltal szükséges a szabályozó dokumentumok elemzése, tartalmi és módszertani fejlesztése a képzés és a gyakorlat résztvevőinek egészségmagatartása, értékközvetítése és célrendszere által. A Nemzeti alaptanterv és kerettantervek számos célt határoznak meg, ugyanakkor széles körű problémát jelent a szabályozó dokumentumok és a pedagógiai gyakorlat közötti különbség. Ez a fogalmi, értékrendszeri, szemléleti és módszertani eltérés nagyban befolyásolhatja az oktatás minőségét és eredményességét. További problémát okoz, hogy a Nemzeti alaptantervben a testi és lelki egészség fejlesztési területen megjelölt irányelvek nem jelölik egységesen a tanulási területekhez a megfelelő alapelveket és célokat (Vass és mtsai., 2015).

Fontos megállapítás, hogy a tantervi szabályozás módosításakor központi tényezők a testnevelő tanárok pedagógiai meggyőződése és a testnevelés tantárgy célrendszere, melyet társadalmilag kódolt mintaként visznek tovább, ezek több generáción keresztül határozzák meg a nevelés-oktatás folyamatát. A Nemzeti alaptantervek fejlődését megfigyelve ennek ellenére napjainkban megállapítható, hogy a tantervi szabályozások merevek és a túlcentralizált oktatásirányítás miatt nem megvalósítható a pedagógusok részéről a rugalmasság és a tanulóközpontúság (Chrappán, 2022).

Megfigyelhető, hogy több hazai kutatás összegezte a tantervi szabályozások általános és bizonyos szempontrendszer szerinti jellemzőit (Beregi, 2024; Bognár 2019; Bognár, 2020; Bognár és Révész, 2009; Csányi és Révész, 2021; Hamar, P., 2012; Moravec, 2022; Molnár, Bognár és Vajda, 2021; Molnár és mtsai., 2023; Rétsági, Morvay-Sey és Csányi, 2015), azonban jelentős probléma, hogy a testnevelőtanár-képzésre vonatkozó szabályozó dokumentumok nem mutatnak egységes irányt az értékek alapján, valamint a tanárképzést és a köznevelési rendszert meghatározó követelmények, elvárások és iránymutatások között eltérés mutatkozik. A Nemzeti alaptantervben (2020) a tantárgy fő céljai, mint például a fizikai aktivitás és a fittség nem kap elég hangsúlyt (Bognár, 2020) annak ellenére, hogy a testnevelés tantárgy módszertana a mozgás és a sport megszerettetését tűzte ki legfőbb célul (Tóth és mtsai., 2019). Emellett a testnevelő tanárok és a testnevelő tanár szakos hallgatók fontos célnak ítélik meg a fizikai aktivitást, a sokoldalú mozgásfejlesztést és a tanulók egészségmagatartásának formálását (Borbély 2019; McEvoy és mtsai., 2017; Moen és Green, 2013; Messing és mtsai., 2019; Molnár, 2021; Molnár, Vajda és Bognár, 2024; Neil-Sztramko és mtsai, 2021; Lappints és H. Ekler, 2022; Verstraete és mtsai., 2007).

A testnevelő tanárok és a testnevelő tanár szakos hallgatók eltérő egészségmagatartási szokásokkal jellemezhetők (Bíró, 2007; Christodoulou, 2011; Pino-Juste, Gutierrez-Sanchez és Alvarinas-Villaverde, 2013; Laudanska-Krzeminska, 2014; Ferry és Romar, 2020; Láng, Bíró és Kopkáné, 2012; Vajda és mtsai., 2018; Simkó és Uvacsek, 2021). A testnevelő tanárok és a sportszakos hallgatók többnyire egészségtudatosan élnek, a hallgatók körében azonban gyakoribbak az egészségkárosító magatartási szokások. A testnevelő tanárok egyik fontos feladata a példamutatás és az értékek közvetítése, melyet hangsúlyoz a NAT (2020), Bognár (2020) testnevelő tanár szakos hallgatókra vonatkozó képzési és kimeneti követelményei által felállított komponensek, a NASPE (2004) kezdő pedagógusokra vonatkozó standardjai, melyet Bíró és mtsai. (2011) és Kiss (2016) is megerősített.

Korábbi kutatások is kiemelik a felnővekvő nemzedékek egészségmagatartásának formálását, melyhez szükség van új szemléletmódra és a módszertan kidolgozására. Ezek alapján a testnevelés óra keretén belül a legfőbb feladat biztosítani az egészségtudatosság és egészségmagatartás formálását, amelyet megfelelő stratégiákkal, módszerekkel és eszközökkel lényeges kivitelezni (Meleg, 2006). Ismert, hogy az iskola értékközvetítés nélkül nagymértékben rontja a nevelési-oktatási folyamat célirányosságát és hatásfokát (Bábosik, 2001). A testnevelő tanári képességek és készségek közül viszont nem egyszerű meghatározni, hogy a mintaadásban és a pozitív egészségmagatartás kialakításában melyik kapjon nagyobb szerepet, és ezek mely módszerekkel valósíthatók meg (Révész, 2019). A gyakorlatban számos módszertani ajánlás fogalmazódott meg, amely hozzájárul a testnevelés tantárgy fejlődéséhez (Bábosik, 2004; Kotschy, 2022; Fügedi 2018; Csányi és Révész, 2021), valamint már nem minden esetben érvényesül a hagyományos katonás tanári stílus és az edzői szemléletű testnevelő tanári pedagógiai gyakorlat (Gombocz, 2019). Pedagógiai alapelvek között napjainkban a fejlettségközpontúság, tanulásközpontúság, egészségorientáltság, célorientáltság, pozitív tanulási környezet, inkluzív és interkulturális pedagógiai szemlélet és reflektivitás érvényesül (Fügedi, 2018; Hamar, Czirják és Kövesdi, 2020; Csányi és Révész, 2021).

Az egészségmagatartásra, értékközvetítésre alkalmazott módszerek és eszközök vizsgálata a testnevelés tantárgyra vonatkozó kutatásokban hiányterületként merül fel. Jelentős változást hozhatna a gyakorlatra és a tapasztalatokra épülő szabályozó dokumentumok fejlesztése, mind a testnevelőtanárr-képzésben, mind a köznevelésben, melynek kiindulópontja a megfelelő célrendszer, értékrendszer és szemlélet megfogalmazása.

1.3. Célmeghatározás, kutatási kérdések, hipotézisek

Kutatás célja

Magyarországon csekély kutatás áll rendelkezésre, hogy a tanárképzés komplex feladatkörét hogyan lehetne közelebb hozni a köznevelés tapasztalataival, ugyanis a testnevelőtanár-képzésre és a testnevelés tantárgyra irányuló hazai szabályozás vizsgálata és fejlesztése a testnevelés tantárgyra vonatkozóan még nem történt meg (Bognár, 2020). Kutatásunk a testnevelőtanár-képzés és a testnevelés tantárgy helyzetének vizsgálatára és fejlesztésére irányul, kiemelten a testnevelőtanár-képzésben részt vevő hallgatók és a tanulmányaik során az ismeretüket, készségüket és attitűdjüket befolyásoló egyetemi oktatók és szakvezetők, valamint a köznevelésben részt vevő testnevelő tanárok és tanulók oldaláról. Kiemelt feladatunknak tartjuk a pozitív egészségmagatartás, értékközvetítés és a filozófiai irányultsághoz tartozó tantervi döntéshozatal jelentőségének hangsúlyozását, formálását, ugyanis a leendő testnevelő tanárok a jövő generációjának érték- és szokásrendszerét, valamint a magatartását fogják meghatározni. Elsődleges célunk bemutatni a testnevelő tanár szakos hallgatók, a testnevelőtanár-képzésben részt vevő oktatók, és gyakorló iskolai szakvezetők egészségmagatartásának, értékközvetítésének és célrendszerének összefüggéseit a testnevelés tantárgy céljai és értékei tükrében, pontos képet kapva a testnevelőtanár-képzés jelenlegi helyzetéről. Emellett a gyakorlat szempontjából további célunk a gyakorlatban részt vevő testnevelő tanárok egészségmagatartásának, értékközvetítésének és célrendszerének bemutatása és a diákok véleményének feltárása a testnevelés tantárgy jelenlegi megítéléséről, a testnevelő tanárok által közvetített tudásról, értékekről és szemléletről. Célunk továbbá, hogy az eredmények alapján javaslatokat fogalmazzunk meg a testnevelőtanár-képzés és a testnevelés tantárgy fejlesztésére, segítve és támogatva a leendő testnevelő tanárok, egyetemi oktatók, gyakorló iskolai szakvezetők és testnevelő tanárok munkáját.

Kutatási kérdések

A kutatás előkészítése során és a nemzetközi szakirodalmak alapján több kérdés felmerült a testnevelő tanár szakos hallgatók, oktatók, szakvezetők, testnevelő tanárok és tanulók egészségmagatartásával, értékközvetítésével és célrendszerével kapcsolatban:

1. A Nemzeti alaptanterv által meghatározott célok közül melyeket tartják a legfontosabbnak a testnevelés tantárgy oktatása során?
2. A vizsgált minta által fontosnak vélt célok egységességet mutatnak a Nemzeti alaptanterv által hangsúlyozott célokkal?

3. A hallgatók, oktatók, szakvezetők, testnevelő tanárok és tanulók milyennek ítélik meg az egészségmagatartásukat/egészségi állapotukat/edzettségi állapotukat/életminőségüket/egészségtudatosságukat?
4. Milyen szerepet és feladatot tulajdonítanak a testnevelő tanároknak a pozitív egészségmagatartási szokások kialakításában, emellett mely egészségmagatartási tényezők közvetítésére fektetik a legnagyobb hangsúlyt a tanítás során?
5. Mely eszközöket, módszereket alkalmaznak, amelyek formálják a tanulók életmódját és egészségmagatartását?
6. A gyakorlatorientált és értékközpontú pedagógusképzés tartalmi megújítását célzó pilot program kidolgozásának milyen okai és előzményei vannak, milyen változások, fejlődések, hasonlóságok és különbségek figyelhetők meg a testnevelőtanár-képzés új képzési programjában, továbbá milyen jelentős eredmények várhatók?

Kutatási hipotézisek

H₁: A hallgatók, szakvezetők, oktatók, testnevelő tanárok és tanulók szerint a testnevelés célja elsősorban a mozgás és a sport megszerettetése és a helyes egészségmagatartási szokások kialakítása.

H₂: A hallgatók, szakvezetők, oktatók, testnevelő tanárok és tanulók által megjelölt tantárgyi célok prioritása eltérő a nemek, a képzés előrehaladása és az oktatói-nevelői tevékenység tekintetében, emellett nem mutat egységességet a Nemzeti alaptanterv által hangsúlyozott célokkal.

H₃: A vizsgált csoportok eltérő egészségmagatartási szokásokkal jellemezhetők.

H₄: A hallgatók, oktatók, szakvezetők és testnevelő tanárok a tanórán nem fordítanak kellő hangsúlyt a pozitív egészségmagatartási szokások optimális mértékű közvetítésére.

H₅: A csoportok különböző módszereket, eszközöket alkalmaznak a helyes egészségmagatartási szokások értékközvetítésére.

H₆: A gyakorlatorientált és értékközpontú pedagógusképzés tartalmi átalakítása pilot program a testnevelőtanár-képzés cél- és értékrendszerében is jelentős fejlődést eredményez, ezáltal jobban illeszkedik a testnevelés tantárgy szabályozó dokumentumaihoz és gyakorlatához.

2. Szakirodalmi háttér

2.1. Az egészségmagatartáshoz és egészségneveléshez kapcsolódó fogalmi keretek

Az elméleti háttér fejezete, alfejezetei - melyeknek tartalma a doktori értekezés fogalmi rendszerének bemutatása - nagymértékben támogatták a kutatás azon lépéseit, amelyek az egészségmagatartás, értékközvetítés és célrendszer módszertani struktúrájára irányultak. Az egészségmagatartáshoz és egészségneveléshez kapcsolódó szakirodalmak hozzájárultak a nevelési-oktatási folyamatban az ehhez tartozó tartalmi elemek, szabályozó rendszerek, kialakítandó értékek, hiányzó területek megismeréséhez. Az értékközvetítés fejezetéhez tartozó fogalomrendszerek megismerése lehetővé tette az egészség értékként történő közvetítésének módszereit, a példamutatás lehetőségeit.

Az egészségmagatartás értelmezéséhez nélkülözhetetlen a fogalmi keretek fejlődésének meghatározása. Ebben az esetben az egészségmagatartáshoz kapcsolódó fogalmak, például az egészség, egészségműveltség, egészségtudatosság fogalmi rendszere is hozzájárul az egészségmagatartás fogalmának kialakulásához és változásához. Mindezek ismerete meghatározó a helyes egészségmagatartás közvetítéséhez.

2.1.1. Az egészségmagatartás fogalmi keretei, elméleti modellek

Az egészségmagatartás fogalomrendszere rendkívül bonyolult és a mai napig számos meghatározás és megközelítés létezik. A definíciók közül több esetben figyelhető meg hasonlóság és azonos megközelítés, azonban láthatóak különböző szempontú megközelítések is.

Az egészségmagatartás fogalomrendszerének kialakulása esetében az első jelentős dokumentum Kasl és Cobb (1966) meghatározása, mely szerint az egészségmagatartásnak három típusa van: (1) a preventív magatartás, (2) a betegség-magatartás és (3) a beteg-szerep magatartás. Ebből a szempontból az egészség megtartásához az első lépés a betegségek és egészségproblémák megelőzése. Betegség jelenlétében pedig a betegség meghatározása és a gyógy mód keresése, majd ezt követően a felépülés. Az egészségmagatartás ebben az értelmezésben azokat a viselkedési formákat jelenti, amely az egészség megtartására irányul. A preventív magatartás szempontjából kulcsfontosságú Belloc és Breslow (1972) elmélete, mely szerint a mindennapi tevékenységek között az alvásidő, étkezési szokások, testtömeg-ellenőrzés, fizikai rekreációs tevékenységek, alkoholos italok mérsékelt fogyasztása és a nemdohányzás alapvető tényezők az egészséges életmód fenntartásához. A preventív

viselkedéshez kapcsolódik Harris és Guten (1979) egészségvédő viselkedésének definíciója, amely nem csupán orvosilag jóváhagyott tevékenységeket foglal magába. Az egészségmagatartás legfontosabb alkotóelemei a fizikai aktivitás, tudatos táplálkozás, személyi higiéné, rendszeres önellenőrzés, szerrel való visszaélések elkerülése, kiegyensúlyozott lelki élet, pihenés higiénája és a szűrővizsgálatok (Szakály, 2016). Fináncz és Csima (2019) megerősítette az egészséges életmódhoz, egészségmagatartáshoz kapcsolódó modelleket, melyek szerint a társadalom egészségi állapota és egészségmagatartása nem csak az egészségügyi ellátórendszer feladata, hanem a különböző szocializációs színtereké is, mint például az oktatási intézmények, amelyek nyílt vagy rejtett formában hordoznak értékeket, normákat, célokat, valamint viselkedési mintákat közvetítenek és befolyásolják a jövő generációjának gondolkodását, célrendszerét, értékrendszerét, magatartását és az egészséggel kapcsolatos döntéseit (2019).

Marc Lalonde (1974) által az egészség és egészségmagatartás új perspektívába került. Az általa írt dokumentum ezek mellett a kanadaiak egészségről szóló jelentés. Lalonde egészségmező elmélete szerint a (1) biológiai, (2) életmódbeli és (3) környezeti faktorok játszanak szerepet az egyén egészségmagatartásában. Emellett az egészségügyi ellátás támogatása is nélkülözhetetlen, amely hozzájárul a társadalom egészségi állapotához. A biológiai faktor közé sorol minden olyan fizikai és mentális tényezőt, amely az emberi testen belül alakul ki és egyénenként eltérőek. Ezek alapján a genetikai öröklődés, öregedés folyamata és számos belső tényező, például izomzat és csontszerkezet, idegrendszer, szív- és érrendszer, emésztőrendszer, endokrinrendszer állapota szerepet játszik az egészség fenntartásában. A környezeti faktorba tartoznak az emberi testen kívüli külső tényezők, amelyre az egyénnek nincs ráhatása. Ilyenek például a levegő-, víz- és zajszennyezés egészségügyi kockázatai. Az életmódbeli faktorba az egyén egészségét befolyásoló döntései, szokásai tartoznak (Lalonde, 1974). A jelentés felhívta a figyelmet arra, hogy az egészségért leginkább az egyén a felelős, ugyanis a pozitív egészségmagatartásával és életmódjával nagymértékben hozzájárul a betegségek megelőzéséhez (Boros, 2019).

Becker (1974) definíciója ehhez hasonlóan megerősíti az egyén döntéseit és a környezeti tényezők jelentőségét. Ezek alapján az egészségmagatartás olyan cselekvés, amelyet az egészség érdekében tesz az egyén. Ez magába foglalja az ehhez tartozó tudást, attitűdöt, normát és azokat a gyakorlatokat, melyet a választási lehetőségek és a környezeti tényezők befolyásolnak. Az egészségmagatartás az egészség fenntartását, megőrzését és fejlesztését biztosítja, azonban ennek ellenkezőjére is képes, például a betegségek kialakulását is elősegítheti, amennyiben nem megfelelő az egyén egészségmagatartása. Ezt követően

meghatározó egészségpolitikai dokumentum az Ottawai Egyezmény (WHO, 1986), melyben az egészség holisztikus megközelítése kerül előtérbe, mely szolgálja a társadalom egészségfejlesztését.

A továbbiakban az egészségi állapot és az egészségmagatartás elméletei között ismételt a preventív megközelítés nyert teret. Conner és Norman (1996) definíciója alapján az egészségmagatartás olyan tevékenységeket foglal magába, amelyet a betegségek megelőzéséhez, valamint az egészség és a jólét fenntartása érdekében végeznek. Gochman (1997) használta az egészség-magatartás fogalmát először, mely azokat a magatartási mintákat, cselekvéseket és szokásokat foglalja magába, amelyek hozzájárulnak az egyén egészségi állapotának megőrzéséhez, helyreállításához. A magatartások magukba foglalják az orvosi szolgáltatások igénybevételét és az egyén egészségmagatartását, például a táplálkozást, testmozgást, dohányzást és az alkoholfogyasztást. Conner és Norman (1996), valamint Hochman (1997) meghatározásai szerint az egészségjavító és egészségkárosító magatartás élesen elkülönül. Conner (2015) ezek alapján hangsúlyozza, hogy az egészségmagatartásra irányuló beavatkozásokat az egyének szükségleteihez kell igazítani, ezáltal fontos az egészség fenntartása érdekében az egyes egészségmagatartáshoz kapcsolódó tényezők pozitív hatásaira és az egészségkárosító magatartásformák negatív hatásaira felhívni a figyelmet. Ezt követően a cselekvési szakaszban kiemelt jelentőségű a külső segítségnyújtás a célok elérése érdekében.

Glanz (2002) definíciója alapján, egészségmagatartáson az egészségre irányuló magatartásformákat értjük, melynek számos megnyilvánulási formája lehet. Ilyen például az öngondoskodás, az egészségügyi ellátórendszer alkalmazása, a táplálkozási szokások, szexuális magatartás és az egészségkárosító rizikómagatartások.

Az egészségmagatartás munkadefinícióját Gochman (1982) alkotta meg, mely szerint az egészség fenntartásához, helyreállításához, fejlesztéséhez szükség van olyan személyes attribúciókra, mint például a hit, meggyőződés, várakozás és olyan személyiségjegyekre, amelyek magukba foglalják az érzelmi és emocionális állapotot és egyéni adottságokat, emellett lényeges bizonyos viselkedési mintákat, tevékenységeket és szokások elsajátítását.

Az egészségmagatartás előrejelzéséhez három kiemelt modellt ismertet Nagy és Barabás (2011), melyet az egészségmagatartás kutatásokban gyakran alkalmaznak. Az egészséghit modell (*Health Belief Model*) (Janz és Becker, 1984; Rosentock, 1974) szerint először az egyénnek hinnie kell, hogy egy egészségkárosító szokás vagy eredmény meglete kockázatos. Emellett szükséges hinni abban, hogy a pozitív egészségmagatartási tényezőnek nagyobb az előnye, mint a költsége. A szociális/társas kognitív elmélet (*Social Cognitive Theory*) (Bandura 1977, 1986, 1997) szerint az egészséghit modellhez hasonlóan a pozitív egészségmagatartáshoz

lényeges, hogy az egyén elhiggye a magatartás általi pozitív változást, emellett rendelkeznie kell az önhatékonyság és személyes közreműködés érzésével. Az indokolt cselekvés elmélete (*Theory of Reasoned Action*) (Ajzen és Fishbein, 1980) szerint az egészségmagatartás az egyén szándékától függ, melyben két faktor játszik szerepet: az attitűd a viselkedés teljesítésére és/vagy a szubjektív normájára és az eredmény értékelésének aspektusa. Az integrált elméleti modell (*Integrated Theoretical Model*) (Fishbein, 2000) szerint az egyénnek rendelkeznie kell az egészségmagatartási formához szükséges készséggel és képességekkel. Ennek útja, legelőször a tevékenység megjelölése, a cél meghatározása majd a kontextus megnevezése. Emiatt az egészségmagatartás közvetítését és az egészségnevelés folyamatát szükséges megtervezni, melyben jelentős szerepe van az attitűdnek és a szándéknak. A tanulók egészség iránti érdeklődésének növelésével és az egészségmagatartási szokások fejlesztésével számos eredményt lehet elérni, mint például növelheti az érdeklődést az egészséggel kapcsolatban, valamint motiválttá válhatnak az egészségük fenntartására és fejlesztésére (Nagy és Barabás, 2011).

Az egészségérték kialakulása az egészségmagatartásban Magyarországon a XXI. század elején jelent meg a pedagógiához kapcsolódó kutatásokban. Pál és mtsai. (2005) szerint a cselekedeteket, magatartást, gondolkodást és az érzelmeket is az értékek befolyásolják. Az értékek értékrendszerre formálódnak, ezáltal a beépült értékek egymással kölcsönhatásban erősíthetik vagy gyengíthetik egymást. Az egészség szempontjából ez úgy értelmezhető, hogy ha az értékek között az egészség prioritása megjelenik, az az egyén magatartásában minden esetben másképp nyilvánul meg. Így válik az életmód egészségessé vagy egészségtelenné. Az értékrendszer alapján hozza meg az egyén a döntéseit az életvitelére vonatkozóan, ezért egészségesen élni nem jelenti azt, hogy az egészséget, mint értéket az egyén előnyben részesíti. Az egészségmagatartás központi elemei Goleman (1997) szerint az egészséges táplálkozás, fizikai aktivitás, stresszkezelés, balesetmegelőzés, kiegyensúlyozott szexualitás, nem dohányzás, mérsékelt alkoholfogyasztás, drogtagadás, időben orvoshoz fordulás, együttműködés az egészségüggyel, környezettisztaság, személyi higiénia, melyet kiegészítenek az érzelmi neveléssel. Ennek célja a lelki egészség, magabiztosság, önértékelés fejlesztése.

Az egészségértékek oldaláról az egészségmagatartás definícióját Bandura szociális/társas kognitív elméletére alapozva Schwarzer (2011) fejlesztette tovább. Az egészségmagatartás szociális-kognitív folyamatmodellje (*Health Action Process Approach; HAPA*) szerint az egészségmagatartás befolyásolása egy önszabályozó folyamat, melynek első része a motivációs szakasz, a második része az akarati szakasz. Ezt követően juthatunk el az egészségviselkedéshez. Ezeket a fázisokat befolyásolják az egyéni és a társas tényezők. Az

egyen értékrendszerében a különböző értékek és célok alá-fölérendeltségben állnak, ezáltal az egészségviselkedést és magatartást is alá vagy fölé rendeli az egyéb céloknak (Teleki és Tiringier, 2017).

Napjaink értelmezésében azonban az egészségmagatartás pozitív változásához nem csupán egyéni választás és személyes felelősség szükséges, hanem jelentős hatása van a szocializációs közegeknek, mint például a családnak, kortársaknak és az iskolának. A változásokra irányuló beavatkozásoknál figyelembe kell venni a motivációt, a viselkedés megváltozását és a viselkedés fenntartását (Lampek, Boros és Füzesi, 2022). Az egyik legmeghatározóbb szocializációs közeg a család után az iskolai környezet, amely biztosítja az egészségmagatartási szokások kialakítását. Az iskolai egészségnevelés folyamatában az első és legfontosabb tényező, hogy a testnevelő tanárok hogyan vélekednek a saját egészségmagatartásukról, emellett milyen életmódot folytatnak. A hosszantartó nevelési-oktatási folyamatban viselkedésük és az általuk közvetített értékek befolyással vannak a tanulók egészségmagatartására és szokásrendszerére is (Bognár, 2020).

Az alábbi ábrán figyelhető meg az egészségmagatartás elméleti megközelítéseinek összegzése (1. táblázat).

1. táblázat: Egészségmagatartás elméleti megközelítései (saját szerkesztés)

Egészségmagatartás megközelítései, elméleteinek megnevezése	Egészségmagatartás elméletének főbb jellemzői
Kasl és Cobb (1966) egészségmagatartás elmélete	Egészségmagatartás típusai: (1) a preventív magatartás, (2) a betegség-magatartás és (3) a beteg-szerep magatartás
Belloc és Breslow (1972) elmélete	A mindennapi tevékenységek között az alvásidő, étkezési szokások, testtömeg-ellenőrzés, fizikai rekreációs tevékenységek, alkoholos italok mérsékelt fogyasztása és a nemdohányzás fontos tényezők az egészséges életmód fenntartásához.
Harris és Guten (1979) egészségvédő viselkedésének definíciója	Nem csupán orvosilag jóváhagyott tevékenységeket foglalja magába, objektív hatásosságtól függetlenül.
Marc Lalonde (1974) egészségmező elmélete	(1) biológiai, (2) életmódbeli és (3) környezeti faktorok játszanak szerepet az egyén egészségmagatartásában
Becker (1974) egészségmagatartás definíciója	Az egészségmagatartás olyan cselekvés, melyet az egészség érdekében tesz az egyén, melyhez szükséges a tudás, az attitűd, a norma és a gyakorlat.
Ajzen és Fishbein (1980) indokolt cselekvés elmélete (<i>Theory of Reasoned Action</i>)	Egészségmagatartás az egyén szándékától függ, melyben szerepet játszik az attitűd a viselkedés teljesítésére és/vagy a szubjektív normájára és az eredmény értékelésének aspektusa.
Gochman (1982) egészségmagatartás munkadefinícióját	Egészség fenntartásához, helyreállításához, fejlesztéséhez szükség van olyan személyes attribúciókra, mint például a hit, meggyőződés, várakozás és személyiségjegyek
Janz és Becker (1984), Rosentock (1974) egészséghit modellje (<i>Health Belief Model</i>)	Először az egyénnek hinnie kell, hogy egy egészségkárosító szokás vagy eredmény meglete kockázatos.
Bandura (1977, 1986, 1997) szociális/társas kognitív elmélet (<i>Social Cognitive Theory</i>)	Az egészséghit mellett rendelkezni kell önhatékonyssággal és személyes közreműködés érzésével.
Ottawai Egyezmény (WHO, 1986)	Az egészség holisztikus megközelítése.
Conner és Norman (1996) egészségmagatartás definíciója	Olyan tevékenységeket foglal magába, amelyet a betegségek megelőzéséhez, valamint az egészség és a jólét fenntartása érdekében végeznek.
Gochman (1997) egészség-magatartás definíciója	Azokat a magatartási mintákat, cselekvéseket és szokásokat foglalja magába, amelyek hozzájárulnak az egyén egészségi állapotának megőrzéséhez, helyreállításához.
Fishbein (2000) integrált elméleti modell (<i>Integrated Theoretical Model</i>)	Az egyénnek rendelkeznie kell az egészségmagatartási formához szükséges készséggel és képességekkel.
Glanz (2002) egészségmagatartás definíciója	Az egészségre irányuló magatartásformákat értjük.
Pál és mtsai. (2005) egészségérték az egészség-magatartásban	Értékrendszer alapján hozza meg az egyén a döntéseit az életvitelére vonatkozóan, ezért egészségesen élni nem jelenti azt, hogy az egészséget, mint értéket az egyén előnyben részesíti.
Schwarzer (2011), Teleki és Tiringier, (2017) egészségmagatartás szociális-kognitív folyamatmodelljét (Health Action Process Approach; HAPA)	Egészségmagatartás befolyásolása egy önszabályozó folyamat: (1) motivációs szakasz, (2) akarati szakasz. Az egészségmagatartást alá-fölérendeli az egyéb céloknak és értékeknek.

2.1.2. Az egészségnevelés fogalmi keretei

Egészségnevelés és egészségfejlesztés fogalmának kialakulása, története

A hazai szakirodalmakat figyelembe véve az egészségfejlesztés és egészségnevelés definíciója nehezen elkülöníthető, valamint gyakran átfedésbe kerül (Nagy és Barabás, 2011). A terminológiai meghatározása nem egyszerű feladat, ugyanis a neveléstudomány területén és a sportpedagógiában a legtöbb esetben szinonimaként használják, ellenben más tudományterületeket vizsgálva a legtöbb esetben a meghatározása elkülönül egymástól. Az utóbb említett csoporton belül az iskolai környezethez kapcsolódva az orvostudomány, az egészségtudomány és a magatartástudomány az egészségfejlesztés fogalomrendszerét alkalmazza, míg a pedagógiában az egészséges életmódra nevelés és az egészségmagatartás fogalom használata kerül előtérbe az iskolai szocializációs folyamatok és az egészségnevelés esetében. Ezek alapján interdiszciplináris terminológiai dilemma alakult ki (Deutsch, 2012; Horváth, Csányi és Révész, 2021). Ahhoz, hogy a fogalmi különbségeket megértsük, szükséges az egészségnevelés és az egészségfejlesztés kialakulásának, rövid történetét, fejlődését megismerni az iskolai szinten.

Az egészségnevelés és egészségfejlesztés fogalmi keretei az ép testben ép lélek, görög kalokagathia eszményére vezethető vissza. Előtérbe kerülése a 17. századra tehető, Apáczai Csere János nevéhez fűződik, aki az egészséges ember közérzetéhez szorosan kapcsolta a testi-lelki harmónia meglétét. Az iskolai testnevelést szabályozó első dokumentum az 1777-ben bevezetett tanügyi rendelet, az I. Ratio Educationis, mely hangsúlyozta az egészséges életmódra nevelést. Ennek alapja a Rousseau-i nevelés eszménye középpontjában a teljességet megélő embereszmény állt. Később Széchenyi István emelte ki a testi-lelki értelemben vett egészséges, teljes ember kibontakozását. A 19. században bevezetett tankötelezettség következtében az egészségfogalom tartalmi keretei leginkább a háttérbe szorultak, ugyanis az egészségnevelést a testneveléssel és közegészségüggyel kapcsolták össze, a lelki nevelésről jellemzően nem esett szó. Ezt követően nagy fordulatot jelentett a 20. század, ahol az egészségfogalom szétesett, az iskolai környezetben történő egészségnevelésben kompetenciaváltás következett be, mely megváltoztatta az ismeretátadási folyamatok rendszerét. Az egészséges életmódra nevelés a különböző tantárgyak követelményébe integrálódott, például a testnevelés, biológia, technika, osztályfőnöki óra (Meleg, 2002).

Az egészséges életmóddal kapcsolatos ismeretek közvetítését nem szolgálta a tantárgyakba integrált tudáskészlet, ezáltal nem volt alkalmas a tanulók pozitív egészségmagatartási attitűdjének kialakítására. Ennek következtében a 2004/05 tanévtől a

Közköztatási törvény kötelezte az iskolákat a helyi egészségnevelési program kidolgozására, mely különböző tartalmi elemeket határozott meg az egészségnevelés folyamatában. A különböző műveltségtartalomra hatással van a pedagógusok egészségről alkotott felfogása, az iskolai látens szelekciós mechanizmusok, melyek meghatározzák az egészségnevelési programok hatékonyságát (Petőné, 2012).

Egészségnevelés és egészségfejlesztés fogalmi keretei napjainkban

Az egészségfejlesztés terminológia magába foglalja az egészség javítását szolgáló intézkedéseket, amely tartalmazza a korábbi egészségvédelem, egészségmegőrzés, egészségnevelés területét (Biróné, 2011). Más megközelítés alapján az egészségfejlesztésen belül helyezkedik el az egészségnevelés, ahol az egyén ismeretei meghatározzák az egészség alakulását, fejlődését (Hidvégi, Kopkáné és Müller, 2015). Célszisztemében megjelenik a jó életminőség, az életkor növelése és a lakossági rétegek hátrányainak megszüntetése (Elekes, 2006).

Az egészségfejlesztés fogalom kiinduló pontja az Egészségügyi Világszervezet Ottawai Chartájában rögzített egészségdefiníció (health promotion), amely folyamat során társadalom és a közösség egyre nagyobb ráhatással rendelkezik az életüket és az egészségüket befolyásoló tényezők felett. A Charta alapján az egészségfejlesztés célja kedvezővé tenni az egészséget szolgáló közpolitikát, a környezetet, a közösségi tevékenységet, az egyéni képességet és az egészségügyi rendszert a hatékony egészségfejlesztés érdekében. Az egészségtudomány szerint az egészségfejlesztés olyan komplex tevékenységrendszer, amely az egészségnevelés, a preventív egészségügyi szolgáltatások, a közösségi szintű munka, a szervezetfejlesztés, az egészséges környezettel kapcsolatos intézkedések, valamint a gazdasági és szabályozási tevékenységek teljes halmazán keresztül határozza meg az egyének és a közösségek egészségét és annak fejlesztését (Deutsch, 2012).

A korszerű iskolai egészségfejlesztést a WHO által deklarált alapelvek határozzák meg, amely a világ legtöbb országára jellemző. Az iskolai egészségfejlesztés alapértékei meghatározhatók az egészségfejlesztés alapértékeiből, melyek a következők: 1) méltányosság, 2) fenntarthatóság, 3) befogadás, 4) felhatalmazás, 5) demokrácia (TIE Konceptió, 2015). Az egészségtudomány szempontjából az egészségnevelés cél- és tevékenységorientált fogalom, amely az egészségfejlesztés részeként értelmezhető, de a kettő nem egyenlő egymással (Deutsch, 2012). Az egészségfejlesztéssel szemben az egészségnevelés az egyének és csoportok magatartására irányul, amely hozzájárul az ismeretek formálásához, attitűdök

feltárásához és a készségek alakításához (Tényi-Sümei, 1997, Ewless-Simnett, 1999; Kishegyi-Makara, 2004).

A neveléstudomány az egészséges életmódra nevelés terminológiát feladat- és cselekvésorientált fogalomként értelmezi, melynek feladata a modellnyújtás és az objektív ismeretterjesztés. A pedagógiában ezáltal egészségfogalomként jelölték az egészségmagatartás iskolai kereteit (Deutsch, 2012). Emellett az egészségnevelés személyiségformáló hatása mindig kiemelt szerepet töltött be az egészségnevelés során (Mészáros és Simon, 1994; Bíróné, 2004).

Az iskolai környezetben történő egészségnevelés a holisztikus egészségfogalom változásain keresztül fejlődött (Meleg, 2002; Deutsch, 2012). Ebben a folyamatban szükséges, hogy az iskola milyen tartalmi elemekkel tölti meg az egészség fogalmát az egészségmagatartás formálásban, valamint milyen értékközvetítő eszközöket, módszereket alkalmaznak ennek megvalósítására. Az iskolai nevelés alapvető feladata a jövő generációja egészségmagatartásának formálása, mely nagy szerepet játszik az élethosszig tartó egészséges életmód fenntartásában (Meleg, 2002). Később kiegészült komplex feladatokkal. Az iskolai egészségnevelés alapvető feladata, hogy a felnövekvő nemzedékeket intézményesen készítse elő egészségmagatartásuk formálására, jövőbeli életminőségük alakítására, megőrzésére. Ehhez szükség van új szemléletmód és módszertan kidolgozására. Ezek alapján az iskolai egészségnevelés legfőbb feladata biztosítani az egészségtudatosság és egészségmagatartás formálását, amelyet megfelelő stratégiákkal, módszerekkel és eszközökkel szükséges kivitelezni (Meleg, 2006).

Az iskolai egészségnevelésben az iskola minden dolgozója és tanulója hozzájárul, ahol közvetlen vagy közvetett hatások révén tudják a diákok elsajátítani az egészséges életmód jellemzőit, valamint gondolkodásukat fejleszteni. Irányított módon, egészségnevelési stratégia szerint például az iskolai étkeztetés, higiénés viszonyok, az iskola dolgozóinak munkamorálja, konfliktuskezelési módja és a pedagógusok testi-lelki állapota is hat a gyermekek egészségmagatartására (Kulin és Darvay, 2012).

2.2. Értékek és értékközvetítés a nevelési-oktatási folyamatban, napjaink fogalmi keretei és megközelítései

Az értékek és értékközvetítés fogalmi kereteinek megismerése nélkülözhetetlen feladat a doktori értekezés szempontjából, ugyanis értelmezése napjainkban és fogalmi kerete nagymértékben hozzájárul a tantervi és a pedagógiai értékek kialakításához, mely

meghatározza az oktatási rendszert, a pedagógusok értékrendszerét, emellett az értékközvetítés folyamata által beágyazódnak a tanulók értékrendszerébe. Az alábbi alfejezet ismertetése megfelelő alapot ad a tantervi értékek elemzéséhez, az iskolai környezetben kialakítandó értékek és az értékközvetítés módszereinek megismeréséhez.

Ismert, hogy az iskola értékközvetítés nélkül nagymértékben rontja a nevelési-oktatási folyamat célirányosságát és hatásfokát (Bábosik, 2001). A nevelési és pedagógiai folyamatokban általánosan elfogadott nézet, hogy kiemelt célja a pedagógiai tevékenységeknek az értékközvetítés és az értékteremtés, mely kialakítja és fejleszti az egyén társadalmi cselekvőképességét (Bábosik, 1999). Nevelésként azok a cselekvések értelmezhetők, amellyel valamilyen módon befolyásolják az emberek személyiségfejlődését. Alapja a különböző normák, kulturális értékek, melyek reflexióján keresztül tanulják meg a diákok az erkölcsösséget, morális ítéleteket és tudatos cselekvéseket. A nevelési folyamatban ezek sajátos tartalmak, amelyeket társadalmi normák alkotnak. Ennek következtében az értékek tettekben jutnak kifejezésre, ennek okán az ember életét az értékei és az ezen alapuló döntései irányítják (Fügedi, 2018).

Az iskola egyik legfontosabb feladata a diákok képességeinek kibontakoztatása és ezzel együtt az emberi értékek feltárása a társadalom számára. Az oktatást elsősorban meghatározó dokumentum, a Nemzeti alaptanterv és kerettantervek bizonyos értékek melletti elköteleződést írnak elő, azonban szükség van az alternatívák felállítására. A nevelés-oktatás feladata, hogy megismertessük a tanulókkal a különböző értékeket, normákat, szokásokat, hogy később lehetőségük legyen a saját értékrendszerük, normáik és világlátásuk formálására. Ebben a folyamatban az egyik legfontosabb elem, hogy az általuk elfogadott értékeket ők választják, tehát fontos megtanítani a tanulókat dönteni (Nahalka, 2022).

Számos neveléstudományi teoretikus tett kísérletet az értékek definiálására a XX. század végén és a XXI. század elején (V. Szilágyi, 1987; König, 1991; Giddens, 1995; Zsolnai, 1995; Gáspár, 1997; Horváth, 1998; Zrinszky, 2002; Fábry és mtsai., 2002; Andorka, 2006). Ezek a meghatározások leginkább csak az értékek, értékközvetítés és értéktudatosság szempontjából fogalmaztak meg egy-egy részelemet. Napjaink értelmezésében a neveléstudomány szempontjából az érték olyan kettős funkciót tölt be, amely nagymértékben hozzájárul a közösségek alakulásához és fejlesztéséhez (Bábosik, Borosán és Budainé, 2021). Ezek alapján az értékek és értékközvetítés kiindulópontja a *konstruktív életvezetés*, amelynek két komponense van: a közösségfejlesztő és az önfejlesztő komponens. Következtetések alapján az eredményes pedagógiai tevékenység elérése érdekében szükség van a meghatározott értékorientációkra, ugyanis értéktudatosság nélkül egy tantervet sem lehet megalkotni. Az

értékek támpontot nyújtanak a különböző képzési szintek pedagógusainak, hogy a személyiségfejlesztést a tanulási folyamat során mikor mire összpontosítsa.

A nevelési folyamatban a gyermekek tulajdonságainak formálása összetett, amelybe nem csak a kognitív tartalmak tartoznak bele, hanem a beállítódás, magatartás, szokás, értékek, normák és érzelmek. A nevelési-oktatási folyamatban a pedagógusok leginkább úgy gondolják, hogy értékeket adnak át a gyerekeknek, mindeközben pedig a konstruktivista értelmezés alapján az értékek konstrukciója történik. Ezek alapján a pedagógiai gyakorlatban az értékek konstrukcióját tudatosabbá tehetik a pedagógusok azzal, hogy az értékrendszer konstrukciója során választási alternatívákat kínálnak fel és segítenek felismerni a választás lehetőségét és a választás kompetenciájának formálódását. Ez leginkább az intézményes nevelés és a pedagógusok feladata. Ennek következtében, ha tantervet készítenek, mindig egy közösség alapvető céljait határozzák meg, amelyben nem az a feladat, hogy megfogalmazzák a konkrét értékeket. Elsődleges a tanulók előtti alternatív értékvilágok megjelölése, amelyeket különböző módon tudnak megkonstruálni. Ebből a szempontból nagy probléma, hogy az iskoláknak ennek ellenére preferálniuk kell néhány hagyományos értéket, amelyek stabil pontjai az értékrendszereinknek, holott az értékek társadalmi csoportonként és egyénenként változnak. A pedagógusok esetében a saját értékrendszerük elrejtése nem lehetséges, ugyanis diákjaik szívesen konstruálják a tudást nem csak a társaikról, hanem nevelőikről, hogy milyen értékrendszerrel rendelkeznek, tehát általában milyen emberek (Nahalka, 2013). A pedagógusok értékrendszerét is ezek alapján a pszichés konstrukciók, tapasztalok és a gyakorlati tevékenységek formálják (Falus, 2001).

Az értékek ennek okán rendelkeznek közösségfejlesztő és individuális fejlesztési funkcióval (Bábosik, 2010), ezért az értékközvetítés gyakorlati megvalósulását leginkább a konstruktív életvezetés segíti elő, amely szolgálja a közösségi és az egyéni fejlődést. Szűkebb értelemben a szociálisan értékes és egyénileg is eredményes életvitel a konstruktív életvezetés. Az önfejlesztő életvezetés, tevékenységek és magatartás megalapozása nélkül nem tud működni a konstruktív életvezetés, emiatt nem is lehet szubjektív oldalról személyiségcsoportokat kialakítani. Egyéni értelemben a konstruktív életvezetés a nevelés alapvető része, amely fejlesztő tevékenység, a nevelés pedig értékteremtés. A tudományterületek fejlődésének szempontjából nem elhanyagolható, hogy napjainkban a többdimenziós és integratív szemlélet nyer teret, amely figyelembe veszi a természeti, társadalmi, szociális és individuális fejlődést. Az egyén helye a természetben és a társadalomban négy dimenzió alapján elválaszthatatlan és kölcsönhatást gyakorol egymásra. Ez a négy dimenzió az egészség, a szocializáció, a nevelés és a művelődés (Konczos, 2022).

Az oktatási nevelési folyamatban megállapítható, hogy a társadalmi-kulturális értékek, személyes értékek és a tantárgyi értékek egysége alakítja az értékrendszert és befolyásolja az értékközvetítést (Makszin, 2014). Egy jól működő oktatási rendszer ezeket a tényezőket egységesen veszi figyelembe a tantárgyi célok kialakítása során, azonban megállapítható, hogy a tantárgyi, személyes és társadalmi értékek arányai eltérést mutathatnak a szabályozó dokumentumokban (Bognár, 2019).

2.3. Az egészség értéként történő közvetítése, példamutatás a nevelési folyamatokban

Az egészség, mint érték általában az emberek életében kiemelt helyet foglal el, emellett az egészséges társadalom meghatározó tényezője a felnövekvő generáció egészségmagatartása (Vajda és mtsai., 2018). A helyes egészségmagatartás szokások formálásában lényeges szerepet kap az intézményes nevelés, amely az egészség fenntartásához szükséges ismeretet és aktivitást alakítja, emellett a jövő generációjának tudás- és szokásrendszerét formálja (Fügedi, 2018). Kiindulópontja a köznevelési intézményekben a pedagógusok által megvalósuló fizikailag aktív egészséges életmódra nevelés, amely körütekintő, pontosan megtervezett nevelési stratégián keresztül válik a személyiség részévé (Csányi, 2010). A pedagógusok mintaadó személyiséggé válhatnak, és meghatározó módon befolyásolhatják generációk életmódját és életminőségét (Pinczés és Pikó, 2017).

A testnevelés tantárgy cél, érték- és hatásrendszere, valamint a tantervek mellett a testnevelő tanárok nézetei, példamutatása, életminősége és életmódja nagymértékben befolyásolja az általuk közvetített értékeket, egyben a tanuló ifjúság egészségmagatartását és szemléletmódját is (Bognár, 2019). A testnevelő tanároknak fontos szerepe van a személyiségfejlődésben, amely megfelelő alapot ad az élethosszig tartó egészségmagatartásnak és a szokásrendszer kialakulásának (Bognár, 2020).

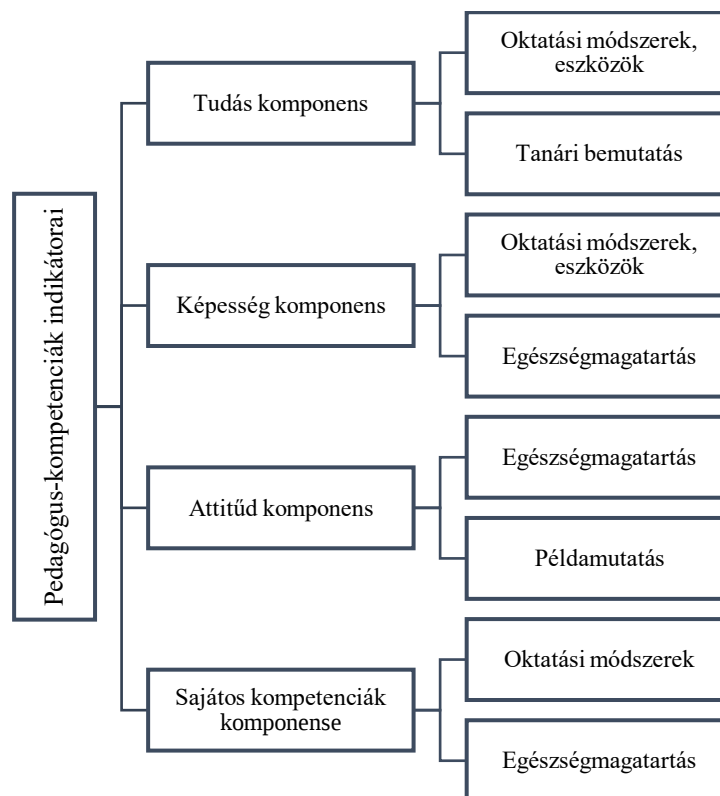
Létfontosságú, hogy napjainkban a képzett testnevelő tanárok egészségtudatosan éljenek, ennek következtében képesnek kell lenniük a tanulók számára megfelelő iránymutatást nyújtani az egészséges életmód tekintetében (Bíró, 2007; Christodoulou, 2011). A testnevelő tanárok és sportszakos hallgatók egészségmagatartását vizsgálták hazai és nemzetközi szinten (Bíró, 2007; Christodoulou, 2011; Ferry és Romar, 2020; Laudanska-Krzeminska, 2014; Láng, Bíró és Kopkáné, 2012; Pino-Juste, Gutierrez-Sanchez és Alvarinas-Villaverde, 2013; Simkó és Uvacsek, 2021; Vajda és mtsai, 2018), amely változatos képet mutat. A tanárok körében végzett kutatásokban az életmódbeli tényezők közül elsősorban a mozgást, a táplálkozást és a

dohányzást említik kiemelt területnek, ezzel szemben a mentális egészség kevésbé preferált terület (Masa, Tobak és Deutsch, 2021). Megállapítható, hogy a testnevelő tanárok és a sportszakos hallgatók egészségtudatosabban élnek az átlagpopulációhoz, valamint más szakos pedagógusokhoz képest, ugyanis a felmért testnevelők és testnevelő tanár szakos hallgatók többsége rendszeresen sportol és egészségesen táplálkozik. A hallgatók körében azonban sokkal gyakoribb a dohányzás megjelenése, mint a gyakorlott testnevelő tanárok körében. A hosszantartó oktatási – nevelési folyamatban a testnevelő tanárok életminősége és életmódja nagymértékben befolyásolja az általuk közvetített értékeket, egyben a tanuló ifjúság egészségmagatartását és szemléletmódját is. A tanítási folyamat során azonban nem kap elég hangsúlyt a specifikus képzés mellett az egészségtudatos magatartás közvetítése (Molnár, 2021).

Az egészségnevelés folyamatában fontos, hogy a pedagógusok hogyan értelmezik a saját szerepüket, a feladat végrehajtójaként vagy együttműködőként (Meleg, 2006). A szerepvállalásuk és feladataik pontosítása azért indokolt, mert ez alapozza meg az önreflexiót, amely befolyásolja az egészségtudatos életre nevelés hatékonyságát és a tanulók belső kontrolljának kialakítását. A testnevelő tanárok egyik fontos feladata a példamutatás és az értékek közvetítése, amely megjelenik a NASPE (2004) kezdő pedagógusokra vonatkozó standerdek között, valamint Bíróné és mtsai. (2011) is hangsúlyozzák az erkölcsi követelmények között a pedagógusok mintaadó szerepét. Balogh és Kiss (2016) kutatásában egy tapasztalt testnevelő tanár értékelte a testnevelőtanár-képzés jövőjét, mely szerint a leendő egyetemistáknak meg kell érteniük, hogy tanítani csak olyan „példakép” tud, aki hiteles, aki nagyon komoly elméleti és gyakorlati ismeretekkel rendelkezik és azt át is tudja adni a diákjainak. Ehhez rendelkezni kell 5-6 éves sportolói múlttal, annak érdekében, hogy hitelesen tudják bemutatni a gyakorlati elemeket.

Bognár (2020) a testnevelő tanárookra vonatkozó képzési és kimeneti követelményeket 4 komponens alapján mutatja be, amely tükrözi a követelményeket, elvárásokat és kompetenciákat, mellyel a képzés végén rendelkezni kell egy testnevelő tanárnak. Ezek meghatározzák a későbbiekben a testnevelő tanárok munkáját és gyakorlatát. Az egészségmagatartás közvetítése, a példamutatás és az erre irányuló oktatási módszerek azonban együttesen nem találhatók meg egyetlen komponensben sem. Vizsgált területeink összessége leginkább az attitűd komponensre jellemző, mely alapján a testnevelő tanár rendelkezik szakmai tudományos, műveltségi és kulturális tudással a sport általi személyiségfejlesztés érdekében. Továbbá rendelkezik példamutató és ösztönző személyiséggel, mely segítségével

az egészségtudatos szokásrendszer kialakítását és fenntartását biztosítja, tudatos és felelősségteljes magatartással, nyitottsággal és érdeklődéssel (1. ábra).

1. ábra: Testnevelő tanári kompetenciák indikátorai (saját szerkesztés, Bognár, 2020 alapján)

2.4. A testnevelés tantárgy célrendszere

2.4.1. A testnevelés tantárgy szabályozása, tantervméletek

A mindennapos testnevelés bevezetésével jelentős mennyiségi növekedés figyelhető meg a testnevelés tantárgy óraszamaiban és a testnevelő tanárok felé állított követelményekben is. Lényeges feladat ebben az esetben a korszerű tanulásméletekre támaszkodó tantervi szabályozás kialakítása ahhoz, hogy a testnevelés tantárgy hosszútávú célját elérje (Csányi, 2019).

A testnevelőtanár-képzés és a köznevelés szempontjából alapvető a testnevelés tantárgy szabályozó dokumentumait bemutatni, ugyanis olyan alapelveket, célokat, értékeket, követelményeket és szemléletet határoznak meg, amely befolyással van a testnevelő tanár szakos hallgatók és a testnevelő tanárok munkájára. A testnevelés tantárgy által közvetített célrendszert a jogi szabályozások, a szakma hagyományai, az innovatív fejlesztései és a társadalmi elvárások határozzák meg, míg a tervezés és a tanítás során a Nemzeti alaptanterv

2020 az első számú dokumentum és az erre épülő kerettantervek és helyi tantervek, melyre támaszkodhatnak (Bognár, 2019). A Nemzeti alaptanterv fejlődési folyamatát az egyes tantárgyak esetében a célok, az értékek és a tartalom mentén, valamint a pedagógusok célrendszerének vizsgálata csupán a történelemtanítás (Dancs, 2023; Kaposi, 2016), irodalomtanítás (Réti, 2022), a nemzetközi és hazai standerdek bemutatása a természettudományos nevelés (Papp, Nagy és Z. Orosz, 2020) oldaláról vizsgálták. A további tantárgyak esetében, ezáltal a testnevelés esetében sem történt meg a Nemzeti alaptantervek változásai által a célok, értékek, tartalom és követelmények elemzése. A jelenlegi főbb irányelvek kialakulásának megértéséhez és fejlesztéséhez lényeges az egyes tantervek változásainak, fejlődésének és esetleges hiányosságainak megismerése.

Számos kutatás áll rendelkezésre, melyek kiváló ismeretanyagot biztosítanak általános értelemben a tantervekről, tantervfejlődésről, tantervtípusokról (Ballér, 1996; Elbert, 2010; Hamar 2016; Hamar, 2021; H. Ekler, 2011; Makszin, 2014; Rétsági, Morvay-Sey és Csányi, 2015;), a hazai tantervek fejlődéséről (Csányi és Révész, 2021; Hamar, P., 2012; Moravec, 2022; Molnár és mtsai., 2023; Rétsági és Csányi, 2015), valamint bizonyos szempontrendszer szerinti tantervfejlődésről (Beregi, 2024; Bognár 2019; Bognár, 2020; Bognár és Révész, 2009; Molnár, Bognár és Vajda, 2021).

Csányi (2019) tanulmányában részletes betekintést nyújtott a nemzetközi tantervelméleti irányzatokba, amelyhez Naul (2003) keretrendszerét vette alapul (2. ábra). Komplex módon összehasonlító tantervelmélettel mutatta be a különböző országok elméleteit, melyben a kiemelt célok között szerepel a motoros képességek és mozgástechnikai készségek fejlesztése, a társadalmi értékek és a pszichoszociális attitűdük kialakítása (Csányi, 2019; Naul, 2003):

(1) sportorientált tantervek (hagyományos szemlélet): napjainkban Olaszország és Belgium tantervére jellemző

- 1960-as évekig dominánsan torna/gimnasztika jellegű
- 1960 éves végétől jelentős sportorientáció: a testnevelés elmélet akadémiai tantárgya sportpedagógiára, a testnevelés sportra módosult, sportiskolák és sportosztályok jelentek meg
- 1980-as évektől tanulóközpontú, a sportági mozgásformákat eszközként alkalmazó tantervi elképzelés

(2) egészségnevelési irányzat tantervei (*health education*): napjainkban a skandináv országokra jellemző

- Kialakulását elősegítette, hogy Finnországban az egészségnevelést a testnevelés tantárgyhoz kapcsolták

- Központjában az egészségfejlesztés és az egészségnevelés áll, melynek célja az élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása (Yli-Piipari, 2014)
- (3) mozgásnevelési irányzat tantervei (*movement education*): napjainkban Hollandiára, Ausztriára, részben Angliára, Szlovéniára, Írországra, a NAT (2012) óta Magyarországra, Kanadára és Ausztráliára jellemző
- Központjában az emberi test mozgásának mérése, kreatív, egyéni mozgásalkotás áll
 - Test-, és térérzékelés, kinezetikus érzékelés, test-társak-eszközök viszonyainak fejlesztése az elsődleges cél (Abels és Bridges, 2010)

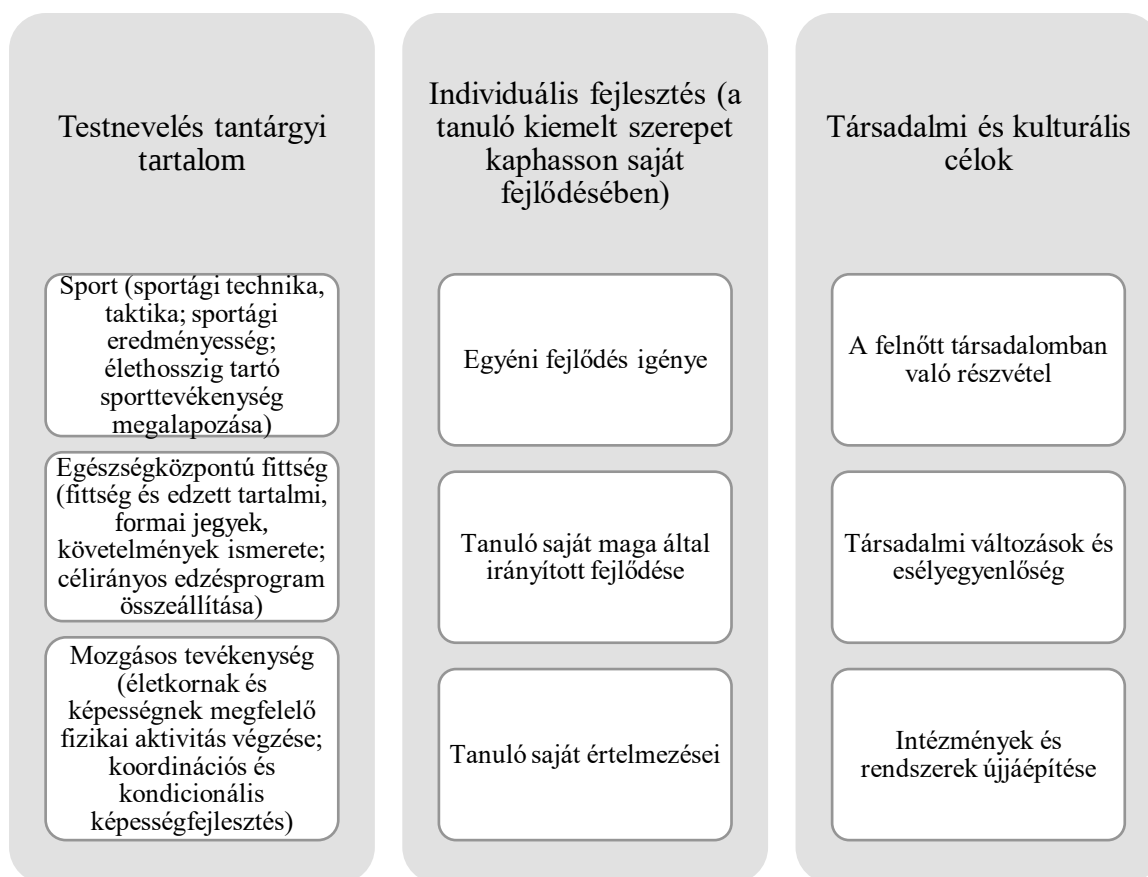

2. ábra: Nemzetközi tantervelméleti irányzatok (Forrás: Csányi, 2019, 20.)

A fejlettségközpontú és életkorspecifikus európai tantervi irányzatok tartalma alsó tagozatban leginkább az alapvető mozgáskészségek fejlesztésére és a játékorientáltságra, felső tagozatban a sportspecifikus tanulásra, középiskolában az élethosszig tartó, egyéni önkifejezést jelentő rekreációs mozgásokra helyezi a hangsúlyt. Előtérbe kerülnek az alternatív mozgásformák, kismértékben csökkentve ezzel a sportági tartalmakat. Tartalmilag a tantervek legtöbbször általános jellegűek, ez biztosítja, hogy az elérendő célokat több irányból lehet megközelíteni az iskola geográfiai és infrastrukturális adottságainak megfelelően. Az európai

tantervek célrendszereinek központi elemei az egészségorientáció mellett a mozgástanulás/motoros készségfejlesztés, élethosszig tartó fizikailag aktív életmód kialakítása, személyes és szociális felelősségvállalás. A tantervekben jellemző tendencia Európában - ezáltal Magyarországon is - az egészségközpontúság, a holisztikus szemlélet megjelenése, valamint a konstruktivizmus térnyerése (Csányi, 2019; Jess és mtsai., 2011; Zhang és mtsai., 2021). A magyarországi tantervek fejlődési folyamatában a hagyományos alapokból indulva erősen sportorientált tantervek érvényesülnek. Kivételt képez a NAT 2012, melyben bizonyos területeken (alsó tagozat) már megjelentek a mozgásnevelési irányzat elemei, továbbá hagyományosan nem sportáganként rendszerezi a különböző mozgásformákat. A NAT 2020 esetében érzékelhető továbbra is az alsó tagozatban a mozgásnevelési irányzat egyes elemei, ellenben felső tagozattól kezdve alapjaiban a sportorientált irányzat jegyei jelentősek. Emellett megjelennek a skandináv országokra jellemző egészségnevelési irányzat elemei a tanulási terület nevének és céljainak változásai által, melynek fókuszában az egészségfejlesztés áll.

A testnevelés tantervi irányultságait Curtner-Smith és Meek (2000), valamint Jewett és mtsai. (1995) munkája alapján készítette el Bognár (2019), amely egy új, értékekhez, értékközvetítéshez kapcsolódó megközelítést jelentett a tantervelmélet szempontjából. Mivel megfigyelhető, hogy a tantárgyi, a személyes és a társadalmi értékek arányai a tantervekben jelentős különbséget mutatnak, az alábbi tantervi irányultságnak egységben kell megjelennie, amely biztosítja az oktatási rendszer hatékonyságát és a tantervi célokat (3. ábra).

3. ábra: Tantervi irányultságok (Forrás: Bognár, 2019, 103.)

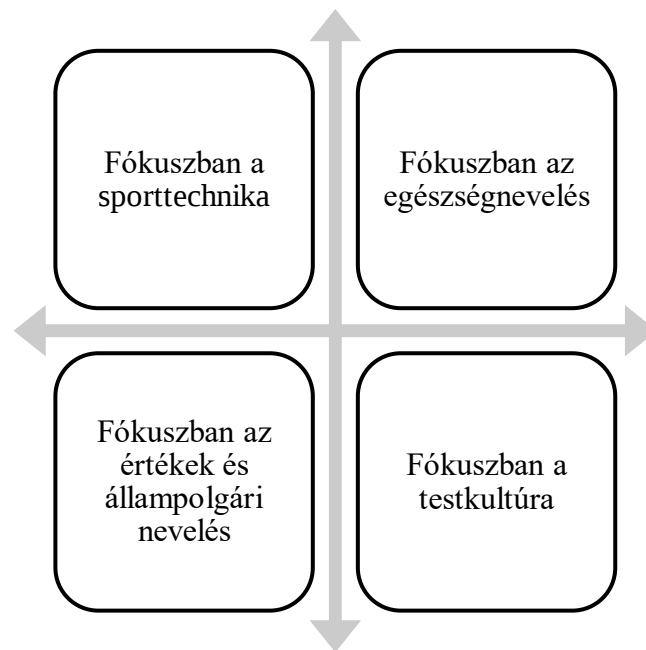
2.4.2. A testnevelés tantárgy célja és értékei napjaink szabályozó rendszere által

A tantervi dokumentumok legfőbb célként tűzték ki egy új minőségű testnevelés megvalósítását, melyben nagy szerepet játszik a mozgásműveltség, az egészség, a közösség értékei és a testkulturális ismeretek. Ezek összekapcsolódása közös értéké formálódik a nevelési-oktatási folyamat során (Borbély, 2019).

A testnevelés szabályozására vonatkozó fő szemléletmódokat Bognár (2020) összegezte Kirk (2010) munkája alapján, amely konkrét célokat és értékeket jelölnek meg a testnevelés tanítása során (4. ábra):

- (1) Fókuszban a sport technika: legfőbb cél, hogy a tanulók elsajátítsák az alaptechnikákat és alapkészségeket
- (2) Fókuszban az egészségnevelés: tanulókat szükséges felkészíteni az élethosszig tartó fizikai aktív, egészségtudatos magatartásra
- (3) Fókuszban az értékek és az állampolgári nevelés, ahol fő cél a gyermekek értékrendszerének megerősítése, a felelősségérzet és a konfliktuskezelés kialakítása.

- (4) Fókuszban a testkultúra: a tanulóknak el kell sajátítani fizikai és kulturális vonatkozásban a testkultúra jelentőségét és kapcsolatrendszerét

4. ábra: Testnevelés szabályozására vonatkozó szemléletmódok (Bognár, 2020)

A testnevelés tantárgy nagy szerepet játszik a mozgás és a sport megszerettetése mellett a tanulók egészségtudatos aktív szokásrendszerének kialakításában, amely később megalapozza a felnőttkori életminőséget és egészségi állapotot (Bábosik, 2010; Csányi és Révész, 2015; NAT 2020). A testnevelés tantárgy legalapvetőbb célja az egészségtudatos, jövőorientáltan gondolkodó, fizikailag aktív életvezetésű, testkulturálisan művelt tanulók nevelése és oktatása. A testnevelő tanárnak a testnevelés tantárgy tananyagtartalmán kívül felkészültnek kell lennie a személyiségfejlesztés eszközeiben, a mozgásos tevékenységek kapcsolatában, az egészséges táplálkozás és testtömegszabályozás kérdéskörében, a stresszkontrollban, a mozgás- és a pszichikus funkciók relációiban és a rekreációs tevékenységekben. (Csányi és Révész, 2021). A megfelelő ismeretek átadása, képességek és attitűdök fejlesztése különböző szintű oktatási formákkal csakis céltudatos sporttevékenységekkel együtt érheti el az egész életen át tartó fejlesztő hatást (Hamar és Karsai, 2017).

A tervezés oldaláról a kialakítandó értékrendszert a Nemzeti alaptanterv szabályozza, amely figyelembe veszi az egyént, a társadalmat és a tantárgy céljait. A 2012-ben bevezetett mindennapos testnevelés hatására a testnevelés tantárgy nagy változásokon ment keresztül, mind a cél- érték és hatásrendszerében, emellett a testnevelők felé állított követelmények és

elvárások is növekedtek (Bognár, 2019). A Nemzeti alaptanterv 2020 alapján a testnevelés tantárgy oktatása során a sokoldalú pszichomotoros, kognitív és affektív-emocionális képesség-összetevők fejlesztésére szükséges helyezni a hangsúlyt.

Az iskolai testnevelés értékei és hatásrendszere közül több aspektusát is ki kell emelni, ugyanis a testnevelés az egyetlen tantárgy, amely komplexen, holisztikus testi-lelki, szociális és szellemi fejlesztésre alkalmas. Emellett az egyetlen tantárgy, amely a pszichomotoros képességek és készségek fejlesztésére helyezi a hangsúlyt és a középpontjában az egészség és az egészségnevelés áll. A testnevelés olyan nevelési hatásrendszer, amely a személyiségformáláson keresztül kialakítja az élethosszig tartó, fizikailag aktív, egészségtudatos szokásrendszert. Az itt szerzett tudás és attitűdbázis hatással van az önfejlesztő- és közösségfejlesztő magatartásra és tevékenységrendszerre is. A korszerű testnevelés oktatására és a nevelési folyamatra hatással van a tanárok szemlélete, értékorientációja és a társadalmi kontextusa (Fien és Maclean, 2014). A korszerű testnevelés jellemző jegyei közé sorolják a testnevelő tanár kiemelkedő szerepét a személyiségfejlesztésben, amelyet differenciálással, értékközzvetítéssel, példamutatással, következetességgel és motiválással tud megvalósítani (Bognár, 2020).

A Nemzeti alaptantervben (2020) a Testnevelés és egészségfejlesztés tanulási terület céljai között leginkább a tudás, attitűd és szemlélet jelenik meg, ezzel szemben a tantárgy fő céljai, mint például a fizikai aktivitás és a fittség nem kapott elég hangsúlyt. A sportágak közül egyedül az úszás jelenik meg a célok között, valamint a gyógytestnevelés is kiemelt terület (Bognár, 2020) (5. ábra).

A korszerű testnevelés legfőbb céljai (Bognár, 2020)

- általános kondicionálás és koordinációs motorikus képességfejlesztés, optimális fittségi szint kialakítása
- egészségfejlesztés és prevenció
- pozitív egészségmagatartás megalapozása, ehhez kapcsolódó szokásrendszer kialakítása
- sportági technikák és taktikák elméleti és gyakorlati megtanulása
- sportágak, játékok és egyéb mozgástevékenységek megismertetése és megszerettetése (élethosszig tartó fizikai aktivitás megalapozása, tehetséggondozás segítése)
- komplex személyiségfejlesztés, ezen belül a pszichomotoros, értelmi, érzelmi, szociális területek fejlesztése
- erkölcsi, akarati tulajdonság fejlesztése, versenyzés
- mozgásműveltség fejlesztése

A testnevelés és egészségfejlesztés tanulási terület legfontosabb céljai a Nemzeti alaptanterv (2020) alapján

- megismerje a mozgáshoz kapcsolódó helyes attitűdöket, a fizikailag aktív életmód élethosszig tartó jótékony hatásait
- megtanulja a testnevelés és egészségfejlesztés szakkifejezéseit, helyes terminológiáját,
- mozgásműveltségét olyan szintre fejlessze, hogy alkalmassá váljon a hatékony mozgásos cselekvéstanulásra, az önálló testedzésre
- az alsó tagozat végére legalább egy úszásnemben megtanuljon úszni
- életkorának, testi adottságának megfelelően fejlessze motoros teljesítőképességét, váljon képessé saját motoros teljesítmény- és fittségi szintje tudatos befolyásolására, elfogulatlan értékelésére
- a testmozgás, a testnevelés és a sport eszközeivel fejlessze önismeretét, érzelmi-akarati készségeit és képességeit, alakítson ki szabálykövető magatartásmintákat
- fejlessze társas-érzelmi jóllétét, társas-közösségi kapcsolatait, stressztűrő és -kezelő képességét
- váljon képessé a baleseti források és az egészséget károsító, veszélyes szokások, tevékenységek értelmezésére
- további célja a gyógytestnevelésre utalt tanuló ismerje meg a testnevelés, az egészségfejlesztés és a sport azon eszközeit, módszereit

A NAT 2020-hoz kapcsolódó testnevelés tantárgy kerettantervi céljai

- kondicionálás, fittség fejlesztése
- koordinációs képességek fejlesztése
- általános mozgásműveltség fejlesztése
- sportágak, mozgásanyagok technikájának megtanulása
- sportágak, mozgásanyagok taktikájának megtanulása
- sportágakban, mozgásanyagokban konkrét teljesítményszint elérése
- a sportági és mozgásanyagokhoz kapcsolódó ismeretek fejlesztése
- saját testedzés megtervezése és a fittségi szint önálló fejlesztése
- a rendszeres fizikai aktivitás jótékony hatásainak megismerése
- pozitív egészségmagatartási szokások kialakítása
- élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása
- a mozgás és sport megszerettetése
- a társadalom elvárásaira való felkészítés
- kikapcsolódás, érezzék jól magukat a tanulók
- közösségépítés
- a teljes személyiség/jellem fejlesztése
- önismeret és önértékelés fejlesztése
- pszichés képességek fejlesztése (stressz-, konfliktuskezelés stb.)
- érzelmi, akarati tulajdonságok megerősítése
- fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség
- preventív szemlélet kialakítása
- egészséges versenyszellem kialakítása
- vállalkozói szemlélet kialakítása

5. ábra: A testnevelés tantárgy céljai (saját szerkesztés)

Megfigyelhető, hogy számos célt fogalmaznak meg, azonban jelentős problémát okoz a szabályozó dokumentumok és a pedagógiai gyakorlat közötti különbség. Ez a fogalmi, értékrendszeri és szemléleti eltérés nagyban befolyásolhatja az oktatás hosszútávú minőségét és eredményességét. Emellett további problémát jelent, hogy a Nemzeti alaptantervben a testi és lelki egészség fejlesztési területen megjelölt irányelvek nem jelölik egységesen a műveltségterülethez a megfelelő alapelveket és célokat (Vass és mtsai., 2015).

A pedagógusok szerint a testnevelés tantárgy legfontosabb feladata a tanulók egészségmagatartásának formálása, mely központi eleme az egészségtudatosságra való nevelésnek (Borbély, 2019). Megállapították, hogy a testnevelő tanár szakos hallgatókkal foglalkozó mentortanárok észlelt énhatékonysága – tehát hisznek abban, hogy hatással vannak a diákok teljesítményére – befolyással van a mindennapos testneveléssel kapcsolatos attitűdjükre. Akiknek magasabb az énhatékonysága jobban hisz a mindennapos testnevelés hatékonyságában. A testnevelés tantárgy módszertana a mozgás és a sport megszerettetését tűzi ki legfőbb célul, melyet a mentortanárok is kiemelt tényezőnek tartanak (Tóth és mtsai. 2019). Az egyetemi szakmódszertant oktatók számára fontos célja a testnevelés tantárgynak a sokoldalú mozgásfejlesztés, a folyadékfogyasztási-táplálkozási-higiéniai szokások alakítása (Molnár, 2021).

A testnevelő tanár szakos hallgatók szerint az iskolai testnevelés lényeges céljai között említhetők intrinszc tényezők, például élvezzék a testnevelés órát, valamint extrinszc tényezők, mint például a helyes egészségmagatartás, élethosszig tartó fizikai aktivitás, motoros képességfejlesztés, társadalmi és kulturális célok. A testnevelőtanár-képzés elsődleges céljának a sportágakkal kapcsolatos ismereteinek fejlesztését és a tanítási technikák elsajátítását tartják, ezek alapján mind a tantárgyi és a didaktikai tudást szükségszerűnek tartják. A kompetenciaterületek nagy részét nem említették kiemelt célként a testnevelőtanár-képzés esetén (Moen és Green, 2013). Különböző országok testnevelő tanár szakos hallgatói szerint a tantárgy célja, hogy a fiatalokat felkészítsék az élethosszig tartó fizikai aktivitásra, emellett egyáltalán nem célja a tanulók kondicionális képességeinek fejlesztése. A testnevelő tanárok esetében az évek alatt változik a testnevelés céljáról alkotott filozófia, melynek befolyásoló tényezője az egyéni reflexió, az iskolában eltöltött idő és a testnevelés területén belüli és kívüli kollégákkal folytatott megbeszélések (McEvoy és mtsai., 2017). Ellenben Tinning (2012) eredményei azt mutatják, hogy a testnevelés fókuszában az elhízás megelőzése áll.

2.4.3. A testnevelés tantárgy értékközvetítése, magatartástevékenységi modellje és módszertani jellemzői

A sportpedagógia tudományterületének kiemelkedő feladata a tudásátadás és tudásfejlesztés folyamatán keresztül, hogy a testnevelő tanároknak körültekintőnek szükséges lenniük arra vonatkozóan, hogy milyen tartalmat és módszert alkalmaznak, kinek az érdekét és hasznát szolgálja a tartalom és a forma választása. Emellett fontos az értelmi, kulturális és művelődéssel kapcsolatos döntések hozatala és érdemes vizsgálni az egyes folyamatokat, melyet az elméletalkotás követ az egyes pedagógiai helyzetekről. Problémakörét felöleli: (1) a tanulók tanulása, fejlődése, fejlesztése, (2) sportszakember fejlődése, (3) optimális nevelés és oktatás tartalmi és módszertani kérdései, (4) a tevékenységek hatásrendszere és együttműködése, (5) tehetséggondozás és az élethosszig tartó sporttevékenységek személyi és környezeti tényezői, (6) célok, feladatok, tartalmak, értékelés; nevelési módszerek és eszközök.

A pedagógiai folyamatok tervezése szempontjából elsődleges feladat a célok megfogalmazása. A célok felállítása azt jelenti, hogy a jövő egy meghatározott időpontjában mit szeretnénk elérni, amely lehet hosszútávú és rövidtávú pozitív irányú fejlődési folyamat. Ebből a szempontból ellenőrizhető, hogy a meghatározott időn belül sikerült-e teljesíteni az adott célt. Mindez meghatározza a módszereket és a feltételeket. A sporttevékenységek célrendszerében a nevelés által elérendő, elvárt és megfogalmazott egyéni, közösségi eredményeket és teljesítményt. A nevelési cél megmutatja, hogy a tanulókat milyen értékekkel és képességekkel rendelkező emberré szeretnénk nevelni. A nevelési célok érvényesülésének formái között az iskolai intézményes nevelés a formális nevelés csoportjába tartozik, mely egy tudatos, célirányos, szervezett és tervezett folyamat. Jellemzői, hogy a céljait rendeletek határozzák meg, konkrét műveltségi és kompetencia elvárások mutatkoznak meg, nevelés-oktatási ciklusokra és évfolyamokra tagolódik, felkészített pedagógusok végzik, a nevelők személyes tapasztalata és motiváltsága meghatározza az eredményt (Bognár, 2023).

A testnevelés tantárgy hatékonysága abban rejlik, hogy a nevelési-oktatási folyamatokban különböző eszközökkel, módszerekkel a sporttevékenységek által formálja a viselkedést, a magatartást és a különböző személyiségjegyeket. A nevelésselméletben számos módszer áll rendelkezésre, melyek a testnevelés tantárgy esetében a gyerekek szokás-, magatartás-, személyiségformálására alkalmasak. Ezeknek a módszereknek csupán a testnevelő kreativitása szabhat határt. A módszerek összekapcsolása, újabb módszerek fejlesztése is megfelelő és nagy fejlődést lehet elérni a tanulók körében. Ennek feltétele, hogy szem előtt kell tartani az oktatás céljait, tartalmát, figyelembe véve a tanulók egyéni képességeit, adottságait és a tanulási környezetét (Falus és Szűcs, 2022).

Ajánlott módszerek a nevelési-oktatási folyamatban az érték közvetítésre és egészségmagatartás közvetítésére az előadás, magyarázat, bemutatás, elbeszélés, történetmesélés, tanulók kiselőadásai, megbeszélés, ötletbörze, vita, szemléltetés, munkáltató módszer, tanulási szerződés, kooperatív oktatási módszer, szimuláció, szerepjáték, dráma és játék; tanulmányi kirándulás, házi feladat, a tanulók önálló elemző munkája, közvetett felvilágosítás (a nevelő oldaláról kiinduló társadalmi és közösségi értékű téma), projektmunka, IKT eszközök (digitális taneszköz, mérőeszköz, virtuális sportszerek, online elérhető tankönyvek), analóg eszközök (taneszközök, mérőeszközök, sportszer, tankönyv), játékos feladatmegoldások élményalapú tananyag-feldolgozás (Bábosik, 2004; Kotschy, 2022).

A szokások kialakítására és az egyes magatartástevékenységi modellek megerősítésére direkt és indirekt oktatási módszerek együttes alkalmazása egyaránt megfelelő, valamint eléri a nevelési folyamat a célját. A szokások formálására Bábosik (2004), Fügedi (2018), valamint Csányi és Révész (2021) által javasolt módszerek a követelés (összhangban az egyéni képességekkel és lehetőségekkel), gyakoroltatás (optimális cél elérésében), segítségadás (nehézségek megoldás, korrekció), ellenőrzés (visszacsatolás mind a tanulóknak, mind a testnevelő tanárnak) és motiválás. Az egészségmagatartásra és érték közvetítésre alkalmasak a minták, példaképek és eszményképek alkalmazásának módszerei, ilyen például az elbeszélés (élményszerű formában személyes élmények és tapasztalatok), a modellértékű személyes bemutatás (erkölcsi normák és elvek gyakorlati megvalósulása), a műalkotás (irodalom, képzőművészet, zenemű, film bemutatása) és a személyes példaadás.

A testnevelés tantárgy oktatása során tudják a testnevelő tanárok leginkább kialakítani az egészségtudatos szokásrendszert és az életmód iránti értékítéleteket és szemléletet. Több kutatási eredmény is megerősítette, hogy a testnevelő tanárok nagymértékben befolyásolják a tanulók sportolási szokásait és a sportolás iránti elkötelezettséget, ezáltal hatással vannak a tanulók egészséges életmódjának megalapozására (Lappints és H. Ekler, 2022; Messing és mtsai., 2019; Neil-Sztramko és mtsai, 2021; Verstraete és mtsai., 2007). Ennek ellenére számos kutatás is igazolja, hogy az iskola és a pedagógusok mintája a diákok egészségmagatartására minimális hatást gyakorol (Horváth, 2020; Moravec és Kozma, 2021; Moravec és Kozma, 2022).

Tanulmányok szerint ahhoz, hogy a testnevelés tantárgy elérje a célját, azaz hogy kialakítsa az élethosszig tartó fizikailag aktív életmódot magasabb aktivitást lehet elérni a tanórákon az indirekt oktatási stílussal (Horváth és H. Ekler, 2019), azonban Lappints és H. Ekler (2023) mérőműszert alkalmazó vizsgálatában megállapították, hogy a tanulók központú óra tanulói aktivitásában nem marad el a pedagógus központú órávezetéssel szemben, ellenben az

indirekt oktatási stratégia a diákok körében lényegesen magasabb élvezeti értékkel bír. Ennek köszönhetően a pozitív egészségmagatartás és az élethosszig tartó fizikai aktivitás kialakításában és fenntartásában eredményesebb az indirekt oktatási stratégia, mely módszerek oktatása a testnevelőtanár-képzésben kiemelt jelentőségű (H. Ekler és mtsai., 2024).

A tanulókat vizsgálva megállapítható, hogy alsó tagozatban nagy szerepe van a testnevelő tanár tudásának, szemléletének és motivációs bázisának. Felső tagozatban a pozitív megerősítés, a képességeknek és kornak megfelelő differenciálás, élménydús és változatos testnevelés órák játszanak nagy szerepet (Szakály és mtsai., 2019). A testnevelés tantárgy célrendszerét figyelembe véve a tanulók körében a fiúk előtérbe helyezik a rendszeres fizikai aktivitáshoz kapcsolódó célokat, mint a lányok, emellett az évfolyamok emelkedésével háttérbe szorulnak az egészségtudatos magatartáshoz kapcsolódó célok (Fintor, 2019).

A szemléltetési módszerek közül a testnevelő tanár szakos hallgatók és a mentor és konzulens tanárok is a tanári bemutatás eszközeit alkalmazzák legtöbbször, legkevésbé használt módszer a képi bemutatás és az audiovizuális eszközök alkalmazása. A verbális módszerek közül a pozitív kiemelés módszerét preferálják, amely a hallgatók körében nagyobb arányban jelenik meg. Leggyakoribb tanulási módszer a megfigyelés. Az értékelési módszerek közül nincs különbség a hallgatók és a testnevelő tanárok között, mindkét csoport a pozitív visszajelzést alkalmazza legtöbbször. Lényeges különbség, hogy a pedagógusok több reprodukív munkaformát, míg a hallgatók az autonómiatámogató munkaformákat helyezik előtérbe (Borbély, 2023).

Kovács, Moravec és Nagy (2019) tanulmányában vizsgálták a mindennapos testnevelés hatását azok körében, akik már teljes mértékben részt vettek ebben a rendszerben és már a felsőoktatásba léptek. Következtetéseik között kiemelt jelentőségűnek tartják, hogy a tanórán kívüli nagy tömegeket megmozgató sportnapok és sportünnepek nagy hatást gyakorolnak a fiatal generáció érték- és szemléletrendszerére és a tudatos sportolásra való nevelésben.

2.4.4. A testnevelés tantárgy jellemzői, megújítást igénylő területei hazai és nemzetközi vonatkozásban

A magyar pedagógia egyik legnagyobb öröksége a testnevelés tantárgy, azonban a korábban kialakított műveltséganyaga, módszertana, elvi-elméleti háttere mára nehezen alkalmazkodik a megváltozott körülményekhez. A mindennapos testnevelés bevezetése és a Nemzeti alaptanterv (2012) által lényeges változások történtek a testnevelés tantárgy tekintetében. A gyakorlatban már távolságtartóbb szemlélet alakult ki a hagyományos katonás tanári stílus, alakiség nehézsége, értékelés, valamint a testnevelés és egyes sportágak kapcsolatában. A reformok

lépéseikhez tartozott, hogy nem értettek egyet az edzői szemléletű testnevelő tanári pedagógiai gyakorlattal (Gombocz, 2019).

Hazánkban több stratégia, innováció és ajánlás készült az utóbbi években, amely elősegítette a testnevelés tantárgy módszertani fejlesztését, melynek legfőbb feladata a tantárgy céljainak megvalósítása és az értékek közvetítése. 2016-ban fogadta el Magyarország Kormánya a T.E.S.I. 2020 – Testnevelés és Egészségfejlesztésben Stratégiát, mely nagymértékben hozzájárul az iskolai sport és a diáksport fejlődéséhez. Kidolgozásában figyelembe vették az UNESCO, Európai Testnevelési Szövetség (EUPEA), a Sporttudományi és Testnevelés Nemzetközi Tanácsa (ICSSPE) és a Testnevelési Világszövetség (FIEP) ajánlásait és dokumentumait. Ebben nagy segítséget nyújtott a Magyar Diáksport Szövetség támogató munkája (Csányi, 2019, Csányi és Révész, 2021). A magatartásformálás, értékközvetítés és személyiségformálás érdekében céltudatos tervezési folyamat által a testnevelő tanárnak tisztában kell lennie, hogy a testnevelés komplex hatásrendszerén belül mit és hogyan szeretne tanítani. Ebből adódóan a „mit?” kérdés esetében szükséges alkalmazni a tanterv- és testnevelés elméletet és a fejlesztési területeket (ismeret, készség, attitűd és kompetencia komponensek), a „hogyan?” kérdés esetében a testnevelés tanítás módszertani sajátosságait és annak gyakorlati alkalmazását. Pedagógiai alapelvei a fejlettségközpontúság, tanulásközpontúság, egészségorientáltság, célorientáltság, pozitív tanulási környezet, inkluzív és interkulturális pedagógiai szemlélet és a reflektivitás (Csányi és Révész, 2021; Fügedi, 2018; Hamar, Czirják és Kövesdi, 2020;).

A T.E.S.I. stratégiáját alapozta meg a Zöld könyv, melyben részletesen elemzik az Európai Unió által alkalmazott stratégiákat, szakpolitikai fejlesztéseket és ajánlásokat, összefüggésben a T.E.S.I. 2020 stratégiaival. Legfőbb területeinek és a fejlesztendő területeknek az (1) egységes szerkezetű, multidiszciplináris szempontoknak megfelelő tantervek kidolgozását, bevezetését; (2) egységes tanulói teljesítménymérés-értékelési rendszerek kidolgozását, bevezetését; (3) intézményi infrastruktúra és eszközellátottság megteremtését; (4) kiváló pedagógus-jelöltek kiválasztását a képzésben; pedagóguskompetencia-alapú, a képesítési szinteknek és szintleírásoknak megfelelő minőségi felsőoktatást; (6) egységes pedagóguskompetencia-alapú teljesítménymérés-értékelési rendszerek kidolgozását, bevezetését; (7) a pedagóguskompetenciákra épülő szakmai tanácsadás és minőségi szakértői rendszer kidolgozását, bevezetését; (8) kiváló intézményvezetők kiválasztását, szakmai támogatását, egységes intézményi és intézményvezetői mérésértékelési rendszer kidolgozását és bevezetését jelölik (Vass és mtsai., 2015).

A Komplex Alapprogram kidolgozása nagy változást jelentett több tantárgy esetében, ezáltal a testnevelés tantárgynál is. Megállapítható, hogy az Alapprogram cél- és értékrendszere egységességet mutat a Nemzeti alaptantervben megjelenő célokkal, melyek a következők: (1) differenciálás szerepének kiemelése; (2) a tanulás társas természetű, együttműködésen alapuló tevékenység; (3) a tantárgyközi kapcsolatok erősítésére való törekvés, a tanulási területek együttműködésének biztosítása; (4) méltányosság és esélyegyenlőség hangsúlyozása (Szűcsné Hütter és Szél 2021). A Komplex Alapprogram Testmozgásalapú Alprogram középpontjában a tanulókörzpontú, differenciált oktatás és fejlesztési elemei állnak. Kiemelt eleme az élményszerű testmozgásprogramok, mely hozzájárul a fizikai aktivitáshoz kapcsolódó pozitív személyiségvonások kialakításához és az élethosszig tartó fizikailag aktív életmód kialakításához. A Testmozgásalapú alprogram tartalmi területeinél meghatározó a (1) fejlődés- és élményközpontú oktatás megvalósítását támogató módszerek és kereszttantervi tartalmak implementációjának támogatása a testnevelés órán, (2) a mozgásos tanulás integrálását támogató módszerek és tartalmak tanulási folyamatba történő integrálása osztálytermi környezetben, valamint (3) önkéntességre és befogadásra épülő informális és nonformális tanulás testmozgásalapú támogatása iskolai környezetben (Révész, 2019).

Mindezek mellett a Testmozgás az Iskolában (TE IS) program az iskolák körében közös fizikai aktivitással és szabadidős tevékenységek szervezésével járult hozzá a tanulók egészséges életmódjához, valamint a NETFIT egységes tesztrendszer, mely diagnosztikus és oktatási célú értékelő eszköz, melynek középpontjában az élethosszig tartó egészség kialakítása áll.

Megfigyelhető, hogy számos módszertani ajánlás készült az utóbbi években, amely hozzájárult a testnevelés tantárgy fejlődéséhez a Nemzeti alaptanterv által megjelölt célokra építve, azonban továbbra is jelentős gondot okoz a testnevelőtanár-képzés és a köznevelés közötti kapcsolat. Jelentős változást hozna a nevelési-oktatási folyamatban, a gyakorlatra és a tapasztalatokra épülő szabályozó dokumentumok fejlesztése, mind a testnevelőtanár-képzésben mind a köznevelésben, melynek kiindulópontja a pontos célrendszer, értékrendszer és a szemlélet megfogalmazása. A testnevelés tantárgy értékrendszerének és értékközvetítésének működését és problematikáját Hamar (2023) fogalmazta meg. A testnevelés és testkulturális értékek hatásrendszerében és értékközvetítő rendszerében a legfőbb cél a műveltség tartalommal összefüggő érdekek, értékek, magatartásformák, jellemvonások és érzelmek formálása és alakítása, mely a nevelési folyamat részrendszere. Ebben a folyamatban azonban a testnevelő tanár a kiváló gyerekek tanáráként működik, amely azt jelenti, hogy a jó

képességgel és készséggel rendelkező tanulókat ismerik el, emellett az értékpreferenciák átélése helyett csupán a célok kerülnek megfogalmazásra.

2.5. A köznevelés és a testnevelőtanár-képzés kapcsolata

2.5.1. A testnevelő tanárokkal és a testnevelő tanár szakos hallgatókkal szemben állított követelmények

A testnevelő tanárok feladata és a velük szemben állított követelmények számos területet érintenek, amelyek befolyással vannak a testnevelő tanárok és a testnevelő tanár szakos hallgatók értékeinek alakulására. Jelentős probléma, hogy a testnevelőtanár-képzésre vonatkozó szabályozó dokumentumok nem mutatnak egységes irányt az értékek alapján, valamint a tanárképzést és a köznevelési rendszert meghatározó követelmények, elvárások és iránymutatások között eltérés mutatkozik (Bognár, 2020). A legfontosabb követelmények között említik a szakmai- és pedagógiai felkészültséget, az erkölcsi követelményeket, melyeknek fontos részét képezi a pedagógusok példamutatása, valamint az általános műveltség (Bíróné és mtsai., 2011). A NASPE (2004) 6 sztenderden keresztül mutatja be a kezdő pedagógusokra vonatkozó elvárásokat: tudományos és elméleti tudás, készség-alapú és mozgásalapú kompetencia, tervezés és megvalósítás, hatékony kommunikáció és a hallgatók elkötelezettségének kialakítása, diákok tanulásának ösztönzése és megfelelő szakmai felkészültség.

A testnevelő tanárookra vonatkozó követelmények mellett meghatározóak a testnevelőtanár-képzés képzési és kimeneti követelményei, melyek különböző elvárásokat támasztanak a testnevelő tanár szakos hallgatók felé. A képzés során kialakult értékrendszer nagymértékben befolyásolja később az oktatói-nevelői munkájukat. Bognár (2020) a testnevelő tanárookra vonatkozó Képzési Kimeneti Követelményeket 4 komponens alapján mutatja be:

1. Attitűd komponens: a testnevelő tanár rendelkezik szakmai tudományos, műveltségi és kulturális tudással a sport általi személyiségfejlesztés érdekében; példamutató és ösztönző személyiséggel, mely segítségével az egészségtudatos szokásrendszer kialakítását és fenntartását biztosítja; tudatos és felelősségteljes magatartással, valamint nyitottsággal és érdeklődéssel.
2. A tudás komponens: a testnevelő tanár ismeri a testnevelő tanárra vonatkozó elvárásokat, köteleességeket, szerepeket, feladatokat; a sporttudomány, neveléstudomány és egészségtudomány interdiszciplináris rendszerét, valamint változatosságra, következetességre, egymásra épülésre és élménydús tapasztalatokra

hangsúlyt helyezve a testnevelés és sport oktatási nevelési és kommunikációs rendszerét.

3. A képesség komponens: a testnevelő tanárok képesek célirányos tervező, vezető és értékelő tevékenység végrehajtására, amely fejlesztő, sikerorientált és élménydús a jogszabályoknak, közösségnek, az iskolának és a korosztálynak megfelelően.
4. A sajátos kompetenciák komponense: a mozgásos sporttevékenységek tervezése, megtartása; hagyományos és újszerű sportágak és mozgásformák alkalmazása, valamint a mindennapos oktató-nevelő munkájában szerepet kap az állampolgári nevelés, személyiségfejlesztés, kommunikáció, pályaidentitás, elfogadás és együttműködés.

2.5.1.1. *Testnevelés és egészségfejlesztés tanulási területen a testnevelő tanári szakképzettség Képzési Kimeneti Követelménye (8/2013. (I. 30) EMMI rendelet a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről)*

A 10 féléves testnevelőtanár-képzés célja „az alapfokú nevelés-oktatás ötödik évfolyamon kezdődő és a nyolcadik évfolyam végéig tartó felső tagozatán, a középfokú nevelés-oktatásban, az iskolai nevelés-oktatás szakképesítés megszerzésére felkészítő szakaszában szakgimnáziumban, szakmára vagy szakképesítés megszerzésére felkészítő szakaszában a szakiskolában, a felsőoktatásban, a felnőttképzésben a testnevelés tantárgy tanítására, a pedagógiai kutatási, tervezési és fejlesztési feladatok végzésére képes tanárok képzése, akik képesek a tanulók testnevelés és sport műveltségének, az egészséggel, az életmóddal, a testkultúrával kapcsolatos készségek, valamint képességek kialakítására, fejlesztésére továbbá, felkészültek tanulmányaik doktori képzésben való folytatására.” (8/2013. (I.30.) EMMI rendelet,1255.)

Tudás, képesség és attitűd mentén mutatja be az elsajátítandó kompetenciákat, amely kiterjed a

- (1) tanuló személyiségének fejlesztésére, az egyéni bánásmód érvényesítésének figyelembevétele területére;
- (2) a tanulói csoportok, közösségek alakulásának segítése, fejlesztése területére;
- (3) a szakmódszertani és szaktárgyi tudás területére;
- (4) a pedagógiai folyamat tervezése területére;
- (5) a tanulás segítése, szervezése és irányítása területére;
- (6) a pedagógiai folyamatok és a tanulók értékelése területére;
- (7) a kommunikáció, a szakmai együttműködés és a pályaidentitás területére;
- (8) az autonómia és felelősségvállalás területére.

A szakképzettséghez vezető területek és sajátos szakmódszertani tantárgy-pedagógiai ismeretek a következők:

(1) Szakterületi (szaktudományos ismeretek)

A Képzési kimeneti követelmények hangsúlyozzák a szakterületi (szaktudományos) ismeretek arányai esetében, hogy az ismeretek tartalmának le kell fednie a Nemzeti alaptanterv és a kerettanterv szerinti műveltségterületének fő tartalmait és területeit az egyes nevelési-oktatási szakaszoknál és az érettségi vizsgakövetelmények esetében is.

A képzés felépítése szerint az alábbi területekből kötelező kreditet kell teljesíteni:

- a testnevelő tanárszak gyógytestnevelő tanárszak kivételével társított tanárképzésben:
 - o szakmai alapozó ismeretek és mozgásos tevékenységek elmélete, gyakorlata és szakmódszertana (99 kredit)
- a testnevelő tanár szakképzettség gyógytestnevelő tanár szakképzettséggel társított tanárképzésben:
 - o szakmai alapozó ismeretek, mozgásos tevékenységek elmélete, gyakorlata és szakmódszertana (120 kredit)

(2) Szakmódszertani ismeretek

Célja, hogy az alapfokú és középfokú oktatásban is képes legyen a testnevelő tanár magas színvonalon ellátni a nevelési-oktatási feladatokat

- a testnevelő tanár szakképzettség tekintetében a sajátos szakmódszertani (tantárgy-pedagógiai) ismeretkörök (8 kredit)
- az összefüggő, egyéni iskolai gyakorlatot támogató gyakorlat (2 kredit)
- kollaborációs tér, oktatástechnikai innováció, mesterséges intelligencia (2 kredit)

A képzési kimeneti követelmények, amelyek meghatározzák a testnevelőtanár-képzés rendszerét iránymutató a testnevelőtanár-képző felsőoktatási intézmények számára. A dokumentum tartalmaz konkrét célokat, szakmai kompetenciákat, szakterületi ismereteket és a képzés végéig elsajátítandó kompetenciákat. A tartalom és a szerkezet megfelelő mozgásteret ad a felsőoktatási intézményeknek, hogy a saját igényeik és lehetőségeik alapján alakítsák a képzést és az ehhez kapcsolódó dokumentumokat. Az új képzési kimeneti követelmények tartalmi és formai követelménye jobban kapcsolódik a testnevelés területéhez, nagy szerepet kap a sporttechnika, az egészségnevelés, azonban a testkultúra komplex megközelítése, az értékek és az állampolgári nevelés háttérbe szorult (Bognár, 2021).

2.5.1.2. *Pedagógusok felé állított követelmények, pedagóguskompetenciák a 401/2023. (VIII. 30.) Kormányrendelet alapján*

A minősítési vizsga és eljárás során az alábbi pedagóguskompetenciák és az ahhoz kapcsolódó indikátorok mentén értékeli a minősítő bizottság a pedagógus tevékenységét:

- (1) szakmai feladatok, szaktudományos, szaktárgyi, tantervi tudás,
- (2) pedagógiai folyamatok, tevékenységek tervezése és a megvalósításukhoz kapcsolódó önreflexiók,
- (3) a tanulás támogatása,
- (4) a tanuló személyiségének fejlesztése, az egyéni bánásmód érvényesülése, a hátrányos helyzetű, sajátos nevelési igényű vagy beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló többi gyermekkel, tanulóval együtt történő sikeres neveléséhez, oktatásához szükséges megfelelő módszertani felkészültség,
- (5) a tanulói csoportok, közösségek alakulásának segítése, fejlesztése, esélyteremtés, nyitottság a különböző társadalmi-kulturális sokféleségre és a fenntarthatóság szempontjaira, integrációs tevékenység, osztályfőnöki tevékenység,
- (6) a pedagógiai folyamatok és a tanulók személyiségfejlődésének folyamatos értékelése, elemzése,
- (7) a környezeti nevelésben mutatott jártasság, a fenntarthatóság értékrendjének hiteles képviselete és a környezettudatossághoz kapcsolódó attitűdök átadásának módja,
- (8) kommunikáció és szakmai együttműködés, problémamegoldás, valamint
- (9) elkötelezettség és szakmai felelősségvállalás a szakmai fejlődésért.

A jogszabály a pedagóguskompetenciákhoz tartozó fejlődési szinteket is bemutatja tudás, képesség és attitűd alapján a pedagógus életpályamodellben. A kompetenciák fejlődése függ a pedagógus személyiségétől és a megszerzett tapasztalatoktól, melyet az életpálya figyelembe vesz az eltöltött évek és az egyéni képességek alapján.

Megállapítható, hogy a képzési és kimeneti követelmények nem kapcsolódnak a pedagóguskompetenciákhoz, ugyanis a pedagógusok felé állított követelményeket bővebben és komplexebb módon fejtik ki, míg a képzési kimeneti követelményekből kimaradnak a kulturális nyitottság és az osztályfőnöki tevékenység, a megvalósítás és az önreflexió, a problémamegoldás és a fenntarthatóság értékrendjének hiteles képviselete és a környezettudatosság (Bognár, 2021). Falus (2021) alátámasztja azt a tényt, hogy a tanárjelöltek a gyakorlóiskolában hiányként érzékelik, hogy nincs lehetőség bekapcsolódni az osztályfőnöki tevékenységbe, az iskolai fejlesztő feladatokba és a szülőkkel való kapcsolattartásba. Emellett

az oktatók szerint a képzés nem készít fel a szervezetben létezés elemeire (kollégákkal és szülőkkel együttműködés, adminisztráció, osztályfőnöki tevékenység).

2.5.1.3. A gyakorlatorientált és értékközpontú pedagógusképzés tartalmi átalakításának pilot programja a Kormány 255/2024. (VIII. 22.) Kormányrendelet a tanárképzés rendszeréről, a szakosodás rendjéről és a tanárszakok jegyzékéről szóló 283/2012. (X.4.) Kormányrendelet módosítása alapján

A gyakorlatorientált és értékközpontú pedagógusképzés tartalmi átalakítása elnevezésű pilot program kidolgozásában három hazai egyetem vett részt, a Debreceni Egyetem, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és a Nyíregyházi Egyetem. A pilot programnak nyolc alappillére van, melyek közül az egyik a KKK-NAT-Kerettantervvel és pedagógusi/tanári kompetenciákkal való összehangolása és ez alapján a képzési struktúra és a mintatantervek átalakítása.

A program legfőbb célja a köznevelés tantervi elvárásaihoz és gyakorlatához illeszkedő tantárgyi tananyagtartalom kidolgozása a tanító képzés és a tanárképzés közismereti szakjain.

A gyakorlatorientált és értékközpontú pedagógusképzés tartalmi átalakítása pilot program alappillérei:

1. KKK-NAT-Kerettanterv szerinti átdolgozása, megfeleltetése
2. Tantervi hálók kidolgozása
3. A pedagógiai, pszichológiai tárgyaknak a módszertanban, diszciplinákban való megjelenése szükséges. A tanár nem facilitátor, hanem segítő, példakép. A jelenlegi pedagógiai-pszichológiai tartalom átvétele a módszertanban, és diszciplinákban való elhelyezése, mely a részt vevő három egyetem munkacsoportjai által közösen kerül kidolgozásra.
4. A köznevelésben is oktató tanárok arányának növelése a pedagógusképzésben.
5. A tanár szakos hallgatók oktatásának különválasztása az alapképzéstől, a diszciplináris szakokon vagy a felsőoktatási szakképzésben tanuló hallgatóktól.
6. Az iskolai gyakorlatok arányának növelése a képzés összes kreditszámainak minimum 25 %-ra. Az iskolai gyakorlat megkezdése az I. félévtől, a szakvezető/mentor vezetésével.
7. A szakmai ismeretanyag és a szakmódszertan együtt oktatása.
8. Pedagógusképzés térségi szerepvállalásának erősítése.

Tudás, képesség és attitűd mentén mutatja be az elsajátítandó kompetenciákat, amely kiterjed a

- (1) a szakmai feladatok, szaktudományos, szaktárgyi, tantervi tudás területére;
- (2) a pedagógiai folyamatok, tevékenységek tervezése és a megvalósításukhoz kapcsolódó önreflexió területére;
- (3) a tanulás támogatása területére;
- (4) a tanulói személyiségének fejlesztése, az egyéni bánásmód érvényesülése, a hátrányos helyzetű, sajátos nevelési igényű vagy beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézségekkel küzdő gyermek, tanuló többi gyermekkel, tanulóval együtt történő sikeres neveléséhez, oktatásához szükséges megfelelő módszertani felkészültség területére;
- (5) a tanulói csoportok, közösségek alakulásának segítése, fejlesztése, esélyteremtés, nyitottság a különböző társadalmi-kulturális sokféleségre, integrációs tevékenység, osztályfőnöki tevékenység területére;
- (6) a pedagógiai folyamatok és a tanulók személyiségfejlődésének folyamatos értékelése, elemzése területére;
- (7) a környezeti nevelésben mutatott jártasság, a fenntarthatóság értékrendjének hiteles képviselése és a környezettudatossághoz kapcsolódó attitűdök átadásának módja területére;
- (8) a kommunikáció és szakmai együttműködés, problémamegoldás területére;
- (9) és az elkötelezettség és szakmai felelősségvállalás a szakmai fejlődésért területére.

A képzésre vonatkozó célokban a gyakorlatorientált és értékközpontú testnevelőtanár-képzés pilot programja alapján nem történt változás. Előrelépés az elsajátítandó kompetenciák szempontjából, hogy minden egyes kompetenciát egységesítettek a pedagógus kompetenciákkal, ezáltal a pilot program keretében a testnevelő tanárok kompetenciája kiegészül a tantervi tudással, a hátrányos helyzetű, sajátos nevelési igényű vagy beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézségekkel küzdő gyermek, tanuló többi gyermekkel, tanulóval együtt történő sikeres neveléséhez, oktatásához szükséges megfelelő módszertani felkészültséggel, a közösségek szempontjából az esélyteremtéssel, nyitottsággal a különböző társadalmi-kulturális sokféleségre, integrációs tevékenységgel, osztályfőnöki tevékenységgel, valamint a környezeti nevelésben mutatott jártassággal, a fenntarthatóság értékrendjének hiteles képviselésével és a környezettudatossághoz kapcsolódó attitűdök átadásának módjával, amely eddig jelentős különbség volt a KKK szerinti kompetenciák és a pedagóguskompetenciák között.

A szakképzettséghez vezető területek és sajátos szakmódszertani tantárgy-pedagógiai ismeretek a következők:

(1) Szaktudományi – és módszertani felkészítés (95-100 kredit)

A Képzési és kimeneti követelmények hangsúlyozzák a szakterületi (szaktudományos) ismeretek arányai esetében, hogy az ismeretek tartalmának le kell fednie a Nemzeti alaptanterv és a kerettanterv szerinti tanulási terület fő tartalmait és területeit az egyes nevelési-oktatási szakaszoknál és az érettségi vizsgakövetelmények esetében is.

A képzés felépítése szerint az alábbi területekből kötelező kreditet szükséges teljesíteni:

- Szakmai alapozó ismeretek (14-26 kredit)

A témakörök a korábbi KKK-hoz képest kiegészülnek a medicínalis és egészségtudományi ismeretekkel: a biokémiával, egészségneveléssel, humánbiológiával, baleset megelőzés és elsősegélynyújtással, a sporttudományi és sportelméleti ismeretek pedig a mozgáselemzéssel, biomechanikával és kutatómódszertannal

- Szaktudomány szakmai törzsanyagának ismeretkörei (78-90 kredit)

A témakörök kiegészülnek a testnevelés és sport neveléstudományi, társadalomtudományi és gazdaságtudományi ismereteivel és a táborokkal, kirándulással és túrázással

- Szakmódszertani gyakorlat (10 kredit)

A témakörök kiegészülnek az életkor- és képesség-alapú oktatásmódszertannal (differenciálás, tanulás-, fejlődés, érdeklődés- és élményközpontúság), a testnevelés tanításának gyakorlatával és módszertanával, (mely magába foglalja a tantervi ismereteket) a gimnasztikai gyakorlatok, gyakorlatvezetés, bemelegítés és levezetés oktatásmódszertanával, a mozgástanítással (előkészítő, rávezető és célgyakorlatok, hibajavítás, segítségadás), sportági oktatásmódszertannal, motoros képességfejlesztés, fittség és versenyzés módszertanával, játékok és játékvezetés oktatásmódszertanával, táborok, természetben és alternatív környezetben űzhető sportok módszertanával, integrált és inkluzív testnevelés és sportfoglalkozások, gyógytestnevelés oktatásmódszertanával, mozgástevékenységek megszerettetésének és a fizikai aktivitás élethosszig tartó szokásrendszerének módszertanával és a testnevelés tanításának didaktikai feladataival.

2.5.2. A képzés és a gyakorlat cél- és értékrendszerének jellemzői, egységességének problematikája

A tanulási célok meghatározása és az annak mentén történő tevékenység tudatos tervezése fontos szerepet kap a nevelési-oktatási folyamatban. Redelius és mtsai. (2015) megállapították, hogy a tanulási célok jelentős eltéréseket mutatnak a tanítási gyakorlatban, ezáltal a tanulóknak több esetben nem egyértelmű, hogy mit szükséges elsajátítaniuk. Romar és mtsai. (2018) szerint befolyásoló tényező az oktatási tapasztalat, ugyanis a pályakezdő testnevelő tanárok kevés figyelmet fordítanak a tantervi célokra, valamint jövőorientáltságra és a társadalmi életre történő felkészítésre.

A testnevelő tanár szakos hallgatók cél-, és szemléletrendszere változatos képet mutat, melyet a köznevelési tapasztalatok mellett nagymértékben befolyásol a képzés és ezen belül a nevelési-oktatási gyakorlat. A testnevelő tanár szakos hallgatók a tanítási folyamat közben kevésbé helyezik előtérbe a korábban meghatározott célokat, a hangsúlyt leginkább a tanulók kikapcsolódására és a pozitív tanulási környezet kialakítására helyezik (Mustell és mtsai. 2023). Ennek befolyásoló tényezője, hogy a tanárképzés nem fordít kellő figyelmet a tantárgy jellegzetességeire, céljaira és értékeire, ezáltal a testnevelő tanár szakos hallgatók körében nem alakul ki a megfelelő kompetencia a tanításhoz és a kellő önbizalom (Harris, 2018). Megállapítható emellett, hogy a testnevelő tanárok és a testnevelő tanár szakos hallgatók tantervi értékeit és céljait nem tudják hatékonyan fejleszteni vagy pozitív hatást gyakorolni, amennyiben a testnevelőtanár-képzésben oktatók nem tudják meghatározni saját tantervi értékeiket és céljaikat (McEvoy és mtsai., 2017).

Hangsúlyos tényező a tanárképzésben, hogy a képzés elméleti és a gyakorlati része egymást célirányosan támogassa. A testnevelőtanár-képzésben oktatók szerint azonban a képzési folyamatban háttérbe szorúlnak a pedagógiai tantárgyak és előtérbe kerülnek gyakorlatorientált sportágakkal kapcsolatos és a sporttudományi elméleti tantárgyak (Melnychuk és mtsai, 2011). Kiemelt szerepet kap a testnevelőtanár-képzés folyamán a hallgatók ismereteinek, tapasztalatainak és szerepének növelése (Moravec és Kozma, 2022) és az ezekhez kapcsolódó célok újra értelmezése a köznevelés és a tanárképzés oldaláról egyaránt. A képzési programokról a tanári pályára történő felkészítés szempontjából általában kedvező a képzőintézmények megítélése. Ennek ellenére a tanítási gyakorlat elhelyezkedését a képzésben sokan nem tartják optimálisnak. A képzésben a tanítási gyakorlat minél korábbi megjelenése optimális fejlesztő hatást tudna elérni pedagógiai szempontból (Kovács és mtsai., 2000). Bizonyított tény, hogy a tanárszakos hallgatók szerint a tapasztalat forrása elsősorban a saját gyakorlat, ezáltal a képzés tantárgyai közül jobban szeretik és előnyben részesítik a

gyakorlatorientált tárgyakat, hospitálást és az iskolai gyakorlatokat. Ebből adódóan az elméleti ismeretek elegendőek, azonban a gyakorlatban közvetlenül alkalmazható tudás hiányosságot okoz (Köcséné, 2009). A szakvezetők, egyetemi oktatók és a pedagógusjelöltek különböző módon ítélik meg az egyetemi kurzusok és a gyakorlóiskola tanárképzésben betöltött szerepét, melynek oka az egyetemi képzés és a gyakorlóiskolai képzés egységességének hiánya. A köznevelés és a pedagógusképzés szempontjából fontos a gyakorlóiskolán belül és az egyetemi oktatókkal együttműködésben közös kutatás lefolytatása (Falus, 2021).

A képzéshez kapcsoló tevékenységek mellett a közösség értékrendje is befolyásolja a hallgatók tapasztalatait, hitvallását, valamint a cél-, és értékrendszerét (Pill és mtsai., 2012; Kovács és mtsai., 2018). Bizonyított, hogy a képzés előrehaladása szerint eltérések tapasztalhatók a testnevelő tanár szakos hallgatók értékrendszerében, mivel a képzés elején erőteljesebb a tantárgyi tudás és a tanulás folyamatának hangsúlya, ugyanakkor a jövőre irányuló tervezés a képzés ideje alatt folyamatosan növekszik (Lee, 2015). A tanulmányi előrehaladás szempontjából azok, akik összefüggő tanítási gyakorlatukat végzik, előtérbe kerül a tanári gyakorlati tevékenység és a tanítási helyzetben felmerült problémák megoldása (Hurtik-Tóth, H. Ekler és Tóth, 2023). A testnevelő tanár szakos hallgatók körében a képzés előre haladásával egyre jobban csökken a képzéssel kapcsolatos elégedettség, mely szintén lényeges szempont a testnevelőtanár-képzés újra gondolására (Sarus, Paic és Prisztóka, 2024). A kutatási eredmények azt mutatják, hogy a nő testnevelő tanár szakos hallgatók magasabb tantárgyi ismerettel és tudással rendelkeznek, mint a férfiak, amely befolyásolja a pedagógiai tartalmi ismeretek átadását a tanítási gyakorlat során (Thomas és Ti, 2021). A nemi különbségeket megerősítik Capel (2016) eredményei, mely szerint a férfiak körében a tanulási folyamathoz kapcsolódó célok, a nők szerint a jövőorientáltsághoz tartozó célok meghatározóbbak. Kutatásában vizsgálta a képzés előre haladásához kapcsolódó célokat és értékeket, mely szerint a mesterképzésben részt vevő testnevelő tanár szakos hallgatók, a másodéves és negyedéves hallgatók azokat a célokat és értékeket részesítik előnyben, mely a tanulás tartalmára és folyamatára vonatkoznak. Ezzel szemben az elsőéves hallgatóknál legerősebb a prioritása a jövőre irányuló célok kitűzésének, amely egyéni és társadalmi szinten is fontos. A harmadévesek szerint a legfőbb cél a testnevelés tantárgy oktatása során az individuális fejlesztés.

Az alábbi táblázat a kutatási témához kapcsolódó releváns szakirodalmak összefoglalását tartalmazza (2. táblázat), melyek szorosan kapcsolódnak a doktori értekezés kutatási területéhez. Megfigyelhető, hogy számos korábbi kutatás áll rendelkezésre az egyes témakörökben, ugyanakkor a testnevelés tantárgy és a testnevelőtanár-képzés kapcsolatának

komplex elemzése és vizsgálata kulcsfontosságú a korszerű, gyakorlatorientált és értékközpontú testnevelőtanár-képzés megvalósításához, melyben a képzés és a gyakorlat résztvevőinek tapasztalata és véleménye meghatározó.

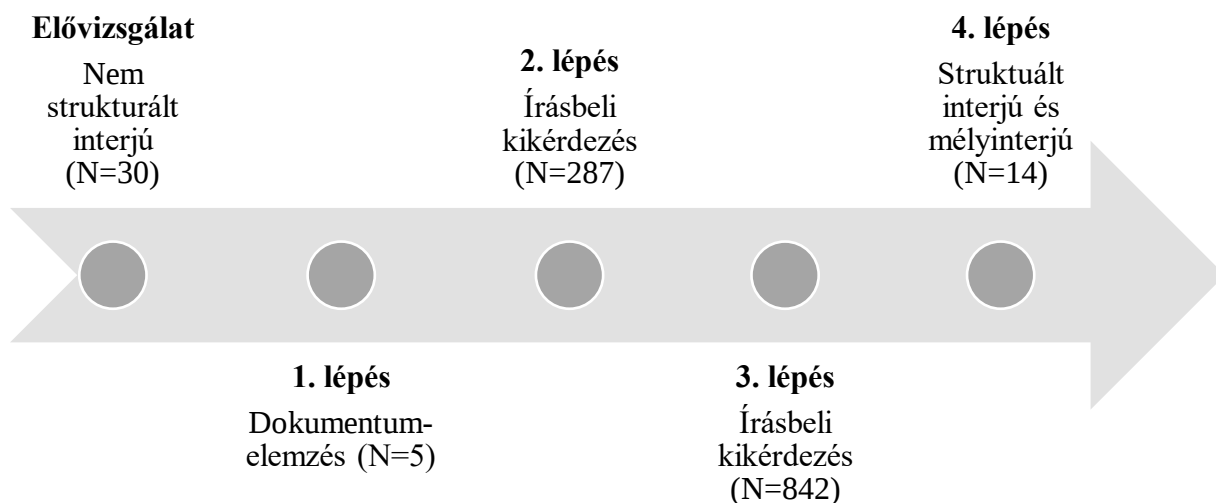
2. táblázat: Vizsgált témakörökhöz szorosan kapcsolódó kutatások (saját szerkesztés)

Vizsgált témakör	Vizsgált témakörrel kapcsolatos kutatások
Testnevelőtanár-képzés rendszere	<i>Bognár, 2020; Bognár, 2021; Kovács és mtsai., 2000; Moen és Green, 2013</i>
Testnevelő tanár szakos hallgatók	<i>Borbély, 2023; Capel, 2016; Harris, 2018; Hurtik-Tóth, H. Ekler és Tóth, 2023; Kovács és mtsai., 2018; Lee, 2015; Molnár, Vajda és Bognár, 2024; Moravec és Kozma, 2021; Moravec és Kozma, 2022; Mustell és mtsai., 2023; Pill és mtsai., 2012; Redelius és mtsai., 2015; Romar és mtsai. 2018; Sarus, Paic és Prisztóka, 2024; Thomas és Ti, 2021</i>
Oktatók	<i>Melnychuk és mtsai., 2011, Molnár, 2021</i>
Tanterv, tantervelmélet	<i>Ballér, 1996; Beregi, 2024; Bognár, 2019; Bognár, 2020; Bognár és Révész, 2009; Curtner-Smith és Meek, 2000; Csányi, 2019; Csányi és Révész, 2021; Elbert, 2010; Hamar, 2012; Hamar 2016; Hamar, 2021; H. Ekler, 2011; Jess, Atencio és Thorburn, 2011; Jewett, Bain és Ennis, 1995; Makszin, 2014; Molnár, Bognár és Vajda, 2021; Molnár és mtsai., 2023; Moravec, 2022; Naul, 2003; Rétsági és Csányi, 2015; Rétsági, Morvay-Sey és Csányi, 2015; Zhang és mtsai., 2021</i>
Testnevelés tantárgy	<i>Bábosik, 2010; Bognár, 2020; Borbély, 2019; Csányi és Révész, 2021; Fien és Maclean, 2014; Fügedi, 2018; Gombocz, 2019; Hamar, 2023, Hamar és Karsai, 2017; Hamar, Czirják és Kövesdi, 2020; Kirk, 2010; Révész, 2019; Vass, és mtsai., 2015</i>
Testnevelő tanárok	<i>Borbély, 2019; Borbély, 2023 (konzulens- és mentortanárok); H. Ekler és mtsai., 2024; Horváth és H. Ekler, 2019; Lappints és H. Ekler, 2022; Lappints és H. Ekler, 2023; McEvoy és mtsai., 2017; Messing és mtsai., 2019; Neil-Sztramko és mtsai, 2021; Tinning, 2012; Tóth és mtsai. 2019 (mentortanárok); Verstraete és mtsai., 2007;</i>
Tanuló	<i>Fintor, 2019; Horváth, 2020; Kovács, Moravec és Nagy, 2019; Szakály és mtsai., 2019</i>

3. Anyag és módszer

3.1. Mintavételi eljárás és a minta jellemzése

A kutatásban 4 lépés követte egymást a mintavételi eljárás során, melyet egy elővizsgálat előzött meg (6. ábra). Az elővizsgálat esetében nem strukturált egyéni interjúkat végeztünk, mely megfelelő alapot adott a kutatás további irányának, vizsgált csoportok kialakításának és a kérdőíves adatfelvétel megvalósulásának. Ezt követte első lépésben a Nemzeti alaptantervek összehasonlító dokumentumelemzése, melyben a NAT-ok változásai az általános jellegű, majd a műveltségterülethez/tanulási területhez tartozó célok, értékek, értékközzvetítés, egészségnevelés, követelmények és a tartalom szempontjából kerültek bemutatásra. A második lépésben az írásbeli kikérdezés módszerét alkalmazva gyűjtöttük az adatokat a testnevelő tanár szakos hallgatók, a testnevelőtanár-képzés oktatói és a gyakorló iskolai szakvezetők által. Ezt követte a harmadik lépésben a testnevelő tanárok és a gyakorló iskolai tanulók írásbeli kikérdezése. A negyedik lépésben a szóbeli kikérdezés módszerén belül strukturált egyéni interjút készítettünk hallgatókkal, szak módszertani kurzust oktatókkal és gyakorló iskolai szakvezetőkkel, majd a testnevelőtanár-képzésre vonatkozó gyakorlatorientált és értékközpontú pilot programot kidolgozó munkacsoport tagjaival végeztünk mélyinterjút a program előzményeiről, céljairól, tartalmáról és a várható eredmények jelentőségéről.

6. ábra: A minta jellemzői (saját szerkesztés)

Mintavétel és a minta jellemzése az elővizsgálat során

Az elővizsgálat alatt nem strukturált, egyéni interjúkat végeztünk, mely során szakértői mintavételt alkalmaztunk. A kutatást a nyíregyházi testnevelő tanárokkal (N=18) és a Nyíregyházi Egyetem testnevelő tanár szakos hallgatóival (N=12) végeztük el. A megkérdezett személyek között 8 alcsoportot hoztunk létre, amelyek a következők voltak: mentortanárok, gyakorló iskolai szakvezető tanárok, egyetemi szakmódszertant oktatók, pályakezdő testnevelő tanárok, gyakorlott testnevelő tanárok, összefüggő szakmai gyakorlatot teljesítő testnevelő tanár szakos hallgatók, a gyakorló iskolában iskolai tanítási gyakorlatot végző hallgatók, akik már végeztek szakmódszertani kurzust, valamint szakmódszertani tantárgyat teljesítő testnevelő tanár szakos hallgatók, akik még nem végzik az iskolai tanítási gyakorlatukat. Nemi összetétel alapján minden csoportban két nő és két férfi véleményeire voltunk kíváncsiak, kivéve az egyetemi szakmódszertant oktatók körében, ahol két női oktatóval készítettük el az interjút (3. táblázat).

3. táblázat: A vizsgált minta csoportosítása és jellemzése (Molnár, 2021)

	Létszám	Átlag életkor	Nemek	Oktatásban eltöltött átlag évek száma (testnevelők esetében)	Szak (hallgatók esetében)	Sportág
Mentortanárok	4 fő	50,5 év	Nő: 2 fő Férfi: 2 fő	27,25 év		Kézilabda 1 fő Aerobic 1 fő Úszás 1 fő Atlétika 1 fő
Gyakorló iskolai szakvezető tanárok	4 fő	48,5 év	Nő: 2 fő Férfi: 2 fő	23,25 év		Torna 1 fő Atlétika 1 fő Kajak-kenu 1 fő Röplabda 1 fő
Egyetemi szakmódszertant oktatók	2 fő	49 év	Nő: 2 fő	25 év		Kézilabda 1 fő Atlétika 1 fő
Pályakezdő testnevelő tanárok	4 fő	26 év	Nő: 2 fő Férfi: 2 fő	1,5 év		Kerékpár 1 fő Kézilabda 2 fő Torna 1 fő
Gyakorlott testnevelő tanárok	4 fő	51,5 év	Nő: 2 fő Férfi: 2 fő	26,25 év		Atlétika 2 fő Röplabda 1 fő Kézilabda 1 fő
Összefüggő szakmai gyakorlatát végző ötödéves hallgatók	4 fő	24,75 év	Nő: 2 fő Férfi: 2 fő		testnevelés – történelem: 2 fő testnevelés – környezettan: 1 fő testnevelés – biológia: 1 fő	Atlétika 1 fő Lovaglás 1 fő Röplabda 1 fő Úszás 1 fő
Tanítási gyakorlatukat végző negyedéves hallgatók	4 fő	22,5 év	Nő: 2 fő Férfi: 2 fő		testnevelés – angol: 2 fő testnevelés – történelem: 1 fő testnevelés – környezettan: 1 fő	Labdarúgás 1 fő Tánc 1 fő Kosárlabda 1 fő Atlétika 1 fő
Harmadéves hallgatók	4 fő	21,5 év	Nő: 2 fő Férfi: 2 fő		testnevelés – környezettan: 1 fő testnevelés – történelem: 2 fő testnevelés – angol: 1 fő	Kosárlabda 1 fő Labdarúgás 2 fő Tánc 1 fő

Mintavételi eljárás és a minta jellemzése a dokumentumelemzést követő második lépésben

A vizsgálatunk során a második lépésben a fő célcsoportok a testnevelőtanár-képzésben részt vevő hallgatók, a képzésben részt vevő egyetemi oktatók és az egyetemek gyakorló iskoláiban a hallgatók gyakorlatát segítő szakvezető testnevelő tanárok. A kutatás ezen szakaszában a nem valószínűségi mintavételi eljáráson belül a célirányos mintavételi eljárást alkalmaztuk. A folyamat során teljes mintára törekedtünk, ugyanis a vizsgálat helyszíne a magyarországi testnevelőtanár-képző intézmények és gyakorló iskolái.

Ezek alapján a részt vevő felsőoktatási intézmények:

1. Debreceni Egyetem,
2. Eötvös Lóránd Tudományegyetem,
3. Eszterházy Károly Katolikus Egyetem,
4. Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem,
5. Nyíregyházi Egyetem,
6. Pécsi Tudományegyetem,
7. Szegedi Tudományegyetem,
8. és a felsorolt egyetemek gyakorló iskolái.

A mintaválasztás kritériuma a kutatás során a hallgatók esetében a nappali és levelező tagozatos testnevelő tanár szakos hallgatók, akik osztatlan vagy rövid ciklusú testnevelőtanár-képzésben vesznek részt a különböző egyetemeken. Oktatók esetében minden teljes állású és óraadó oktató, akik a vizsgálat ideje alatt testnevelő tanár szakos hallgatókat képeznek. A szakvezetők esetében az egyetemek gyakorló iskoláiban azon testnevelő tanárok, akik a testnevelő tanárjelöltek tanítási gyakorlatát vezetik. A kizárás kritériumai között azon hallgatók, oktatók, szakvezetők szerepeltek, akik nem értelmezhető vagy hiányos adatokat szolgáltatnak. A beválasztási és kizárási kritériumok annak érdekében kerültek meghatározásra, hogy a mintába kizárólag a testnevelőtanár-képzéshez köthető hallgatók, egyetemi oktatóik és szakvezetőik kerüljenek. Az eljárás célja ezáltal, hogy minden testnevelőtanár-képző felsőoktatási intézményben feltárjuk a képzés sajátosságait és hatékonyságát, mind hallgatói, mind oktatói, mind szakvezetői oldalról. A kvantitatív adatfelvétel során 287 fő került megkérdezésre (hallgató: N=227, oktató: N=42, szakvezető: N=18).

A kvantitatív vizsgálatban részt vevő hallgatói minta jellemzői

A megkérdezett testnevelő tanár szakos hallgatók (N=227) 57,7%-a férfi, 42,3%-a nő, átlagéletkoruk $24,5 \pm 5,036$ év. A kitöltők 9,3%-a a Debreceni Egyetem, 13,7%-a az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, 17,6%-a az Eötvös Lóránd Tudományegyetem, 33,5%-a a Nyíregyházi Egyetem, 11,5%-a a Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem, 6,6%-a a Szegedi Tudományegyetem, 7,9%-a a Pécsi Tudományegyetem testnevelő tanár szakos hallgatói.

A képzés előrehaladása szerint csoportosítottuk a válaszadókat. A hallgatók 33,5%-a a képzés során még nem teljesített szak módszertani kurzust, így a képzés korai szakaszát teljesítik. A megkérdezettek 26,4%-a teljesített szak módszertani kurzust, azonban még nem végzik a gyakorló iskolában az iskolai tanítási gyakorlatukat, 22,0%-a a tanítási gyakorlatukat

teljesítik a felsőoktatási intézmény gyakorló iskolájában, 18,1%-a pedig összefüggő tanítási gyakorlatukat teljesítik a képzés utolsó évében (4. táblázat).

4. táblázat: A testnevelő tanár szakos hallgatók mintájának jellemzése (N=227) (saját szerkesztés)

Nem					
Férfi			Nő		
57,7%			42,3%		
Életkor jellemzői (év)					
	Átlag	Szórás	Módusz	Minimum	Maximum
Életkor	24,5	5,036	24	19	50
Előrehaladás a testnevelőtanár-képzésben					
A képzés során nem teljesített szakmódszertan tantárgyat		Képzés során teljesített szakmódszertan tantárgyat		Tanítási gyakorlatát végzi a gyakorló iskolában	Összefüggő tanítási gyakorlatát teljesíti
33,5%		26,4%		22,0%	18,1%

A kvantitatív vizsgálatban részt vevő oktatói minta jellemzői

A mintában szereplő testnevelőtanár-képzésben részt vevő oktatók (N=42) 47,6%-a férfi, 52,4%-a nő, átlagéletkoruk $47,17 \pm 10,622$ év. A kitöltők 4,8%-a a Debreceni Egyetem, 19,0%-a az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, 14,3%-a az Eötvös Lóránd Tudományegyetem, 21,4%-a a Nyíregyházi Egyetem, 7,1%-a a Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem, 14,3%-a a Szegedi Tudományegyetem, 19%-a a Pécsi Tudományegyetem oktatója. Oktatásuk során a megkérdezettek 54,8%-a oktat elméleti alapozó tantárgyat, 59,5%-a sportágak gyakorlatát és oktatásmódszertana tantárgyat, 42,9%-a szakmódszertan/testnevelés tanítás/testnevelés elmélet és módszertan tantárgyat. A felsőoktatásban eltöltött tanítási idő átlaga $10,45 \pm 10,11$ év.

A kvantitatív vizsgálatban részt vevő szakvezetői minta jellemzői

A mintában szereplő testnevelőtanár-képzésben részt vevő testnevelő tanár szakos hallgatók szakvezetői (N=18) közül 55,6%-a férfi, 44,4%-a nő, átlagéletkoruk $52,61 \pm 9,160$ év. A kitöltők 11,1%-a a Debreceni Egyetem, 27,8%-a az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, 16,7%-a az Eötvös Lóránd Tudományegyetem, 16,7%-a a Nyíregyházi Egyetem, 11,1%-a a Szegedi Tudományegyetem, 16,7%-a a Pécsi Tudományegyetem gyakorló iskolában foglalkozik a testnevelő tanárjelöltek gyakorlatának vezetésével. Tanításuk során a megkérdezettek 33,3%-a

tanít alsó tagozatban, 61,1%-a felső tagozatban, 27,8%-a 4 évfolyamos gimnáziumban, 22%-a 6-8 évfolyamos gimnáziumban. A köznevelésben eltöltött tanítási tapasztalatuk $26,11 \pm 11,07$ év, a testnevelőtanár-képzésben eltöltött szakvezetői tapasztalatuk $15,22 \pm 11,13$ év.

Mintavételi eljárás és a minta jellemzése a harmadik lépésben

Célirányos mintavétellel a vármegye, iskolafok, majd ezen belül egyszerű véletlen választással a kutatásban részt vevő általános és középiskolák kerültek kijelölésre. Ennek alapján minden magyarországi régióból ki lettek választva alapfokú nevelési-oktatási intézmények és középiskolák, melyeken belül a testnevelő tanárok véleményére voltunk kíváncsiak. A vizsgálatból kizárásra kerültek a többcélú intézmények, valamint azok, amelyek nem rendelkeztek testnevelő tanárral. A kritériumoknak megfelelő intézmények közül 2387 került kiválasztásra, amely a meghatározott feltételeknek megfelelő intézmények 71%-át fedte le. A mintaválasztás további kritériuma, hogy azok a testnevelő tanárok kerültek a mintába, akik aktívan végeznek testnevelő tanári munkát. A kizárás kritériumaként szolgáltak azok a testnevelők, akik nem értelmezhető vagy hiányos adatokat szolgáltak. A kutatási lépés beválasztási és kizárási kritériumai annak alapján kerültek felállításra, hogy országos szinten tudja biztosítani a felmérés a testnevelő tanárok egészségmagatartásának, értékközvetítésének és a testnevelés tantárgyhoz kapcsolódó célrendszerének bemutatását. A testnevelő tanárok körében a kvantitatív adatfelvétel során 631 fő került megkérdezésre (N=631).

A tanulók (N=211) kvantitatív vizsgálata során a mintavétel nem valószínűségi mintavételi eljárás, ezen belül célirányos mintavétel. A kutatás jellegét figyelembe véve, a testnevelés tantárgy szempontjából a képzés és a gyakorlat rendszerét vizsgálva fontosnak tartottuk, hogy olyan tanulói véleményeket és tapasztalatokat kapjunk, akik a felsőoktatási intézmények gyakorló iskolájában végzik tanulmányaikat, emellett a gyakorló iskolát fenntartó egyetemeken meg fog valósulni a gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés pilot programja. A vizsgálat helyszíne, ezáltal az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Gyakorló Iskolája és a Nyíregyházi Egyetem Eötvös József Gyakorló Általános Iskolája és Gimnáziuma volt.

A kutatás során a tanulói mintaválasztás kritériumai, hogy a tanulmányait a felsőoktatási intézmények gyakorló iskolájában végezze nappali munkarendben, valamint 9-12. évfolyamon gimnáziumi képzésben vegyenek részt. Utóbbi kritérium megléte azért indokolt, mert a gyakorló iskola gimnáziumi tanulói rendelkeznek a legtöbb tapasztalattal a testnevelés órák, testnevelő tanár és testnevelés tantárgy célrendszerének vonatkozásában. A kizárás kritériumai azon tanulókra vonatkoztak, akik nem értelmezhető vagy hiányos adatokat szolgáltattak. A kvantitatív adatfelvétel során 211 tanuló került megkérdezésre. Az így kapott elemszám a

tanulók esetében megközelítőleg 22%-a, a beválasztási kritériumoknak megfelelt teljes populációnak.

A kvantitatív vizsgálatban részt vevő testnevelő tanári minta jellemzői

A megkérdezett aktívan dolgozó testnevelő tanárok (N=631) 52,1%-a férfi, 47,9%-a nő, átlagéletkoruk $43,97 \pm 11,967$ év. Az iskolák fenntartása szerint a minta 76,5%-a állami, 17,1%-a egyházi, 1,6% felsőoktatási intézmény gyakorló iskolája, 3,2%-a alapítványi, 1,6%-a egyesületi fenntartású iskolában végzi a tanítását. A legmagasabb végzettség tekintetében 4,3% rendelkezik BSc testnevelő-edző, 6,5% tanító, 30,1% általános iskolai testnevelő tanári, 50,1% középiskolai testnevelő tanári, 2,1% szakedző (BSc vagy főiskolai szintű), 2,5% okleveles szakedző (MSc), 0,2% PhD, 4,3% egyéb végzettséggel. A köznevelésben eltöltött tanítási tapasztalatuk $17,56 \pm 12,791$ év. Testnevelőtanár-képzésben a kitöltők 8,2%-a oktat, valamint 18,5%-a vesz részt testnevelő tanár szakos hallgatók gyakorlatának vezetésében (gyakorlatvezetői tapasztalat: $6,62 \pm 7,042$ év). A tanári munka mellett a minta 56,7%-a tart versenysport célú, 68,6%-a szabadidősport célú edzéseket. Edzői tapasztalatuk $15,20 \pm 11,247$ év (5. táblázat).

5. táblázat: A testnevelő tanárok mintájának jellemzése (N=631) (saját szerkesztés)

Nem					
Férfi			Nő		
57,7%			42,3%		
Életkor jellemzői (év)					
	Átlag	Szórás	Módusz	Minimum	Maximum
Életkor	43,97	11,967	25	23	68
Köznevelésben eltöltött tanítási tapasztalat (év)					
	Átlag	Szórás	Minimum		Maximum
Tanítási idő	17,56	12,791	1		44
Oktatói-nevelői tapasztalat, karrier					
Testnevelőtanár-képzésben oktat		Testnevelő tanár szakos hallgató gyakorlatvezetője	Szabadidősport célú edzések tartása		Versenysport célú edzések tartása
8,2%		18,5%	56,7%		68,6%

A kvantitatív vizsgálatban részt vevő tanulói minta jellemzői

A mintában szereplő gyakorló iskolai gimnáziumi tanulók (N=211) 49,8%-a fiú, 50,2%-a lány, átlagéletkoruk $15,78 \pm 1,191$ év. A megkérdezettek 51,2%-a a Nyíregyházi Egyetem, 48,8%-a

az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Gyakorló Iskolájában végzi tanulmányait. A diákok 38,9%-a 4 évfolyamos gimnáziumi, 61,1%-a 6-8 évfolyamos gimnáziumi képzésben vesz részt. A kitöltők 33,6%-a 9., 26,5%-a 10., 21,8%-a 11., 18%-a 12. osztályba jár.

Mintavételi eljárás és a minta jellemzése a negyedik lépésben

A kutatás negyedik lépésében nem valószínűségi mintavételi eljáráson belül szakértői mintavétel segítségével választottuk ki az interjúk felvételéhez szükséges alanyokat. A strukturált interjú esetében az elővizsgálat által alkalmazott módszer szerint 5 alcsoportot hoztunk létre: gyakorló iskolai szakvezető tanárok, egyetemi szak módszertan oktatók, összefüggő szakmai gyakorlatát teljesítő testnevelő tanár szakos hallgatók, a gyakorló iskolában iskolai tanítási gyakorlatot végző hallgatók, akik már végeztek szak módszertani kurzust, valamint szak módszertani tantárgyat teljesítő testnevelő tanár szakos hallgatók, akik még nem végzik az iskolai tanítási gyakorlatukat. A kutatást a Nyíregyházi Egyetem és az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem testnevelő tanár szakos hallgatóival (N=6), egyetemi oktatóival (N=2) és szakvezetőivel (N=2) végeztük el. Nemi összetétel tekintetében minden csoportban egy nő és egy férfi véleményeire voltunk kíváncsiak, egyetemi összetétel alapján a csoportokban egy Nyíregyházi Egyetemhez és egy Eszterházy Károly Katolikus Egyetemhez köthető személlyel készítettük el a kvalitatív adatfelvételt. Vizsgálatunk során fontosnak tartottuk, hogy olyan egyetemeken történjen az adatfelvétel, amelyek a testnevelőtanár-képzésre vonatkozó pilot programban is részt vesznek.

A negyedik lépésben emellett mélyinterjút végeztünk a testnevelőtanár-képzésre vonatkozó pilot programot kidolgozó munkacsoport tagjaival, ezáltal szakértői mintavételt alkalmaztunk az interjúalanyok kiválasztásánál. A mintaválasztás kritériuma, hogy a felsőoktatási intézmény vegyen részt a gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés pilot programjában. Az egyetemek kiválasztását követően a kutatás szempontjából fontos kritérium volt, hogy az interjúalany a pilot programot kidolgozó munkacsoporton belüli szerepe szak módszertan tantárgyat oktató és köznevelésben részt vevő testnevelő tanár legyen. Az interjúban az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és a Nyíregyházi Egyetem munkacsoport tagjai (N=4) vettek részt.

A kvalitatív adatfelvételben részt vett minta jellemzői

1. Strukturált interjú

Hallgatók

Az összefüggő tanítási gyakorlatát teljesítők közül 1 nő és 1 férfi hallgatóval végeztük el az interjút, ahol 1 fő az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem hallgatója, 1 fő a Nyíregyházi Egyetem hallgatója. Átlagéletkoruk $24 \pm 2,828$ év. A szakpárosítás szempontjából 1 fő osztatlan testnevelés-földrajz szakos hallgató, 1 fő osztatlan testnevelés-történelem szakos hallgató. Sportágat tekintve 1 fő kézilabdázik, 1 fő szertornát űz.

A gyakorló iskolában iskolai tanítási gyakorlatot végző hallgatók közül 1 nő és 1 férfi hallgatóval készítettük el az interjút, ahol 1 fő az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem hallgatója, 1 fő a Nyíregyházi Egyetem hallgatója. Átlagéletkoruk $24,5 \pm 0,707$ év. Szakpárosítás tekintetében 1 fő osztatlan testnevelés-történelem szakos hallgató, 1 fő osztatlan testnevelés-közösségművelődés szervező tanári szakot végzi. Jelenleg 1 fő versenytáncot, 1 fő küzdősportot űz.

A szakmódszertan tantárgyat már teljesítettek, de a gyakorló iskolai tanítási gyakorlatát még nem végzők csoportjában 1 női és 1 férfi hallgató vett részt az interjú felvételében, ahol 1 fő az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem hallgatója, 1 fő a Nyíregyházi Egyetem hallgatója. Átlagéletkoruk $23 \pm 1,414$ év. Sportáguk 1 fő esetében labdarúgás, 1 fő esetében rögbi. Szakpárosítás tekintetében 1 fő osztatlan testnevelés-történelem, 1 fő osztatlan testnevelés-matematika tanári szakot teljesít.

Oktatók

A testnevelőtanár-képzésben szakmódszertan tantárgyat oktatók közül 1 női oktató és 1 férfi oktató vett részt a kvalitatív vizsgálatban, ahol 1 fő az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem oktatója, 1 fő a Nyíregyházi Egyetem oktatója. Átlagéletkoruk $56,5 \pm 0,707$ év. Sportmúltjuk szempontjából 1 fő kézilabdázott, 1 fő atletizált. A felsőoktatásban szakmódszertan tantárgyat oktatóként eltöltött idő átlagosan 13 év, azonban előtte a köznevelésben eltöltött átlagidő 18 év.

Szakvezetők

A gyakorló iskolai szakvezetők csoportjában 1 női testnevelő és 1 férfi testnevelő vett részt az interjú során, ahol 1 fő az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Gyakorló Iskolájának, 1 fő a Nyíregyházi Egyetem Gyakorló Iskolájának szakvezető testnevelő tanára. Átlagéletkoruk $55 \pm 4,24$ év. Az oktatásban eltöltött tanítási tapasztalatuk átlagosan 21,5 év. Sportági múlt tekintetében 1 fő szertornázott, 1 fő atletizált.

2. Mélyinterjú

A testnevelőtanár-képzésre vonatkozó pilot programot kidolgozó munkacsoport tagjai esetében a mintában 2 fő az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem oktatója, 2 fő a Nyíregyházi Egyetem oktatója, emellett 2 fő szak módszertan tantárgyat oktat, 2 fő egyetemi oktatói munkája mellett a köznevelésben is testnevelő tanári munkát végez. Nemi összetétel alapján a kvalitatív adatfelvétel során 2 nő és 2 férfi vett részt. Átlagéletkoruk $53 \pm 4,242$ év.

Az alábbi ábrán figyelhetők meg a minta jellemzői (7. ábra).

Elővizsgálat	1. lépés	2. lépés	3. lépés	4. lépés
• Nem strukturált interjú • Testnevelő tanárok (N=18): Mentortanárok, gyakorló iskolai szakvezető tanárok, egyetemi szak módszertan oktatók, pályakezdő testnevelőtanárok, gyakorlott testnevelőtanárok • Átlagéletkor: 45,1 év • Nem: 55,5% nő, 44,5% férfi • Testnevelőtanár szakos hallgatók (N=12): összefüggő szakmai gyakorlatát végző hallgatók, gyakorló iskolai tanítási gyakorlatát végző hallgatók, szak módszertan tantárgyat végző hallgatók • Átlagéletkor: 22,9 év • Nem: 50% nő, 50% férfi	• Dokumentum-elemzés • Szabályozó dokumentumok (N=5) • NAT 1995 • NAT 2003 • NAT 2007 • NAT 2012 • NAT 2020	• Kérdőíves kikérdezés • Testnevelőtanár szakos hallgató (N=227) • Átlagéletkor: 24,5 év • Nem: 57,7% férfi, 42,3% nő • Képzés során nem teljesített szak módszertan tantárgyat: 33,5% • Képzés során teljesített szak módszertan tantárgyat: 26,4% • Jelenleg végzi tanítási gyakorlatát: 22,0% • Jelenleg összefüggő tanítási gyakorlatát teljesíti: 18,1% • Egyetemi oktató (N=42) • Átlagéletkor: 47,17 év • Nem: 47,6% férfi, 52,4% nő • Felsőoktatásban eltöltött idő: 10,45 év • Gyakorló iskolai szakvezető (N=18) • Átlagéletkor: 52,61 év • Nem: 55,6% férfi, 44,4% nő • Köznevelésben eltöltött tapasztalat: 26,11 év • Szakvezetői tapasztalat: 15,22 év	• Kérdőíves kikérdezés • Testnevelő tanár (N=631) • Átlagéletkor: 43,97 év • Nem: 57,7 férfi, 42,3% nő • Köznevelésben eltöltött tapasztalat: 17,56 év • Edzői tapasztalat: 56,7% szabadidősport célú edzés, 68,6% versenysportcélú edzés • Gyakorló iskolai tanuló (N=211) • Átlagéletkor: 15,78 év • Nem: 49,8% fiú, 50,2% lány • EKKE Gyakorló Iskola: 48,8% • NYE Gyakorló Iskola: 51,2% • 9. osztály: 33,6% • 10. osztály: 26,5% • 11. osztály: 21,8% • 12. osztály: 18%	• Strukturált interjú • Hallgató (N=6): összefüggő tanítási gyakorlatát teljesíti (33,3%), tanítási gyakorlatát teljesíti (33,3%), szak módszertan tantárgyat teljesít (33,3%) • Átlagéletkor: 23,8 év • Nem: 50% nő, 50% férfi • Szak módszertan oktató (N=2): • Átlagéletkor: 56,5 év • Nem: 50% nő, 50% férfi • Felsőoktatásban töltött idő átlaga: 13 év • Köznevelésben eltöltött átlagidő: 18 év • Szakvezető (N=2): • Átlagéletkor: 55 év • Nem: 50% nő, 50% férfi • Oktatásban töltött tanítási tapasztalat átlaga: 21,5 év • Mélyinterjú (N=4) • Nem: 50% nő, 50% férfi • Egyetem: 50% EKKE, 50% NYE

7. ábra: A módszertan jellemzői (saját szerkesztés)

3.2. Kutatási protokoll

A kutatás során az elővizsgálaton belül a nem strukturált interjút és az első lépésben végrehajtott dokumentumelemzést kvalitatív módszerekkel valósítottuk meg. Ehhez kapcsolódva a vizsgálat fő módszere kvantitatív jellegű, mely során kérdőíves adatfelvételt végeztünk a testnevelőtanár-képzés és a köznevelés szereplőivel az egészségmagatartásról, valamint a testnevelés tantárgy oktatásához kapcsolódó értékközvetítésről és célrendszerről. Kvalitatív jellegű strukturált interjú keretében betekintést nyertünk a vizsgált célcsoportok meggyőződéseibe és véleményeibe. Mindezek mellett a kutatási téma szempontjából lényeges, hogy bemutassuk a 2024. szeptemberében induló gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés pilot program kidolgozásának folyamatát kvalitatív jellegű mélyinterjú által, melynek nagy szerepe van a testnevelőtanár-képzés és a köznevelés céljainak, elveinek és tartalmának egységesítésében.

Az elővizsgálat során a Nyíregyházi Egyetem testnevelő tanár szakos hallgatóival és nyíregyházi testnevelő tanárokkal végeztünk nem strukturált, egyéni interjút. Az előzetes kutatási eredmények hozzájárultak az egészségmagatartás és az értékközvetítés módszereihez kapcsolódó hipotézisek, valamint az írásbeli kikérdezés kérdéseinek felállításához. A nem strukturált egyéni interjút 30 fővel (N=30) végeztük el.

A kutatás első lépése során felhasznált szabályozó dokumentumok nyilvánosak, ezáltal a betekintéshez nem szükséges engedély. A kutatás megkezdése előtt a szükséges engedélykérések megtörténtek. Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Kutatásetikai Bizottságának jóváhagyása (1. sz. melléklet) mellett a felsőoktatási intézmények vezetőinek, intézetigazgatóinak, valamint a köznevelési intézmények igazgatóinak engedélyét követően történt meg a kapcsolatfelvétel a kutatás célcsoportjaival.

A második lépésben a testnevelő tanár szakos hallgatók, egyetemi oktatók és szakvezetők írásbeli kikérdezése során a kérdőív szerkesztése a Google Forms alkalmazásával történt. Az adott testnevelőtanár-képző felsőoktatási intézménybe történő eljuttatása előtt a kérdőíveket öt hallgató, három egyetemi oktató és három szakvezető értékelte különböző szempontok alapján, amelyek a következők voltak: érthetőség, a kitöltésre szánt idő, átláthatóság, problémák és nehézségek. Ezek alapján a felmerült problémák megoldása után került véglegesítésre a kérdőív a kitöltéshez szükséges idő meghatározásával. A kutatás megkezdése előtt engedélyt kértünk a testnevelőtanár-képző felsőoktatási intézmények vezetőitől és intézetigazgatóitól. Az engedélykérés mellett írásbeli tájékoztatást kaptak a kutatás lebonyolításáról és az írásbeli kikérdezés folyamatáról, amely tartalmazta a kutatás címét, kezdetének és végének várható időpontját, a kutatás lebonyolítóját, a kutatásban részt vevők nevét, fokozatát, beosztását, a kutatás célját, a vizsgált célcsoportot, az adatfelvétel

lebonyolításának módját és az etikai szabályzat betartását. Az engedélykérés során hangsúlyoztuk, hogy az eredményeket és a fejlesztési lehetőségeket publikáljuk, és igény szerint a kutatás lezárulását követően a vizsgálatba bevont felsőoktatási intézmények számára bemutatjuk, melynek célja a testnevelőtanár-képző intézmények munkájának támogatása. Az adatfelvétel lebonyolítását a magyarországi testnevelőtanár-képző intézmények vezetői engedélyezték. Ezt követően az intézetigazgatók az engedélykérésben szereplő kérdőívhez tartozó linket továbbították az oktatóknak és szakvezetőknek. Az oktatók és intézetigazgatók segítségével történt a hallgatói kérdőíves adatfelvétel. Azon felsőoktatási intézmények esetében, ahol kisebb elemszám található, többszöri megkeresés után is nehéz volt a kitöltési hajlandóságot növelni mind a hallgatók, mind az oktatók és szakvezetők esetében is. Az adatfelvétel során az adatokat bizalmasan kezeltük, a válaszok anonim módon kerültek rögzítésre, mely során a személy kilétére nem lehetett következtetni. Az online kérdőívhez tartozott egy tájékoztató, melyben biztosítottuk a válaszadókat arról, hogy a kutatásban felhasznált adatok bizalmasan kezeljük. A kérdéssor belső konzisztenciájának számítása a Cronbach- α értékkel került meghatározásra.

A harmadik lépés során az írásbeli kikérdezés adatfelvétele a vizsgálat második lépésében rögzítetteknek megfelelően zajlott. Az alapfokú és középfokú nevelési-oktatási intézményekben aktívan dolgozó testnevelő tanárok esetében az adott intézmény igazgatóitól történt az engedélykérés, emellett a Magyar Diáksport Szövetség és a Magyar Testnevelő Tanárok Országos Egyesülete segítette a kérdőíves adatfelvételt. A kiválasztott intézmények közül számos esetben pozitív válasz érkezett, azonban több esetben nem érkezett engedély, így ezen iskolák nem vettek részt a kutatásban. A testnevelő tanárok körében a kérdőív kitöltése a szabad idejüket érintette, ezáltal a kitöltési hajlandóság is változatos képet mutatott. Ahol nem teljesült a kutatás az okok között említették a kapacitáshiányt, az iskolában zajló eseményeket és az időhiányt. Arra is volt példa, hogy az iskola többszöri megkeresése után sem történt visszajelzés.

A gyakorló iskolák tanulói esetében az igazgatók hozzájárulásával történt meg az engedélykérés. Ezt követően a kutatásban részt vevő gyakorló iskolákban egy felelős személy kijelölése következett, aki a szülői tájékoztatásban, szülői engedélyek és hozzájárulási kérelmek begyűjtésében, valamint az adatok felvételében nyújtott segítséget. Az iskolák igazgatói és igazgató helyetteseivel az írásos tájékoztatást követően telefonon keresztül is történt kapcsolattartás a lebonyolítással és a felmerülő kérdések miatt. Az adatok felvételére egyes osztályok esetében informatikai teremben óra keretén belül került sor, valamint egyes osztályoknál a kérdőívek e-mailen történő továbbításával történt a kitöltés, amely a tanulók

szabad idejét érintette. Az adatfelvétel különbözősége miatt a kitöltési hajlandóság változatos képet mutatott.

A kutatás utolsó lépésében a kérdőívek lezárását követően mélyebb betekintést nyerhettünk a testnevelőtanár-képzés folyamatába, a gyakorlat megvalósulásába, az interjúalanyok testnevelés oktatásával kapcsolatos elképzeléseibe, célrendszerébe és értékközvetítésébe a strukturált interjú, valamint a gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés pilot programot kidolgozó munkacsoport tagjaival készített mélyinterjú segítségével. Az interjú kérdései támogatták a testnevelőtanár-képzés további fejlesztését és az ehhez szükséges javaslatok megfogalmazását. A mintavétel kritériumának megfelelően megtörtént a két felsőoktatási intézmény vezetői által az engedélyeztetés, ezt követően írásbeli és szóbeli tájékoztatást kaptak a vizsgálat menetéről. Ezt követően történt az interjúalanyok felkeresése, akik szintén tájékoztatást kaptak az interjú lebonyolításáról. Az adatfelvétel előre meghatározott szempontok és kérdések alapján előre meghatározott időpontban zajlott személyesen vagy online formában. Ezek alapján 14 fő válasza kerültek rögzítésre (strukturált interjú: hallgató N=6, szakmódszertant oktató N=2, gyakorló iskolai szakvezető N=2; mélyinterjú N=4).

3.3. Adatfelvétel eszközei

Az elővizsgálat során végzett adatfelvétel jellemzői, eszközei

A szóbeli kikérdezés módszerén belül nem strukturált egyéni interjúkat végeztünk testnevelő tanár szakos hallgatókkal és testnevelő tanárokkal. A válaszadók mozgástere szerint nyílt kérdéseket alkalmaztunk, melyek a megkérdezettek saját nézeteinek, viszonyulásainak, véleményének feltárására törekszik. A kérdések között megjelentek egyértelmű rövid válaszokat inspiráló ténykérdések és terjedelmesebb kifejtést igénylő esszékérdések. Az eredményeket 4 kérdéskör mentén csoportosítottuk:

1. Egészségmagatartás kérdései,
2. Testnevelő tanári példamutatás
3. Oktatási módszerek általánosságban
4. Oktatási módszerek speciálisan

Kutatásunk legfőbb kérdései

- A megkérdezetteket milyen egészségmagatartási szokás jellemzi, valamint milyen lehetőségeket látnak a helyes egészségmagatartás közvetítésére?

- Milyen pedagógus attitűd szükséges ahhoz, hogy példamutatóvá váljon a testnevelő tanár?
- Milyen oktatási stratégiákat, metodikai eljárásokat/módszereket alkalmaznak a testnevelés órán?
- Tanári bemutatás módszere szükséges-e a mintaadáshoz és a pozitív egészségmagatartás kialakításához?

Dokumentumelemzéshez kapcsolódó adatfelvétel

A kutatás első lépésében a köznevelésen belül a testnevelés tantárgyat meghatározó Nemzeti alaptantervek összehasonlító elemzésére volt szükség. A vizsgálat szempontjából releváns a korábbi Nemzeti alaptantervek megismerése és változásainak hangsúlyos elemei. A Nemzeti alaptantervek változásai az általános jellegű, majd a műveltségterülethez/tanulási területhez tartozó célok, értékek, értékközvetítés, egészségnevelés, követelmény és tartalom szempontjából kerültek bemutatásra.

A dokumentumelemzés során vizsgált szabályozó dokumentumok:

1. NAT 1995: 130/1995. (X. 26.) Korm. rendelet
2. NAT 2003: 243/2003 (XII. 17.) Korm. rendelet
3. NAT 2007: 243/2003 (XII. 17.) Korm. rendelet módosítása, módosító jogszabály: 202/2007 (VII. 31) Korm. rendelet
4. NAT 2012: 110/2012 (VI. 4.) Korm. rendelet
5. NAT 2020: 110/2012 (VI.4) Korm. rendelet módosítása, Módosító jogszabály: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet

A szabályozó dokumentumok elemzése az alábbi szempontok szerint történt: általános célrendszer, nevelési-oktatási folyamat során kialakítandó értékek, kiemelt fejlesztési területek, egészségmagatartáshoz és egészségneveléshez kapcsolódó célok, értékek, követelmények és tartalom, egyéb tartalmak, műveltségterülethez tartozó célrendszer, műveltségterület által meghatározott értékek, fejlesztési feladatok és követelmények a műveltségterületen, valamint a fejlesztési feladatok tartalma. A kutatás a tantervelméleti háttér során hangsúlyozott testnevelés tantárgy célrendszeréhez és tartalmi elemeihez köthető tantárgyi, individuális és társadalmi, kulturális értékeket vizsgálta.

A második és harmadik lépésben alkalmazott kérdőív

A második és harmadik lépés adatfelvétele során az írásbeli kikérdezés módszerét alkalmaztuk. Az adatokat kérdőív segítségével gyűjtöttük, melyet a testnevelő tanár szakos hallgatók, testnevelőtanár-képzés oktatói és a gyakorló iskolai szakvezetők 2023 őszén online, anonim módon töltöttek ki. A testnevelő tanárok és a gyakorló iskolai tanulók adatfelvételére 2024 őszén került sor.

A testnevelő tanár szakos hallgatók, egyetemi oktatók, szakvezetők és testnevelő tanárok körében a háttértényezők között szerepeltek szocio-demográfiai kérdések (nem, testmagasság, testtömeg, kor, képzésre/tanulmányra/oktatásra/tanításra vonatkozó kérdések), oktatói és nevelői tevékenységhez, karrierhez (oktatási tapasztalat, edzői tapasztalat, mindennapos testnevelés megvalósulása) kapcsolódó kérdések. A gyakorló iskolai tanulók esetében a szocio-demográfiai tényezők mellett kíváncsiak voltunk az iskolai és iskolán kívüli sporttevékenységükre (mindennapos testnevelés megvalósulása, testnevelés órai részvétel, testnevelés órák és testnevelő tanári attitűd megítélése, sportolási szokás).

A kérdőív fő része 3 kérdéskörből állt:

1. Az egészségmagatartás kérdéskörén belül az ELEF – Európai Lakossági Egészségfelmérés (2019) kérdőívéből adaptált kérdéseket alkalmaztuk, kiegészítve a vizsgálat céljának megfelelően.

A kiválasztott kérdések közül 1-4-ig terjedő Likert-skálán kellett meghatározni, hogy milyennek ítélik meg a megkérdezettek az egészségi állapotukat, edzettségi állapotukat, életminőségüket, egészségmagatartási szokásaikat és egészségtudatosságukat. Az 1-es érték jelentette a nagyon rossz, a 4-es a nagyon jó értéket.

2. Az értékközvetítés kérdéskörében megjelentek a testnevelő tanári attitűddel, egészségmagatartás közvetítésével, az értékközvetítés során alkalmazott eszközökkel és módszerekkel, szokásrendszer kialakításához szükséges módszerekkel, magatartási-tevékenység modell közvetítésére alkalmazott módszerekkel kapcsolatos kérdések. Ehhez Bábosik (2004) és Falus és Szűcs (2022) által meghatározott oktatási módszerek, szokások kialakításához alkalmazott módszereket, értékközvetítésre alkalmazott módszerek új rendszerezését vettük alapul. A kérdéskörben 2 darab kérdés esetén 1-től 4-ig terjedő Likert skálán kellett meghatározni a tanári attitűddel és az egészségmagatartás közvetítésével kapcsolatos állításokat, mely során az 1-es érték jelentette az állítással való egyet nem értést, a 4-es a teljes mértékű egyetértést. A megkérdezettek 1 darab zárt jellegű kérdés esetében dönthették el a válaszadók, hogy mely egészségmagatartási tényezők közvetítésére helyezik a legnagyobb hangsúlyt az

oktatás/tanítás során. A kitöltők 3 darab kérdés esetében 1-től 6-ig terjedő Likert-skálán kellett meghatározni, hogy az oktatási nevelési módszereket, eszközöket, szokások kialakításának módszerét és magatartási-tevékenységi modell közvetítésére alkalmazott módszereket milyen gyakorisággal alkalmazzák. Az 1-es érték jelentette azt, hogy egyáltalán nem alkalmazzák a módszert, a 6-os érték alapján minden tanórán, vagy majdnem minden tanórán használják a különböző eszközöket, módszereket. Emellett 1 db zárt jellegű kérdés vonatkozott arra, hogy mely tanórán kívüli programokon szoktak részt venni, amely alakítja a tanulók egészségtudatosságát. A gyakorló iskolai tanulók esetében a kérdések a testnevelő tanár attitűdjére, értékközvetítésre, oktatási módszerekre és eszközökre vonatkoztak.

3. A testnevelés célrendszerére vonatkozó kérdéskörben a Nemzeti alaptanterv (2020) célrendszere alapján kerültek megfogalmazásra a kérdőív azon kérdései, melyek a testnevelő tanár szakos hallgatók, egyetemi oktatók, szakvezetők, testnevelő tanárok és gyakorló iskolai tanulók testnevelés tantárggyal kapcsolatos céljaira, értékeire és szemléletükre kérdezett rá. A kérdéssor összesen 23 darab zárt jellegű kérdést tartalmazott. A válaszadáskor 1-től 4-ig terjedő Likert-skálán kellett meghatározni, hogy melyek a legfontosabb célok a testnevelés oktatása során. Az 1-es érték jelentette az állítással való egyet nem értést, a 4-es a teljes mértékű egyetértést.

A negyedik lépésben alkalmazott interjúhoz kapcsolódó adatfelvétel

A szóbeli kikérdezés módszerén belül strukturált egyéni interjút alkalmaztunk, amelyet hallgatókkal, szakmódszertan kurzust oktatókkal és gyakorló iskolai szakvezetőkkel végeztünk el. A válaszadók mozgástere szerint a nyílt kérdések a megkérdezettek saját nézeteinek, viszonyulásainak, véleményének feltárására törekszik az egészségmagatartás, értékközvetítés, célrendszer, tanítással kapcsolatos meggyőzés, tapasztalat, célok, tanítási módszerek kérdéskörében. A kérdések között megjelentek egyértelmű rövid válaszokat inspiráló ténykérdések és terjedelmesebb kifejtést igénylő esszékérdések. Az eredményeket 4 kérdéskör mentén csoportosítottuk:

1. Egészségmagatartás kérdései
2. Értékek és értékközvetítés
3. Testnevelés tantárgy oktatásával kapcsolatos célrendszer
4. Tanítással és a testnevelőtanár-képzéssel kapcsolatos meggyőződések, tapasztalatok, célok

A kutatás során 10 interjút készítettünk, 6 testnevelő tanár szakos hallgatóval, - akik közül 2 fő szakmódszertan tantárgyat teljesített, de még nem végzi gyakorló iskolai tanítási gyakorlatát, 2 fő gyakorló iskolai tanítási gyakorlatát végzi, 2 fő összefüggő tanítási gyakorlatát teljesíti – 2 fő szakmódszertan tantárgyat oktatóval, 2 fő gyakorló iskolai szakvezető testnevelő tanárral. Az interjúk közül 5 online (Google Meet), 5 pedig személyesen történt. Az adatelemzéshez az interjúk során írásbeli feljegyzés készült hozzájáruló engedéllyel.

A negyedik lépés részeként megvalósított második interjú során a testnevelőtanár-képzésre vonatkozó pilot programot kidolgozó munkacsoport tagjaival készítettünk mélyinterjút. A válaszadók mozgástere szerint nyílt kérdéseket alkalmaztunk, mely a megkérdezettek saját tapasztalatainak, véleményének, viszonyulásának feltárásra törekedett a gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés fejlesztésének, változásainak, fejlődésének, a korábbi képzési rendszer és a pilot program hasonlóságainak és különbségeinek kérdéskörében. Az eredményeket 3 kérdéskör mentén csoportosítottuk:

1. A testnevelőtanár-képzés megújítására vonatkozó pilot program előzményei, okok feltárása
2. A pilot program kidolgozásának folyamata, változásainak jellemzői
3. A pilot program várható eredményének jelentősége, további javaslatok és tapasztalatok a testnevelőtanár-képzés rendszeréről

A kutatás során 4 interjú valósult meg intézményenként 2-2 fővel, akik a munkacsoport munkájában részt vettek. Az interjúk időtartama 40-45 percet vett igénybe. Az interjúk közül a strukturált interjúhoz hasonlóan 2 interjú online térben, 2 interjú személyesen zajlott megfelelő körülmények között.

3.4. Adatelemzés

A kvantitatív adatok feldolgozását az IBM SPSS 23.0 statisztikai programmal végeztük, a statisztikai eljárások során a hibahatárt 0,05 értéknél állapítottuk meg. Az adatfeldolgozás során leíró statisztikát (középérték, szórás, gyakorisági mutatók) végeztünk a teljes mintára az értékközzvetítés és a tantárgyi célok prioritása szerint. Emellett a csoportok, a nemek, a képzés előrehaladása, az oktatói és nevelői tapasztalat szerint Mann-Whitney U és Kruskal-Wallis tesztet alkalmaztunk, ugyanis a Kolmogorov-Smirnov-teszt által a testnevelés tantárgy céljaira, az egészségmagatartásra és az értékközzvetítésre vonatkozó adatok nem normális eloszlásúak ($p=0,000$). Az adatok belső konzisztenciaértéke jó értéket mutatott ($\alpha=0,748$) (6. táblázat). A kvalitatív vizsgálat során dokumentumelemzést, a strukturált- és mélyinterjú esetében tematikus elemzést alkalmaztunk.

6. táblázat: Az adatok belső konzisztencia értékei (saját szerkesztés)

Kérdéskör	Kérdések száma	Cronbach- α
Egészségmagatartás (egészségi állapot, edzettségi állapot, életminőség, egészségmagatartási szokások, egészségtudatosság)	5 db	Testnevelő tanár szakos hallgató: 0,851 Egyetemi oktató: 0,780 Gyakorló iskolai szakvezető: 0,900 Testnevelő tanár: 0,846 Tanuló: 0,831
Értékközvetítés (pedagógus attitűd, egészségmagatartás közvetítése, módszerek és eszközök az értékközvetítésre, szokásrendszer kialakításához szükséges módszerek, magatartás-tevékenységi modell közvetítésére alkalmazott módszerek)	55 db	Testnevelő tanár szakos hallgató: 0,947 Egyetemi oktató: 0,900 Gyakorló iskolai szakvezető: 0,812 Testnevelő tanár: 0,905 Tanuló: 0,947
Testnevelés tantárggyal kapcsolatos célrendszer (NAT 2020 célrendszere alapján)	24 db	Testnevelő tanár szakos hallgató: 0,898 Egyetemi oktató: 0,897 Gyakorló iskolai szakvezető: 0,748 Testnevelő tanár: 0,897 Tanuló: 0,956

4. Eredmények

Az eredmények bemutatása a négy kutatási lépés szerinti sorrendben történik. Először az öt Nemzeti alaptanterv dokumentumelemzésének eredményeit mutatjuk be, különös tekintettel az általános jellegű, majd a műveltségterülethez/tanulási területhez tartozó célok, értékek, értékközvetítés, egészségnevelés, követelmények és a tartalom szempontjából. Ezt követően a testnevelő tanár szakos hallgatók, egyetemi oktatók, gyakorló iskolai szakvezetők, testnevelő tanárok és gyakorló iskolai tanulók testnevelés tantárgyhoz kapcsolódó célrendszerét, egészségmagatartási szokásait és az értékközvetítés során alkalmazott módszereket ismertetjük. A harmadik alfejezetben a strukturált interjúk és a testnevelőtanár-képzés gyakorlatorientált és értékközpontú pilot programjához kapcsolódó mélyinterjú eredményei kerülnek bemutatásra.

4.1. A testnevelés tantárgy szabályozása a Nemzeti alaptantervekben célok, értékek, tartalom és követelmények alapján

4.1.1. Nemzeti alaptantervek elemzése

Jelen alfejezetben a testnevelés tantárgy szabályozó dokumentumainak összevetése történt, amely a testnevelőtanár-képzés és a köznevelés szempontjából indokolt, ugyanis olyan alapelveket, célokat, értékeket, követelményeket és szemléletet határoznak meg, amely befolyással van a testnevelő tanár szakos hallgatók és a testnevelő tanárok munkájára.

Az elemzés legfőbb célja a Nemzeti alaptantervek változásai során az általános jellegű, majd a műveltségterülethez tartozó célok, értékek, tartalom és követelmények bemutatása. E két terület összehasonlítása azért fontos, mert több helyen találkozhatunk a sport, egészség és a testnevelés fogalmaival (Bognár, 2020).

4.1.1.1. Nemzeti alaptanterv 1 (NAT, 1995)

Hatálya, NAT bevezetéséről szóló jogszabály:

1995-től 2003-ig, 130/1995. (X. 26.) Korm. rendelet

A NAT 1995 jellemzői célok, értékek, tartalom és követelmények alapján

A NAT 1995 dokumentumban alig jelennek meg konkrét célok a nevelési-oktatási folyamatban, csupán a Nemzeti alaptanterv szerepénél tesznek utalásokat a kialakítandó célrendszerre. Nagyobb hangsúlyt kap a tartalmi szabályozás, az értékek, az egységes alapokra épülő differenciálás és a tanulók személyiségfejlődését kibontakoztató pedagógiai folyamatok ismertetése. A Nemzeti alaptanterv követelményeit különböző értékek hatották át, azonban az

általános értékeknél az egészséges életmódra történő nevelés és törekvés nem jelent meg. Az egyes műveltségterületekhez tartozó követelmények között a testi és lelki egészségre nevelés célja az 1) egészségnevelés, 2) a testi, lelki, szociális fejlődés, 3) a betegségek, balesetek, sérülések elkerülése, 4) egészséges állapot örömteli megélése, harmonikus élet értéként való tisztelése, 5) egészséges életvitel és döntések, 6) elfogadás és segítőkészség, 7) káros függőségek elkerülése, 8) szexuális kultúra és magatartás fejlesztése, 9) családi élet, örömteli párkapcsolatra történő felkészítés, 10) a pedagógusok példamutató magatartása az egészséges életmód tekintetében.

A Testnevelés és sport műveltségterület általános céljai (7. táblázat) között kiemelt terület az egészséghez kapcsolódva a rendszeres fizikai aktivitás, azonban nem szerepel az egyes sportágak mozgásanyagának elsajátítása.

7. táblázat: Testnevelés és sport műveltségterület általános céljai a NAT 1995-ben (saját szerkesztés)

<i>Testnevelés és sport műveltségterület általános céljai</i>	mozgásműveltség fejlesztése
	koordinációs képességek fejlesztése
	motoros képességek fejlesztése és fenntartása
	mozgásos játékok, versengés öröme
	a rendszeres fizikai aktivitás

A kialakítandó értékek szempontjából a Nemzeti alaptanterv kiemeli, hogy a tanulóknak az egészséget saját értékrendjükben jelentős helyen kezelő személyiséggé szükséges válni. Hangsúlyos a motoros képességek ismerete és fejlesztése, a mozgásos játékok és a versengés örömeinek megélése. Fontos becsülni a társaik teljesítményét, legyenek cselekvésbiztosak és mozgásuk koordinált, esztétikus és kulturált legyen. A tanulók körében alapvető a testnevelés és sport egészségügyi prevenciós értékeinek ismerete és a rendszeres fizikai aktivitás megalapozása. A Nemzeti alaptanterv általános fejlesztési követelményeinél az óraszám meghatározására említést tesz az általános céloknál, azonban a tantervben nem található meg az óraszám meghatározása. A követelményeket 1-6. és 7-10. évfolyamig részletezi az egészséges testi fejlődés, a mozgásműveltség fejlesztése, a motorikus képességek fejlesztése, a mozgásanyag fenntartása és a könnyített- és gyógytestnevelés által. Megfigyelhető, hogy csupán 10. évfolyamig határozzák meg a részletes követelményeket tananyag, fejlesztési

követelmények (kompetenciák, képességek) és minimális teljesítmény alapján. A részletes követelmények között nem található meg az egyes korosztályokhoz kapcsolódó összetett cél, valamint az egészségre, egészségmagatartásra, egészségnevelésre történő utalás. Ezzel szemben megfigyelhető az egyes sportágaknál a konkrét teljesítmény elérésének hangsúlya.

4.1.1.2. Nemzeti alaptanterv 2 (NAT, 2003)

Hatálya, NAT bevezetéséről szóló jogszabály:

2003-tól 2007-ig, 243/2003 (XII. 17.) Korm. rendelet

A NAT 2003 jellemzői célok, értékek, tartalom és követelmények alapján

A Nemzeti alaptanterv 2003 felépítésében és tartalmában is nagy változásokat hozott, ugyanis az általános rendelkezéseinél szabályozza a tanórai foglalkozások iskolai megszervezésére vonatkozó rendelkezéseket, a tanítási órákon való részvétel rendjét, az iskolai oktatásszervezés egyes feladatait. Az első részében bemutatásra kerülnek a Nemzeti alaptanterv szerepei a köznevelésben, az iskolai nevelés-oktatás közös értékei. Legelőször figyelhetők meg a kulcskompetenciák a nevelés-oktatás alapvető céljainál, ahol a kompetenciaterületeknél egyedül a szociális és állampolgári kompetenciában jelennek meg a személyes, értékorientációs, interperszonális, szociális jellegzetességek. A sporthoz, mozgáshoz, egészséghez nem kapcsolódik kompetenciaterület. Tartalmi újítása, hogy a szükséges ismeretek, képességek és attitűdök hangsúlyozzák a személyes és szociális jólétet, ahol az egyénnek fontos rendelkezni saját fizikai és mentális egészségére vonatkozó ismeretekkel. Emellett szükséges megérteni az egészséges életvitelnek az adott kompetenciánál játszott meghatározó szerepét, társadalmi jellegét. A kiemelt fejlesztési területeknél jelenik meg a testi és lelki egészség, amely a NAT 1995-ben megjelölt célokkal megegyezik.

A Testnevelés és sport műveltségterület céljai szerint (8. táblázat) meghatározó az egészségfejlesztés, a testi-lelki jólét kialakítása, a mozgáskultúra fejlesztése, a sportági ismeretek átadása, számonkérése és az edzettség. Fejlődést jelent, hogy a célok között először figyelhető meg a testnevelés órán megélt szórakozás, örömszerzés és versenyélmény jelentősége (Hamar, 2012).

8. táblázat: *Testnevelés és sport műveltségterület céljai a NAT 2003-ban (saját szerkesztés)*

Testnevelés és sport műveltségi terület	egészségfejlesztés, az egészség stabilitási tartományának növelése, biológiai érés, a gyermekek egészséges testi fejlődésének támogatása
	edzettség, testi és lelki alkalmazkodás kialakítása, a fizikai és lelki kondíció fejlesztése
	sport- és mozgáskultúrával összefüggő ismeretek átadása, számonkérése
	szórakozást, örömkeltés, versenyzési vágy kiélése

A kialakítandó értékek nincsenek külön megjelölve, mint a NAT 1995-ben. Ezzel szemben a célrendszerében kiemeli a pszichomotoros, kognitív és affektív-emocionális képességösszetevők fejlesztését, melynek célja az egész életen át tartó tudás megalapozása. Érdekes megállapítás, hogy a célok között kihangsúlyozzák a nemiségnek megfelelő célok elsajátítását. A Nemzeti alaptanterv 2003 csupán a fejlesztési feladatok szerkezetét és a fejlesztési feladatokat ismerteti. Megfigyelhető a visszalépés a NAT 1995-höz képest, ahol az általános és részletes fejlesztési területek is megtalálhatók. A NAT 2003-ban leginkább tartalmi jellegű szabályozások jelennek meg, ezáltal nem egyértelmű, hogy a főbb célokhoz az egyes évfolyamokban a követelmények milyen módon illeszkednek. Emellett az egyes korosztályok esetében összetett célokat nem jelöl a tanterv. Ezen okból az egészséghez, egészségmagatartáshoz, mozgásos tevékenységhez, fizikai aktivitáshoz többnyire nincs szoros kapcsolódás, ugyanis a fejlesztési feladatok között a sportági ismeretek elsajátításának hangsúlyja figyelhető meg. A tantervben megjelennek az óraszámok százalékos arányban (9. táblázat) amely egy előrelépés a NAT 1995-höz képest. A tantervben először jelenik meg, hogy a testnevelés óraszámja több lehet a minimum óraszámnál.

9. táblázat: *Testnevelés és sport műveltségi terület óraszámának százalékos arányai (saját szerkesztés)*

Műveltségi terület	1-4. osztály	5-6. osztály	7-8. osztály	9-10. osztály	11-12. osztály
Testnevelés és sport	15-20	11-15	10-15	9-15	8

4.1.1.3. Nemzeti alaptanterv 3 (NAT, 2007)

Hatálya, NAT bevezetéséről szóló jogszabály:

2007-től 2012-ig, 243/2003 (XII. 17.) Korm. rendelet módosítása, módosító jogszabály: 202/2007 (VII. 31) Korm. rendelet

A NAT 2007 jellemzői célok, értékek, tartalom és követelmények alapján

A Nemzeti alaptanterv 2007 általános célrendszerében fontos változást jelent a kiemelt fejlesztési feladatok esetében a felnőtt életre történő felkészítés és az élethosszig tartó tanulás kialakítása és fejlesztése. Céljaiban olyan területeket, értékeket és tulajdonságokat jelöl, melyet a Testnevelés és sport műveltségterület is hangsúlyoz, például az együttműködéssel, vezetéssel és versengéssel kapcsolatos magatartásmódok kialakítása. A saját fizikai és mentális egészségre vonatkozó ismeretek meghatározó szerepére továbbra is a szociális és állampolgári kompetencia hívja fel a figyelmet. A testi és a lelki egészség kiemelt fejlesztési terület nem hozott jelentős változást a NAT 2003-hoz képest.

A Testnevelés és sport műveltségterületnél számos cél kerül meghatározásra (10. táblázat), mely szerint hangsúlyos a fizikai állapot és az alkotóképesség fenntartása, valamint a megfelelő társas kapcsolatok kialakítása. Továbbra is kiemeli a Nemzeti alaptanterv a testnevelés és sport ismereteit, értékeit és funkcióját, mely szerint egy sajátosan összetett műveltségi terület, azonban konkrét értékeket nem emel ki. A kialakítandó értékeket nem jelöli külön alfejezetben, mint a NAT 1995 és a NAT 2003. Az egészséghez és egészségmagatartáshoz köthető tartalmak körében fontos megállapítást tesz a Nemzeti alaptanterv, mely szerint a higiéniai szokások, egészségfejlesztési eljárások és módszerek megismerésével törekszik az egészség fenntartására. Konkrét eljárásokat és módszereket azonban nem ismertet. A fejlesztési feladatok és követelmények, az óraszámok százalékos arányai megegyeznek a NAT 2003-mal.

10. táblázat: Testnevelés és sport műveltségterület céljai a NAT 2007-ben

Testnevelés és sport műveltségi terület	saját testérzékelés által fejleszti a kognitív képességeket
	teherbírást, edzettséget ad, testi és lelki alkalmazkodásra készítet
	megelőzi és kezeli a testi és lelki ártalmakat
	egészséges testi fejlődés biztosítása és mérése
	elősegíti a társas kapcsolatok átélését
	szórakozást, versenyélményt ad
	a sport- és mozgáskultúrával összefüggő ismereteket ad
	a pozitív hozzáállás előtérbe kerülése
A testnevelés és sport oktatása során elsődleges	a kiválasztott mozgásformák változatossága
	a prevenció, a gerincoszlop és az ízületek védelme
	a biomechanikailag helyes testtartás kialakítása és fenntartása
	a légzőtorna, a szabad levegőn való tevékenység
	a gerinc- és ízületvédelem, a sérülések és balesetek megelőzése
	az egész életen át tartó tanulás fizikai és szellemi megalapozása
	az erkölcsi, akarat tulajdonságok fejlődése
	a szocializációs folyamatok differenciálása
	az önismeret és belső kontroll
	a személyes és szociális felelősségvállalás és a természeti környezet megóvása
	a kulturális és testkulturális ismeretek átadása
	a feladat iránti elkötelezettség, a motiváltság fenntartása
	a testkulturális tevékenységek kipróbálása versenyhelyzetekben, iskolai, területi vagy országos bajnoki rendszerekben
	az oktatási eszközök, sportszerek megfelelő kiválasztása életkori sajátosságok, sérülés- és baleset-megelőzési szempontok alapján
	a 6–11 éves korú gyerek változatos, de egyszerű szabályokkal megoldható szituációk átélése, szabályok megalkotása, kombinációs lehetőségek kipróbálása

4.1.1.4. Nemzeti alaptanterv 4 (NAT, 2012)

Hatálya, NAT bevezetéséről szóló jogszabály:

2012-től 2020-ig, 110/2012 (VI. 4.) Korm. rendelet

A NAT 2012 jellemzői célok, értékek, tartalom és követelmények alapján

A Nemzeti alaptanterv 2012 célrendszerében jelentős változás figyelhető meg a Nemzeti alaptanterv 2007-hez képest, mely szerint a felelős állampolgárok nevelése az elsődleges feladat erőteljes nemzeti értékekkel. Fejlődés, hogy az általános célrendszerben hangsúlyosabban jelenik meg a testkulturális értékek elsajátítása és a testi képességek fejlesztése. A korábbi tantervekhez képest a NAT 2012 visszalépés a testi és a lelki egészségre nevelés fejlesztési területnél, ugyanis nem található meg benne az egészséges állapot örömteli megélése, a harmonikus élet értéként való tisztelete, elfogadás és segítőkészség, a szexuális kultúra és magatartás. Kiegészül azonban a stresszkezeléssel, konfliktuskezeléssel, közlekedési

ismeretekkel és a testi higiéniával. A Testnevelés és sport műveltségi terület ugyanakkor a korábbinál holisztikusabban és átfogóbban közelíti meg az egészséges életvezetéshez szükséges ismeret-, és készségrendszer fejlesztését. A legnagyobb előrelépést a mindennapos testnevelés bevezetése jelentette, mely az óraszámok növekedését vonta maga után.

A Testnevelés és sport műveltségterület legfontosabb célja (11. táblázat) az élethosszig tartó fizikailag aktív és egészségtudatos életmód megalapozása. Tartalmában előtérbe kerül az egészség kialakítása és fenntartása, a játék és a kooperáció, azonban a korábbi tantervekhez képest nem jelöl meg sportágit vagy testgyakorlati ágat. Kitüntetett terület a tanulóközpontú személyiségfejlesztés, az esélyegyenlőséget biztosító elv, a mozgásában művelt egyén nevelése, a problémamegoldó és kritikus gondolkodás, kreativitás fejlesztése, az önismeret, önkontroll, szabálykövetés, küzdeni tudás, sikerorientáltság, stressz és monotóniatűrő, társas készségek fejlesztése, a nem-fertőző népbetegségek megelőzése, kondicionális és koordinációs képességek fejlesztése, a motoros tanulás, a feladatorientált kapcsolatteremtés, együttműködés és önértékelés. Ezekhez szükség van a játék- és sportkultúrában való jártasságra, az egészséges és esztétikus test, biomechanikailag helyes testtartás kialakítására, relaxációra, és az egészségközpontú tevékenységrendszer fenntartására és kialakítására. Mindezek mellett nem találhatóak meg a tantervben különálló alfejezetben bizonyos elsajátítandó értékek, annak ellenére, hogy a testnevelés és sport sajátosan összetett terület, értékeivel, ismeretrendszerével és funkcióival együtt. A követelményeket 1-4., 5-6., 7-8., 9-10., és 11-12. osztály szerint részletezik a motoros készségfejlesztés-mozgástanulás, a motoros képességfejlesztés – edzettség, fittség, játék, versenyzés, prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés mentén. Kiemelt cél 1-4. évfolyamon a motoros képességek és készségek fejlesztése, az egészségtudatos testnevelési szokások kialakítása a mozgás és a sport megszerettetése érdekében. 5-8. évfolyamon lényegi a diák- és a szabadidősport és a sporttehetségek kiválasztása az utánpótlás-nevelés számára. 9-12. évfolyamon jellemző az individuális fejlesztés, ahol az iskolai sporttevékenység mellett nagyobb szerepet kap a szabadidős fizikai tevékenység és a sporttehetségek érvényesülése az élsportban.

11. táblázat: Testnevelés és sport műveltségterület általános céljai a NAT 2012-ben (saját szerkesztés)

<i>Testnevelés és sport műveltségterület általános céljai</i>	mozgáskészség, edzettségi szint fejlesztése, mely kapcsolatba van a rendszeres preventív fizikai aktivitással
	motoros képességek, kondicionális és koordinációs képességek fejlesztése
	sportági technika és taktika
	testnevelési és sportági tevékenységhez kötődő ismeretek
	szabadidős-, diák- és versenysportban való részvétel, sportágválasztás, kiválasztás és utánpótlás-nevelés elősegítése, amely fejleszti a rendszeres fizikai aktivitást
	személyiségfejlesztés, szociális és emocionális képességek fejlesztése
	preventív és egészségtudatos szokások fejlesztése

4.1.1.5. Nemzeti alaptanterv 5 (NAT, 2020)

Hatálya, NAT bevezetéséről szóló jogszabály:

2020-tól, 110/2012 (VI.4) Korm. rendelet módosítása, Módosító jogszabály: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet

A NAT 2020 jellemzői célok, értékek, tartalom és követelmények alapján

A Nemzeti alaptanterv 2020 változást és fejlődést hozott a köznevelésben a testnevelés tantárgy vonatkozásában. Az általános célrendszerében jelentős változás az állampolgárságra és demokráciára nevelés kompetenciaterület, ahol az egészség, egészségnevelés, egészségmagatartás és fizikai aktivitás fogalomköre jelent meg. Az általános célok között a kialakítandó értékek, kiemelt fejlesztési területek és az egészségmagatartáshoz és egészségneveléshez kapcsolódó célok, értékek, követelmények és tartalom részek nem változtak a NAT 2012-höz képest.

A Testnevelés és sport műveltségi terület neve először változott Testnevelés és egészségfejlesztés műveltségterületté. Eredményeképp a testnevelés tantárgyhoz kapcsolódó célok, értékek, tartalom és követelmények tekintetében előtérbe került az egészségfejlesztés és az ehhez kapcsolódó képességek fejlesztése. A jelenlegi műveltségterület a személyes és a társas kompetenciaterülethez kapcsolódik szorosan. A Testnevelés és egészségfejlesztés műveltségi területen az alapelvek és célok között a 21. századi emberkép egyik fontos összetevője, hogy az egyén cselekvő- és mérlegelésre képes (12. táblázat).

12. táblázat: Testnevelés és sport műveltségterület általános céljai a NAT 2020-ben (saját szerkesztés)

<i>Testnevelés és egészségfejlesztés műveltségterület általános céljai</i>	a fizikailag aktív életmód élethosszig tartó megalapozása
	testnevelés és egészségfejlesztés szakkifejezéseinek ismerete
	mozgásműveltség fejlesztése az önálló testedzés érdekében
	az alsó tagozat végére legalább egy úszásnem technikájának elsajátítása
	motoros teljesítőképesség fejlesztése, értékelése
	önismeret, érzelmi-akaratú tulajdonságok fejlesztése
	társas-érzelmi jóllét, társas-közösségi kapcsolatok, stressztűrő és -kezelő képesség fejlesztése
	baleseti források és az egészséget károsító szokások, tevékenységek felismerése

A műveltségterület kiemelt céljainál a sportágak és testgyakorlati ágak közül csupán az úszás és a gyógytestnevelés a kiemelt terület, emellett hangsúlyosabb a játék, élményközpontúság, kooperáció és egészségfejlesztés a műveltségterület célrendszerében. Fejlődést jelent a Nemzeti alaptanterv 2020 esetében a gyógytestnevelés megjelenése, amely 1995 után jelent meg ismét a tantervben. Jelentős különbséget képez a kompetenciafejlesztés területe, amely megjelenítése a korábbi tantervekhez képest erőteljesebb, ehhez ugyanakkor csak erős korlátokkal kapcsolódnak tanulási eredmények és tartalmak. Visszalépés figyelhető meg ugyanakkor, hogy a korábbi „Ismeretek és személyiségfejlesztés” külön kiemelése megszűnt, ezzel kevésbé lett hangsúlyos a tartalmi területen. Az iskolai fejlesztés kiterjed az időbeosztás szervezésére, a konstruktív kooperációra és a testi jóllét, valamint a motoros teljesítőképesség kialakítására. A műveltségterületen különálló fejezetben nem található meg a kialakítandó értékek. A célok között azonban kiemeli a tanterv az egészséget, mint értéket. Kiemeli továbbá az egészséges és harmonikus életvitel szokásait, melyet a nevelési-oktatási folyamatban a pedagógusok személyes példamutatásán keresztül sajátítják el a tanulók. A pedagógusok szerepe és feladata nélkülözhetetlen az egészségmagatartáshoz köthető szokások kialakításában, ellenben ez nem csupán a pedagógusok feladata. A tanterv nem tesz utalást az életvezetési szokások kialakításának elsődleges színterére, a családra, valamint a további befolyásoló tényezőkre. A fejlesztési feladatoknál a Nemzeti alaptanterv 2012-höz hasonlóan kiemelt fejlesztési követelményeket határoztak meg az egyes évfolyamokon, melynek visszaépítése a tantervbe biztosítja az egyértelműséget és átláthatóságot. Megnevezésében

változott, ugyanis a NAT 2012-ben a fejlesztés várt eredményeit, a NAT 2020-ban már a tanulási eredményeket határozzák meg. A követelményeket 1-4., 5-8., 9-12. osztály szerinti bontásban részletezik. A legfőbb cél 1-4. évfolyamon a rendszeres, folyamatos mozgástevékenység végzése játékos tevékenység formájában, melyben folyamatos döntések elé kerülnek a tanulók, emellett differenciáltan fejleszti a személyiséget és a társas kapcsolatokat. 5-8. évfolyamon is hangsúlyosabb a mozgásos cselekvések során a differenciált fejlesztés, az individuális bánásmód, a személyiségfejlesztés és a társas kapcsolatok építése játékos tevékenységeken keresztül. 9-12. évfolyamon lényeges a fizikai inaktivitás és egészségtelen életmód megelőzésének hangsúlyozása. A NAT 2012-höz képest külön mutatja be a mozgáskultúra fejlesztését, motoros-képességfejlesztést, a mozgáskészség-kialakítását és a mozgástanulást. A tanterv kiegészül az egészséges testi fejlődés, egészségfejlesztés területével, amely számos egészséghez, egészségneveléshez, egészségmagatartáshoz és fizikai aktivitáshoz kapcsolódó célt jelöl meg. A Testnevelés és egészségfejlesztés műveltségterületen az alapóraszámok 10 százalékban kerültek meghatározásra minden évfolyamon a mindennapos testnevelés mellett, továbbá a gyógytestnevelésre utalt tanulók mindennapi testnevelésének megvalósítása részben vagy egészben gyógytestnevelés formájában történhet.

Jelen ábrán figyelhetők meg a nemzeti alaptantervek sajátos jellemzői a célok, értékek és egészségmagatartás tekintetében (8. ábra).

NAT 1995

- alig jelennek meg konkrét célok a nevelési-oktatási folyamatban, szerepénél utalásokat tesznek a célrendszerre
- nagyobb a hangsúly a tartalmi szabályozáson, értékeken, differenciáláson és személyiségfejlesztésen
- műveltségterületek közös követelménye a testi és lelki egészség, mely számos célt jelöl
- Testnevelés és sport műveltségterület jelöli a fő funkciókat, követelményeket

NAT 2003

- felépítésében és tartalmában is jelentős a fejlődés
- kulcskompetenciák bevezetése: sporthoz, egészséghez, egészségmagatartáshoz nem kapcsolódik kompetencia
- testi és lelki egészség fejlesztési terület tartalma nem változik
- Testnevelés és sport műveltségterületen számos cél, érték, szemlélet kerül meghatározásra

NAT 2007

- kiemelt fejlesztési feladatai között a felnőtt életre való felkészítés mutat egyezést a Testnevelés és sport műveltségterület értékeivel
- középpontjában a kompetenciaterületek és a kiemelt fejlesztési területek állnak
- fontos, hogy szorosan kapcsolódjon a célrendszer a helyi tantervhez és az óvodai neveléshez
- célok között hangsúlyozzák a korábbi célok mellett a társas kapcsolatok fejlesztését és az egészségfejlesztést
- kiemelt értékeket és egészségfejlesztési eljárásokat nem tartalmaz

NAT 2012

- jelentős fejlődés a célrendszerben: felelős állampolgárok nevelés nemzeti értékekkel
- általános célrendszerben megjelennek a testkulturális értékek és a testi képességek fejlesztése
- szociális és állampolgári kompetenciánál található meg a személyes és szociális jólét
- testi és lelki egészség fejlesztési területen visszalépés
- mindennapos testnevelés bevezetése
- Testnevelés és sport műveltségi terület legfőbb célja az élethosszig tartó fizikailag aktív egészségtudatos életmód megalapozása
- tartalmában előtérbe kerül az egészség, a játék és a kooperáció, ezzel szemben sportágakat nem jelöl a műveltségi terület

NAT 2020

- változás és fejlődés történt a tanterv célrendszerében
- általános célrendszerében az állampolgárságra és demokráciára nevelés kompetencia megszűnt, amelyben az egészség, egészségmagatartás, fizikai aktivitás fogalomköre megjelent
- testnevelés és sport műveltségterület elnevezése testnevelés és egészségfejlesztésre változott
- a műveltségterület kapcsolódik a személyes és a társas kompetenciaterülethez
- kiemelt célok között csupán az úszás és a gyógytestnevelés jelenik meg
- hangsúlyosabb a játék, élményközpontúság, kooperáció és egészségfejlesztés a műveltségterület célrendszerében

8. ábra: A Nemzeti alaptantervek változásai célok, értékek, egészségmagatartás tekintetében
(saját szerkesztés)

A nevelési-oktatási folyamatot meghatározó szabályozó dokumentumokat vizsgálva megállapítható, hogy 1995-től 2020-ig jelentős változás következett be. Fejlődési folyamatában több esetben megfigyelhető stagnálás vagy egyes esetekben visszalépés. A Nemzeti alaptantervek általános célrendszerében 1995-ben még nem jelentek meg konkrét célok, leginkább a tartalom volt a lényeges, amelyben a személyiségfejlesztés és a differenciálás kiemelt terület. A Nemzeti alaptanterv 2003 céljait a kulcskompetenciákra és a kiemelt fejlesztési területekre helyezik, amely 2007-ben sem hozott általánosságban változást, csupán a fejlesztési területek között megjelent a felnőtt életre történő felkészítés. Jelentős fejlődést hozott a Nemzeti alaptanterv 2012, melynek célrendszerében megjelenik a testkulturális értékek és a testi képességek fejlesztése, a hangsúly azonban a felelős állampolgárok nevelésén és a nemzeti értékeken van. A Nemzeti alaptanterv 2020 általános jellegű műveltségterülettől független célrendszere többnyire nem változott.

A testneveléshez kapcsolódó műveltségterület célrendszerében 2003-ban és 2012-ben figyelhető meg jelentős változás. 1995-ben a tantárgy céljai között kiemelt terület a rendszeres fizikai aktivitás és az ezekhez kapcsolódó képességek és készségek kialakítása. Konkrét sportágakhoz köthető mozgásanyag elsajátítása nem szerepel a NAT 1995-ben, ugyanis minimum teljesítmény alapján részletezi a követelményeket. A NAT 2003 célrendszerében meghatározó, hogy a nevelési-oktatási folyamat során sikeres, aktív életű, pozitívan gondolkodó állampolgárokat neveljen, melyben a pszichomotoros, a kognitív és az affektív tanulási területek kiemelt jelentőségűek. A NAT 2012 célrendszere kiegészül a sportági technikákkal, taktikákkal, a tehetségek kiválasztásával és a szabadidős-, diák- és versenysportban való részvétellel. Mindezek mellett a játék szerepe a fizikai aktivitás közben jelentős, előrelépés az élményközpontúság, tanulóközpontúság a motiváció felkeltése és fenntartása szempontjából. 2020-ban a Testnevelés és sport műveltségterület elnevezése megváltozott Testnevelés és egészségfejlesztés műveltségterületté, melyben megfigyelhető az egészségmagatartás és egészséges életmód jelentőségének növekedése. A célrendszere az egészséges testi fejlődés kialakításával és az egészségfejlesztéssel egészült ki.

Az értékek szempontjából a tanterv általános célrendszerében 1995-től 2012-ig többnyire nem történt változás annak ellenére, hogy külön alfejezetet kaptak a kialakítandó értékek. A Nemzeti alaptanterv 2020-ra a Testnevelés és egészségfejlesztés műveltségterületen hangsúlyosabb a játék, az élményközpontúság, a kooperáció és az egészségfejlesztés, melynek jelentősége először 2012-ben volt felfedezhető a tantervben. Fontos előrelépés a NAT 2020 esetében a Testnevelés és sport műveltségterületről Testnevelés és egészségfejlesztés tanulási

területre történő átnevezése, mely azt mutatja, hogy előtérbe kerültek az egészség és egészségmagatartáshoz kapcsolódó elemek.

4.2. Célok, egészségmagatartás, értékközvetítés szerepe az iskolai testnevelésben: fókuszban a képzés és a gyakorlat résztvevői

4.2.1. Testnevelés tantárgyhoz kapcsolódó célrendszer

Eredményeink alapján a testnevelés tantárgyhoz kapcsolódó célok tekintetében megállapítható, hogy a megkérdezettek a legfontosabb célnak a testnevelés tanítása során a „Mozgás és a sport megszerettetését” ($M=3,77 \pm 0,56$) tekintik, ezt követi az „Általános mozgásműveltség fejlesztése” ($M=3,73 \pm 0,52$) és a „Pozitív egészségmagatartási szokások kialakítása” ($M=3,64 \pm 0,62$). A legkisebb átlagértékeket a „Sportágakban, mozgásanyagokban konkrét teljesítmény elérése” ($M=2,68 \pm 0,85$), a „Társadalom elvárásaira való felkészítés” ($M=2,83 \pm 0,92$) és a „Vállalkozói szemlélet kialakítása” ($M=2,86 \pm 0,91$) célok kapták.

A testnevelő tanár szakos hallgatók, egyetemi oktatók, gyakorló iskolai szakvezetők, gyakorló iskolai tanulók és testnevelő tanárok véleményét összehasonlítva a Kruskal – Wallis próba eredménye alapján a pszichomotoros, a kognitív és az affektív tanulási terület céljai között egy-egy kivétellel lényeges eltérés figyelhető meg ($p=0,000-0,040$).

A testnevelő tanár szakos hallgatók véleménye alapján a testnevelés tantárgy céljait figyelembe véve a prioritások sorrendje megegyezik a teljes minta sorrendjével. A testnevelő tanár szakos hallgatók oktatói szerint a testnevelés tantárgy legfontosabb célja a „Mozgás és a sport megszerettetése” ($M=3,88 \pm 0,36$), ezt követi az „Általános mozgásműveltség fejlesztése” ($M=3,81 \pm 0,42$) és „A rendszeres fizikai aktivitás jótékony hatásainak megismerése” ($M=3,71 \pm 0,49$). A legkevésbé fontos célok megegyeznek a teljes minta véleményével, emellett megjelent a „Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség” ($M=2,76 \pm 0,93$) cél.

A testnevelőtanár-képzés oktatói szerint fontos a testnevelés tantárgy célrendszerében a „Mozgás és a sport megszerettetése” ($M=3,98 \pm 0,15$), az „Élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása” ($M=3,90 \pm 0,30$), az „Általános mozgásműveltség fejlesztése” ($M=3,83 \pm 0,38$), a „Pozitív egészségmagatartási szokások kialakítása” ($M=3,83 \pm 0,38$) és a „A rendszeres fizikai aktivitás jótékony hatásainak megismerése” ($M=3,83 \pm 0,44$). A legkisebb átlagértékeket a „Sportágakban, mozgásanyagokban konkrét teljesítmény elérése” ($M=2,48 \pm 0,84$), a „Vállalkozói szemlélet kialakítása” ($M=2,64 \pm 0,76$) és a „Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség” ($M=2,76 \pm 0,93$) célok kapták.

A gyakorló iskolai szakvezetők szerint a testnevelés tantárgy legjelentősebb célja az „Élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása” ($M=3,89 \pm 0,32$), majd az „Általános mozgásműveltség fejlesztése” ($M=3,83 \pm 0,38$) és a „Mozgás és a sport megszerettetése” ($M=3,83 \pm 0,38$), valamint a „Pozitív egészségmagatartási szokások kialakítása” ($M=3,72 \pm 0,46$). A legkevésbé fontosnak vélt célok között a szakvezetők véleménye megegyezett a teljes minta véleményével, emellett kevésbé lényeges célnak tekintették a „Sportágak, mozgásanyagok taktikájának megtanulása” ($M=2,56 \pm 0,71$) és a „Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség” ($M=2,72 \pm 0,83$) célokat.

A gyakorló iskolai tanulók véleménye szerint a testnevelés tantárgy legfontosabb céljainak prioritása eltérő mintázatot mutatott. A legkiemelkedőbb célnak az „Általános mozgásműveltség fejlesztését” ($M=3,39 \pm 0,75$) tekintették, ezt követi a „Koordinációs képességek fejlesztése” ($M=3,27 \pm 0,76$), a „Kondicionálás és fittség fejlesztése” ($M=3,27 \pm 0,81$), a „Mozgás és a sport megszerettetése” ($M=3,27 \pm 0,88$) és a „Közösségépítés” ($M=3,18 \pm 0,87$). A teljes minta eredményeihez hasonlóan a legkevésbé fontosnak vélt célnak tekintik a „Társadalom elvárásaira való felkészítést” ($M=2,72 \pm 1,08$), a „Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettséget” ($M=2,80 \pm 0,99$) és az „Érzelmi, akarati tulajdonságok megerősítését” ($M=2,81 \pm 1,02$), amelyek az érzelmi és a szociális tanulási területhez kapcsolódó célok.

A megkérdezett testnevelő tanárok véleménye alapján a testnevelés tanítása során az egyik leglényegesebb cél a „Mozgás és a sport megszerettetése” ($M=3,89 \pm 0,37$). Ezen túl magas átlagértéket kapott az „Általános mozgásműveltség fejlesztése” ($M=3,80 \pm 0,43$), „A rendszeres fizikai aktivitás jótékony hatásainak megismerése” ($M=3,76 \pm 0,47$), a „Pozitív egészségmagatartási szokások kialakítása” ($M=3,76 \pm 0,48$) és az „Élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása” ($M=3,76 \pm 0,49$). A legkevésbé fontosnak vélt célok megegyeztek a teljes minta prioritásával.

A pszichomotoros tanulási terület céljainak tekintetében szignifikánsan fontosabb célnak tartották az oktatók az „Általános mozgásműveltség fejlesztését” ($p=0,000$), a „Pozitív egészségmagatartási szokások kialakítását” ($p=0,000$), a Koordinációs képességek fejlesztését” ($p=0,000$), az „Élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozását” ($p=0,000$), a „Kondicionálás, fittség fejlesztését” ($p=0,000$), a „Sportágak, mozgásanyagok technikájának megtanulását” ($p=0,040$) és a „Sportágakban, mozgásanyagokban konkrét teljesítmény elérését” ($p=0,003$). A szakvezetők e célok között kiemelt jelentőségűnek tartották az „Általános mozgásműveltség fejlesztését, a hallgatók a „Sportágak, mozgásanyagok technikájának megtanulását”. Az alábbi célokat megfigyelve a legalacsonyabb átlagértékei a tanulók esetében figyelhető meg. A tanulók a „Sportágakban, mozgásanyagokban konkrét

teljesítmény elérése” célt értékelték kiemelt jelentőségűnek a többi csoporttal szemben (13. táblázat).

13. táblázat: A megkérdezettek véleménye a testnevelés tantárgy pszichomotoros tanulási terület céljainak tükrében (saját szerkesztés)

	Összes	Testnevelő tanár szakos hallgató	Oktató	Szakvezető	Tanuló	Testnevelő tanár	Sig.
Általános mozgásműveltség fejlesztése	3,73 ± 0,52	3,81 ± 0,42	3,83 ± 0,38	3,83 ± 0,38	3,39 ± 0,75	3,80 ± 0,43	0,000
Pozitív egészségmagatartási szokások kialakítása	3,64 ± 0,62	3,70 ± 0,53	3,83 ± 0,38	3,72 ± 0,46	3,15 ± 0,87	3,76 ± 0,48	0,000
Koordinációs képességek fejlesztése	3,60 ± 0,58	3,68 ± 0,51	3,74 ± 0,45	3,67 ± 0,49	3,27 ± 0,76	3,68 ± 0,51	0,000
Élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása	3,61 ± 0,68	3,68 ± 0,55	3,90 ± 0,30	3,89 ± 0,32	3,04 ± 0,98	3,76 ± 0,49	0,000
Kondicionálás, fittség fejlesztése	3,53 ± 6,14	3,56 ± 0,60	3,67 ± 0,48	3,67 ± 0,59	3,27 ± 0,81	3,60 ± 0,53	0,000
Sportágak, mozgásanyagok technikájának megtanulása	3,40 ± 0,65	3,45 ± 0,62	3,33 ± 0,72	3,28 ± 0,58	3,24 ± 0,80	3,44 ± 0,95	0,040
Sportágak, mozgásanyagok taktikájának megtanulása	3,05 ± 0,77	3,11 ± 0,81	3,12 ± 0,80	3,00 ± 0,69	3,05 ± 0,88	3,02 ± 0,72	0,344
Sportágakban, mozgásanyagokban konkrét teljesítmény elérése	2,68 ± 0,85	2,75 ± 0,91	2,48 ± 0,83	2,56 ± 0,71	2,84 ± 0,93	2,63 ± 0,76	0,003

A kognitív tanulási területen a „Rendszeres fizikai aktivitás jótékony hatásainak megismerése” ($p=0,000$) célt az oktatók, a „Preventív szemlélet kialakítását” ($p=0,000$) és a „Saját testedzés megtervezése a fittségi szint önálló fejlesztése érdekében” ($p=0,026$) a szakvezetők értékelték a legmagasabb átlagértékkel, a legalacsonyabbal ezzel szemben a gyakorló iskolai tanulók. A „Vállalkozói szemlélet kialakítását” ($p=0,035$) a tanulók tartották a legjelentősebbnek, a szakvezetők pedig a legalacsonyabban értékelték az alábbi célt (14. táblázat).

14. táblázat: A megkérdezettek véleménye a testnevelés tantárgy kognitív tanulási terület céljainak tükrében (saját szerkesztés)

	Összes	Testnevelő tanár szakos hallgató	Oktató	Szakvezető	Tanuló	Testnevelő tanár	Sig.
A rendszeres fizikai aktivitás jótékony hatásainak megismerése	3,63 ± 0,63	3,71 ± 0,49	3,83 ± 0,44	3,67 ± 0,49	3,15 ± 0,91	3,76 ± 0,47	0,000
Preventív szemlélet kialakítása	3,37 ± 0,76	3,48 ± 0,65	3,55 ± 0,55	3,56 ± 0,51	2,85 ± 0,95	3,49 ± 0,66	0,000
Sportági és mozgásanyaghoz kapcsolódó ismeretek fejlesztése	3,24 ± 0,69	3,34 ± 0,66	3,24 ± 0,73	3,22 ± 0,65	3,12 ± 0,82	3,25 ± 0,64	0,088
Saját testedzés megtervezése a fittségi szint önálló fejlesztése érdekében	3,18 ± 0,84	3,27 ± 0,81	3,40 ± 0,67	3,56 ± 0,62	3,03 ± 1,05	3,18 ± 0,78	0,026
Vállalkozói szemlélet kialakítása	2,86 ± 0,91	2,97 ± 0,93	2,64 ± 0,76	2,56 ± 0,71	2,86 ± 1,01	2,85 ± 0,87	0,035

A testnevelés tantárgy affektív tanulási területén a „Mozgás és a sport megszerettetését” ($p=0,000$), „A teljes személyiség fejlesztése” ($p=0,000$) célt az oktatók, a „Kikapcsolódás, érezzék jól magukat a tanulók” ($p=0,000$), az „Önismeret, önértékelés fejlesztését” ($p=0,000$), az „Egészséges versenyszellem kialakítását” ($p=0,000$) és a „Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettséget” ($p=0,000$) a testnevelő tanár szakos hallgatók, a „Közösségépítést” ($p=0,000$), a „Pszichés képességek fejlesztését (stressz-, konfliktuskezelés stb.” ($p=0,000$), az „Érzelmi, akarati tulajdonságok megerősítését” ($p=0,000$) a testnevelő tanárok értékelték fontosabbnak. Minden egyes affektív cél esetében a tanulók értékelték legalacsonyabban a különböző célokat, kivétel a „Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség” esetében, mely a szakvezetők között kapott a legalacsonyabb prioritást (15. táblázat).

15. táblázat: A megkérdezettek véleménye a testnevelés tantárgy affektív (érzelmi és szociális) tanulási terület céljainak tükrében (saját szerkesztés)

	Összes	Testnevelő tanár szakos hallgató	Oktató	Szakvezető	Tanuló	Testnevelő tanár	Sig.
A mozgás és a sport megszerettetése	3,77 ± 0,56	3,88 ± 0,36	3,98 ± 0,15	3,83 ± 0,38	3,27 ± 0,88	3,89 ± 0,37	0,000
Kikapcsolódás, érezzék jól magukat a tanulók	3,57 ± 0,67	3,70 ± 0,54	3,57 ± 0,59	3,44 ± 0,62	3,16 ± 0,90	3,67 ± 0,57	0,000
A teljes személyiség fejlesztése	3,58 ± 0,70	3,69 ± 0,54	3,83 ± 0,38	3,67 ± 0,59	2,86 ± 1,01	3,75 ± 0,46	0,000
Önismeret és önértékelés fejlesztése	3,52 ± 0,71	3,67 ± 0,56	3,60 ± 0,59	3,56 ± 0,51	2,96 ± 0,99	3,65 ± 0,55	0,000
Közösségépítés	3,59 ± 0,63	3,67 ± 0,52	3,64 ± 0,49	3,50 ± 0,51	3,18 ± 0,87	3,69 ± 0,52	0,000
Egészséges versenyszellem kialakítása	3,44 ± 0,67	3,59 ± 0,61	3,45 ± 0,67	3,28 ± 0,58	3,16 ± 0,85	3,49 ± 0,60	0,000
Pszichés képességek fejlesztése (stressz-, konfliktuskezelés stb.)	3,45 ± 0,77	3,59 ± 0,61	3,52 ± 0,59	3,44 ± 0,51	2,83 ± 1,07	3,61 ± 0,59	0,000
Érzelmi, akarat tulajdonságok megerősítése	3,42 ± 0,76	3,48 ± 0,67	3,55 ± 0,74	3,33 ± 0,49	2,81 ± 1,02	3,60 ± 0,56	0,000
Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség	3,06 ± 0,85	3,23 ± 0,79	2,76 ± 0,93	2,72 ± 0,83	2,80 ± 0,99	3,12 ± 0,79	0,000
A társadalom elvárásaira való felkészítés	2,83 ± 0,92	2,93 ± 0,90	2,93 ± 0,95	2,72 ± 0,75	2,72 ± 1,08	2,83 ± 0,87	0,303

4.2.2. A Nemzeti alaptanterv által hangsúlyozott tantárgyi célok prioritása nemek, képzés előrehaladása és oktatói-nevelői tapasztalat alapján

4.2.2.1 A testnevelő tanár szakos hallgatók, egyetemi oktatók, gyakorló iskolai szakvezetők és tanulók nemek szerinti véleménye a testnevelés tantárgy céljainak tükrében

A testnevelő tanár szakos hallgatók és testnevelőtanárok célmeghatározásai számos statisztikailag jelentős különbséget adtak a nemek szerint. A testnevelő tanár szakos hallgatók körében a „Kondicionálás, fittség fejlesztése” ($Z=-2,361$; $p=0,018$), a „Koordinációs képességek fejlesztése” ($Z=-2,395$; $p=0,017$), a „Sportágak, mozgásanyagok technikájának megtanulása” ($Z=-2,164$; $p=0,030$), a „Sportágak, mozgásanyagok taktikájának megtanulása” ($Z=-2,511$; $p=0,012$), a „Sportágakban, mozgásanyagokban konkrét teljesítmény elérése” ($Z=-3,071$; $p=0,002$), a „Sportági és mozgásanyaghoz kapcsolódó ismeretek fejlesztése” ($Z=-2,993$; $p=0,003$), a „Közösségépítés” ($Z=-1,965$; $p=0,049$), a „Pszichés képességek fejlesztése (stressz-, konfliktuskezelés stb.)” ($Z=-3,352$; $p=0,001$), a „Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség” ($Z=-1,933$; $p=0,053$), a „Preventív szemlélet kialakítása” ($Z=-2,054$; $p=0,040$), az „Egészséges versenyszellem kialakítása” ($Z=-2,815$; $p=0,005$) és a „Vállalkozói szemlélet kialakítása” ($Z=-2,096$; $p=0,036$) célok között mutatkozott szignifikáns eltérés. A két csoport közül a nők átlagértékei minden cél esetében magasabbak, mint a férfi hallgatóké.

A testnevelő tanárok nemek szerinti véleménye alapján a „Kondicionális képességek fejlesztése” ($Z=-4,940$; $p=0,000$), a „Koordinációs képességek fejlesztése” ($Z=-5,414$; $p=0,000$), az „Általános mozgásműveltség fejlesztése” ($Z=-2,107$; $p=0,035$), a „Sportágak, mozgásanyagok technikájának megtanulása” ($Z=-3,405$; $p=0,001$), a „Sportágak, mozgásanyagok taktikájának megtanulása” ($Z=-2,913$; $p=0,004$), a „Sportági és mozgásanyaghoz kapcsolódó ismeretek fejlesztése” ($Z=-2,220$; $p=0,026$), a „Pozitív egészségmagatartási szokások kialakítása” ($Z=2,016$; $p=0,044$), a „Kikapcsolódás, érezzék jól magukat a tanulók” ($Z=-2,787$; $p=0,005$), a „Közösségépítés” ($Z=-3,688$; $p=0,000$), a „Teljes személyiség fejlesztése” ($Z=-2,369$; $p=0,018$), az „Önismeret és önértékelése fejlesztése” ($Z=-3,353$; $p=0,001$), a „Pszichés képességek fejlesztése (stressz-, konfliktuskezelés stb.)” ($Z=-3,792$; $p=0,000$), az „Érzelmi, akarati tulajdonságok megerősítése” ($Z=-3,957$; $p=0,000$) és a „Preventív szemlélet kialakítása” ($Z=-3,915$; $p=0,000$) célok között mutatkozott lényeges különbség. A két csoport közül a nők átlagértékei minden cél esetében magasabbak, mint a férfi testnevelő tanároké.

Az egyetemi oktatók körében mindössze két cél esetében figyelhető meg szignifikáns eltérés. Az „Általános mozgásműveltség fejlesztését” ($Z=-2,184$; $p=0,029$) és a „Kikapcsolódás, érezzék jól magukat a tanulók” ($Z=-2,010$; $p=0,044$) célokat a nők magasabb

átlaggal értékelték, mint a férfiak. A gyakorló iskolai szakvezetők esetében az „Érzelmi, akarat tulajdonságok megerősítését” ($Z=-2,282$; $p=0,023$) a női szakvezetők tartják fontosabb célnak. A gyakorló iskolai tanulók véleménye alapján a fiúk fontosabbnak ítélik meg az „Élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása” ($Z=-2,242$; $p=0,025$) és a „Kondicionálás, fittség fejlesztését” ($Z=-2,709$; $p=0,007$), mint a lányok.

A teljes minta véleményét vizsgálva az eredmények alapján megállapítható, hogy a pszichomotoros tanulási területen három – „Kondicionálás, fittség fejlesztése” ($Z=-3,458$; $p=0,001$), „Koordinációs képességek fejlesztése” ($Z=-4,137$, $p=0,000$), „Sportágak, mozgásanyagok technikájának megtanulása” ($Z=-3,124$, $p=0,002$) – a kognitív tanulási területen kettő – „Preventív szemlélet kialakítása” ($Z=-2,444$; $p=0,015$), „Sportági és mozgásanyaghoz kapcsolódó ismeretek fejlesztése” ($Z=2,198$; $p=0,025$) - és az affektív tanulási területen három cél – „Közösségépítés” ($Z=-3,060$; $p=0,002$), „Pszichés képességek fejlesztése (stressz-, konfliktuskezelés stb.)” ($Z=-3,920$; $p=0,000$), „Érzelmi, akarat tulajdonságok megerősítése” ($Z=-3,362$; $p=0,001$) esetében figyelhető meg lényeges különbség, mely célokat a nők magasabb átlaggal értékelték (16., 17., 18., táblázat).

16. táblázat: A megkérdezettek nemek szerinti véleménye a testnevelés tantárgy pszichomotoros tanulási terület céljainak tükrében (saját szerkesztés)

	Testnevelő tanár szakos hallgató		Z Sig.	Egyetemi oktató		Z Sig.	Gyakorló iskolai szakvezető		Z Sig.	Testnevelő tanár		Z Sig.	Gyakorló iskolai tanuló		Z Sig.	Összes Z Sig.
	Férfi	Nő		Férfi	Nő		Férfi	Nő		Férfi	Nő		Fiú	Lány		
Általános mozgásműveltség fejlesztése	3,78 ± 0,44	3,85 ± 0,38	-1,488 0,137	3,70± 0,47	3,95± 0,21	-2,184 0,029	3,80± 0,42	3,88± 0,35	-0,412 0,680	3,76± 0,45	3,83± 0,39	-2,107 0,035	3,42 ± 0,74	3,36 ± 0,76	-0,656 0,512	-1,770 0,077
Pozitív egészségmagatartási szokások kialakítása	3,69 ± 0,56	3,72 ± 0,50	-0,280 0,780	3,80± 0,41	3,86± 0,35	-0,546 0,585	3,60± 0,52	3,88± 0,35	-1,258 0,208	3,72± 0,49	3,79± 0,45	-2,016 0,044	3,21 ± 0,84	3,09 ± 0,89	-0,936 0,349	-1,009 0,313
Koordinációs képességek fejlesztése	3,61 ± 0,54	3,77 ± 0,45	-2,395 0,017	3,70± 0,47	3,77± 0,43	-0,529 0,597	3,50± 0,53	3,88± 0,35	-1,630 0,103	3,57± 0,57	3,79± 0,41	-5,414 0,000	3,34 ± 0,77	3,21 ± 0,75	-1,533 0,125	-4,137 0,000
Élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása	3,68 ± 0,53	3,68 ± 0,57	-0,203 0,839	3,90± 0,31	3,91± 0,29	-0,099 0,921	3,80± 0,42	4,00± 0,00	-1,304 0,192	3,72± 0,54	3,79± 0,44	-1,619 0,105	3,18 ± 0,95	2,90 ± 1,00	-2,242 0,025	-0,065 0,948
Kondicionálás, fittség fejlesztése	3,49 ± 0,59	3,65 ± 0,60	-2,361 0,018	3,55± 0,51	3,77± 0,42	-1,511 0,131	3,60± 0,52	3,75± 0,71	-1,021 0,307	3,50± 0,54	3,71± 0,49	-4,940 0,000	3,40 ± 0,80	3,14 ± 0,80	-2,709 0,007	-3,458 0,001
Sportágak, mozgásanyagok technikájának megtanulása	3,37 ± 0,66	3,56 ± 0,54	-2,164 0,030	3,20± 0,62	3,45± 0,80	-1,618 0,106	3,40± 0,70	3,13± 0,35	-1,190 0,234	3,36± 0,61	3,53± 0,56	-3,405 0,001	3,28 ± 0,77	3,21 ± 0,84	-0,459 0,646	-3,289 0,001
Sportágak, mozgásanyagok taktikájának megtanulása	2,98 ± 0,85	3,27 ± 0,73	-2,511 0,012	3,05± 0,76	3,18± 0,85	-0,688 0,491	3,20± 0,79	2,75± 0,46	-1,383 0,167	2,94± 0,74	3,11± 0,68	-2,913 0,004	3,07 ± 0,85	3,04 ± 0,92	-0,043 0,966	-3,124 0,002
Sportágakban, mozgásanyagokban konkrét teljesítmény elérése	2,59 ± 0,94	2,98 ± 0,81	-3,071 0,002	2,50± 0,83	2,45± 0,86	-0,027 0,978	2,80± 0,63	2,25± 0,71	-1,571 0,116	2,62± 0,82	2,63± 0,77	-0,344 0,731	2,90 ± 0,92	2,77 ± 0,95	-0,837 0,403	-1,125 0,261

17. táblázat: A megkérdezettek nemek szerinti véleménye a testnevelés tantárgy kognitív tanulási terület céljainak tükrében (saját szerkesztés)

	Testnevelő tanár szakos hallgató		Z Sig.	Egyetemi oktató		Z Sig.	Gyakorló iskolai szakvezető		Z Sig.	Testnevelő tanár		Z Sig.	Gyakorló iskolai tanuló		Z Sig.	Összes Z Sig.
	Férfi	Nő		Férfi	Nő		Férfi	Nő		Férfi	Nő		Fiú	Lány		
A rendszeres fizikai aktivitás jótékony hatásainak megismerése	3,70 ± 0,48	3,72 ± 0,52	-0,547 0,854	3,80± 0,52	3,86± 0,35	-0,187 0,852	3,60± 0,52	3,75± 0,46	-0,652 0,514	3,74± 0,48	3,77± 0,46	-0,635 0,525	3,19 ± 0,85	3,10 ± 0,98	-0,343 0,731	-0,513 0,608
Preventív szemlélet kialakítása	3,40 ± 0,70	3,59 ± 0,55	-2,054 0,040	3,55± 0,51	3,55± 0,60	-0,131 0,896	3,60± 0,52	3,50± 0,54	-0,412 0,680	3,40± 0,69	3,60± 0,61	-3,915 0,000	2,97 ± 0,95	2,73 ± 0,95	-1,939 0,052	-2,444 0,015
Sportági és mozgásanyaghoz kapcsolódó ismeretek fejlesztése	3,24 ± 0,65	3,49 ± 0,63	-2,993 0,003	3,15± 0,75	3,32± 0,72	-0,751 0,453	3,30± 0,82	3,13± 0,35	-0,798 0,425	3,20± 0,64	3,31± 0,65	-2,220 0,026	3,19 ± 0,80	3,05 ± 0,83	-0,837 0,403	-2,198 0,028
Saját testedzés megtervezése a fittségi szint önálló fejlesztése érdekében	3,24 ± 0,76	3,30 ± 0,88	-1,093 0,285	3,40± 0,60	3,41± 0,73	-0,266 0,790	3,70± 0,48	3,38± 0,74	-0,983 0,325	3,19± 0,77	3,16± 0,79	-0,402 0,688	3,12 ± 1,00	2,93 ± 1,09	-1,193 0,233	-0,579 0,562
Vállalkozói szemlélet kialakítása	2,85 ± 0,95	3,13 ± 0,87	-2,096 0,036	2,75± 0,72	2,55± 0,80	-0,527 0,599	2,70± 0,68	2,38± 0,74	-0,786 0,432	2,80± 0,93	2,90± 0,80	-1,234 0,217	2,88 ± 1,07	2,84 ± 0,95	-0,572 0,568	-1,263 0,207

18. táblázat: A megkérdezettek nemek szerinti véleménye a testnevelés tantárgy affektív (érzelmi és szociális) tanulási terület céljainak tükrében
(saját szerkesztés)

	Testnevelő tanár szakos hallgató		Z Sig.	Egyetemi oktató		Z Sig.	Gyakorló iskolai szakvezető		Z Sig.	Testnevelő tanár		Z Sig.	Gyakorló iskolai tanuló		Z Sig.	Összes Z Sig.
	Férfi	Nő		Férfi	Nő		Férfi	Nő		Férfi	Nő		Fiú	Lány		
A mozgás és a sport megszerettetése	3,85± 0,40	3,91± 0,29	-0,873 0,383	4,00± 0,00	3,95± 0,21	-0,953 0,340	3,80± 0,42	3,88± 0,35	-0,412 0,680	3,86± 0,42	3,92± 0,30	-1,915 0,055	3,37 ± 0,86	3,17 ± 0,90	-1,844 0,065	-0,019 0,985
Kikapcsolódás, érezzék jól magukat a tanulók	3,68± 0,53	3,72± 0,56	-0,884 0,377	3,40± 0,60	3,73± 0,55	-2,010 0,044	3,50± 0,71	3,38± 0,52	-0,650 0,516	3,61± 0,58	3,72± 0,55	-2,787 0,005	3,28 ± 0,85	3,05 ± 0,93	-1,880 0,060	-1,417 0,157
A teljes személyiség fejlesztése	3,66± 0,57	3,74± 0,51	-1,161 0,246	3,90± 0,31	3,77± 0,43	-1,092 0,275	3,90± 0,32	3,38± 0,74	-1,871 0,061	3,71± 0,48	3,79± 0,44	-2,369 0,018	2,98 ± 0,98	2,75 ± 1,03	-1,760 0,078	-0,532 0,594
Önismeret és önértékelés fejlesztése	3,63± 0,58	3,72± 0,52	-1,085 0,278	3,50± 0,61	3,68± 0,57	-1,125 0,261	3,60± 0,52	3,50± 0,54	-0,412 0,680	3,58± 0,58	3,72± 0,51	-3,353 0,001	3,08 ± 94	2,85 ± 1,02	-1,620 0,105	-1,856 0,063
Közösségépítés	3,61± 0,55	3,75± 0,46	-1,965 0,049	3,65± 0,49	3,64± 0,49	-0,091 0,927	3,50± 0,53	3,50± 0,54	0,000 1,000	3,61± 0,59	3,78± 0,43	-3,688 0,000	3,17 ± 0,89	3,18 ± 0,85	-0,085 0,932	-3,060 0,002
Egészséges versenyszellem kialakítása	3,49± 0,66	3,72± 0,52	-2,815 0,005	3,55± 0,61	3,36± 0,73	-0,808 0,419	3,30± 0,48	3,25± 0,71	-0,052 0,959	3,49± 0,59	3,49± 0,60	-0,109 0,913	3,17 ± 0,85	3,14 ± 0,84	-0,331 0,741	-0,707 0,479
Pszichés képességek fejlesztése (stressz-, konfliktuskezelés stb.)	3,49± 0,64	3,74± 0,53	-3,352 0,001	3,35± 0,67	3,68± 0,48	-1,677 0,093	3,30± 0,48	3,63± 0,52	-1,340 0,180	3,52± 0,64	3,70± 0,52	-3,792 0,000	2,87 ± 1,06	2,79 ± 1,09	-0,459 0,646	-3,920 0,000
Érzelmi, akarati tulajdonságok megerősítése	3,42± 0,71	3,56± 0,61	-1,433 0,152	3,45± 0,69	3,64± 0,79	-1,334 0,182	3,10± 0,32	3,63± 0,52	-2,282 0,023	3,52± 0,57	3,68± 0,53	-3,957 0,000	2,82 ± 1,04	2,80 ± 1,00	-0,213 0,831	-3,362 0,001
Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség	3,15± 0,82	3,35± 0,74	-1,933 0,053	2,70± 0,92	2,82± 0,96	-0,502 0,615	2,50± 0,97	3,00± 0,54	-1,167 0,243	3,09± 0,79	3,16± 0,79	-1,167 0,243	2,91 ± 0,98	2,69 ± 0,99	-1,733 0,093	-0,823 0,411
A társadalom elvárásaira való felkészítés	2,85± 0,90	3,03± 0,88	-1,521 0,128	2,90± 0,79	2,95± 1,09	-0,492 0,623	2,60± 0,97	2,88± 0,35	-0,840 0,401	2,86± 0,90	2,80± 0,84	-1,151 0,250	2,75 ± 1,08	2,68 ± 1,08	-0,513 0,608	-0,349 0,727

4.2.2.2. A testnevelő tanár szakos hallgatók képzés előrehaladása és a gyakorló iskolai tanulók tanulmányi előrehaladása szerinti véleménye a testnevelés tantárgy céljainak tükrében

A testnevelő tanár szakos hallgatók körében a képzés előrehaladásához kapcsolódó eredmények alapján hasonlítottuk össze azokat a csoportokat, akik a képzés során még nem teljesítették a szakmódszertani kurzust - tehát a képzés korai szakaszát teljesítik - , akik szakmódszertani tantárgyat már teljesítettek, de nem végzik a gyakorló iskolai tanítási gyakorlatukat, akik teljesítik jelenleg a gyakorló iskolai tanítási gyakorlatot, valamint akik az összefüggő egy éves tanítási gyakorlatukat végzik a testnevelőtanár-képzés utolsó évében. Szignifikáns eltérés csupán a „Koordinációs képességek fejlesztése” ($p=0,018$), a „Sportágak, mozgásanyagok technikájának megtanulása” ($p=0,011$), a „Sportágak, mozgásanyagok taktikájának megtanulása” ($p=0,018$), a „Pszichés képességek fejlesztése (stressz-, konfliktuskezelés stb.)” ($p=0,029$) és a „Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség” ($p=0,016$) célok esetében figyelhető meg, értékeik a szakmódszertan tantárgyat teljesített, de tanítási gyakorlatát nem végző hallgatóknál a legmagasabb. A legalacsonyabb átlagértéket a „Koordinációs képességek fejlesztése” ($M=3,55 \pm 0,55$) és a „Pszichés képességek fejlesztése (stressz-, konfliktuskezelés stb.)” ($M=3,50 \pm 0,60$) célok esetében a képzés korai szakaszát teljesítő, szakmódszertan kurzust még nem teljesített hallgatók adták. A „Sportágak, mozgásanyagok technikájának megtanulása” ($M=3,20 \pm 0,73$) és a „Sportágak, mozgásanyagok taktikájának megtanulása” ($M=2,82 \pm 0,90$) célokat a gyakorló iskolai tanítási gyakorlatot teljesítő hallgatók tartják kevésbé fontosnak, a „Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség” ($M=3,07 \pm 0,82$) célt ezzel szemben az összefüggő tanítási gyakorlatot teljesítő hallgatók.

A képzés előrehaladása szempontjából további különbségvizsgálatot végeztünk azok között, akik jelenleg végzik a gyakorló iskolai tanítási gyakorlatukat és azok között, akik nem végzik az adott egyetem gyakorló iskolájában a tanítási gyakorlatot. Megállapítható, hogy három cél esetében van jelentős eltérés. A „Sportágak, mozgásanyagok technikájának megtanulása” ($Z=-2,862$; $p=0,004$), a „Sportágak, mozgásanyagok taktikájának megtanulása” ($Z=2,635$; $p=0,008$) esetében lényegesen magasabb pontszámot jelöltek a skálán azok a testnevelő tanár szakos hallgatók, akik jelenleg nem végzik tanítási gyakorlatukat a gyakorló iskolában. Ezzel szemben „A társadalom elvárásaira való felkészítés” ($Z=2,118$; $p=0,034$) célt fontosabbnak ítélték meg a tanítási gyakorlatukat végző hallgatók.

Ezt követően az összefüggő tanítási gyakorlatukat teljesítők és a képzés korábbi szakaszában lévő hallgatók véleményeit elemeztük a testnevelés tantárgy céljairól. A csoportok testnevelés tantárgyra vonatkozó céljairól alkotott véleményükben nincs eltérés.

A továbbiakban megvizsgáltuk a gyakorló iskolai tanulók körében a Nemzeti alaptanterv által meghatározott célok prioritásában az évfolyamok szerinti különbségeket azok között, akik a tanulmányaik korai és kései szakaszát teljesítik. Az eredmények alapján megállapítható a pszichomotoros tanulási területen a „Pozitív egészségmagatartási szokások kialakítása” ($p=0,021$), a „Sportágak, mozgásanyagok technikájának megtanulása” ($p=0,035$), a „Sportágak és mozgásanyagok taktikájának megtanulása” ($p=0,018$) és a „Sportágakban, mozgásanyagokban konkrét teljesítmény elérése” ($p=0,004$), a kognitív tanulási területen a „Rendszeres fizikai aktivitás jótékony hatásainak megismerése” ($p=0,009$), a „Preventív szemlélet kialakítása” ($p=0,001$), a „Sportági és mozgásanyaghoz kapcsolódó ismeretek fejlesztése” ($p=0,001$) és a „Vállalkozói szemlélet kialakítása” ($p=0,011$), az affektív tanulási területen „A teljes személyiség fejlesztése” ($p=0,001$), a „Közösségépítés” ($p=0,000$), az „Egészséges versenyszellem kialakítása ($p=0,007$), a „Pszichés képességek fejlesztése (stressz-, konfliktuskezelés stb.)” ($p=0,000$), az „Érzelmi, akarati tulajdonságok megerősítése” ($p=0,000$), a „Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség” ($p=0,000$) és a „Társadalom elvárásaira való felkészítés” célokat a 9. osztályos tanulók tekintik a legfontosabbnak, ezt követik a 10. osztályos, majd a 11. osztályos tanulók. A 11. évfolyam tanulóihoz képest fontosabbnak ítélték meg az alábbi célokat a 12. osztályos tanulók. Az affektív tanulási területhez tartozó „Önismeret és önértékelés fejlesztése” esetében is lényeges eltérés ($p=0,000$) figyelhető meg a csoportok átlagértékei között, ahol a 10. évfolyam értékei a legmagasabbak, ezt követik a 9. évfolyam, a 12. évfolyam, majd a 11. évfolyam tanulói.

Ezek alapján az évfolyamok között a kognitív és az affektív tanulási területhez kapcsolódó célok között figyelhető meg, hogy a 9. osztályos tanulók körében ezen tantárgyi célokat túlnyomó többségében fontosabbnak ítélték meg, mint a felsőbb évfolyamok diákjai, mely eltérő képet mutat a testnevelő tanár szakos hallgatókhoz képest.

4.2.2.3. A testnevelő tanár szakos hallgatók, egyetemi oktatók, gyakorló iskolai szakvezetők, testnevelő tanárok oktatói és nevelői tevékenység szerinti véleménye a testnevelés tantárgy céljainak tükrében

A testnevelő tanár szakos hallgatók, egyetemi oktatók, gyakorló iskolai szakvezetők és a testnevelő tanárok ($N=918$) oktatói és nevelői tevékenységéhez kapcsolódó eredmények alapján összevetettük a testnevelés tantárgy oktatásához kapcsolódó célrendszert a tanítási tapasztalat és edzői tapasztalat által. Szignifikáns eltérés csupán egy cél esetében figyelhető meg azok között, akiknek nincs tanítási tapasztalatuk, valamint akik rendelkeznek tanítási tapasztalattal. Az „Érzelmi, akarati tulajdonságok megerősítése” ($Z=-2,287$; $p=0,022$) célt

fontosabbnak értékelték azok, akik rendelkeznek tanítási tapasztalattal ($M=3,59 \pm 0,53$), mint akik nem tanítanak köznevelési intézményben ($M=3,45 \pm 0,71$).

A megkérdezettek között az edzői tapasztalat alapján vizsgáltuk a versenysport és a szabadidősport célú edzések tartásának összefüggéseit a testnevelés tantárgyhoz kapcsolódó célrendszerrel. Szignifikáns különbség mutatkozott az „Egészséges versenyszellem kialakítása” ($Z=-2,558$; $p=0,011$) cél esetében, azoknál, akik nem végeznek versenysport célú edzéseket. Azok, akik tartanak versenysport célú edzéseket ($M=3,56 \pm 0,57$) fontosabbnak ítélték meg, mint azok, akik nem végeznek edzői tevékenységet ($M=3,45 \pm 0,63$). A további célok között nem található lényeges különbség. A szabadidősport célú edzők között két cél esetében figyelhető meg lényeges eltérés, az „Élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása” ($Z=-2,903$; $p=0,004$) és a „Preventív szemlélet kialakítása” ($Z=-2,733$; $p=0,006$) célok között. Az alábbi célok esetében lényegesen magasabb pontszámot ítélték meg azok, akik tartanak szabadidősport célú edzéseket, mint azok, akik nem végeznek ilyen célú edzői tevékenységet.

Az oktatói-nevelői tevékenység szempontjából további különbözőségvizsgálatot folytattunk a vizsgált csoportok körében. A testnevelő tanár szakos hallgatók között mindössze a „Kondicionálás, fittség fejlesztése” ($Z=-2,195$; $p=0,028$) és a „Koordinációs képességek fejlesztése” ($Z=-3,049$; $p=0,002$) célokat ítélték meg magasabban azon hallgatók, akik rendelkeznek tanítási tapasztalattal. A versenysport célú edzések tartása több szignifikáns különbséget eredményezett, mint a tanítási tapasztalat. Azok a hallgatók, akik tartanak versenysport célú edzéseket fontosabb céloknak tartották a „A rendszeres fizikai aktivitás jótékony hatásainak megismerése” ($Z=-2,274$; $p=0,023$), a „Kondicionálás, fittség fejlesztése” ($Z=-2,316$; $p=0,021$), a „Pozitív egészségmagatartási szokások kialakítása” ($Z=-2,540$; $p=0,011$), az „Élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása” ($Z=-2,307$; $p=0,021$), a „Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség” ($Z=-2,233$; $p=0,026$), az „Egészséges versenyszellem kialakítása” ($Z=-2,426$; $p=0,015$) és a „Vállalkozói szemlélet kialakítása” ($Z=-2,228$; $p=0,026$) célokat. Azon hallgatók, akik szabadidősport célú edzéseket tartanak lényegesebb jelentősebbnek tartották a „Kondicionálás, fittség fejlesztése” ($Z=-1,855$; $p=0,064$), a „Általános mozgásműveltség fejlesztése” ($Z=-3,117$; $p=0,002$), az „Élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása” ($Z=-3,281$; $p=0,001$), a „Preventív szemlélet kialakítása” ($Z=-2,080$; $p=0,038$) és az „Egészséges versenyszellem kialakítása” ($Z=-2,425$; $p=0,015$) célokat.

Az egyetemi oktatók testnevelés tantárgyhoz kapcsolódó célrendszerében nem található különbség, ennek eredményeképp a köznevelésben eltöltött tapasztalat, a versenysport- és

szabadidősport célú edzések tartása nem befolyásolta a testnevelőtanár-képzésben oktatók testnevelés tantárgyra vonatkozó céljairól alkotott véleményüket. A gyakorló iskolai szakvezetők körében két cél esetében figyelhető meg szignifikáns különbség azok között, akik a gyakorló iskolai tanításuk mellett oktatnak egyetemen, és akik nem végeznek oktatási tevékenységet a testnevelőtanár-képzésben. Érdekes megállapítás, hogy azon szakvezetők, akik nem tanítanak a testnevelőtanár-képzésben lényegesen magasabb átlagértékkel ítélték meg a „A rendszeres fizikai aktivitás jótékony hatásinak megismerése” ($Z=-2,062$; $p=0,039$) és a „Kikapcsolódás, érezzék jól magukat a tanulók” ($Z=-2,846$; $p=0,004$) célokat. Emellett, akik nem tartanak versenysport célú edzéseket szignifikánsan magasabbra értékelték a „A teljes személyiség fejlesztése” ($Z=-2,023$; $p=0,043$) és az „Önismeret és önértékelés fejlesztése” ($Z=-1,996$; $p=0,046$) célokat. A szabadidősport célú edzések tartása a szakvezetők körében nem mutatott lényeges különbséget a testnevelés tantárgyról alkotott célok megítélésében.

A testnevelő tanárok körében a tanítási tapasztalattal rendelkezők öt csoportot alkottak. A csoportok között (kezdő testnevelő tanár, 3-10 év tanítási tapasztalat, 11-20 év tanítási tapasztalat, 21-30 év tanítási tapasztalat, 31 év vagy afeletti tanítási tapasztalat) különbözőségvizsgálatot végeztünk a testnevelés tantárgy célrendszerére vonatkozóan. Az eredmények azt mutatták, hogy a köznevelésben eltöltött tanítási idő által lényeges eltérések figyelhetők meg a pszichomotoros tanulási területhez tartozó „Sportágak, mozgásanyagok taktikájának megtanulása” ($p=0,021$) és az „Általános mozgásműveltség fejlesztése” ($p=0,009$), a kognitív tanulási területhez tartozó „Preventív szemlélet kialakítása” ($p=0,042$) és a „Vállalkozói szemlélet kialakítása” ($p=0,004$), valamint az affektív tanulási területhez kapcsolódó „Önismeret és önértékelés fejlesztése” ($p=0,027$), az „Érzelmi, akarati tulajdonságok megerősítése” ($p=0,038$) és a „Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség” ($p=0,001$) célok esetében (19. táblázat).

19. táblázat: A testnevelő tanárok testnevelés tantárgy célrendszerére vonatkozó véleményeinek különbsége a köznevelésben eltöltött tanítási tapasztalat által (N=631) (saját szerkesztés)

	Kezdő (1-2 év)	3-10 év tanítási tapasztalat	11-20 év tanítási tapasztalat	21-30 év tanítási tapasztalat	Több mint 30 év feletti tanítási tapasztalat	Sig.
Sportágak, mozgásanyagok taktikájának megtanulása	3,11± 0,81	2,91± 0,82	3,03± 0,65	2,99± 0,66	3,13±0,61	0,021
Általános mozgásműveltség fejlesztése	3,90± 0,35	3,73±0,48	3,75±0,43	3,83±0,39	3,84±0,39	0,009
Preventív szemlélet kialakítása	3,51± 0,68	3,38±0,72	3,48±0,67	3,62±0,57	3,53±0,60	0,042
Vállalkozói szemlélet kialakítása	2,96± 0,96	2,90±0,87	2,88±0,80	2,94±0,83	2,58±0,88	0,004
Önismeret és önértékelés fejlesztése	3,64± 0,57	3,54±0,61	3,67±0,54	3,71±0,50	3,72±0,49	0,027
Érzelmi, akarati tulajdonságok megerősítése	3,57± 0,60	3,50±0,61	3,58±0,58	3,65±0,52	3,70±0,46	0,038
Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség	3,33± 0,83	2,97±0,84	3,24±0,78	3,20±0,73	3,02±0,73	0,001

További vizsgálatot végeztünk azzal a céllal, hogy az edzői tapasztalat befolyással van-e a testnevelő tanárok testnevelés tantárgy oktatásához kapcsolódó célrendszerére. Az eredmények alapján azon testnevelő tanárok, akik versenysport célú edzéseket tartanak ($M=3,55 \pm 0,56$) lényegesen fontosabbnak vélik az „Egészséges versenyszellem kialakítása” ($Z=-2,579$; $p=0,010$) célt. A szabadidősport célú edzések tartása ezzel szemben nincs befolyással a testnevelés tantárgy céljaira a testnevelő tanárok véleménye alapján.

4.2.3. A vizsgált csoportok egészségmagatartási szokásai

A testnevelő tanár szakos hallgatók körében az egészségi állapotukat a többség jónak (44,5%) vagy nagyon jónak (51,1%) ítélték meg. Ezzel szemben a hallgatók csupán 4,4%-a vélték rossznak az edzettségi állapotát. Az edzettségi állapot, az életminőség, egészségmagatartási

szokások és az egészségtudatosság tekintetében a hallgatók több mint 10%-a rossznak, azonban a többsége jónak, majd kevesebb arányban nagyon jónak gondolták az alábbi szubjektív egészségmagatartási tényezőket.

A testnevelőtanár-képzésben oktató tanárok több mint fele az egészségmagatartási összetevőket leginkább jónak ítélték meg. A vizsgált csoportokkal összehasonlítva szignifikánsan jobbnak vélték az egyetemi oktatók az egészségmagatartási szokásaikat ($M=3,33 \pm 0,53$) és az egészségtudatosságukat ($M=3,40 \pm 0,59$). Ezzel szemben a gyakorló iskolában tanító szakvezető testnevelő tanárok értékelték legalacsonyabb átlagértékkel az egészségmagatartási szokásaikat ($M=2,94 \pm 0,64$) és az egészségtudatosságukat ($M=3,11 \pm 0,68$). Az szakvezetők esetében 22,2% gondolták rossznak, 77,8% jónak vagy nagyon jónak az egészségmagatartási szokásaikat. Az egészségtudatosságuk 16,7%-ban rossz, 83,4%-ban jó vagy nagyon jó. Ezen túlmenően az egészségi-, edzettségi állapotot és az életminőségüket is leginkább jónak ítélték meg.

A testnevelő tanárok körében az egészségmagatartási tényezőket leginkább jónak vélték. Ellenben a hallgatókkal, oktatókkal és szakvezetőkkel, a testnevelő tanárok esetében minden kérdésnél megjelent több esetben a nagyon rossz vagy a rossz megítélés. A gyakorló iskolai tanulók körében is hasonló tendencia volt megfigyelhető. Az egészségi-, edzettségi állapotukat, életminőségüket, egészségmagatartási szokásaikat és egészségtudatosságukat is a többség jónak vélték.

Az egészségmagatartás kérdéskörébe tartozó kérdések között csupán az egészségmagatartási szokások ($p=0,006$) és az egészségtudatosság ($p=0,007$) körében található lényeges eltérés a csoportok között. A skálák egyes itemeit vizsgálva az alábbi átlagértékeket kaptuk az egyes csoportok egészségmagatartására vonatkozó véleménye alapján (20. táblázat)

20. táblázat: A vizsgált csoportok megítélése az egészségmagatartás kérdéskörén belül (saját szerkesztés)

	Testnevelő tanár szakos hallgató		Egyetemi oktató		Gyakorló iskolai szakvezető		Testnevelő tanár		Gyakorló iskolai tanuló		Sig.
	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	
Egészségi állapot	3,47	0,58	3,52	0,55	3,39	0,50	3,42	0,56	3,32	0,68	0,149
Edzettségi állapot	3,17	0,66	3,36	0,62	3,22	0,55	3,13	0,65	3,03	0,84	0,146
Életminőség	3,22	0,64	3,33	0,57	3,28	0,46	3,27	0,57	3,20	3,00	0,896
Egészségmagatartási szokások	3,08	0,65	3,33	0,53	2,94	0,64	3,16	0,63	3,00	0,75	0,006
Egészség-tudatosság	3,14	0,64	3,40	0,59	3,11	0,68	3,28	0,63	3,15	0,73	0,007

4.2.4. A hallgatók, oktatók, szakvezetők és testnevelő tanárok egészségmagatartási szokásainak közvetítése

A testnevelő tanár szakos hallgatók, az egyetemi oktatók, a gyakorló iskolai szakvezetők, a testnevelő tanárok és a gyakorló iskolai tanulók véleménye alapján végeztünk különbözőségvizsgálatot az egészségmagatartási szokások közvetítése szempontjából. A hallgatók, oktatók, szakvezetők és testnevelő tanárok véleménye a saját meggyőződéseiket fejezték ki. A tanulók esetében a testnevelő tanár attitűdjére, szerepére, feladatára és a testnevelés órán megvalósuló értékközvetítésére vonatkoztak a kérdések. A kérdéskörben 2 darab kérdés esetén 1-től 4-ig terjedő Likert skálán kellett meghatározni a tanári attitűddel és az egészségmagatartás közvetítésével kapcsolatos állításokat, mely során az 1-es érték jelentette az állítással való egyet nem értést, a 4-es a teljes mértékű egyetértést.

Az értékközvetítés és az egészségmagatartás közvetítése során jelentős tényező a testnevelő tanár attitűdje, ezáltal a kutatási kérdések között szerepelt, hogy milyen jellemző jegyek szükségesek ahhoz, hogy a testnevelő tanár példamutató legyen. A testnevelő tanári attitűd tekintetében minden egyes tulajdonság statisztikailag jelentős különbséget adott a vizsgált csoportok ($p=0,000-0,001$). A felkészültséget ($M=3,94 \pm 0,24$), következetességet ($M=4,00 \pm 0,00$), őszinteséget ($M=3,89 \pm 0,32$) és a hitelességet ($M=4,000 \pm 0,00$) a gyakorló iskolai szakvezetők, az empátiát/segítőkészséget a testnevelő tanár szakos hallgatók ($M=3,85 \pm 0,37$), a gyermekközpontúságot ($M= 3,83 \pm 0,40$), a határozottságot ($M=3,83 \pm 0,39$) és a szorgalmat/kitartást ($M=3,74 \pm 0,45$) a testnevelő tanárok tartották a legfontosabb

tulajdonságnak ahhoz, hogy a testnevelő tanár példamutató legyen. A legalacsonyabb átlagértékek minden egyes tulajdonság esetében a tanulók körében figyelhető meg. A csoporton belül a legalacsonyabb átlagértéket a következetesség ($M= 3,26 \pm 0,78$), a legmagasabbat az empátia/segítőkézség ($M=3,65 \pm 0,62$) kapta.

A testnevelő tanárok helyes egészségmagatartás kialakításában betöltött szerepére és feladatára vonatkozó eredmények alapján megállapítható, hogy minden szerep és feladat között lényeges eltérés tapasztalható a csoportok véleményei között ($p=0,000$). A személyes példamutatást ($M= 3,83 \pm 0,38$), a motiválást ($M=3,79 \pm 0,42$), a mozgás és a sport megszerettetését ($M=3,95 \pm 0,22$), az egészségtudatos szokásrendszer/életmód kialakítását ($M=3,76 \pm 0,43$), a sokoldalú mozgásfejlesztést ($M=3,81 \pm 0,40$), a helyes testtartás kialakítását ($M=3,83 \pm 0,44$), a higiéniai szokások kialakítását ($M=3,64 \pm 0,53$) és a preventív szemlélet kialakítását a testnevelőtanár-képzésben oktatók, a folyadékfogyasztási-táplálkozási szokások kialakítását ($M=3,51 \pm 0,56$) és a káros egészségmagatartási szokások elkerülését a testnevelő tanárok értékelték a legmagasabb átlaggal. A gyakorló iskolai tanulók körében minden szerep és feladat esetében egyetértés mutatkozott, azonban a csoportok közül számos esetben lényegesen alacsonyabb pontszámot jelöltek a skálán. Érdekes megállapítás, hogy a folyadékfogyasztási-táplálkozási- és higiéniai szokások kialakítása a legtöbb csoportban más feladatokhoz és szerephez képest a legalacsonyabb átlagértékeket kapták (21. táblázat).

21. táblázat: A mért minta egészségmagatartási szokásainak közvetítésére vonatkozó alskálái

Alskála	Item	Testnevelő- tanár szakos hallgató		Egyetemi oktató		Gyakorló iskolai szakvezető		Testnevelő tanár		Gyakorló iskolai tanuló		Sig.
		Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	
Szükséges jegyek ahhoz, hogy a testnevelő tanár példamutató legyen	Felkészültség	3,76	0,54	3,93	0,26	3,94	0,24	3,81	0,46	3,45	0,75	0,000
	Empátia/segítőkézség	3,85	0,37	3,79	0,42	3,72	0,46	3,84	0,38	3,65	0,62	0,000
	Gyermekközpontúság	3,66	0,58	3,69	0,52	3,78	0,43	3,83	0,40	3,42	0,73	0,000
	Határozottság	3,78	0,48	3,83	0,49	3,78	0,43	3,83	0,39	3,42	0,78	0,000
	Következetesség	3,73	0,50	3,90	0,37	4,00	0,00	3,89	0,32	3,26	0,78	0,000
	Őszinteség	3,52	0,65	3,52	0,63	3,89	0,32	3,75	0,45	3,45	0,73	0,000
	Szorgalom/kitartás	3,72	0,50	3,72	0,51	3,72	0,46	3,74	0,45	3,52	0,70	0,001
	Hitelesség	3,83	0,43	3,93	0,26	4,00	0,00	3,92	0,27	3,56	0,68	0,000
A testnevelő tanár szerepe és feladata a helyes egészségmagatartás kialakításában	Személyes példamutatás	3,65	0,54	3,83	0,38	3,78	0,43	3,76	0,44	3,26	0,80	0,000
	Motiválás	3,74	0,53	3,79	0,42	3,67	0,49	3,78	0,43	3,21	0,83	0,000
	Mozgás és a sport megszerettetése	3,80	0,48	3,95	0,22	3,83	3,38	3,89	0,32	3,22	0,87	0,000
	Egészségtudatos szokásrendszer/életmód kialakítása	3,56	0,62	3,76	0,43	3,44	0,51	3,63	0,53	3,00	0,81	0,000
	Sokoldalú mozgásfejlesztés	3,68	0,58	3,81	0,40	3,78	0,43	3,74	0,50	3,28	0,76	0,000
	Folyadékfogyasztási-táplálkozási szokások kialakítása	3,47	0,65	3,43	0,63	3,28	0,58	3,51	0,56	2,79	1,00	0,000
	Helyes testtartás kialakítása	3,64	0,57	3,83	0,44	3,78	0,43	3,67	0,52	3,07	0,94	0,000
	Káros egészségmagatartási szokások elkerülése	3,50	0,69	3,67	0,48	3,50	0,71	3,69	0,52	3,07	0,88	0,000
	Higiéniai szokások kialakítása	3,52	0,66	3,64	0,53	3,44	0,62	3,62	0,53	2,91	0,97	0,000
	Preventív szemlélet kialakítása	3,57	0,61	3,74	0,45	3,61	0,61	3,68	0,51	3,11	0,84	0,000

Ezt követően összehasonlítottuk a csoportok véleményeit az egészségmagatartási tényezők közvetítése szempontjából. A megadott tényezők közül a fizikai aktivitásra helyezik a legnagyobb hangsúlyt a csoportok, valamint a tanulók testnevelő tanárai az oktatás/tanítás során. A χ^2 próba eredményei azt mutatták, hogy a csoportok véleményei között szignifikáns eltérés mutatkozott a különböző tényezők között. A fizikai aktivitást legmagasabb arányban a testnevelő tanárok (98,2%), legalacsonyabb arányban (66,7%) a gyakorló iskolai szakvezetők választották. A munka és pihenés optimális mértékét (7,6%) és a személyes higiéniát (2,4%) a tanulók, a szociális kapcsolatos kialakítását és fenntartását (11,1%), valamint a lelki egyensúly megteremtését (16,7%) a szakvezetők, az egészségkárosító magatartásformák megelőzését (9,5%) az egyetemi oktatók, a táplálkozási szokások kialakítását (2,7%) a testnevelő tanárok tartották a legfontosabbnak.

4.2.5. A csoportok módszerei, eszközei a helyes egészségmagatartási szokások értékközvetítésére

A testnevelő tanár szakos hallgatók, egyetemi oktatók, gyakorló iskolai szakvezetők, a testnevelő tanárok és a gyakorló iskolai tanulók véleménye alapján végeztünk különbözőségvizsgálatot azzal a céllal, hogy megismerjük, hogy mely módszereket és eszközöket alkalmazzák leginkább a helyes egészségmagatartási szokások értékközvetítésére. Az eszközökre és módszerekre vonatkozó kérdések esetében 1-től 6-ig terjedő Likert-skálán kellett meghatározni, hogy az oktatási nevelési módszereket, eszközöket, szokások kialakításának módszerét és magatartási-tevékenységi modell közvetítésére alkalmazott módszereket milyen gyakorisággal alkalmazzák. Az 1-es érték jelentette azt, hogy egyáltalán nem alkalmazzák a módszert, a 6-os érték alapján minden tanórán, vagy majdnem minden tanórán használják a különböző eszközöket, módszereket.

A tanulók életmódját és egészségmagatartását formáló módszerek és eszközök gyakoriságának eredményei alapján szignifikáns különbség figyelhető meg a csoportok véleményei között. A teljes mintát tekintve a leggyakrabban alkalmazott módszerek a magyarázat ($M=5,17 \pm 1,29$), a bemutatás ($M=5,06 \pm 1,30$), melyeket átlagosan hetente, valamint a játékos feladatmegoldás, élményalapú tananyag-feldolgozás ($M=4,62 \pm 1,48$), melyet havonta használnak a megkérdezettek. A legritkábban a tanulási szerződés ($M=2,16 \pm 1,64$), a házi feladat ($M=2,26 \pm 1,61$) és a projektmunka ($M=2,37 \pm 1,54$) fordul elő a testnevelés órákon.

A testnevelő tanár szakos hallgatók körében a leggyakrabban használt módszerek az egészségmagatartás közvetítésére a bemutatás ($M=5,07 \pm 1,32$), a magyarázat ($M=5,02 \pm 1,37$)

és a játékos feladatmegoldások élményalapú tananyag-feldolgozása ($M=4,80 \pm 1,41$), ritkább esetben a tanulási szerződés ($M=2,62 \pm 1,65$), a tanulói kiselőadások ($M=2,67 \pm 1,39$) és a házi feladat ($M=2,87 \pm 1,73$). A testnevelőtanár-képzés oktatói átlagosan hetente élnek a magyarázat ($M=5,48 \pm 0,80$) módszerével, havonta a bemutatás ($M=4,86 \pm 1,24$) és az előadás módszerével ($M=4,69 \pm 1,37$). Ellenben legritkábban fordul elő az órákon a tanulási szerződés ($M=1,67 \pm 1,00$), a kirándulás ($M=1,83 \pm 1,06$) és a szimuláció, szerepjáték, dráma és játék ($M=1,86 \pm 1,16$). A gyakorló iskolai testnevelő tanárok az egészségmagatartás értékközvetítésére hetente alkalmazzák a tanóráikon a magyarázatot ($M=5,72 \pm 0,46$), a bemutatást $M=5,50 \pm 0,79$ és a szemléltetést ($M=5,00 \pm 1,46$), legkevésbé viszont a tanulási szerződést ($M=1,33 \pm 0,84$), a projektmunkát ($M=2,00 \pm 1,09$) és a szimulációt, szerepjátékot, drámát és játékot ($M=2,17 \pm 1,54$). A testnevelő tanárok átlagosan hetente élnek a magyarázat ($M=5,39 \pm 0,95$), a bemutatás ($M=3,23 \pm 1,03$) lehetőségével, havonta a játékos feladatmegoldások élményalapú tananyag-feldolgozásával ($M=4,77 \pm 1,25$). Legkevésbé preferált módszereik a tanulási szerződés ($M=1,85 \pm 1,63$), a házi feladat ($M=2,27 \pm 1,43$) és a tanulói kiselőadás ($M=2,35 \pm 1,31$). A gyakorló iskolai tanulók véleménye alapján a testnevelő tanáraik legtöbbet átlagosan havonta alkalmazzák a magyarázat ($M=4,57 \pm 1,88$), a bemutatás ($M=4,56 \pm 1,83$) és a munkáltató módszereket ($M=4,41 \pm 1,82$). A testnevelés órákon esetenként jellemző a házi feladat ($M=1,53 \pm 1,76$), a projektmunka ($M=1,69 \pm 1,90$) és az IKT eszközök által ($M=1,86 \pm 1,95$) történő egészségmagatartás fejlesztése.

A testnevelő tanár szakos hallgatók, az egyetemi oktatók, a gyakorló iskolai szakvezetők, a testnevelő tanárok és a gyakorló iskolai tanulók véleménye alapján az egészségmagatartási szokások közvetítésére használt eszközök és módszerek számos statisztikailag jelentős eltérést adtak ($p=0,000-0,016$). Egyedül a kooperatív oktatási módszer esetében nem található lényeges eltérés a csoportok között ($p=0,072$). Az egészségmagatartási szokások közvetítésére alkalmazott módszereket megfigyelve az ötletbörzét ($M=3,36 \pm 1,60$), a szimuláció, szerepjáték dráma és játékot ($3,19 \pm 1,67$), a házi feladatot ($M=2,87 \pm 1,73$), a tanulók önálló elemző munkáját ($M=3,55 \pm 1,60$), a közvetett felvilágosítást ($M=3,48 \pm 1,63$), a projektmunkát ($M=2,92 \pm 1,52$) és a játékos feladatmegoldások élményalapú tananyag-feldolgozását ($M=4,80 \pm 1,41$) leginkább a testnevelő tanárok, az előadást ($M=4,69 \pm 1,37$), a tanulói kiselőadást ($M=3,26 \pm 1,19$), a megbeszélést ($M=4,62 \pm 1,21$), a vitát ($M=3,43 \pm 1,42$), az IKT eszközöket ($M=4,19 \pm 1,38$) és az analóg eszközöket ($M=4,24 \pm 1,41$). Az egyetemi oktatók, a magyarázatot ($M=5,72 \pm 0,46$), a bemutatást ($M=5,50 \pm 0,79$), a történetmesélést ($M=4,11 \pm 1,18$) és a szemléltetést ($M=5,00 \pm 1,46$) a gyakorló iskolai testnevelő tanárok, a kirándulást ($M=3,03 \pm 1,30$) a testnevelő tanárok, a tanulók véleménye alapján a testnevelő

tanáraik a munkáltató módszert ($M=4,41 \pm 1,82$) és a tanulási szerződést ($M=2,80 \pm 2,16$) preferálták jobban a többi csoporthoz képest. A legtöbb eszköz és módszer esetében a tanulók véleménye alapján a testnevelő tanáraik jellemzőbben ritkábban használják az egészségmagatartás közvetítésére a különböző eszközöket és módszereket, mint a testnevelő tanár szakos hallgatók, egyetemi oktatók, gyakorló iskolai szakvezetők és testnevelő tanárok (22. táblázat).

22. táblázat: A tanulók életmódját és egészségmagatartását formáló módszerek és eszközök alkalmazásának gyakorisága (saját szerkesztés)

Item	Testnevelő- tanár szakos hallgató		Egyetemi oktató		Gyakorló iskolai szakvezető		Testnevelő tanár		Gyakorló iskolai tanuló		Sig.
	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	
Előadás	3,34	1,61	4,69	1,37	2,89	1,53	2,90	1,49	2,68	2,11	0,000
Magyarázat	5,02	1,37	5,48	0,80	5,72	0,46	5,39	0,95	4,57	1,87	0,000
Bemutató	5,07	1,32	4,86	1,24	5,50	0,79	5,23	1,03	4,56	1,83	0,003
Történetmesélés	3,52	1,49	4,02	1,20	4,11	1,18	3,77	1,31	2,70	1,87	0,000
Tanulói kiselőadás	2,67	1,39	3,26	1,19	2,28	1,23	2,35	1,31	1,98	1,86	0,000
Megbeszélés	4,35	1,44	4,62	1,21	4,33	1,19	4,60	1,27	4,08	1,72	0,009
Ötletbörze	3,36	1,60	3,21	1,69	3,11	1,49	3,16	1,47	2,45	2,08	0,001
Vita	2,93	1,55	3,43	1,42	2,56	1,69	2,74	1,50	2,10	2,02	0,000
Szemléltetés	4,70	1,42	4,67	1,30	5,00	1,46	4,69	1,34	4,05	2,03	0,016
Munkáltató módszer	3,69	1,69	3,40	1,70	4,00	1,75	3,97	1,71	4,41	1,82	0,000
Tanulási szerződés	2,62	1,65	1,67	1,00	1,33	0,84	1,85	1,63	2,80	2,16	0,000
Kooperatív oktatási módszer	4,19	1,53	3,79	1,35	3,78	1,52	4,02	1,49	3,61	2,08	0,072
Szimuláció, szerepjáték, dráma és játék	3,19	1,67	1,86	1,16	2,17	1,54	2,53	1,61	2,36	2,16	0,000
Kirándulás	3,01	1,45	1,83	1,06	2,39	0,95	3,03	1,30	3,01	1,89	0,000
Házi feladat	2,87	1,73	2,50	1,52	2,50	1,04	2,27	1,43	1,53	1,76	0,000
A tanulók önálló elemző munkája	3,55	1,60	3,40	1,50	2,94	1,35	2,87	1,50	2,66	2,07	0,000
Közvetett felvilágosítás (a nevelő oldaláról kiinduló társadalmi és közösségi értékű téma)	3,48	1,63	2,81	1,30	2,83	1,54	3,02	1,47	2,65	2,01	0,000
Projektmunka	2,92	1,52	2,60	1,27	2,00	1,09	2,40	1,35	1,69	1,90	0,000
IKT eszközök (digitális taneszközök, mérőeszközök, virtuális sportszerek, online elérhető tankönyvek)	3,31	1,66	4,19	1,38	3,33	1,24	3,22	1,47	1,86	1,95	0,000
Analóg eszközök (taneszközök, mérőeszközök, sportszerek, tankönyvek)	4,06	1,63	4,24	1,41	3,78	1,52	4,24	1,49	3,47	1,98	0,000
Játékos feladatmegoldások élményalapú tananyag-feldolgozás	4,80	1,41	4,05	1,81	4,67	1,14	4,77	1,25	4,11	1,93	0,000

A tanulók szokásainak kialakítására alkalmazott módszerekre vonatkozó különbözőségvizsgálat alapján megállapítható, hogy a legtöbb módszer esetében, ezáltal a követelés ($p=0,017$), gyakoroltatás ($p=0,000$), hibajavítás ($p=0,003$), segítségadás ($p=0,000$), ösztönzés ($p=0,000$) és értékelés ($p=0,000$) módszereknél figyelhető meg jelentős eltérés. A testnevelő tanár szakos hallgatók lényegesen többször követelnek ($M=3,79 \pm 1,66$), a gyakorló iskolai szakvezető tanárok gyakrabban gyakoroltatnak ($M=5,72 \pm 0,76$), javítanak hibát ($M=5,94 \pm 0,24$), adnak segítséget ($M=5,94 \pm 0,24$), ösztönöznek ($M=5,78 \pm 0,43$) és értékelnek ($M=5,39 \pm 1,29$), mint a további vizsgált csoportok. A teljes mintát tekintve a leggyakrabban a segítségadást ($M=5,47 \pm 1,00$), majd ezt követően a hibajavítást ($M=5,45 \pm 1,07$) és az ösztönzést ($M=5,43 \pm 1,06$) alkalmazzák. Ezzel szemben a követelést ($M=3,67 \pm 1,80$) félélévente többször, az értékelést ($M=4,99 \pm 1,09$) közel hetente használják.

A magatartási-tevékenységi modellek közvetítésére alkalmazott nevelési módszerek gyakoriságának eredményei alapján szignifikáns eltérés tapasztalható ($p=0,000-0,002$). Az egyetemi oktatók szignifikánsan több alkalommal használják az elbeszélést (élményszerű formában személyes élmények és tapasztalatok közvetítésére) ($M=4,45 \pm 1,35$), a modellértékű személyek bemutatását (erkölcsi normák és elvek gyakorlati megvalósulása) ($M=3,88 \pm 1,27$) és a műalkotásokat (irodalom, képzőművészet, zenemű, film) ($M=2,74 \pm 1,42$), a gyakorló iskolai szakvezetők a személyes példaadást ($M=5,50 \pm 0,71$) a pozitív egyéni minták kiemelését a közösségi életből (tapasztalati mintát ad, normákat mutat be, illetve segít szelektálni a tevékenységek között) ($M=4,83 \pm 0,79$) és a pozitív csoportos mintákat emelik ki a közösségi életből ($M=4,67 \pm 1,03$), a testnevelő tanárok a személyes részvételt a közösségi tevékenységekben ($M=4,85 \pm 1,12$). Figyelemre méltó megállapítás, hogy a gyakorló iskolai tanulók véleménye alapján a testnevelő tanáraik használják a magatartás-tevékenységi modellek közvetítésére alkalmazott módszereket a legkevesebb alkalommal a további csoportokhoz képest.

A teljes minta alapján a személyes példaadást ($M=4,88 \pm 1,27$) közel hetente, a pozitív egyéni minták kiemelését a közösségi életből ($M=4,60 \pm 1,33$) és a személyes részvételt a közösségi tevékenységekben ($M=4,57 \pm 1,34$) havonta többször alkalmazzák az iskolai környezetben, ezzel szemben a műalkotásokat ($M=2,33 \pm 1,42$) évente néhány alkalommal, a modellértékű személyes bemutatását félélévente több alkalommal használják a magatartás-tevékenységi modellek közvetítésére. A csoportokat külön vizsgálva a testnevelő tanár szakos hallgatók a legmagasabb átlagértéket adták a személyes példaadásnak és a személyes részvételnek a közösségi tevékenységekben ($M=4,64 \pm 1,31$), a testnevelőtanár-képzés oktatói a pozitív egyéni ($M=4,52 \pm 1,25$) és csoportos ($M=4,52 \pm 1,27$) minták kiemelésének a

közösség életéből, a gyakorló iskolai szakvezetők ($M=5,50 \pm 0,71$) és a testnevelő tanárok ($M=5,14 \pm 1,04$) a személyes példaadásnak (23. táblázat).

23. táblázat: A magatartási-tevékenységi modellek közvetítésére alkalmazott nevelési módszerek gyakorisága (saját szerkesztés)

Item	Testnevelő- tanár szakos hallgató		Egyetemi oktató		Gyakorló iskolai szakvezető		Testnevelő tanár		Gyakorló iskolai tanuló		Sig.
	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	
Elbeszélés (élményszerű formában személyes élmények és tapasztalatok közvetítése)	4,10	1,51	4,45	1,35	4,44	1,10	4,15	1,25	3,45	1,68	0,000
Modellértékű személyek bemutatása (erkölcsi normák és elvek gyakorlati megvalósulása)	3,87	1,45	3,88	1,27	3,61	1,15	3,84	1,35	2,99	1,76	0,000
Műalkotás (irodalom, képzőművészet, zenemű, film)	2,63	1,43	2,74	1,42	2,39	1,46	2,22	1,29	2,24	1,69	0,000
Személyes példaadás	4,64	1,31	5,29	0,92	5,50	0,71	5,14	1,04	4,21	1,58	0,000
Személyes részvétel a közösségi tevékenységben	4,64	1,31	4,33	1,24	4,78	1,06	4,85	1,12	3,97	1,65	0,000
Pozitív egyéni minták kiemelése a közösség életéből (tapasztalati mintát ad, normákat mutat be, illetve segít szelektálni a tevékenységek között)	4,58	1,33	4,52	1,25	4,83	0,79	4,79	1,10	4,01	1,76	0,000
Pozitív csoportos minták kiemelése a közösség életéből (tapasztalati mintát ad, normákat mutat be, illetve segít szelektálni a tevékenységek között)	4,58	1,39	4,52	1,27	4,67	1,03	4,65	1,18	4,02	1,73	0,002

A testnevelő tanárok, az egyetemi oktatók és a szakvezetők a tanórán kívüli tevékenységek közül a sportnapokat, tanórán kívüli sporttevékenységeket és a házibajnokságok szervezését preferálják, amely alakítja a tanulók egészségtudatosságát. Az oktatók és a hallgatók ezek mellett fontosnak tartják a tanulók egészségmagatartásának formálása során az egészségnapokat, a hallgatók pedig a tanár-diák mérkőzéseket, és a délutáni sportfoglalkozásokat. A tanulók többsége ezzel szemben nem szokott részt venni tanórán kívüli tevékenységekben, ellenben a felsorolt tevékenységek közül leginkább sportnapon és tanórákon vesznek részt legszívesebben.

4.3. Egészségmagatartás, értékközvetítés és célrendszer a testnevelőtanár-képzésben

4.3.1. A testnevelő tanár szakos hallgatók, szakmódszertant oktatók és szakvezetők véleménye az egészségmagatartásról, a testnevelés tantárgyhoz kapcsolódó cél- és értékrendszerről

Vélemények a helyes egészségmagatartásról és annak közvetítéséről

Kutatási kérdéseink között szerepelt, hogy a testnevelő tanár szakos hallgatók, az egyetemi szakmódszertani kurzust oktatók és a gyakorló iskolai szakvezetők mely egészségmagatartási szokásokkal rendelkeznek, valamint milyen hasonlóságok és különbségek fedezhetők fel a megkérdezettek véleményei, viszonyulásai alapján. Emellett arra kerestük a választ, hogy a helyes egészségmagatartási szokásaikat, értékeiket miképp tudják a tanulók/hallgatók felé közvetíteni.

Eredményeink alapján megállapítható, hogy a hallgatók többsége rendszeresen sportol és egészségesen táplálkozik. A táplálkozás szempontjából kiemelték a gyümölcs- és zöldségfogyasztást, folyadékfogyasztást, napi fehérje- és kalóriabevitelt és a rendszeres étkezést. A küzdősportot és az esztétikai sportot űző hallgatóknak a sportágukhoz kapcsolódó mérlegelések következtében szigorú elvárásoknak kell megfelelniük, melynek negatív lenyomata érzékelhető a táplálkozási szokásaikban. A megkérdezett hallgatók fele rendelkezik káros egészségmagatartási szokással, valamint több esetben az idő hiánya miatt nem minden esetben tudnak a táplálkozásra odafigyelni, valamint esetenként nem rendszeres a sporttevékenység. Kiemelték azonban, hogy amint a napirendjük engedi fontos, hogy minél hamarabb visszatérjenek az egészséges életmódhoz. A többség jelenleg is élsportoló, akik hangsúlyozták a versenysport egészségtelen tényezőit is. A gyakorló iskolai szakvezetők és egyetemi szakmódszertani kurzust oktatók körében rendszeres a fizikai aktivitás, akik

leginkább a futnak, kerékpároznak, túráznak, eveznek, kondicionáló edzést végeznek, jógáznak és gyalognak. A szakmódszertani kurzust oktatók és a szakvezetők közül több esetben jelent meg tudatos táplálkozás, mint a hallgatók körében. Ilyen például az okos tányér alkalmazása a táplálkozás során. Káros szokás nem jellemző az oktatókra és a szakvezetőkre.

A helyes egészségmagatartás közvetítése szempontjából mind a három csoport lényegesnek tartja a személyes példamutatást. A hallgatók emellett kiemelték a kirándulások szervezését, a tanórán kívüli sportprogramokat. Létfontosságú a személyes példamutatás, a motiváció felkeltése a sport és az egészséges életmód irányába. Fontosnak tartják, hogy a gyerekek belső motivációból fakadóan sportoljanak, ne pedig azért, mert kötelező. Az étkezés és a káros szokások elkerülését bonyolultabb kérdésnek tartják, ugyanis úgy érzik, erre a területre kevesebb ráhatásuk van. Akik káros egészségmagatartási szokásokkal élnek a tanulók előtt nem teszik, ugyanis nem szeretnék rossz példát mutatni. A szakmódszertant oktatók igyekeznek mindig olyan mozgásformát beépíteni az órákba, ahol együtt mozognak a hallgatókkal. Olyan elvárásokat támasztanak feljük, amiket saját maguk is képesek elvégezni. Lényegesnek tartják a motivációt, a célok és a kihívások kitűzését. A szakvezetők minden nap próbálják megragadni a lehetőséget és felhívni a figyelmet a helyes táplálkozási szokások és a fizikai aktivitás jelentőségére érzékenyítés és közös beszélgetések által.

„Szakmához hűnek kell lenni, ezért a tanulókkal mindig elmegyek kirándulni, tanórán kívüli programokon is részt veszek. A tanórán belül a bemutatásnál lehet látni, hogy az életünk része és nem csak beszélünk róla.” (Összefüggő tanítási gyakorlatát végző hallgató, nő)

„Az a legfontosabb, hogy megszeressék a mozgást. Találja meg a számára megfelelő sportágat, amit szívesen csinál. Teljesen mindegy a sportág, csak sportoljon, mozogjon, szeresse a fizikai aktivitást. A felnőttkori mozgásszegény életmód megelőzése fontos feladata a testnevelőknek.” (Gyakorló iskolai tanítási gyakorlatot végző hallgató, férfi)

„Minden nap megragadom a lehetőséget, hogy a tanítási óráimon - akár csak egy-egy mondattal is – utaljak a helyes táplálkozásra, a mozgás fontosságára. A diákjaim látják, hogy mennyit mozogok egész nap, kerékpárral járok dolgozni, a sportrendezvények aktív tanári résztvevője vagyok. Érzékenyítést minden évben tartok a gyerekeknek, ahol a mozgás jelentősége a fő téma. „Legjobb parancsolás a példamutatás!” Ezt tanítom a

hallgatóimnak is. A káros szokásokra is gyakran rávilágítok és közösen beszélgetünk róla.” (Szakvezető, nő)

„Amikor tehetem, órán együtt végezzük a fizikai aktivitást, mindig mozgok a hallgatókkal. Olyat várok el tőlük, amit én ennyi idősen is meg tudok csinálni. Hangsúlyozom, hogy állítsanak újabb célokat maguk elé, próbáljanak arra fókuszálni és keressék az újabb kihívásokat.” (Szak módszertani kurzust oktató, nő)

A testi és lelki egészség fenntartása érdekében a hallgatók, oktatók és szakvezetők is fontosnak tartják az általuk ismertetett egészségmagatartási szokások mellett a prevenciót, a rehabilitációt, a munka és a pihenés egyensúlyát. A lelki egészségük fenntartása érdekében meghatározó a társas kapcsolatok erősítése és a szabadidő hasznos eltöltése. Több interjúalany is kiemelte, hogy a lelki egyensúly fenntartására nehezebb odafigyelni a különböző stresszfaktorok miatt.

„Egészségesen táplálkozok, heti öt edzésem van, hétvégén mérkőzés. Az élsportnál nehéz kérdés, hogy ez mennyire egészséges. Régebben sokszor túlhajtottam magam. Mostanában több időt fordítok a mentális egészségemre, valamint a pihenésre és a rehabilitációra is nagyon odafigyelek.” (Szak módszertani kurzust teljesített hallgató, nő)

„Napi szinten sportolok, hétvégén főleg evezés, kerékpározás, túrázás, hétköznapi kondicionáló jellegű edzés, súlyzós és torna edzés. Maximálisan odafigyelek a táplálkozásra. Olyan étrendet tartok, amit cukorbetegnek javasolnak, ebédnél az okostányért használom. A lelki egészség egy sokkal nehezebb és bonyolultabb kérdés, ami sok mindentől függ, leginkább a stresszfaktoroktól. Ezt nehezebben kezelem, mint a testi egészségem.” (Szakvezető, férfi)

Vélemények a testnevelés tantárgyhoz kapcsolódó értékekről és érték közvetítésről

A megkérdezett testnevelő tanár szakos hallgatók, oktatók és szakvezetők véleményeiben két irány figyelhető meg abban a kérdésben, hogy a testnevelés tantárgy oktatása során mely értékeket tartják a legfontosabbnak. Egyrészt az élethosszig tartó fizikailag aktív életmód kialakítása, valamint a sport személyiségformáló hatása, mely közül az utóbbi minden megkérdezett válaszában megjelent. Az élethosszig tartó fizikailag aktív életmód kialakítása

során fontos értékeknek tartják a mozgás és a sport megszerettetését, a mozgás iránti igény felkeltését, az egészségmegőrzést és helyes egészségmagatartás kialakítását. Emellett a tanulók olyan sportot űzenek, amely fenntartja a mentális frissességüket, ezáltal az élet más területén is jobban tudnak teljesíteni. Egyetértés mutatkozott abban, hogy a testnevelés tantárgy képes a legjobban fejleszteni a tanulók személyiségét.

„Szerintem a legfontosabb a személyiségformálás a mozgáson keresztül, ez mind a kitartásra, mind a becsületességre is nevel.” (Összefüggő tanítási gyakorlatát végző hallgató, férfi)

A különböző személyiségjegyek közül a megkérdezettek kiemelték a következetességet, empátiát, kitartást, becsületességet, kikapcsolódást, stresszlevezetést, a szabályok betartását, a holisztikus szemlélet kialakítását, saját képességeik elfogadását, az egyéni bánásmód érvényesítését, a saját határaik felfedezését, a közösségformálást és együttműködést.

„Mindig dilemmában vagyok, hogy mitől lehetek jó tanár. Összességében a felnőtt létre kell felkészíteniünk a gyerekeket, ezért a legfontosabb érték a testi-lelki jóllét kialakítása. Például le tudják vezetni a stresszt, együtt tudjanak működni a társaikkal, ki tudjanak kapcsolódni a mozgás által.” (Iskolai tanítási gyakorlatát végző hallgató, nő)

A hallgatók, oktatók és szakvezetők egyetértettek abban, hogy a példamutató testnevelő tanárnak rendelkeznie kell megfelelő szakmai tudással, magabiztossággal, kreativitással, empátiával, segítőkészséggel, hitelességgel, következetességgel és gyermekközpontúsággal. A szakmódszertant oktatók kiemelték a humort, az önazonosságot, elfogadást és a kooperációra való törekvést, a szakvezetők a lelkesedést és az alázatot. A testnevelő tanár szakos hallgatók többsége megerősítette, hogy a testnevelés óra rendhagyó környezet, ezáltal több lehetőséget látnak a közvetlenebb beszélgetésre és a tanulók felmerülő problémáinak megoldására.

„Önazonosnak kell lennie, amit a tanár diktál másoknak, annak a tanár is feleljen meg. Egészséges életmódot folytasson, és azt közvetítse. Azt gondolom, hogy fogadjuk el, hogy hibázik a gyerek, de próbáljuk elmagyarázni a következményeket, mert olyan nincs, hogy tökéletes valaki. A gyereknek és a tanárnak is lehetnek hibái, olyan nincs, hogy tökéletességre való törekvés.” (Szakmódszertani tantárgyat oktató, nő)

„Először is elfogadónak kell lenni. Szokták mondani, hogy légy kíméletlen magaddal és légy kíméletes másokkal. Nem várom el, hogy olyan vehemenciával foglalkozzon a sporttal egy tanuló, hogy versenysportoló legyen. Amit szeretnék elérni, hogy a saját maga érdeke legyen a sport és a mozgás. Ehhez a humánum, az elfogadás a legfontosabb.” (Szakvezető, férfi)

„Fontos, hogy egy tanárnak határozottnak és következetesnek kell lennie. Emellett fontos, hogy szeressék a tanárt és meg tudjanak benne bízni. Szigorú vagyok a gyerekekkel, de mindig tudnak velem beszélgetni. Ha probléma merül fel az életükben, akkor meg tudják velem beszélni.” (Szak módszertan tantárgyat teljesített hallgató, nő)

Az értékközvetítésre alkalmazott eszközök és módszerek változatos képet mutatnak a vizsgált csoportok között. A hallgatók több esetben említették a tanórai asszertív kommunikáció általi magyarázatot, megbeszélést, valamint az alternatív környezetben űzhető sportokat és kirándulások szervezését. Kiemelték a játékos feladatmegoldásokat élményalapú feladatok által. A hallgatók, oktatók és szakvezetők is egyetértettek a kooperatív tanítási módszerek hatékonyságában, a szemléltetésben és a pozitív példák felállításában. Érdekes megállapítás, hogy míg a hallgatók a személyes példamutatást és a híres személyek általi történetmesélést és pozitív egyéni mintákat tartják eredményesnek, addig az oktatók és a szakvezetők célravezetőbbnek tartják a kortársak általi történetmesélést és a példaállítást. A hallgatóknál nem jelentek meg a szokások kialakítására alkalmazott módszerek, ellenben a szakvezetők és az oktatók is fontosnak tartják az értékközvetítés során a hibajavítást, értékelést, ösztönzést és differenciálást.

„A legjobb módszerek a saját példa és mások példája a tanulók felé elbeszélésen keresztül. Akár a hírességek világában is vannak olyan emberek, akik lefogytak, életmódot váltottak. Az ilyen példákra a tanulók sokkal fogékonyabbak, mintha egy átlagember példáját meséljük el.” (Összefüggő tanítási gyakorlatát végző hallgató, férfi)

„Minden órán megjelenik az egészséges életmód és annak pozitív hatásai. Előnyben részesítem a természetben űzhető sportokat, valamint érdemes megismertetni a gyerekeket minél több sportággal, amiket ki is próbálhatnak és felkelthetik az

érdeklődést. A tanórán kívüli sporttevékenységek nagyon jók lehetnek az értékközvetítésre.” (Iskolai tanítási gyakorlatát végző hallgató, nő)

„A középiskolában az osztályozás kemény történet ugyanis, ha a tanár rossz jegyet ad, elmegy a tanuló kedve. Nagyon fontos a differenciálás és a dicséret, hogy a motiváció megmaradjon. A hármas szabályt követem mindig, amit a hallgatóknak is kiemelek: követelmény, hibajavítás, dicséret.” (Szak módszertani kurzust oktató, férfi)

„Legfontosabbnak a személyes bemutatást, példamutatást tartom és egy bizalmi kapcsolat kialakítását. Mindent igyekszek bemutatni a mai napig, ez rendkívül jó presztízsnövelő. Fontosnak tartom, hogy minden sportág alapvető technikai elemeit elsajátítsák a diákjaim, ehhez mindig képességük szerinti differenciálást alkalmazok. A csapatfoglalkoztatási formát szinte minden órán alkalmazom a hatékony órátartáshoz.” (Szakvezető, nő)

Az egészségmagatartási tényezők a hallgatók, az oktatók és a szakvezetők is a testmozgásra, a fizikai aktivitásra helyezik a legnagyobb hangsúlyt, melynek belső motivációból kell erednie. Ezt követi szorosan a táplálkozási szokások kialakítása. A hallgatók és a szakvezetők kiemelték a prevenciót és a balesetmegelőzést, valamint a káros szokások elkerülését. Az egyik összefüggő tanítási gyakorlatát végző hallgató leginkább a káros egészségmagatartási szokások elkerülését tartja lényegesnek, a többi hallgatónál a sportolási- és táplálkozási szokások kialakítása a legfontosabb. Ez a tényező az oktatók és a szakvezetők esetében csupán egy esetben jelent meg. Ennek oka, hogy az oktatók szerint a káros szokások megelőzésére sokkal kisebb befolyásuk van. Ezekre mind hatással van a szülők és a kortársak hozzáállása is.

„A rendszeres testmozgást és az egyénnek megfelelő étkezést tartom a legfontosabbnak. A mozgásnak nem feltétlen kell a versenyszintről szólnia, egy-egy mozgásformát saját örömszerzésük miatt végezzék. Attól, hogy én azt mondom, hogy kötelezően heti ötször kell sportolni nem célravezető, ennek belülről kell fakadnia.” (Összefüggő tanítási gyakorlatát végző hallgató, nő)

Az egészséges étkezés és a testmozgás harmóniája a legfontosabb. A kettő együtt a leghatásosabb. Ha a kettőt nem tudja összhangban tartani, akkor minél többet mozogjanak, sportoljanak, kiránduljanak. (Iskolai tanítási gyakorlatot végző, férfi)

„A sportolás mellett leginkább a táplálkozásra helyezem a hangsúlyt. Mondhatnám a káros szokások elkerülését, azonban ettől fontosabb a táplálkozás, hogy jobb életminősége legyen. Fontosnak tartom, hogy a szülőkkel is beszéljünk ezekről, valaki megköszöni, azonban valakit nem érdekel.” (Szak módszertani tantárgyat oktató, férfi)

„Képességeihez mérten minden gyerek a lehető legtöbbet mozogjon egy-egy testnevelés órán. Évről évre egyre gyengébb fizikai képességekkel rendelkeznek gyerekeink, sok a túlsúlyos, ortopédiai elváltozásban szenvedő, illetve tartásgyengeséggel küzdő gyerek, ezért a testnevelés órákon gyakran alkalmazok prevenciós, korrekciós gyakorlatokat, tartásjavító gimnasztikát.” (Szakvezető, nő)

Vélemények a testnevelés tantárgy célrendszeréről

A testnevelés tantárgy oktatása során szükségszerű a Nemzeti alaptanterv ismerete, ugyanis a testnevelő tanár szakos hallgatók a gyakorlatuk során elsősorban erre támaszkodhatnak, és nagymértékben meghatározza a tervező munkát. Az interjú során kíváncsiak voltunk arra, hogy a hallgatók, oktatók és szakvezetők mennyire ismerik és ismertetik a Nemzeti alaptanterv és a kerettanterv tartalmát, a képzés során mely tantárgyak során jelenik meg erőteljesebben és mit tartanak hangsúlyosabb elemeknek. Az eredmények alapján a testnevelő tanár szakos hallgatók fele leginkább szak módszertani és pedagógiai órákon találkozott a Nemzeti alaptantervvel és kerettantervvel, valaki már első félévben, egyesek a képzés későbbi szakaszában. A hallgatók másik felére jellemző, hogy nem csak szak módszertan órán, hanem a sportágakhoz kapcsolódó oktatás módszertani órán is minden alkalommal előfordult. Ezek alapján óratervet és tematikus tervet kellett készíteni. Jellemző volt a válaszok között, hogy az iskolai tanítási gyakorlat és az összefüggő tanítási gyakorlat alatt kevésbé foglalkoznak a tantervi elemekkel. Ebben az esetben a tanmenetek a mérvadók, ezek alapján készülnek a hallgatók a következő órákra.

A szak módszertani tantárgyat oktatók tanítják a Nemzeti alaptanterv elemeit, jellemzőit, történetét, mely során próbálnak a pozitívumokra és negatívumokra is rámutatni. A férfi oktató kihangsúlyozta, hogy sajnos több tanár nem ismeri a NAT-ot, ezért helyez nagy hangsúlyt erre a tanórán. A NAT és a kerettanterven belül a fókusz leginkább a pedagógiai és sportpedagógiai

tartalmakra helyezi. A női oktató szorgalmazza a helyi tantervek legoptimálisabb kialakítását, mely során a lehető leghatékonyabban lehet az oktatás során a helyi adottságokra építeni és minél több természetben űzhető sportágat alkalmazni. Ennek oka, hogy a tantervek és kerettantervek által fel lehet vázolni egy álmyszerű világot, azonban a valóságban nem biztos, hogy ezzel fognak találkozni a hallgatók.

A gyakorló iskolai szakvezetők a hallgatókkal ismertetik a Nemzeti alaptanterv és kerettanterv elemeit, emellett a tanmenet szerint haladnak. A hangsúlyt arra helyezik, hogy a megszerzett elméleti tudást át tudják ültetni a gyakorlatban, így lesz közös metszéspontja az elméletnek és a gyakorlatnak. A legveszélyesebbnek és a legnehezebbnek a tornát és a küzdősport technikai elemeit tartják a hallgatók körében.

A testnevelés tantárgy oktatása során a legfontosabb célnak a hallgatók és a szakvezetők a mozgás és a sport megszerettetését tekintik, a szak módszertani kurzust oktatók az egészséges életmódra nevelést. A hallgatók körében az élethosszig tartó fizikailag aktív életmódot ugyanolyan fontosnak tartják, mint a mozgás és a sport megszerettetését. Ezt követi szorosan a tanulók személyiségének fejlesztése és az önismeret. Emellett megjelent a preventív szemlélet kialakítása. Érdekes megállapítás, hogy a hallgatók leginkább mozgás, az egészséges életmód és a személyiségfejlesztés elemeit tartják a legfontosabbnak, így egy esetben sem tettek említést a sportági ismeretekről, képességfejlesztésről, amelyet az oktatók és a szakvezetők fontosnak tartanak. Az oktatók körében az egészséges életmódra nevelés mellett a férfi oktatók fontosnak tartják a kondicionális és koordinációs képességek fejlesztését. A női oktató kiemelte a testi-lelki jóllét megalapozását, így a fizikai aktivitás összhangba hozható a szellemi aktivitással és frissességgel. Elengedhetetlen a véleménye alapján a társas kapcsolatok fejlesztése és az önismeret. A női szakvezető a mozgás és a sport megszerettetése mellett a tehetséggondozást tartja lényegesnek, a férfi szakvezető az önismeretet, a képességek fejlesztését és a sportági ismeretek átadását.

Arra a kérdésre, hogy az általuk fontosnak vélt célokat a tanórákon milyen mértékben és hogyan tudják megvalósítani, valamint az oktatók és a szakvezetők mit emelnek ki a hallgatóknak különböző válaszok születtek. Ezen kívül kíváncsiak voltunk arra, hogy a célok megvalósulását mely tényezők befolyásolják a nevelési-oktatási folyamatban. A hallgatók körében csupán azok között mutatkozott egyetértés, akik az iskolai tanítási gyakorlatukat végzik, akik a motivációra és az érdeklődés fenntartására helyezik a hangsúlyt. Ezt követően jelent meg az a tényező, hogy a gyerekekkel minél több sportágat ismertessenek meg, mely által a testnevelés tantárgy eléri a célját. A hallgatók fontosnak tartják azt, hogy a tanulóknak legyen sikerélményük, előnyben részesítik a nyílt végű feladatokat és a projektoktatást, az érdeklődés

felkeltését az egészséges életmódra elbeszélés által, valamint a folyamatos ösztönzést és dicséretet. A célok megvalósulásában eltérő válaszokat kaptunk, ahol külső tényezőként szerepelt a szocializációs közeg hatása és az anyagi háttér. A tanulók oldaláról a hangulat, az osztályok, iskolák, tanulók képességbeli különbségei. A testnevelő tanár részéről a hozzáállása, hangulata és a szakmai felkészültsége.

„A tantárggyal kapcsolatos célokat a sikerélmény által tudom megvalósítani. Fontos, hogy a gyerekeknek a mozgással kapcsolatban ne legyen negatív tapasztalatuk. A célok megvalósulása osztályfüggő. Én öt osztályba tartok tesi órát és borzasztóan látszik az osztályok közötti különbség. Ami az egyik osztálynál bejött, a másikon nem. A másik tényező a tanulók hangulata. Teljesen más a hozzáállás és a hangulat reggel 8 órakor, napközben és 9. órában. Általános tapasztalat, hogy 8-9. órában annyira fáradtak, hogy használhatatlanok.” (Összefüggő tanítási gyakorlatát teljesítő hallgató, férfi)

A szakmódszertani kurzust oktatók egyetértettek abban, hogy a célokat befolyásolja a testnevelő tanár személyisége, felkészültsége és a tanár-diák, valamint a tanár-szülő kapcsolata. Abban a kérdésben különböző vélemény születt, hogy mely célokat hangsúlyozzák a hallgatóknak, mely célokra fontos nagyobb hangsúlyt kell fektetniük a tanítás során. A férfi oktató fontosnak tartja a képességfejlesztést, technikai alapelemek tanítását, képességek fejlesztését. A női oktató ezzel szemben a mozgás és a sport megszerettetését emeli ki, hogy képességeinek megfelelően tudjon sportot választani a tanuló.

„Hangsúlyozom a hallgatóknak, hogy szeretessék meg a testnevelést, hogy a gyerekek legyen kedve iskolán kívül is mozogni. Ismertessék meg a gyerekekkel egyéni képességeiknek megfelelően a sportokat. Válasszanak olyan sportágat, amit nem kényszer hatására csinálnak, hanem később az életben is szívesen végez, amihez akár a családot is be tudja vonni. Ne csak meghatározott teljesítményt várjanak el a tanórán, hanem érje el, hogy legyen kedvük mozogni.” (Szakmódszertani kurzust oktató, nő)

A szakvezetők körében egyetértés mutatkozott, ugyanis lényeges, hogy minden gyerek akarjon mozogni képességeihez mérten. Ezt kell a testnevelő tanárnak elérnie. A célok befolyásoló tényező között a testnevelő személyiségét, hitelességét, szakmai tudását, elhivatottságát, a rendelkezésre álló infrastruktúrát és a sporteszközök minőségét és mennyiségét említették.

„Először is próbálja a hallgató megszerettetni a mozgást. Ne az legyen a cél, hogy minél többet tanítson meg a gyerekeknek. Először a gyereket el kell varázsolnia a személyiségével, hozzáállásával és pozitív kisugárzásával. Ha ez meg van, akkor nyert ügye van. Amennyiben megtörtént a pozitív visszacsatolás, akkor bármit meg tud tanítani a tanulóknak. A célok megvalósulásában a legnagyobb befolyásoló tényező a személyes motiváció. Gyakran találkozunk olyan hallgatóval, aki a csillagot is le akarja hozni az égről, van olyan, aki csak le akarja tudni a tanítási gyakorlatát, mert nincs motivációja.” (Gyakorló iskolai szakvezető, férfi)

A nevelési-oktatási folyamat során kulcsfontosságú, hogy a hallgatók egy-egy döntéshozatali folyamat során mely célokat és értékeket részesítik előnyben. A hallgatók véleménye alapján az alábbi helyzetekben előnyben részesítik azt, hogy játékkal keltsék fel az érdeklődést és a motivációt, ezáltal jól érzik magukat és ki tudnak kapcsolódni. Emellett a mozgás és a sport megszerettetését tartják lényegesnek egy-egy sportági technika, taktika megtanításával szemben.

„Ha a tanulók nem fogékonyak a sportági ismeretekre vagy az óra anyagára akkor megpróbálom ezeket az elemeket játékba beépíteni. Játék közben is el lehet sajátítani sok mindent. A lényeg, hogy mozogjanak.” (Iskolai tanítási gyakorlatát teljesítő hallgató, férfi)

Az oktatók és a szakvezetők között a nők körében egyetértés mutatkozott abban, hogy a tanórai döntések esetében a hallgatók azt tartják fontosnak, amit a szakvezetőjük vagy szak módszertant oktatójuk annak tart. A férfi oktató és szakvezető esetében a döntéseket meghatározzák a tárgyi feltételek, valamint a hallgató saját sportágának megszerettetése.

„Befolyásolja a szakvezető és a szak módszertanos a hallgatót, mert meg akarnak felelni. Amikor önállóan dolgoznak a hallgatók, hatással van a belső motivációja és értékrendszere. Bízom benne, hogy a fizikai aktivitást, valamint a sport és a testnevelés tantárgy megszerettetését tartják a legfontosabbnak.” (Szak módszertani kurzust oktató, nő)

„Általában az a jellemző, hogy a saját vagy közel álló sportágat és az ahhoz kapcsolódó ismereteket megszerettesse a tanulókkal. Az jelenti számukra a biztonságos környezetet, amiben otthonosan mozognak.” (Gyakorló iskolai szakvezető, férfi)

Tanítással és a testnevelőtanár-képzéssel kapcsolatos meggyőződések, tapasztalatok, célok

A kutatási témához szorosan kapcsolódik az iskolai tanítási gyakorlattal, valamint a testnevelőtanár-képzéssel kapcsolatos vélemények, tapasztalatok és további célok, mely hozzájárul a testnevelőtanár-képzés fejlesztéséhez. Az interjú során a gyakorlati tapasztalatra építve mutatjuk meg a hallgatók, oktatók és szakvezetők meggyőződéseit.

Lényeges kérdés, hogy a testnevelőtanár-képzésben melyek azok az értékek és tartalmi elemek, amelyek a megkérdezettek véleménye szerint leginkább segítik a hallgatók felkészülését a tanításra és a gyakorlatra. Eredményeink alapján megállapítható, hogy az összefüggő tanítási gyakorlatot és az iskolai tanítási gyakorlatot végző hallgatók szerint a sportágak oktatásmódszertana és az iskolai tanítási gyakorlat segítette a legjobban a felkészülésüket a tanításra, amely sok pedagógiai helyzet kezelésére tanította meg őket.

„Egyrészt kiemelném a módszertani órákat, ahol egymásnak több témában tartottunk mikrotanítást. Jó volt más szemléletét megismerni. Kiemelném a gyakorló iskolai szakvezetőmet, akit szakmailag az egyik legjobb testnevelő tanárnak tartok. Úgy érzem, hogy a két félév gyakorló iskolai tanítási gyakorlat alatt többet tanultam, mint az egyetemi órákon.” (Összefüggő tanítási gyakorlatát teljesítő hallgató, férfi)

„Az általános iskolai testnevelés oktatásmódszertana, a középiskolai testnevelés oktatásmódszertana és a sportági szakmódszertani órák segítenek a legtöbbet. Igazából én nagyon félek a tanmenetírástól, ezek a tantárgyak ebben nagyon sokat segítettek.” (Szakmódszertani kurzust teljesített hallgató, nő)

„Alapvetően a szakmódszertan tantárgy, emellett jók voltak mindig azok az órák, ahol órarészeket kellett tanítani egymásnak az egyes sportágaknál. Azok a tárgyak fontosak, ahol azt tanítják meg, hogy hogyan kell tanítani. Nekem volt olyan oktatóm, aki a gyakorló iskolából jött és tőle sokat tanultam. Ezen kívül nagyon fontos a tanár személyisége. Az ő hozzáállásuk és tanítási módszereik nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy most én így gondolkodok.” (Iskolai tanítási gyakorlatát teljesítő hallgató, nő)

A szakmódszertani kurzust teljesített hallgatók, akik még nem végezték el az iskolai tanítási gyakorlatot a testnevelés tantárgy oktatásmódszertanár és a sportági oktatásmódszertani órákat emelték ki. Minden hallgató nagy jelentőséget tulajdonított az egyetemi órákon a csoporttársaknak tartott mikrotanításoknak, ahol a saját és egymás feladatmegoldásaiból és hibáiból is tanulhattak. A hallgatók többsége kiemelte egy-egy oktatójuk tanári attitűdjét, mely nagymértékben hozzájárult a gyakorlati tartalmak elsajátításában. Jelentősnek tartotta a megkérdezettek fele azokat az órai tartalmakat, amikor a tematikus tervek, tanmenetek és óratervek elkészítéséről tanultak, mert több hallgatónak nehézséget okozott a szabályozó dokumentumok értelmezése. A szakmódszertani kurzust oktatók és a gyakorló iskolai szakvezetők egyetértettek a hallgatókkal, ugyanis a legfontosabbnak a testnevelés tanítás szakmódszertanát, a sportági oktatásmódszertani órákat és az iskolai tanítási gyakorlatot tartják. Alapvető a véleményük szerint, hogy minél hamarabb találkozzanak képzésben a tanulókkal és egy tanórai környezettel.

A testnevelőtanár-képzésben a hallgatók, az oktatók és a szakvezetők is több hiányosságot látnak, amelyen szükséges lenne változtatni ahhoz, hogy a hallgatók felkészültebbek legyenek a gyakorlatuk során. A testnevelő tanár szakos hallgatók szerint egyetértés mutatkozott abban, hogy a gyakorló iskolai tanítási gyakorlatot előrébb kell hozni a képzésben, több hospitálásra van szükség és minél hamarabb szükséges találkozni a gyerekekkel a képzésük során. A hallgatók többsége hangsúlyozta a tanórák aránytalanságát az elméleti tantárgyak és a gyakorlati tantárgyak között, valamint a sportági órák tekintetében is.

„Vannak olyan tárgyak, amelyeket összevontabban lehetne tartani. Nem kellene ennyi félétven keresztül tanítani, többnek kellene lennie a hospitálásnak és az iskolai gyakorlatnak. Például az elméleti órák vagy a sportszakmai gyakorlat esetében. Abból elég, ha van egy vagy kettő, helyette legyen egy mikrotanítással foglalkozó óra.”
(Szakmódszertani tantárgyat teljesített hallgató, férfi)

A gyakorló iskolai tanítási gyakorlatot és az összefüggő tanítási gyakorlatot teljesítő hallgatók kiemelték, hogy több gyakorlati jellegű órára lenne szükség, ahol órákat/órarészeket tarthatnak, megtanulják a tanítás menetét és a segítségadást és nem a konkrét teljesítményszint elérése a legfőbb cél.

„Fontos, hogy be tudjuk mutatni a sportági technikai elemeket, de mégsem az a legfontosabb, hogy a gyakorlatok bemutatását konkrét teljesítményszinthez kössük.

Több hallgatóval megtörtént, hogy nem tudta tökéletesen megcsinálni a gyakorlatot, de tudott segítséget adni és meg tudta tanítani. A tanárképzés során a tanítási folyamat a legfontosabb” (Iskolai tanítási gyakorlatát teljesítő hallgató, nő)

Az elméleti órák vonatkozásában a hallgatók fele hiányt érzékel a pedagógiai-pszichológiai órákon, továbbá több olyan órára lenne szükség, ami a tanmenet, tematikus terv és óraterv készítésével foglalkozik.

„A pszichológiás tárgyakat szerintem fontos lenne átformálni. Többet kellene megtudni a miértekről, hogy egy-egy pedagógiai helyzeteket hogyan lehetne kezelni, amely leginkább a viselkedéselemzéshez kapcsolódik, mert akkor lenne a tanároknak több eszköz a kezébe, hogy jobban megértsék a gyerekeket. Nagyon jó lenne, ha a több köznevelésben nagy tapasztalattal rendelkező testnevelő tanár is tartana szakmódszertant, több nézőpontot megismernénk a gyakorlat előtt.” (Összefüggő tanítási gyakorlatát teljesítő hallgató, nő)

Az oktatók és a szakvezetők egyetértettek abban, hogy indokolt minél hamarabb találkozni és gyakorlatot végezni az iskolában. A férfi oktató szerint lényeges nagyobb kontrollt tartani a testnevelőtanár-képző egyetemeken által a gyakorlat helyszínei között. A férfi oktató és szakvezető hangsúlyozta a sportpedagógiai ismereteket és a kollokviumok meglétét ahhoz, hogy a hallgatók jobban tudják önmagukat és a gondolatukat kifejezni.

„A gyakorlati képzésnél, mint a tanárképzés, az a legfontosabb, hogy minél többet időt töltsenek a gyakorló iskolában, több lehetőség szükséges a gyerekek közti létre és életre. A sportpedagógia része lehetne erősebb, mert sok esetben a hallgató nem tudja elmondani, kifejezni és átadni a tudását hiába van neki.” (Gyakorló iskolai szakvezető, férfi)

A női oktató és szakvezető szerint nagyobb pedagógiai-pszichológiai szűrés szükséges a felvételin, amely az elhivatottságot méri, valamint a több visszajelzés és reflektív értékelés egy-egy beadandóra és tanításra nagymértékben segíti a hallgató fejlődését.

„Korábbi tapasztalat, hogy a kéthetes gyakorlaton, délutánokon be voltunk osztva sporttevékenységek és sportszakkörök vezetésébe is különböző sportágakban. Akkor

megtapasztaltuk, hogy nem csak tanórai tevékenységből áll egy testnevelő feladata, hanem az edzések megtartása miatt is bent kell lenni az iskolában. Házibajnokságokat is kellett szervezni, lebonyolítani.” (Szak módszertani kurzust oktató, nő)

Javaslatok a testnevelőtanár-képzés fejlesztésére

A hallgatók minden képzési szakaszban egyetértettek, hogy több szak módszertan tantárgyra és tanítási gyakorlatra lenne szükségük a képzés során, melyet már első félévben fontos elkezdni annak érdekében, hogy minél hamarabb megismerkedjenek az iskolai környezettel. Ezáltal szükség van több mikrotanítási és hospitálási lehetőségre. Több hallgató és oktató is hangsúlyozta, hogy sokat segítene, ha több köznevelésben jártas testnevelő tanár oktatna a testnevelőtanár-képzésben, ugyanis sokkal nagyobb tapasztalatuk van a testnevelés órák tartásában, mint egy edzőnek. A hallgatók és az oktatók szerint az iskolai testnevelés óra célrendszerében, módszertanában, motivációban és a gyerekek összetételében is nagymértékben különbözik egy edzéstől. Emellett javasolták a pedagógiai-pszichológiai tantárgyak átgondolását, melyben nagyobb hangsúlyt szükséges fektetni az iskolai környezetben előforduló egyes helyzetek megoldására.

A hallgatók és az oktatók között egyetértés mutatkozott abban, hogy a képzésnek nem a teljesítményorientáltság a célja. Kevésbé fontos a leendő testnevelő tanárokat teljesítési szintek elé állítani egyes sportágaknál, inkább a pedagógiai és tanítási képességek lényegesek, azaz mennyire tudja átadni a tudást módszertanilag helyes eszközökkel a gyerekeknek. Mindezek mellett meghatározó, hogy a hallgató mennyire elhivatott a szakma iránt. Továbbá hangsúlyozták az oktatók, hogy minél hamarabb tudatosítani kell a leendő testnevelő tanároknak, hogy folyamatosan képezzék magukat, akár a képzés alatt egy edzői képzéssel, amihez bármikor nyúlhatnak az életük során.

A hallgatók szerint a képzést és a gyakorlatot közelebb lehetne hozni azáltal, hogy az elméleti és gyakorlati órák arányát korrigálják, a különböző sportági módszertani képzés ugyanannyi félévet érdemeljen a képzés során, mellyel az oktatók is egyetértettek. Hangsúlyozták, hogy ez a pilot program mintatantervében megvalósult, valamint a gyakorlat is sokkal hamarabb kezdődik az új képzésben. Emellett a hallgatók szerint fontos, hogy több szakvezető legyen a gyakorló iskolában, így több idő jutna egy-egy hallgatóra a gyakorlata során. Nagy segítség lenne számukra több intézménylátogatás, amely nem csak a gyakorló iskolára terjed ki, ez reális képet mutatna a valós iskolai tanítási körülményekről.

A gyakorló iskolai szakvezetők ezek mellett kiemelték, hogy kevesebb hallgatót szükséges képezni, melyben nem a „tömegtermelés” felé, hanem a minőség felé szükséges

elmozdulni. Ez a hallgatók motivációja miatt is fontos kérdés. Hangsúlyozzák a testnevelő tanári presztízs megteremtését, ami magas szakmai képzéssel és igényes szűrőrendszerrel tudja a megfelelő minőséget nyújtani, nem pedig a rövid ciklusú átképzéssel.

4.3.2. A testnevelőtanár-képzésre vonatkozó gyakorlatorientált és értékközpontú pilot program kidolgozásának, tartalmi és módszertani fejlődésének értékelése

A kutatási téma szempontjából szükségszerű bemutatni a 2024 szeptemberében induló gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés tartalmi megújítását célzó pilot programot, melyet három testnevelőtanár-képző intézményben vezettek be: az Eszterházy Károly Katolikus Egyetemen, a Nyíregyházi Egyetemen és a Debreceni Egyetemen. A pilot program szorosan kapcsolódik a doktori értekezés témájához, ugyanis a legfőbb célja, hogy a köznevelés és a testnevelőtanár-képzés szabályozó dokumentumai és tartalmi elemei egységes elvek alapján működjenek. A program ezek alapján biztosítja a testnevelő tanár szakos hallgatók gyakorlatiasabb képzési struktúráját és a megfelelő tanári felkészítést. Az új képzési program hatékonyságáról a későbbi mérési eredmények alapján lehet következtetéseket levonni, azonban a kutatásom által legelőször nyerhetünk betekintést a pilot programot kidolgozó munkacsoport munkájába, a pilot program előzményeinek feltárásába, a pilot program jellemzőibe és a várható eredmények jelentőségébe.

A gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés pilot program kidolgozásának előzményei

Az eredményeink alapján megállapítható, hogy a pilot program legfőbb célja a tanárképzési rendszer átalakítása, a gyakorlatorientált képzési struktúra kidolgozása. Evégett szükséges volt átdolgozni a testnevelőtanár-képzés rendszerét. Legfőbb oka és előzménye, hogy a képzés tartalmi elemei és a képzési és kimeneti követelmények nem esnek egybe a valós tanítással és szükségletekkel. Ezek alapján a testnevelőtanár-képzés képzési és kimeneti követelményeit, mintatantervét, tantárgyi tematikáit fontos volt átdolgozni a köznevelés szabályozó dokumentumai alapján. A program kidolgozásával kapcsolatos munkálatok és a munkacsoportok felállítása 2024 januárjában kezdődött. A programot kidolgozó munkacsoportok 4 és 5 tagúak voltak, ahol az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és a Nyíregyházi Egyetem esetében részt vett egy munkacsoport vezető, aki egyben a szakfelelősi feladatokat látja el a két intézményben. Az egyik munkacsoportban ezen kívül részt vett kettő szakmódszertani kurzust oktató és egy köznevelésben jártas testnevelő. A másik egyetem munkabizottságában szükség volt a vezetőn kívül egy szakfelelősrre, egy szakmódszertani

kurzust oktatóra, egy testnevelőre a közoktatásból, illetve egy neveléstudományban jártas oktatóra.

A munkacsoport tagjai a testnevelőtanár-képzés és a testnevelés oktatásának hiányosságait leginkább abban látták, hogy a tanárképzés rendszere nagyon elméleti, több lehetőséget akartak adni a képzésben résztvevőknek arra, hogy iskolai keretek között ismerkedjenek az iskola intézményrendszerével és a pedagógus hivatással. A korábbi képzési struktúrában a hallgatók a képzés késői szakaszában kezdték a tanórák hospitálását és az iskolai tanítási gyakorlatot, így nem kapcsolódtak az elméleti ismeretek időben a gyakorlattal. A NAT és a kerettantervi tartalmak eddig is megjelentek a képzésen belül, ezáltal a legfőbb cél, hogy a képzés elméleti alapozó szakaszát és a gyakorlati szakaszt külön válasszák. A gyakorlati részt szeretnék megerősíteni és iránymutatást adni.

„Egyszerűsíteni akarták a tanárképzést, valamint az oktatott tartalmat közelebb hozni azokhoz a tartalmakhoz, amivel a köznevelésben a testnevelés tantárgy oktatása során fog találkozni a pedagógus. Például tornából kézenátfordulást oktatni a lovon felesleges, mert nincs benne a közoktatási keretrendszerben.” (Munkacsoport tag 4)

A pilot programot kidolgozó munkacsoport tagjai egyetértének abban, hogy a legnagyobb különbség a közoktatás és a testnevelőtanár-képzés szabályozó dokumentumai (KKK-NAT-KET) között, hogy túl sok az elméleti tantárgy és kevésbé érvényesült a korábbi mintatantervekben a gyakorlatorientáltság. Két oktató véleménye eltérő a szabályozó dokumentumok egységessége tekintetében:

„A legtöbb gyakorlati tantárgy esetében az oktatásmódszertani eljárások sokszínűsége hiányzott, sémák alapján történő oktatási tematikák vagy módszerek lettek tanítva. A különböző szabályozó dokumentumokban megjelenő új fogalmak (pl. differenciálás, hátránykompenzáció, esélyegyenlőség) a gyakorlati képzésekben elmaradtak, így a tantárgyak tematikájában is. A KKK a NAT-hoz még igazodott is, de a kerettantervekhez nem illeszkedett.” (Munkacsoport tag 1)

„A korábbi KKK megfelelt a NAT-nak és a kerettantervnek, ezáltal minimális átdolgozásra volt szükség. Ez jelentősebb változást nem takar. Az viszont igen, hogy az óraszámok kreditértékeke és a globális struktúra változott, ennek pedig hatása lehet a belső tantárgyak viszonyrendszerére.” (Munkacsoport tag 3)

A gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés pilot program és kidolgozásának jellemzői

A program kidolgozása során az első lépés a képzési kimeneti követelmények átdolgozása volt a Nemzeti alaptanterv és a kerettantervi kapcsolatok mentén, emellett a munkacsoport tagjai javaslatokat fogalmaztak meg. Ezt követően került kialakításra a mintatanterv és a tantárgyi leírások. Minden munkacsoport önállóan dolgozott, melyet időszakos egyeztetések követtek. A KKK-k végső kialakításában a munkacsoport vezetők vettek részt.

A célok, értékek és tartalom szempontjából több változás történt a korábbi testnevelőtanár-képzés képzési és kimeneti követelményeihez és a mintatantervéhez képest. Fontos része volt a tanárképzés során elsajátítandó kompetenciák egységesítése a minősítési vizsgálathoz kapcsolódó pedagóguskompetenciákkal. A célok, értékek és tartalom szempontjából egységessé vált a KKK a NAT és a kerettanterv alapján is.

„A kidolgozás során fontos szempont volt, hogy a többi tantárggyal együtt gondolkodjunk és kapcsoljuk össze a tantárgyi célokat, tartalmat és értékeket. A célok megegyeznek a köznevelést szabályozó dokumentumokkal. A tartalom mindenképp megújult, mert logikusabb sorrendbe helyezték a különböző tartalmi elemeket. Fontos fejlődésnek gondolom, hogy a testnevelés tantárgy oktatásához szorosan kapcsolódik a képzésen belül az egészségfejlesztés. Az értékek kialakítása szempontjából figyelembe vettük a NETFIT eredményeit és tapasztalatait, emellett az esélyegyenlőség sokkal nagyobb hangsúlyt kapott. Mindezek mellett a sporttudományi kutatások eredményeit is szem előtt tartottuk. Azt gondolom, hogy a testnevelés tantárgy és a képzés is ezáltal olyan lett, hogy a végzett testnevelő tanárok jelentős változást hozhatnak a köznevelésbe.” (Munkacsoport tag 2)

A munkacsoport tagoknak a folyamat során javaslatokat kellett megfogalmazni a célokra, értékekre és tartalomra vonatkozóan, azonban több munkacsoport tagnak nincs információja arról, hogy ezek a végső programba bekerültek-e. A legnagyobb fejlődést a mintatanterv megújulása, a gyakorlati és elméleti tárgyak arányainak optimalizálása, valamint a gyakorlat megjelenése a képzés kezdeti szakaszában jelenti. Ezek alapján a hallgatók a gyakorló iskolában már első félévtől iskolai pályaismereti, és pályaszocializációs gyakorlatra járnak 5 féléven keresztül. A 3. félévtől a szakmódszertani gyakorlat is elkezdődik, mely szintén 5 féléven keresztül tart. A szakonként két-két féléves iskolai tanítási gyakorlat a 6. félévben lép

be a képzésbe és egészen a 9. félévig tart. Majd ezt követően a 10. félévben összefüggő iskolai tanítási gyakorlatot végeznek a hallgatók.

„Az iskolai gyakorlatok már első félévtől megjelennek, ez mindenféleképp pozitívum, mert egyből találkoznak a gyerekekkel és az iskolai légkörrel.” (Munkacsoport tag 1)

Ahhoz, hogy a köznevelést és a testnevelőtanár-képzést, azaz a képzést és a gyakorlatot közelebb tudják hozni egymáshoz a munkacsoport tagok kiemelték a program egyik fontos elemét, mely arra vonatkozik, hogy a köznevelésben is oktató tanárokat bevonják a testnevelőtanár-képzésbe. A fejlődés szempontjából azonban az egyik munkacsoport tag kiemelte, hogy a közelítés szempontjából a legfontosabb a gyakorló iskolával való együttműködés, ami korábban is megjelent a különböző tantárgyakon keresztül. Emellett egy további munkacsoport tag felhívta a figyelmet arra, hogy a pedagógusok minősítési rendszeréhez illeszkedik a képzés, azonban néhány év múlva új NAT és kerettanterv lesz, ennek következtében, amit most kidolgoztak és fejlődést jelenthet, az az új NAT-ig lesz érvényes.

Arra a kérdésre, hogy a pilot program mely területen nem hozott fejlődést a munkacsoport tagok egyetértettek abban, hogy ez a mérés és értékelésből fog kiderülni, mert jelenleg konkrét eredményeket nem ismernek. A résztvevők teljesítménye fogja mutatni a változásokat, ami a gyakorlati adaptációban fog megnyilvánulni. Jelenleg nincs információjuk arról, hogy az eredményességi mutatókat mely korábbi képzési struktúrával és mintatantervvel fogják összehasonlítani, melyek az elmúlt években évente vagy kétfévente változtak. Kiemelték emellett azt a nehézséget, hogy nagyon rövid idő állt rendelkezésre a program kidolgozására.

„Ezt a rendszert valóban meg kell újítani, ez az igény valós alapokat feszeget. Az más kérdés, hogy valóban nagyon gyors ennek a lebonyolítása és a bevezetése. A feltüntetett határidők rövidek leginkább késő esti munkák voltak. Abban bízom, hogy a képzés első évében szerzett tapasztalatok módosíthatják a rendszer felépítését.” (Munkacsoport tag 4)

A gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés pilot program várható eredményeinek jelentősége
A munkacsoportok tagjainak az a tapasztalata, hogy meg tudtak fogalmazni minden olyan javaslatot a kidolgozás során, amit fontosnak tartottak a köznevelés és a testnevelőtanár-képzés egységessége szempontjából. Ennek alkalmazásáról és beépítéséről a munkacsoport tagok felének nincs információja. Az egyetemek közötti együttműködést sikeresnek vélik két egyetem

vonatkozásában. A program sikerességét a hallgatók teljesítményén fogják a későbbiekben látni.

Összességében elmondható, hogy pozitív változást és fejlődést várnak a megkérdezettek a pilot program bevezetésével, ugyanis sokkal gyakorlatközelibbé vált a képzés felépítése. Úgy érzik a korábbi hiányosságokat kiküszöbölték, azonban meglátásuk szerint vannak még hiányterületek, amin lehetne javítani, mint például a tantárgyleírások. Nagy jelentőséget tulajdonítanak annak, hogy a köznevelésben dolgozó testnevelőket is bevonták a program kidolgozásába, ugyanis a mindennapi gyakorlati tapasztalatokat meg tudták osztani.

„Mindig optimisták vagyunk, de nem tudjuk, hogy a tanárképzés merre fog haladni. A médiában halljuk a szimpatikus beiskolázási számokat, de kíváncsian várjuk, hogy a pilot program milyen eredményeket fog mutatni. Bízunk benne, hogy ez lesz az útja a tanárképzés eredményességének, de ehhez szükség van egy nagyobb hallgatói létszámra. Én bizakodó vagyok, hogy a tanári pálya valóban olyan népszerű lesz, mint korábban. Halljuk, hogy sokan jelentkeznek a tanárképzésre, de a legtöbb esetben a rövidciklusú képzést választják. Az egy éves tanárképzés nem működőképes, a levelező képzést sem engedném.” (Munkacsoport tag 4)

A pilot programot kidolgozó munkacsoportok javaslatai a testnevelőtanár-képzés további fejlesztésére

A pilot programot kidolgozó munkacsoportok tagjai számos javaslatot fogalmaztak meg a testnevelőtanár-képzésre vonatkozóan, melyek alapján eredményesebbé válhatna a testnevelő tanár szakos hallgatók felkészítése a nevelési-oktatási folyamatra. A legtöbb esetben a bemeneti követelményeket, ennek okán az alkalmassági vizsgát és a felvételi rendszert lenne érdemes megváltoztatni, ugyanis fontos kérdés, hogy azok, akik bekerülnek a tanárképzésbe alkalmasak-e testnevelő tanárnak. Ebben nélkülözhetetlen faktor az előzetes tudás és képességek megismerése, melyre építeni lehet annak érdekében, hogy sokoldalúan képzett és motivált testnevelő tanárokat képezzenek. Ettől a tényezőtől is függ a jövő generációjának nevelése és a pedagógus pálya presztízse is.

„Sokkal szigorúbbá tenném a felvételi rendszert, mert nem a mozgásminta megtanítása lenne az oktatási feladat a teljes képzés alatt, hanem a módszertan. Ez érvényes minden egyes sportági technikai elem esetében. Azt kell megtanítani, hogy hogyan kell egy-egy elemet megtanítani egymásra épülő feladatokkal, hogyan kell segítséget adni és hibát

javítani, nem pedig azt, hogy a hallgató hogyan tudja az elemeket minél többféleképpen és tökéletesebben végrehajtani. A képzésen belüli hallgatói motivációval is szimpatikussá lehetne tenni a pályát a középiskolások számára. Nem csak a pedagóguspresztízszt kell növelni, hanem a képzés presztízsét is.” (Munkacsoport tag 1)

„Magát a képzést meg lehet reformálni egy két éven belül, viszont mindig a felvételt nyert hallgatókkal dolgozunk. Ha mi nem bocsátunk ki alkalmas testnevelő tanárokat, nehezebb lesz nekünk is a bejövő generációt fejleszteni. A hallgatók mennyisége meg van, de a minőségi dolog más kérdés. A mennyiség nem feltétlen jelent minőséget. A rövidciklusú képzésre is ezt lehet mondani.” (Munkacsoport tag 3)

További fejlődést jelentene, amennyiben a hallgatóknak több lehetőségük lenne a különböző sportokhoz köthető táborokban, sportrendezvényeken részt venni vagy a városi rendezésű, iskoláknak szervezett rendezvényekbe bevonni a hallgatókat. Felmerült a lehetősége az egyik munkacsoport tag által, hogy a tanárképzést vonzóbbá és gyakorlatközelibbé lehetne tenni duális képzés keretében, amely a hallgatók tapasztalatszerzése és az iskola szempontjából is előnyös.

A javaslatok között megfogalmazódott, hogy a minőségi oktatás érdekében a felsőoktatási intézmények infrastruktúrájának és tárgyi feltételeinek folyamatos szinten tartása, fejlesztése és bővítése létfontosságú. Emellett a hallgatók és testnevelő tanárok oldaláról segítséget nyújthatna egy olyan tudásmegosztó fórum vagy online tér, ahol a gyakorlati tapasztalatokat meg lehet osztani egymással.

„A hallgatók sokat tanulhatnak a tapasztalattal rendelkező testnevelőktől. Emellett a gyakorló testnevelő tanároknak is fontos a módszertani megújulás. Legyenek ők is nyitottak és alkalmanként az se baj, ha tanulnak egy-egy hallgatótól.” (Munkacsoport tag 2)

A leendő testnevelő tanárok felkészítését elősegítené ezek alapján, ha a szakmódszertani kurzusokat oktatók és a gyakorlati tantárgyat oktatók rendelkeznének jelentős általános iskolai és/vagy középiskolai tanítási tapasztalattal.

5. Megbeszélés

5.1. Legfontosabb eredmények

A tanárképzést és a köznevelést vizsgáló kutatások különböző megközelítésből próbálnak rávilágítani az alapvető problémarendszerre, mindazonáltal a két különálló mégis nagymértékben szorosan egymástól függő képzés és gyakorlat komplex feladatköreinek egységességét a hazai kutatások még nem igazolták. Többségében a testnevelés tantárgy szabályozására vonatkozó tantervi dokumentumok elemzése, a módszertani innovációk és a mindennapos testnevelés hatásának bemutatása, valamint a különböző attitűdvizsgálatok valósultak meg. Kutatásunk kiemelt célja a testnevelőtanár-képzés és a testnevelés tantárgy helyzetének és összefüggéseinek bemutatására, fejlesztésére irányul, kiemelten a képzés és a gyakorlat szereplőinek oldaláról.

Az eredmények alapján megállapítható, hogy fontos előrelépés a NAT 2020 esetében, hogy előtérbe kerültek az egészség és egészségmagatartáshoz kapcsolódó elemek, ugyanakkor szükség van további fejlesztésre, melyben a tanterv általános célrendszeréhez kapcsolódó kompetencterületek és fejlesztési területek szorosabban kapcsolódnak a tantárgyi értékekhez.

A megkérdezettek a testnevelés tantárgy legfőbb céljának a mozgás és a sport megszerettetését tekintik, a konkrét teljesítmény elérése kevésbé meghatározó. A nemek közötti különbségek esetében több cél tekintetében figyelhető meg jelentős eltérés a testnevelő tanár szakos hallgatók és a testnevelő tanárok véleményei alapján. A képzés előrehaladásához kapcsolódó eredmények alapján azok, akik a szakmódszertan tantárgyat már teljesítették a képzés során a koordinációs képességek fejlesztését, a sportágak és mozgásanyagok technikájának és taktikájának megtanulását, a pszichés képességek fejlesztését és a fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettséget fontosabbnak tekintik, mint azok, akik a képzés korai vagy kései szakaszát teljesítik. Az összefüggő tanítási gyakorlatot teljesítők és a képzés korábbi szakaszát végző hallgatók testnevelés tantárgyra vonatkozó céljairól alkotott véleményükben nincs különbség. Az oktatói-nevelői tapasztalat szerint azok, akik rendelkeznek tanítási tapasztalattal lényegesebb célnak tekintik az érzelmi, akarati tulajdonságok megerősítését. A további célok között nem található lényeges eltérés. Megállapítható továbbá, hogy a vizsgált csoportok jónak ítélik az egészségi- és edzettségi állapotukat, az életminőségüket, az egészségmagatartási szokásaikat és az egészségtudatosságukat. A tanulók életmódját és egészségmagatartását formáló módszerek és eszközök gyakoriságában lényeges eltérés mutatkozott a csoportok véleményei között.

A gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés jelentősége abban rejlik, hogy célzottan segíti a képzés elméleti és gyakorlati részének összehangolását. Az új képzési program hatékonyságáról a későbbi mérési eredmények alapján lehet következtetéseket levonni, azonban a kutatásunk által legelőször nyerhetünk betekintést a pilot programot kidolgozó munkacsoport munkájába, a pilot program előzményeinek feltárásába, a pilot program jellemzőibe és a várható eredmények jelentőségébe. A pilot program hatékony lépést jelenthet a hiányosságok megoldására.

A testnevelés tantárgy szabályozása a Nemzeti alaptantervekben célok, értékek, tartalom, követelmények és az egészség, egészségmagatartás fogalmai alapján

A testnevelőtanár-képzés és a köznevelés szempontjából fontos a testnevelés tantárgy szabályozó dokumentumait összevetni, ugyanis olyan alapelveket, célokat, értékeket, követelményeket és szemléletet határoznak meg, amely alapvetően határozzák meg a testnevelőtanár-képzésben részt vevő hallgatók és a testnevelő tanárok által közvetítendő szemléletet, cél- és értékrendszert, valamint a tanóra tartalmát. A tantervelméleti háttérrel vizsgálva a korábbi tanulmányok átfogóan és bizonyos szempontrendszer szerint mutatják be a különböző tantervek fejlődését, a tantervtípusokat, a hazai szabályozás rendszerét és fejlődését. Legkomplexebb módon Bognár (2020) mutatta be a testnevelőtanár-képzésre vonatkozó dokumentumok (képzési és kimeneti követelmények, pedagóguskompetenciák, pedagóguséletpálya-modell és a NAT 2020) összevetését elvek, tartalom és értékek mentén, melyben lényeges megállapítás, hogy a testnevelőtanár-képzésre és a testnevelés tantárgyra irányuló hazai szabályozás fejlesztése még nem történt meg. A dokumentumok által létrejött merevség, túlcentralizáltság, valamint az egységes irányelvek, célok, kialakítandó értékek és az egészségmagatartáshoz kapcsolódó tartalmi elemek hiányának következtében került előtérbe a Nemzeti alaptantervek fejlesztése iránti igény. Elmondható, hogy napjaink tanterveiben Európában, ezáltal Magyarországon is középpontban áll az egészségközpontúság, a holisztikus szemlélet és a konstruktivizmus (Csányi, 2019; Jess és mtsai., 2011; Zhang és mtsai., 2021), azonban jelentős problémát okoz a szabályozó dokumentumok és a pedagógiai gyakorlat közötti különbség. Ezek alapján indokolt a Nemzeti alaptantervek fejlődéseinek és változásainak ismertetése.

A nevelési-oktatási folyamatot meghatározó szabályozó dokumentumokat vizsgálva megállapítható, hogy 1995-től 2020-ig jelentős változás következett be, ugyanis 1995-ben még a terminológiában nem jelentek meg konkrét célok, középpontjában leginkább a tartalmi szabályozás figyelhető meg. Fejlődési folyamatában azonban több esetben megfigyelhető

stagnálás vagy egyes esetekben visszalépés. A Nemzeti alaptantervek általános célrendszerében 1995-ben még nem jelentek meg konkrét célok, leginkább a tartalom volt a lényeges, amelyben a személyiségfejlesztés és a differenciálás kiemelt terület. A Nemzeti alaptanterv szerepénél tesznek utalásokat a kialakítandó célrendszerre, azonban nagy hangsúlyt kap a tartalmi szabályozás, az értékek, az egységes alapokra épülő differenciálás és a tanulók személyiségfejlődését kibontakoztató pedagógiai folyamatok megismerése. A Nemzeti alaptanterv 2003 céljait a kulcskompetenciákra és a kiemelt fejlesztési területekre helyezik, amely 2007-ben sem hozott általánosságban változást, csupán a fejlesztési területek között megjelent a felnőtt életre történő felkészítés. A sporthoz, mozgáshoz és egészséghez nem tartozik szorosan kompetenciaterület. Jelentős fejlődést hozott a Nemzeti alaptanterv 2012, melynek célrendszerében megjelenik a testkulturális értékek és a testi képességek fejlesztése, a hangsúly azonban a felelős állampolgárok nevelésén és a nemzeti értékeken van. A korábbi NAT-okban megjelölt értékekkel összevetve külön fejezetben nem jelennek meg, ellenben kiemelt a célrendszerében a nemzeti öntudat fejlesztése, az európai értékek és a fenntarthatóság. Nagy fejlődést hozott a testnevelés tantárgy szempontjából a mindennapos testnevelés bevezetése és a testnevelés tantárgy vonatkozásában az egészségfejlesztés előtérbe kerülése. A Nemzeti alaptanterv 2020 általános jellegű műveltségterülettől független célrendszere többnyire nem változott. A kompetenciaterületek esetében megszűnt az állampolgárságra és demokráciára nevelés, melyben megjelentek a sporthoz és a testmozgáshoz tartozó tartalmak, ennek ellenére a műveltségterület hangsúlyozza a személyes és a társas kompetenciaterülethez való kötődést.

A testneveléshez kapcsolódó műveltségterület célrendszerében 2003-ban és 2012-ben figyelhető meg jelentős változás. 2007-ben fejlődést jelent a Nemzeti alaptanterv általános célrendszerében a felnőtt életre történő felkészítés a kiemelt fejlesztési feladatok körében, mely a szociális tanulási terület értékeivel mutat egyezést. A Testnevelés és sport műveltségi területen 2003-hoz képest változás figyelhető meg a társas kompetenciák fejlesztése tekintetében, emellett kiemelésre kerülnek az egészség fenntartásához szükséges személyes higiéné és az egészségfejlesztéshez kapcsolódó eljárások. Konkrét értékeket és egészségfejlesztési módszereket a tanterv nem jelöl. 1995-ben a tantárgy céljai között kiemelt terület a rendszeres fizikai aktivitás és az ezekhez kapcsolódó képességek és készségek kialakítása. Konkrét sportágakhoz köthető mozgásanyag elsajátítása nem szerepel a NAT 1995-ben, ugyanis minimum teljesítmény alapján részletezi a követelményeket. A NAT 2003 célrendszerében meghatározó, hogy a nevelési-oktatási folyamat során sikeres, aktív életű, pozitívan gondolkodó állampolgárokat neveljen, melyben a pszichomotoros, a kognitív és az

affektív tanulási területek kiemelt jelentőségűek. A tantervben több sportág ismeretanyaga jelenik meg (például atlétika, úszás, küzdősport), azonban a fókuszban a fizikai aktivitás, a személyiségfejlesztés és a prevenció áll. 2012-ben a legfontosabb módosítás a mindennapos testnevelés bevezetése, emellett a műveltségterület céljait számos módon részletezi. Célrendszere kiegészül a sportági technikákkal, taktikákkal, a tehetségek kiválasztásával és a szabadidős-, diák- és versenysportban való részvétellel. Mindezek mellett a játék szerepe a fizikai aktivitás közben jelentős, előrelépés az élményközpontúság, tanulóközpontúság a motiváció felkeltése és fenntartása szempontjából. Lényeges fejlődés, hogy az egyes korosztályok fejlesztési területeinél megjelennek általános célok, ahol alsó tagozatban a mozgás és a sport megszerettetése, majd az erre épülő iskolán kívüli szabadidős sporttevékenység és a sporttehetségek érvényesülése kiemelt terület az individuális fejlesztés által. 2020-ban a Testnevelés és sport műveltségterület elnevezése megváltozott Testnevelés és egészségfejlesztés műveltségterületté, melyben megfigyelhető az egészségmagatartás és egészséges életmód jelentőségének növekedése. A célrendszere az egészséges testi fejlődés kialakításával és az egészségfejlesztéssel egészült ki. A sportágak közül csupán az úszás jelenik meg, emellett a gyógytestnevelés kiemelt terület. A tantárgy tanításának jellemzőit és céljait korosztályonként részletezi tudás, képesség és attitűd szerint. Minden korosztályban lényeges a játékon keresztül történő mozgásos cselekvéstanulás, differenciált- és individuális fejlesztés.

Az értékek szempontjából a tanterv általános célrendszerében 1995-től 2012-ig többnyire nem történt változás annak ellenére, hogy külön alfejezetet kaptak a kialakítandó értékek. 2012-ben már nem találhatók meg a kialakítandó értékek külön fejezetben a tanterv általános részeiben. A Testnevelés és sport műveltségterületen az értékek csupán a Nemzeti alaptanterv 1995-ben kaptak helyet különálló alfejezetben. A további évek tanterveiben az értékekre a célokból és a tartalomról lehet következtetni. Az egészséghez, egészségmagatartáshoz, fizikai aktivitáshoz kapcsolódó fogalmak tekintetében a Nemzeti alaptantervek általános részében a fejlesztési területnél található meg a testi és lelki egészségre nevelés, mely 2012-ig ugyanazokat a jegyeket hordozta számos cél megjelölésével, 2012-ben azonban több jellemzőt kivettek belőle és kiegészült a stresszkezeléssel, konfliktuskezeléssel, szabályok betartásával és a testi higiénével. Mindezek mellett a korábban már említett általános céloknál 2012-ben egészült ki a mozgás és a testkulturális értékek jelentőségével. A Nemzeti alaptanterv 2020-ra a Testnevelés és egészségfejlesztés műveltségterületen hangsúlyosabb a játék, az élményközpontúság, a kooperáció és az egészségfejlesztés, melynek jelentősége először 2012-ben volt felfedezhető a tantervben.

Megállapítható, hogy fontos előrelépés a NAT 2020 esetében a Testnevelés és sport műveltségterületről Testnevelés és egészségfejlesztés tanulási területre történő átnevezése, mely azt mutatja, hogy előtérbe kerültek az egészség és egészségmagatartáshoz kapcsolódó elemek. Emellett számos alapvető célt határoz meg a tanulási terület. Ugyanakkor szükség van további fejlesztésre, melyben a tanterv általános célrendszeréhez kapcsolódó kompetenciaterületek és fejlesztési területek esetében szorosabban kapcsolódik a tantárgyi értékekhez, melynek konkrét meghatározása elengedhetetlen a testnevelő tanárok értékorientációjának kialakításához. A további tanulási területeken hiányterületet képez a testnevelés tantárgyi kapcsolata. A Testnevelés és egészségfejlesztés tanulási terület célrendszerében lényeges meghatározni több kiemelt sportágat az úszás mellett, a kialakítandó értékeket és az egészségfejlesztés különböző összetevőit és eljárási módszereit. Ezek alapján jelentős változásokat lehetne hozni a nevelési-oktatási folyamatba.

Egészségmagatartási tényezők jellemzői

A testnevelés tantárgy oktatása során kiemelt helyet foglal el a tanulók egészségtudatos szokásrendszerének kialakítása, melyben a testnevelő tanároknak meghatározó szerepük van. Ezt bizonyítja, hogy a Nemzeti alaptanterv 2020 dokumentumban, a Testnevelés és sport műveltségterület, Testnevelés és egészségfejlesztés tanulási területté módosult, kiemelve az egészségtudatos életmód kialakításához szükséges tényezők fejlesztését. A testnevelő tanár szakos hallgatók és a testnevelő tanárok egészségmagatartása nagymértékben befolyásolja az általuk közvetített értékeket, ezáltal a jövő generációjának egészségtudatosságát és egészségmagatartását.

Az egészségmagatartás fogalomkörében kapcsolódó elméletek körében számos megközelítés figyelhető meg. A korábbi időszakban először a preventív szemlélet érvényesült, majd az egészségvédő viselkedés lett meghatározó. Új nézőpontot jelentett Lalonde (1974) egészségmező elmélete, mely magába foglalta a biológiai, életmódbeli és környezeti faktorokat is, mely elősegítette az egészség holisztikus megközelítését. Az egészségmagatartás fogalmához emellett az egészséghit modell, a szociális/társas kognitív modell, az indokolt cselekvés elmélete és az integrált elméleti modell játszott szerepet. Később az egészségmagatartás definícióját az egészségértékek oldaláról közelítették meg. Napjaink értelmezésében az egyéni és a személyes felelősség mellett meghatározó a szocializációs közeg, ahol a család után a köznevelési intézményeknek van kiemelt feladata.

Számos hazai és nemzetközi kutatás vizsgálta a testnevelő tanárok és testnevelő tanár szakos hallgatók egészségmagatartását, mely alapján megállapítható, hogy

egészségtudatosabban élnek, mint az átlag populáció, valamint más szakos pedagógusok. A testnevelő tanárok egészségmagatartásához kapcsolódó korábbi kutatások leginkább a fizikai aktivitásra, táplálkozásra és dohányzási szokásokra fókuszáltak (Masa, Tobak, Deutsch, 2021), emiatt fontos a testnevelőtanár-képzés és a köznevelés oldaláról a testnevelő tanárok és a tanulók szubjektív egészségmagatartási szokásaikról alkotott véleményének megismerése. Az vizsgált tényezők nagymértékben hozzájárulnak az egészség értéként történő közvetítéséhez és a tanulók érték- és szemléletmódjának alakításához.

Az egészségmagatartás kérdéskörét vizsgálva megállapítható, hogy a testnevelő tanár szakos hallgatók, a testnevelőtanár-képzés oktatói, a gyakorló iskolai szakvezetők, a testnevelő tanárok és a gyakorló iskolai tanulók is jónak ítélik az egészségi- és edzettségi állapotukat, az életminőségüket, az egészségmagatartási szokásaikat és az egészségtudatosságukat. A csoportok eredményeit összevetve lényegesen jobbnak ítélik meg az egyetemi oktatók az egészségmagatartási szokásaikat és az egészségtudatosságukat. Ezzel szemben a gyakorló iskolai szakvezető testnevelő tanárok értékelték a legalacsonyabban az egészségmagatartási szokásokat és az egészségtudatosságot.

A strukturált interjú által kapott eredmények alapján megállapítható, hogy a hallgatók, oktatók és szakvezetők rendszeresen sportolnak és egészségesen táplálkoznak. A hallgatók többsége élsportoló, akik hangsúlyozzák a versenyzési szint egészségtelen tényezőit is. Több esetben az idő hiánya és a sportágból adódó jellegzetesség miatt a táplálkozásra nem minden esetben tudnak odafigyelni, ugyanakkor fontos, hogy minél hamarabb visszatérjenek az egészséges életmódhoz. E tényezők miatt a szak módszertant oktatók és szakvezetők körében rendszeresebb a tudatos táplálkozás. A testnevelő tanár szakos hallgatók több káros egészségmagatartási szokással jellemezhetők, míg ezzel szemben az oktatókra és szakvezetőkre nem jellemzőek az egészségkárosító szokások. A testi és lelki egészségük fenntartása érdekében ezen tényezők mellett fontosnak tartják a prevenciót, a rehabilitációt, valamint a munka és pihenés egyensúlyát. A lelki egyensúly fenntartása mind a három vizsgálati csoportnak nehézséget okoz a stresszfaktorok miatt, azonban nélkülözhetetlennek tartják a szociális kapcsolatokat és a szabadidő hasznos eltöltését.

Értékközvetítés eszközeinek és módszereinek jellemzői

Számos kutatás igazolta, hogy a testnevelő tanárok mintaadó személyiséggé válhatnak és befolyásolhatják a generációk életmódját a nézeteikkel, példamutatásukkal, életminőségükkel, életmódjukkal és az erre irányuló oktatási módszerekkel (Bognár, 2019; Fien és Maclean, 2014; Lappints és H. Ekler, 2022; Messing és mtsai., 2019; Neil-Sztramko és mtsai. 2021; Pinczés és

Pikó, 2017; Verstraete és mtsai., 2007). Jelen vizsgálat során Bábosik (2004) és Kotshy (2022) által megfogalmazott értékközvetítésre és egészségmagatartásra ajánlott módszerek gyakoriságát vizsgáltuk, emellett a szokások kialakítására és az egyes magatartás-tevékenységi modellek megerősítésére Bábosik (2004), Fügedi (2018) és Csányi és Révész (2021) által javasolt módszereket alkalmaztuk. A nevelési-oktatási folyamatban a gyermekek magatartásának formálása összetett feladat, amelybe beletartoznak a kognitív tartalmak, a beállítódás, a magatartás, a szokás, az értékek, a normák és az érzelmek. Ismert, hogy napjainkban a választási alternatívák által a konstruktivista értelmezés nyert teret (Nahalka, 2013).

A testnevelő tanár attitűdjére vonatkozó kérdések során kíváncsiak voltunk arra, hogy milyen jellemző jegyek szükségesek ahhoz, hogy példamutatóvá váljon, melyek között számos statisztikailag jelentős különbséget találtunk. A felkészültséget, a következetességet, az őszinteséget és a hitelességet a gyakorló iskolai szakvezetők, az empátiát/segítőkészséget a testnevelő tanár szakos hallgatók, a gyermekközpontúságot, a határozottságot és a szorgalmat/kitartást a testnevelő tanárok tartják a legfontosabbnak. A kérdőíves és a strukturált interjú adatfelvételének eredményei alátámasztották Bognár (2020) megállapítását, mely szerint a személyiségfejlesztés során az egyik kiemelkedő tulajdonság a következetesség.

Hasonlóan az egészségmagatartás kialakításában betöltött szerepre és feladatra vonatkozó eredmények alapján jelentős különbség található a csoportok véleményei között. A személyes példamutatást, a motiválást, a mozgás és a sport megszerettetését, az egészségtudatos szokásrendszer/életmód kialakítását, a sokoldalú mozgásfejlesztést, a helyes testtartás kialakítását, a higiéniai szokások kialakítását és a preventív szemlélet kialakítását a testnevelőtanár-képzésben oktatók, a folyadékfogyasztási-táplálkozási szokások kialakítását és a káros egészségmagatartási szokások elkerülését a testnevelő tanárok értékelték a legmagasabb átlaggal, melyet az interjú eredményei is alátámasztanak. Hangsúlyos a csoportok véleménye alapján, hogy a gyerekek belső motiváció alapján sportoljanak. Az élethosszig tartó fizikailag aktív életmód kialakítása során fontos értékeknek tartják a mozgás és a sport megszerettetését, a mozgás iránti igény felkeltését, az egészségmegőrzést és helyes egészségmagatartás kialakítását. A káros egészségmagatartási szokásokra a megkérdezettek többségének véleménye alapján nincs nagy hatásuk. A gyakorló iskolai tanulók körében minden szerep és feladat esetében egyetértés mutatkozott, azonban a vizsgálati csoportok közül számos esetben lényegesen alacsonyabb pontszámot jelöltek a skálán. Ezen tényezők Horváth (2020), Moravec és Kozma (2021, 2022) kutatási eredményeivel támaszthatók alá, mely szerint a testnevelő tanárok példája minimális hatást gyakorol a diákok egészségmagatartására. Fontos

megállapítás, hogy a folyadékfogyasztási-táplálkozási- és higiéniai szokások kialakítása a legtöbb csoportban más feladatokhoz és szerephez képest a legalacsonyabb átlagértékeket kapták. Korábbi kutatási eredményeink ebből kifolyólag részben nyertek visszaigazolást, mely szerint az egészségmagatartási tényezők közül az egyetemi szakmódszertant oktatók a sokoldalú mozgásfejlesztést és a folyadékfogyasztási-táplálkozási-higiéniai szokások kialakítását tartják elsődlegesnek (Molnár, 2021). Az egészségmagatartási tényezők közül a csoportok a legnagyobb hangsúlyt a fizikai aktivitásra helyezik, ennek következtében eredményeink nem támasztják alá Tinning (2012) eredményeit, mely szerint a testnevelés fókuszában az elhízás megelőzése áll.

A tanulók életmódját és egészségmagatartását formáló módszerek és eszközök gyakoriságában lényeges eltérés mutatkozott a csoportok véleményei között mind a kérdőív, mind az interjú által. A leggyakrabban alkalmazott módszerek a magyarázat, a bemutatás, melyeket átlagosan hetente, valamint a játékos feladatmegoldás, melyet havonta alkalmaznak. A legritkábban a tanulási szerződés, a házi feladat és a projektmunka fordul elő, annak ellenére, hogy az indirekt oktatási stílusba tartozó módszerekkel hatékonyabbak az egészségmagatartás értékközvetítésére (Horváth és H. Ekler, 2019; Lappint és H. Ekler, 2023).

A testnevelő tanár szakos hallgatók leggyakrabban a bemutatást, a testnevelőtanár-képzés oktatói, a gyakorló iskolai szakvezetők és a testnevelő tanárok a magyarázatot alkalmazzák leggyakrabban, melyet a tanulók véleménye is megerősített. Az eredmények részben igazolják Borbély (2023) kutatási eredményeit, melyben a szemléltető módszerek közül a testnevelő tanárok és a hallgatók is a bemutatás módszerét preferálják. Ezzel szemben a legtöbb eszközt és módszert az egészségmagatartás közvetítésére a tanulók testnevelő tanárai ritkábban használják, mint a testnevelő tanár szakos hallgatók, egyetemi oktatók, gyakorló iskolai szakvezetők és testnevelő tanárok, mely azzal magyarázható, hogy a tanítási folyamat során kevésbé kap hangsúlyt az egészségmagatartás közvetítése (Molnár, 2021).

A szokások kialakítása során alkalmazott módszerek közül a testnevelő tanár szakos hallgatók lényegesen többször követelnek, a gyakorló iskolai szakvezetők sűrűbben gyakoroltatnak, javítanak hibát, nyújtanak segítséget, ösztönöznek és értékelnek, a többi csoporthoz képest. A teljes mintát figyelembe véve a leggyakrabban a segítségadást, majd a hibajavítást és az ösztönzést alkalmazzák. Ezzel szemben a követelés és értékelés ritkább esetben fordul elő a tanórákon. Ezáltal az eredmények részben támasztották alá a módszereke gyakorlati alkalmazásának előfordulását, melyet Szakály és mtsai. (2019) a testnevelés órák során jelentősnek ítélnék (szemléltetés, motiválás, pozitív megerősítés játékos feladatmegoldások). A magatartás-tevékenységi modellek közvetítését hetente, a pozitív egyéni

minták kiemelését a közösségből és a személyes részvételt a közösségi tevékenységekben havonta alkalmazzák. Ezzel szemben a műalkotásokat és a modellértékű személyeket bemutatásának módszerét évente vagy félévente néhány alkalommal használják.

A testnevelő tanárok, az egyetemi oktatók és a szakvezetők a sportnapok, tanórán kívüli sporttevékenységek és a házibajnokságok szervezését preferálják, amely alakítja a tanulók egészségtudatosságát. Emellett az oktatók és a hallgatók fontosnak tartják a tanulók egészségmagatartásának formálása során az egészségnapokat, valamint a hallgatók a tanár-diák mérkőzéseket és a délutáni sportfoglalkozásokat. A tanulók többsége ezzel szemben nem szokott részt venni tanórán kívüli tevékenységekben, ugyanakkor leginkább sportnapon és túrákon vesznek részt legtöbbször tanévenként. Mindezek alátámasztják Kovács, Moravec és Nagy (2019) eredményeit, mely szerint az előbb felsorolt tanórán kívüli tevékenységek nagy jelentőségűek az egészségmagatartás formálásban.

Testnevelés tantárgy oktatására vonatkozó célrendszer jellemzői

A testnevelés tantárgy oktatásához kapcsolódó célok közül a legfontosabbnak a mozgás és a sport megszerettetését tekintik a megkérdezettek, melyet az általános mozgásműveltség fejlesztése és a pozitív egészségmagatartási szokások kialakítása követ. A legalacsonyabb átlagértékeket a sportágakban, mozgásanyagokban konkrét teljesítmény elérése, a társadalom elvárásaira való felkészítés és a vállalkozói szemlélet kialakítása célok kapták. A testnevelő tanár szakos hallgatók, egyetemi oktatók, gyakorló iskolai szakvezetők, gyakorló iskolai tanulók és a testnevelő tanár véleményét összehasonlítva legtöbb pszichomotoros, kognitív és affektív tanulási területhez tartozó célok között lényeges eltérés tapasztalható. A testnevelő tanár szakos hallgatók, egyetemi oktatók és a testnevelő tanárok célrendszere alapján kiemelt fontosságú a mozgás és a sport megszerettetése. Ezzel szemben a gyakorló iskolai szakvezetők szerint az élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása cél, a tanulók véleménye szerint az általános mozgásműveltség fejlesztése élvez prioritást. Az interjú során kapott eredményeink alapján a hallgatók és a szakvezetők a mozgás és a sport megszerettetését, a szak módszertani kurzust oktatók az egészséges életmódra nevelést tekintik kiemelt célnak a testnevelés tantárgy oktatása során. Ezt követi a személyiségfejlesztés és az önismeret fejlesztése. Az eredmények részben mutattak egyezést Borbély (2019) és McEvoy és mtsai. (2017) kutatásával, mely szerint a testnevelő tanárok szerint a tantárgy legfontosabb célja az egészségmagatartás formálása. Részben igazolta Moen és Green (2013) és Molnár (2021) eredményeit, ugyanis a megállapítások alapján fontos a helyes egészségmagatartás és a fizikailag aktív életmód megalapozása, ugyanakkor a sportági technika és taktika elsajátítását

nem tekintik a hallgatók kiemelt feladatnak. A strukturált interjú eredményei alapján az oktatók fontosnak tartják a sportági tartalmak oktatását, míg a hallgatók véleményeiben ez a szempont egyetlen esetben sem jelent meg. A megkérdezett testnevelő tanárok lényegesnek tartják, ehhez azonban nagyobb szükség van a mozgás és a sport megszerettetésére, mely igazolta Tóth és mtsai. (2019) eredményeit.

A nemek közötti különbségek esetében több cél tekintetében figyelhető meg jelentős eltérés a testnevelő tanár szakos hallgatók és a testnevelő tanárok véleményei alapján. A pszichomotoros tanulási területnél a női hallgatók és testnevelő tanárok körében nagyobb átlagértékek figyelhetők meg a koordinációs képességek fejlesztésénél, a sportágak és mozgásanyagok technikájának és taktikájának megtanulásánál. A hallgatók körében különbség mutatkozott, továbbá a sportági és mozgásanyagban konkrét teljesítmény elérésénél, a testnevelő tanárok esetében az általános mozgásműveltség fejlesztésénél és a pozitív egészségmagatartási szokások kialakításánál, melyeket a nők tartanak fontosabbnak. A kognitív tanulási terület alapján a sportági és mozgásanyaghoz kapcsolódó ismeretek fejlesztésénél, a preventív szemlélet kialakításánál figyelhető meg eltérés, ahol a női testnevelő tanárok és hallgatók fontosabbnak tartják ezeket a célokat. A női hallgatók a vállalkozói szemlélet kialakítását lényegesebbnek tekintik, mint a férfi hallgatók. A szociális és érzelmi tanulási terület szerint a közösségépítésnél, pszichés képességek fejlesztésénél figyelhető meg a két csoport esetében szignifikáns különbség, ahol a nők körében jellemezhető a magasabb prioritás. Mindezek mellett a hallgatók a fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettséget, egészséges versenyszellem kialakítását, a testnevelő tanárok körében a kikapcsolódást, önismeret és önértékelés fejlesztését, érzelmi akarati tulajdonságokat, teljes személyiség fejlesztését tartják fontosabbnak a nők. A női hallgatók magasabb átlagértékeit Thomas és Ti (2021) és Capel (2016) kutatási eredményeivel magyarázható, mely szerint magasabb tantárgyi ismerettel és tudással rendelkeznek, emellett előtérbe helyezik a jövőorientáltságot. A további csoportok között nem találtunk lényeges különbséget. A tanulói vélemények nemek szerint alátámasztja Fintor (2019) eredményeit, mely szerint a fiúk jobban előtérbe helyezik a rendszeres fizikai aktivitáshoz kapcsolódó célokat, mint a lányok.

A képzés előrehaladásához kapcsolódó eredmények alapján megállapítható, hogy azok, akik a szakmódszertan tantárgyat már teljesítették a képzés során a koordinációs képességek fejlesztését, a sportágak és mozgásanyagok technikájának és taktikájának megtanulását, a pszichés képességek fejlesztését és a fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettséget fontosabbnak tekintik, mint azok, akik a képzés korai vagy kései szakaszát teljesítik. A további célok között nem található lényeges különbség. Az összefüggő tanítási gyakorlatot teljesítők és

a képzés korábbi szakaszát végző hallgatók testnevelés tantárgyra vonatkozó céljairól alkotott véleményükben nem találtunk szignifikáns eltérést. Érdekes megállapítás azonban, hogy azok, akik az iskolai tanítási gyakorlatukat nem végzik, előtérbe helyezik a sportágak, mozgásanyagok technikájának és taktikájának megtanulását, ezzel szemben a tanítási gyakorlatot végző hallgatók fontosabbnak ítélték meg a társadalom elvárásaira való felkészítést. Az interjú során azon hallgatók, akik az iskolai tanítási gyakorlatukat teljesítik, lényegesebbnek tartják a motiválást és az érdeklődés fenntartását, emellett minél több sportággal ismertessék meg a tanulókat. A célokat megvalósulását több aspektus befolyásolja, melyek között a belső és a külső tényezők is kiemelésre kerültek. A nevelési-oktatási folyamat során egy-egy döntéshozatali folyamatnál előnyben részesítik a játékos feladatmegoldásokat, a kikapcsolódást, a mozgás és a sport megszerettetését, szemben a sportági technikák és taktikák megtanításával. Az oktatók és a szakvezetők véleménye is nagy befolyással bír ezekben a helyzetekben.

Az eredmények megerősítették Capel (2016) kutatását, mely szerint azok, akik a képzés korai szakaszát teljesítik a jövőre irányuló társadalmi célokat és a tanulási tartalomhoz és folyamathoz tartozó célokat helyezik előtérbe. További egyezést mutattak Redelius és mtsai. (2015) és Mustell és mtsai. (2023) eredményeivel, ahol kiemelték, hogy a tanítási gyakorlat nehézséget okoz az elméleti és a gyakorlati tudás egységessége tekintetében. Emiatt a kikapcsolódáshoz és az egészségmagatartás közvetítéséhez kapcsolódó célokat helyezik előtérbe az előre meghatározott célokkal szemben. Ennek oka, hogy a testnevelő tanár szakos hallgatók a gyakorlat alatt a tanításhoz köthető tevékenységet helyezik előtérbe (Hurtik-Tóth és mtsai., 2023).

Az eredményeket összevetve a tanulók évfolyamok szerinti eredményeivel megállapítható, hogy a kognitív és az affektív tanulási területhez kapcsolódó célok között figyelhető meg jelentős különbség, ahol a 9. osztályos tanulók többségében fontosabbnak ítélték meg, mint a felsőbb évfolyamok diákjai. Ezek alapján különbözőség figyelhető meg a testnevelő tanár szakos hallgatókhoz képest. Az eredmények megerősítették Fintor (2019) eredményeit, mely szerint az évfolyamok emelkedésével háttérbe szorulnak az egészségtudatos magatartáshoz kapcsolódó célok.

Az oktatói-nevelői tapasztalat szerint azok, akik rendelkeznek tanítási tapasztalattal lényegesebb célnak tekintik az érzelmi, akarati tulajdonságok megerősítését. A további célok között nem található lényeges eltérés. A testnevelő tanár szakos hallgatók körében mindössze a kondicionálás és fittség fejlesztése és a koordinációs képességek fejlesztése célokat ítélték meg magasabban, azon hallgatók, akik rendelkeznek tanítási tapasztalattal. Az edzői tapasztalat

alapján magasabb átlagértéket kapott az egészséges versenyszellem kialakítása azok körében, akik tartanak versenysport célú edzéseket. A testnevelő tanárok körében azok, akik versenysport célú edzéseket tartanak, fontosabb céloknak tartják a rendszeres fizikai aktivitás jótékony hatásainak megismerését, a kondicionálás, fittség fejlesztését, a pozitív egészségmagatartási szokások kialakítását, az élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozását, a fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettséget, az egészséges versenyszellem kialakítását és a vállalkozói szellem kialakítását. A szabadidősport jellegű edzők a kondicionálást, általános mozgásműveltség fejlesztését, az élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozását, a preventív szemlélet kialakítását és az egészséges versenyszellem kialakítását tartják lényegesebbnek. A szabadidősport edzést tartó testnevelők és hallgatók fontosabbnak ítélték meg az élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozását és a preventív szemlélet kialakítását. Az egyetemi oktatók körében a köznevelésben eltöltött tapasztalat és az edzői tapasztalat nincs befolyással a testnevelés tantárgyhoz kapcsolódó célokra. A gyakorló iskolai szakvezetők körében érdekes megállapítás, hogy akik nem oktatnak a testnevelőtanár-képzésben szignifikánsan fontosabbnak ítélték meg a rendszeres fizikai aktivitás jótékony hatásainak megismerését és a kikapcsolódást. Mindezek mellett, akik nem tartanak versenysport célú edzéseket lényegesebbnek tartják a teljes személyiség fejlesztését és az önértékelés, önismeret fejlesztését. A testnevelő tanárok körében lényeges eltérés tapasztalható a köznevelésben eltöltött idő által a sportágak és mozgásanyagok technikájánál, az általános mozgásműveltség fejlesztésénél, a preventív szemlélet kialakításánál, a vállalkozói szemlélet kialakításánál, az önismeret és önértékelés fejlesztésénél, az érzelmi akarati tulajdonságok megerősítésénél és a fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettségénél.

A testnevelés tantárgyhoz kapcsolódó célok és a Nemzeti alaptanterv tartalmának elsajátítása a testnevelőtanár-képzésben leginkább a szak módszertani és a pedagógiai órákon fordul elő. Az iskolai tanítási gyakorlat és az összefüggő tanítási gyakorlat alatt kevésbé foglalkoznak a tantervi elemekkel, annak ellenére, hogy a szakvezetők a NAT, kerettanterv és tanmenet szerint haladnak. A szak módszertani tantárgyat oktatók nagy hangsúlyt fordítanak a Nemzeti alaptanterv elemeire, jellemzőire, történeteire, ugyanis tapasztalatuk alapján több tanár nem ismeri a NAT tartalmát.

A gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés pilot program kidolgozásának jellemzői

A korábbi kutatások eredményei alapján jelentős probléma a testnevelőtanár-képzésre vonatkozó dokumentumok egységességének hiánya a célok és értékek szempontjából, emellett

nagy az eltérés a tanárképzést és köznevelést meghatározó követelmények, elvárások és iránymutatások között (Bognár, 2020).

A 2024 szeptemberében bevezetett gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés tartalmi megújítását célzó pilot program kidolgozására irányuló munkacsoporttal készített mélyinterjú által első alkalommal nyerhettünk betekintést a pilot program előzményibe, jellemzőibe és a várható eredményeinek jelentőségébe. A mélyinterjú eredményei azt mutatták, hogy a legfőbb cél a tanárképzés rendszerének átalakítása, valamint egy gyakorlatorientált képzési struktúra kialakítása, ugyanis a képzés tartalmi elemei és a képzési és kimeneti követelmények egysége nem tudott a korábbi időszakban hatékonyan megvalósulni a tanítási tapasztalatokkal és elvárásokkal. A program keretében módosításra került a testnevelőtanár-képzés Képzési és kimeneti követelménye, a mintatanterve, valamint a tantárgyleírások és a tantárgyi tematikák a Nemzeti alaptanterv 2020 és a kerettanterv alapján. A program három egyetemen valósul meg a 2024-ben felvételt nyert első éves tanárszakos hallgatók körében, a Debreceni Egyetemen, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetemen és a Nyíregyházi Egyetemen.

A munkacsoport tagjai a testnevelés tantárgy oktatásának hiányosságait abban látják, hogy a tanárképzés rendszere többségében elméleti, a gyakorlatra a képzés kései szakaszában kerül sor, ezáltal nem tudják a hallgatók időben az elméletben tanult ismereteket átültetni a gyakorlatba. A képzési és kimeneti követelmények, a Nemzeti alaptanterv és a kerettantervi különbségek esetében a munkacsoport tagjai között eltérő vélemények figyelhetők meg. A tagok egy része szerint a KKK megfelelt a NAT-nak és a kerettantervnek is, ezáltal minimális átdolgozás volt szükséges, azonban a további tagok szerint leginkább az oktatásmódszertani sokszínűség hiányzott, ezáltal a KKK a NAT-hoz illeszkedett, de a kerettantervekhez nem.

A munkafolyamat során a három egyetem munkacsoportjai külön készítették el a javaslataik alapján a Képzési és kimeneti követelményeket a NAT és a kerettanterv alapján, ezt követően a mintatanterveket és tantárgyleírásokat. A célok, értékek, tartalom változásait vizsgálva megállapítható, hogy jelentős fejlődés történt a tanárképzés kompetenciái esetében, melyek egységessé váltak a pedagóguskompetenciákkal, emellett a KKK közelebb került a NAT és a kerettanterv irányelveihez. A célok szempontjából meghatározó a tantárgyi kapcsolódások és az egészségfejlesztés kiemelése, az értékek oldaláról a NETFIT eredményeinek figyelembevétele, az esélyegyenlőség hangsúlyozása, a tartalom szempontjából a három dokumentum egységessége és a sporttudományi kutatások eredményeinek jelentősége, mely jelentős változást hozhat a végzett testnevelő tanárok által a közoktatásba. A legnagyobb fejlődést a gyakorlati és elméleti tantárgyak arányainak optimalizálása és a képzés korai szakaszában bevezetett gyakorlat jelenti. A köznevelés és képzés közelítése szempontjából

fontos változás, hogy minél több, a köznevelésben is oktató testnevelő tanárt vonjanak be a képzésbe. Nehezítette a munkát a rendelkezésre álló idő rövideje, valamint a tagok számára elérhető kevés információ a program tartalmáról és bevezetéséről. A kidolgozás során számos kérdés felmerült emiatt a munkacsoport tagjaiban. Amennyiben változik a Nemzeti alaptanterv, a program érvényét veszti és átdolgozás szükséges, emellett a mérés és értékelés milyen formában fog megvalósulni, mihez viszonyítják az eredményeket, mely korábbi képzési struktúrával és mintatantervvel hasonlítják össze a változásokat.

Megállapítható a tagok véleményei alapján, hogy pozitív változást és fejlődést várnak a pilot programtól a gyakorlatközei képzési struktúra miatt. A főbb problémára megoldást találtak, azonban vannak hiányterületek, melyeken érdemes lenne a jövőben dolgozni. Ilyenek például a tantárgyleírások, a felvételi rendszer, a képzésbe beépítendő további gyakorlatorientált elemek, a felsőoktatási intézmények infrastruktúrájának és tárgyi feltételeinek fejlesztése, valamint az online tér bővítése a gyakorlati tapasztalatok számára. Emellett fontos lenne, hogy a gyakorlati tantárgyat oktatók jelentős általános iskolai és/vagy középiskolai tanítási tapasztalattal rendelkezzenek.

A gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés jelentősége abban rejlik, hogy célzottan segíti a képzés elméleti és gyakorlati részének összehangolását. Az alábbi változások révén az új képzés hatékony lépést jelenthet a korábbi kutatásokban azonosított hiányosságok megoldására (Falus, 2021; Kovács és mtsai., 2000; Köcséné, 2009; Melnychuk és mtsai., 2011; Moravec és Kozma, 2022).

5.2. Hipotézisek igazolása

A hipotézisek a kutatás 3 kérdésköre mentén kerültek megfogalmazásra az elméleti háttér során vizsgált kutatási eredmények alapján. Az egyes hipotézisek kapcsolódnak a kutatási kérdésekhez és a kutatás lépéseihez. Ennek következtében a dokumentumelemzés, kérdőíves adatfelvétel és az interjúk tartalma biztosítja a hipotézisek bizonyítását.

H₁: A hallgatók, szakvezetők, oktatók, testnevelő tanárok és tanulók szerint a testnevelés célja elsősorban a mozgás és a sport megszerettetése és a helyes egészségmagatartási szokások kialakítása.

A vizsgált csoportok megítélése alapján a testnevelés tantárgy oktatásához kapcsolódó célok közül a legfontosabb a mozgás és a sport megszerettetése, majd ezt követi az általános mozgásműveltség fejlesztése és a pozitív egészségmagatartási szokások kialakítása. Az interjú során kapott eredményeink alapján a hallgatók és a szakvezetők a mozgás és a sport

megszerettetését, a szak módszertani kurzust oktatók az egészséges életmódra nevelést tekintik kiemelt célnak.

Az első hipotézisemet, mely szerint a hallgatók, szakvezetők, oktatók, testnevelő tanárok és tanulók szerint a testnevelés célja elsősorban a mozgás és a sport megszerettetése és a helyes egészségmagatartási szokások kialakítása az eredmények alapján igazolást nyert.

H₂: A vizsgált csoportok által megjelölt tantárgyi célok prioritása eltérő a nemek, a képzés előrehaladása és az oktatói-nevelői tevékenység tekintetében, emellett nem mutat egységességet a Nemzeti alaptanterv által hangsúlyozott célokkal.

A testnevelő tanár szakos hallgatók, egyetemi oktatók, gyakorló iskolai szakvezetők, gyakorló iskolai tanulók és testnevelő tanárok véleményét összehasonlítva a pszichomotoros, a kognitív és az affektív tanulási terület céljai között többségében lényeges eltérés figyelhető meg a Nemzeti alaptanterv által hangsúlyozott célok alapján. A csoportokat vizsgálva a testnevelő tanár szakos hallgatók, egyetemi oktatók és a testnevelő tanárok szerint lényeges a mozgás és a sport megszerettetése, a gyakorló iskolai szakvezetők szerint az élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása, a tanulók szerint az általános mozgásműveltség fejlesztése.

A testnevelő tanár szakos hallgatók és a testnevelő tanárok célmeghatározásai között számos statisztikailag jelentős eltérést mutattak nemek szerint az eredmények. Az egyetemi oktatók között két cél esetében, a gyakorló iskolai szakvezetők esetében egy, a gyakorló iskolai tanulók véleménye alapján két cél esetében figyelhető meg szignifikáns eltérés. A célok közötti különbségek között a nők, valamint a tanulók esetében a fiúk fontosabbnak vélik a tantervi célokat.

A képzés előrehaladása szerint jelentős eltérés a koordinációs képességek fejlesztése, a sportágak, mozgásanyagok technikájának és taktikájának megtanulása, a pszichés képességek fejlesztése (stressz-, konfliktuskezelés stb.) és a fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség tekintetében. Ezen területeket a legfontosabbnak azok a hallgatók ítélték, akik szak módszertan tantárgyat teljesítettek, de még nem végeznek tanítási gyakorlatot. A további célok esetében nincs különbség a hallgatók véleményei között a képzés előrehaladása szerint.

A testnevelő tanár szakos hallgatók, egyetemi oktatók, gyakorló iskolai szakvezetők és a testnevelő tanárok körében csupán az érzelmi, akarati tulajdonságok megerősítése célt ítélték meg fontosabbnak azok, akik rendelkeznek tanítási tapasztalattal. Azok, akik tartanak versenysport célú edzéseket fontosabbnak ítélik meg az egészséges versenyszellem kialakítása célt. Az élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása és a preventív szemlélet kialakítása célokat magasabb pontszámmal ítélték meg azok, akik tartanak szabadidősport célú

edzéseket. A további célok között nem található lényeges különbség oktatói-nevelői tapasztalat alapján.

Ezek alapján a vizsgált csoportok tantárgyi prioritása többségében eltérő, valamint csupán néhány cél esetében figyelhető meg egységesség a Nemzeti alaptanterv által hangsúlyozott célokkal, a hipotézis ezen része ezáltal igazolást nyert. A nemek tekintetében a hipotézis részben igazolódtott. A képzés előrehaladása és az oktatói-nevelői tapasztalat szerint a hipotézis nem nyert igazolást.

H₃: A vizsgált csoportok eltérő egészségmagatartási szokásokkal jellemezhetők.

A testnevelő tanár szakos hallgatók, egyetemi oktatók, gyakorló iskolai szakvezetők, testnevelő tanárok és a gyakorló iskolai tanulók az egészségmagatartási szokásukat és az egészségtudatosságukat eltérően ítélik meg. A legmagasabb átlagértékeket mindkét tényező esetében az egyetemi oktatók, a legalacsonyabb átlagértékeket a gyakorló iskolai szakvezetők adták. Az egészségi-, edzettségi állapot és életminőség között nem található szignifikáns eltérés, melyet a csoportok leginkább jónak ítélnék meg. A strukturált interjú által kapott eredmények alapján megállapítható, hogy a hallgatók, oktatók és szakvezetők rendszeresen sportolnak és egészségesen táplálkoznak. A hallgatók több esetben az idő hiánya és a sportágból adódó jellegzetesség miatt a táplálkozásra nem minden esetben tudnak odafigyelni, ugyanakkor fontos, hogy minél hamarabb visszatérjenek az egészséges életmódhoz. E tényezők miatt a szakmódszertant oktatók és szakvezetők körében rendszeresebb a tudatos táplálkozás. A testnevelő tanár szakos hallgatók több káros egészségmagatartási szokással jellemezhetők.

Jelen hipotézis a kérdőív és a strukturált interjú eredményei alapján beigazolódtott.

H₄: A hallgatók, oktatók, szakvezetők és testnevelő tanárok a tanórán nem fordítanak kellő hangsúlyt a pozitív egészségmagatartási szokások optimális mértékű közvetítésére.

Az egészségmagatartás kialakításában betöltött szerep és feladat tekintetében elért eredmények alapján a testnevelőtanár-képzésben oktatók a személyes példamutatást, a motiválást, a mozgás és a sport megszerettetését, az egészségtudatos szokásrendszer/életmód kialakítását, a sokoldalú mozgásfejlesztést, a helyes testtartás kialakítását, a higiéniai szokások kialakítását és a preventív szemlélet kialakítását értékelték kiemelt fontosságúnak. Ezzel szemben a testnevelő tanárok a folyadékfogyasztási-táplálkozási szokások kialakítását, valamint a káros egészségmagatartási szokások elkerülését emelték ki, amelyet az interjú eredményei is alátámasztanak. A megkérdezettek szerint a belső motivációból adódó sportolás elengedhetetlen a tanulók körében. Az élethosszig tartó fizikailag aktív életmód kialakítása

során fontos értékeknek tartják a mozgás és a sport megszerettetését, a mozgás iránti igény felkeltését, az egészségmegőrzést és helyes egészségmagatartás kialakítását. A káros egészségmagatartási szokásokra a megkérdezettek szerint nincs nagy hatásuk. Fontos megállapítás, hogy a folyadékfogyasztási-táplálkozási- és higiéniai szokások kialakítása a legtöbb csoportban a legalacsonyabb átlagértékeket kapták, ezzel szemben a legnagyobb hangsúlyt a fizikai aktivitásra helyezik.

A negyedik hipotézis, mely szerint a testnevelő tanár szakos hallgatók, oktatók, szakvezetők és testnevelő tanárok nem fordítanak kellő hangsúlyt a pozitív egészségmagatartási szokások optimális közvetítésére, nem igazolódott be. Az eredmények alapján azonban elmondható, hogy az egyetemi oktatók és a testnevelő tanárok egészségmagatartás kialakításában betöltött szerepüket vélik jelentősebbnek. A hangsúlyt a megkérdezettek leginkább a mozgásos tevékenységekre helyezik.

H₅: A hallgatók, szakvezetők, oktatók, testnevelő tanárok és a tanulók testnevelő tanárai különböző módszereket, eszközöket alkalmaznak a helyes egészségmagatartási szokások értékközvetítésére.

A tanulók életmódját és egészségmagatartását formáló módszerek és eszközök gyakoriságában lényeges eltérés figyelhető meg a csoportok véleményei között mind a kérdőív, mind az interjú által. A leggyakrabban alkalmazott módszerek a magyarázat, a bemutatás és a játékos feladatmegoldás, melyet havonta alkalmaznak. A legritkábban a tanulási szerződés, a házi feladat és a projektmunka fordul elő. A testnevelő tanár szakos hallgatók leginkább a bemutatást, a testnevelőtanár-képzés oktatói, a gyakorló iskolai szakvezetők és a testnevelő tanárok a magyarázatot alkalmazzák, melyet a tanulók véleménye is megerősített. A szokások kialakítása során a testnevelő tanár szakos hallgatók többször követelnek, a gyakorló iskolai szakvezetők sűrűbben gyakoroltatnak, javítanak hibát, nyújtanak segítséget, ösztönöznek és értékelnek, a többi csoporthoz képest.

Az ötödik hipotézis, mely szerint a csoportok különböző módszereket és eszközöket alkalmaznak a helyes egészségmagatartási szokások közvetítésére, beigazolódott, ugyanis a legtöbb esetben szignifikáns eltérés figyelhető meg a csoportok által megjelölt módszerek és eszközök között.

H₆: A gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés tartami megújítása pilot program cél- és értékrendszerében jelentős fejlődés figyelhető meg, ezáltal jobban illeszkedik a testnevelés tantárgy szabályozó dokumentumaihoz és gyakorlatahoz.

A program előkészítése során átdolgozásra került a testnevelőtanár-képzés képzési és kimeneti követelménye, a mintatanterve, a tantárgyleírások, valamint a tantárgyi tematikák a Nemzeti alaptanterv 2020-nak és a kerettantervnek megfelelően. A gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés tartalmi megújítása pilot programot kidolgozó munkacsoport tagjainak véleménye alapján jelentős változás a tanárképzés kompetenciáinak megfeleltetése a pedagóguskompetenciákkal és a KKK a NAT és a kerettanterv egysége célok, értékek és tartalom alapján. A legnagyobb fejlődést a gyakorlati és elméleti tantárgyak arányainak optimalizálása és a képzés korai szakaszában bevezetett gyakorlat jelenti, emellett minél több testnevelő tanárt szeretnének foglalkoztatni a testnevelőtanár-képzésben. A hatodik hipotézis ebből adódóan beigazolódott.

5.3. A kutatási gyakorlati jelentősége, ajánlások megfogalmazása

Jelen kutatás a testnevelés tantárgy tartalmi és módszertani fejlesztése érdekében a testnevelőtanár-képzés és a köznevelés központi szereplőit vizsgálta, ennek következtében a testnevelő tanár szakos hallgatóinak, a testnevelőtanár-képzés oktatóinak, a gyakorló iskolai szakvezetőinek, a testnevelő tanároknak és a gyakorló iskolai tanulók egészségmagatartását, a testnevelés órán megvalósuló értékközvetítést és a testnevelés tantárgy oktatásához kapcsolódó célrendszert mutatta be. Továbbá jelentős lépései a kutatásnak a Nemzeti alaptantervek fejlődésének, változásainak összehasonlítása célok, értékek, tartalom és követelmények alapján, valamint a gyakorlatorientált és értékközpontú pedagógusképzés tartalmi átalakítása pilot program munkafolyamatának bemutatása a testnevelőtanár-képzés megújítására vonatkozóan. A Nemzeti alaptantervek fejlődése és a tantervelméletek széles körű hazai és nemzetközi szakirodalmi háttére leginkább a testnevelés tantárgy oktatásának, a testnevelőtanár-képzésnek, a tantervelméletnek egy-egy irányát vizsgálták, azonban a képzés a gyakorlat és a szabályozó dokumentumok fejlesztése érdekében a résztvevők cél-, érték- és szemléletrendszere kevésbé ismert terület. A kutatás komplexitásával és sokoldalú megközelítésével a legfőbb cél, hogy a testnevelőtanár-képzés és a köznevelés megfelelő javaslatok által egységes irányelvek, célok, értékek és tartalom mentén működjön.

A kutatás eredményeit figyelembe véve az alábbi javaslatokat, ajánlásokat fogalmaztuk meg:

A Nemzeti alaptanterv és a testnevelőtanár-képzést meghatározó képzési és kimeneti követelmények esetében szükség van további fejlesztésre a testnevelő tanár szakos hallgatók, a testnevelőtanár-képzés oktatói, a gyakorló iskolai szakvezetők és tanulók, valamint a testnevelő tanárok célrendszere alapján, amely egységes szemléletet, célokat, értékeket fogalmaz meg.

Ezáltal a Nemzeti alaptanterv, a kerettanterv és a Képzési és kimeneti követelmények tartalmi és szemléletbeli elvek alapján jobban közelítsenek a vizsgált csoportok célrendszeréhez.

A Testnevelés és egészségfejlesztés tanulási terület megfelelő irányt mutat, melynek korszerű megvalósításához szervezett fizikai aktivitáson keresztül vezet az út. Fontos a testnevelés tantárgyra holisztikus szemlélet alapján tekinteni a konstruktivizmus jegyében, melyben egyaránt jelentős ismeretet szolgáltat az egészségfejlesztés, a sportági és mozgásanyaghoz köthető technikák és taktikák. A fittségi tesztek eredményei lényeges információt nyújtanak a társadalom és a további fejlesztési lehetőségek számára, melyben lényeges tényező az összehasonlíthatóság a további országok eredményeivel.

Ahhoz, hogy a nevelési-oktatási folyamat eredményesen tudjon működni érdemes nyomon követni, hogy a gyakorlatot megvalósító testnevelő tanár és testnevelő tanár szakos hallgatók milyen mértékben alkalmazzák a köznevelést meghatározó Nemzeti alaptanterv és kerettanterv tartalmát.

A Nemzeti alaptantervben a testneveléshez és sporthoz köthető tartalmak és tanulási terület során kiemelkedő a tanterv által az egészségfejlesztés, a megkérdezettek szerint a mozgás és a sport megszerettetése, az általános mozgásműveltség fejlesztése, a helyes egészségmagatartási szokások kialakítása. Ebből adódóan a hangsúly az élethosszig tartó, egészségtudatos életmód kialakításán van, ezért érdemes átgondolni a pszichomotoros, kognitív és affektív tanulási terület legfőbb céljait, melynek középpontjában a jövőorientáltan gondolkodó, fizikailag aktív, széleskörű testkulturális mozgásműveltséggel rendelkező tanulók nevelése-oktatása áll.

Az értékek és érték közvetítés egyértelmű megfogalmazása hozzájárulna az átláthatósághoz, a pontos megvalósításhoz, valamint segítené a gyakorló testnevelő tanárok munkáját, ugyanis a Nemzeti alaptantervben több helyen hangsúlyozzák a pedagógusok érték közvetítő, példamutató magatartását.

A képzés és a gyakorlat oldaláról alapvető a köznevelésben résztvevő testnevelő tanárok, szakvezető tanárok, konzulens- és mentortanárok, valamint a testnevelőtanár-képzésben részt vevő oktatók, képzők folyamatos módszertani fejlesztése, ugyanis a jelenlegi eredmények alapján különböző és a megszokott módszereket alkalmazzák az értékek közvetítésére.

Fontos kérdés, hogy akik felvételt nyernek a tanárképzésre alkalmasak-e testnevelő tanárnak. Ennek okán a felvételi követelményrendszert szükséges egységes elveken, a tanárképzés céljai, értékei, elvárásai, szemlélete mentén alakítani.

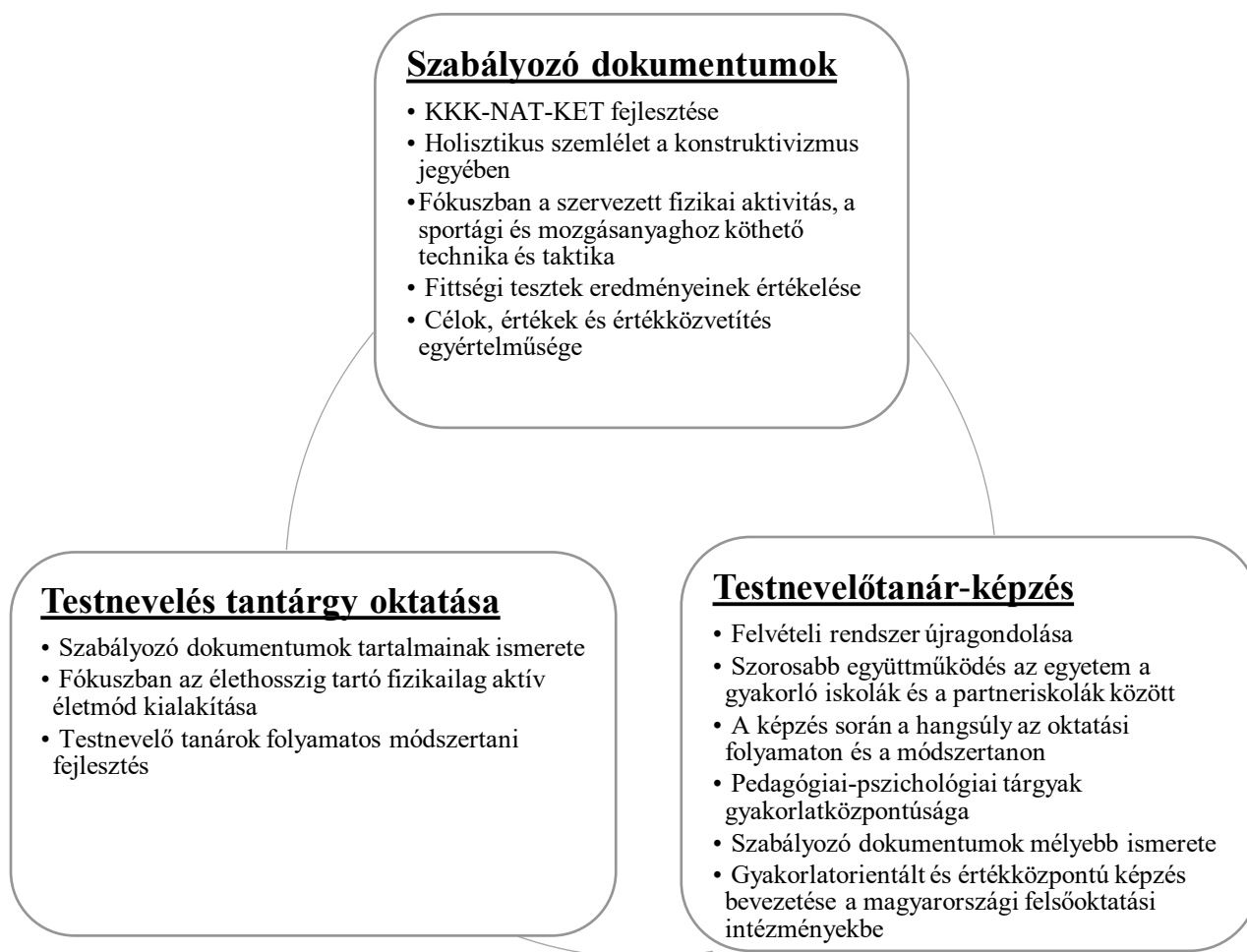
Az iskolai gyakorlatot vezető tanárok és egyetemi oktatók szorosan együttműködve alakítják és működtetik a testnevelőtanár-képzést. Ennek érdekében érdemes a hallgatóknak az egyes tanítandó tartalmat megvalósítani közvetlen a gyakorló iskolában kisebb tanulói csoporttal megvalósítani, melynek oktatásmódszertanát elméletben és gyakorlatban (mikrotanítás által is) elsajátították a tanórán a hallgatók. Ebből kifolyólag a sportági oktatásmódszertani órákon a hangsúlyt az oktatás folyamatára és módszertanára szükséges helyezni, nem a konkrét teljesítményszint elérése a legfőbb cél.

Érdemes a testnevelőtanár-képzésen belül biztosítani egy munkacsoportot, mely a hallgatók gyakorlatának látogatására fókuszál, emellett feladata a gyakorló iskolával és a partneriskolákkal, szakvezető-, konzulens- és mentortanáraival szoros együttműködést létrehozni.

A hallgatók felkészülését a tanításra és a gyakorlatra leginkább az oktatásmódszertani órák és az iskolai tanítási gyakorlat segíti, ezáltal érdemes minden szakmai felkészítő, alapozó elméleti tantárgyat gyakorlatközelivé tenni. Szükséges a szakmai alapozó tantárgyakhoz kapcsolódó pedagógiai-pszichológiai tantárgyak újragondolása szorosan kapcsolódva a tanári pályán előforduló pedagógiai-pszichológiai helyzetekre.

A testnevelőtanár-képzésbe érdemes beépíteni olyan gyakorlati órát, mely kifejezetten a szabályozó dokumentumok tartalmával ismerteti meg a hallgatókat, emellett a tanmenet, tematikus terv és óraterv tervezésével, elkészítésével foglalkozik.

Célravezető a szakmódszertani és sportági oktatásmódszertani tantárgyak esetében olyan oktatókat alkalmazni, akik jelentős általános/középiskolai tapasztalattal rendelkeznek. Emellett a gyakorlat beépítése a testnevelőtanár-képzés kezdeti szakaszában szükséges. A legfőbb cél, hogy minél hamarabb ismerkedjenek meg a hallgatók az iskolai környezettel, tanulókkal, szabályozó dokumentumokkal és a tanítási gyakorlattal. Továbbá fontos a képzési kimeneti követelmények a Nemzeti alaptanterv, a kerettanterv céljai, értékei és tartalma alapján egységesíteni, a tanárképzés kompetenciáit a pedagóguskompetenciákkal megfeleltetni, valamint a testnevelőtanár-képzés mintatantervét az elméleti és gyakorlati tantárgyak közötti optimális elosztást megvalósítani. Az alábbi javaslatokat a gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés pilot program tartalmazza, melyet érdemes minden magyarországi testnevelőtanár-képző intézményben bevezetni (9. ábra).

9. ábra: A testnevelés tantárgy korszerű oktatására tett javaslatok, fejlesztési területek (saját szerkesztés)

További kutatási területként javasolt a testnevelő tanárookra vonatkozó pedagóguskompetenciái és pedagógus életpálya modell hatékonyságának vizsgálata, mérése és összehasonlítása a testnevelőtanár-képzés és a köznevelés rendszerével. Ugyanakkor újabb alternatívát rejthet, és fontos információval szolgálhat a képzés és a gyakorlat egységessége szempontjából, hogy egy-egy döntéshozatali folyamat során a testnevelő tanárok és testnevelő tanár szakos hallgatók mely célokat és értékeket részesítik előnyben.

6. Összefoglalás

A testnevelőtanár-képzés és a köznevelés testnevelés tantárgy vizsgálata és fejlesztése, valamint az alapvető szabályozó dokumentumai, mint a Nemzeti alaptanterv 2020 és a kerettanterv kiemelt figyelmet érdemel a tudományban és a gyakorlatban egyaránt ahhoz, hogy a nevelési-oktatási folyamat hosszútávon elérje az optimális fejlesztő hatást (Rapos és Szivák, 2015). Bizonyított, hogy a testnevelőtanár-képzésre és a testnevelés tantárgyra irányuló hazai szabályozás rendszere a tapasztalatok alapján nem valósult meg (Bognár, 2020).

Jelen kutatás a testnevelőtanár-képzés és a testnevelés tantárgy helyzetének bemutatására és fejlesztésére irányul, melynek középpontjában az egészségmagatartás, értékközvetítés és a testnevelés tantárgyhoz kapcsolódó célrendszer áll. A Nemzeti alaptantervek dokumentumelemzését kérdőíves kikérdezés követte. Második lépésként a testnevelő tanár szakos hallgatók (N=227), egyetemi oktatók (N=42) és a gyakorló iskolai szakvezetők (N=18) bevonásával történt, majd a testnevelő tanárokkal (N=631) és a gyakorló iskolai tanulókkal (N=211). Végül strukturált interjút végeztünk testnevelő tanár szakos hallgatókkal (N=6), szakmódszertant oktatókkal (N=2) és szakvezetőkkel (N=2), valamint mélyinterjűk által ismerhettük meg a gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés pilot program jellemzőit (N=4).

A dokumentumelemzés során a Nemzeti alaptantervek változásait és fejlődéseit vizsgálva megállapítható, hogy a 2020. évi Nemzeti alaptantervben nem valósult meg olyan változás, mely jelentős fejlődést tudott volna hozni a nevelési-oktatási folyamatba. Említésre méltó, hogy az egészségfejlesztés fókuszba került, azonban ennek módszerei és az értékközvetítés folyamata nincs meghatározva.

A kérdőíves adatfelvétel során végzett egészségmagatartási szokások és az egészségmagatartás értékközvetítésének eszközei és módszerei változatos képet mutatnak. A vizsgált csoportok véleményét összehasonlítva a pszichomotoros, a kognitív és az affektív tanulási terület céljai között eltérés figyelhető meg a Nemzeti Alaptanterv által hangsúlyozott célok alapján. A célrendszer jelentős eltérést mutatnak nemek szerint az eredmények, ellenben a képzés előrehaladása és a tanítási tapasztalat kevésbé határozta meg a testnevelés tantárgy oktatásával kapcsolatos célrendszert. A kutatási eredmények további vizsgálatot igényelnek a képzés fejlesztése érdekében. A gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés pilot programja fontos változásokat hozhat, mely irányadó lehet a magyarországi testnevelőtanár-képző intézmények számára, a program nyomon követése, eredményességének mérése fontos információval szolgálhat a köznevelés és képzés egységes irányelveinek kialakításában.

Summary

The study examination and development of physical education teacher education and the physical education subject of public education, as well as the basic regulatory documents, such as the National Curriculum 2020 and the framework curriculum deserve special attention in both science and practice, so that the educational process achieves the optimal development effect in the long term (Rapos and Szivák, 2015). It proved that the domestic regulatory system for physical education teacher education and the subject of physical education was not implemented in practice (Bognár, 2020).

The present research is aimed at presenting and developing the situation of physical education teacher education and the subject of physical education, with a focus on health behaviour, values and the objectives of physical education. The document analysis of the National Curriculum was followed by a questionnaire survey, which was carried out in the second step involved pre-service physical education teachers (N=227), university lecturers (N=42) and practicing school leaders (N=18), then with physical education teachers (N=631) and 21 practicing students. Finally, we conducted a structured interview with pre-service physical education teachers (N=6), vocational method teachers (N=2) and department managers (N=2), and through in-depth interviews we were able to learn about the characteristics of the practice-oriented physical education teacher education pilot programme (N=4).

Examining the changes and developments of the National Curriculum during the document analysis, it can be established that no changes were made in the 2020 National Curriculum that could bring significant improvements to the education and training process. It is worth mentioning that health promotion has come into focus, however, its methods and process of value transmission are not defined.

The questionnaire survey of health behaviours and the means and methods of communicating health behaviours and values show a varied picture. Comparing the opinions of the examined groups, there is a difference between the goals of the psychomotor, cognitive and affective learning areas based on the goals emphasized by the National Curriculum. The results showed a significant difference in results by gender, while the progression of the training and teaching experience were less determinant of the target system for teaching physical education. The research results require further investigation to improve training. The pilot programme of practice-oriented physical education teacher training could bring important changes, which could be a guideline for physical education teacher training institutions in Hungary, the monitoring of the programme and the measurement of its effectiveness could provide important information for the development of uniform guidelines for public education and training.

7. Irodalomjegyzék

- Abels, K., Bridges, J., M. (2010). *Teaching movement education: foundations for active lifestyles*. Human Kinetics, Champaign, Illinois.
- Ajzen, I. & Fishbein, M. (1980). *Understanding attitudes and predicting social behavior*. Prentice Hall, Englewood Cliffs.
- Andorka, R. (2006). *Bevezetés a szociológiába*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Ballér, E. (1996). *Tantervelméletek Magyarországon a XIX.-XX. században. A tantervelmélet forrásai*. 17. kötet. Budapest, OKI.
- Balogh, L. & Kiss, M. (2016). Merre tovább testnevelőtanár-képzés? In: Kovács Klára (szerk.): *Értékkeremtő testnevelés. Tanulmányok a testnevelés és a sportolás szerepéről a Kárpát-medencei fiatalok életében*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy theory: Toward a unifying theory of behaviorial change. *Psychological Review*, 84(2), 191–215. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.84.2.191>
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice Hall, Englewood Cliffs.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. Freeman, New York.
- Bábosik, I. (1999). *A nevelés elmélete és gyakorlata*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Bábosik, I. (2004). *Neveléstudomány. Nevelés az Európai Unióban*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Bábosik I. (2010). Értékek és pedagógia. *Fókusz - Pedagógiai Közéleti Lap*, 12(2), 28-40.
- Bábosik, Z. (2001). Értékközvetítés napjainkban. *Új Pedagógiai Szemle*, 51(12), 3-10.
- Bábosik, Z., Borosán, L. & Budainé, Cs., Y. (2021). Az értéktudatosság szerepe a pedagógiában. *Deliberationes* 14(1), 35-47.
- Belloc, N. & Breslow, L. (1972). Relationship of physical health status and health practices. *Preventive Medicine*, 1(3), 409–421. [https://doi.org/10.1016/0091-7435\(72\)90014-X](https://doi.org/10.1016/0091-7435(72)90014-X)
- Beregi, E. (2024). *Egészségnevelés helyzete és lehetőségei az Észak-Magyarországi régió középiskoláiban: fókuszban a szabadidős fizikai aktivitás*. PhD értekezés, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Eger.
- Bíró, M. (2007). *Tanítási-tanulási stratégiák az általános iskolai úszásoktatásban, különös hangsúllyal az interakciós helyzetekre*. PhD értekezés, Semmelweis Egyetem.
- Bíró, N. E. (2004). *Sportpedagógia*. Dialóg-Campus, Budapest–Pécs.
- Bíró, N., E., Bognár J., Farkas J., Gombocz, J., Hamar, P., Kovács, A., T., Mészáros, J., Ozsváth, K., Rétsági, E., Rigler, E., Salvara, I., M., Szabó, B., Tinyahiné, H., Á. & Vináné,

- K., Á. (2011): *Sportpedagógia – Kézikönyv a testnevelés és sport pedagógiai kérdéseinek tanulmányozásához*. Campus Kiadó-Nordex Kft., Budapest-Pécs.
- Bognár, J. & Révész, L. (2009). Testneveléstantervek. In Szatmári Zoltán (szerk.): *Sport, egészség, életmód*, Akadémia Kiadó, Budapest.
- Bognár, J. (2019). A testnevelés értékorientációja. *Új Pedagógiai Szemle*, 69(3-4), 100-108. https://epa.oszk.hu/00000/00035/00192/pdf/EPA00035_upsz_2019_03-04_100-108.pdf (Utolsó letöltés: 2024.01.10)
- Bognár J. (2020). *A testnevelőtanár-képzésre vonatkozó dokumentumok egységessége az elvek, tartalmak és értékek mentén: a képzési kimeneti követelmények, a pedagóguskompetenciák, a pedagógus életpálya-modell és a NAT 2020 összevetése*. EKE Líceum Kiadó, Eger.
- Bognár, J. (2021). A testnevelőtanár-képzésre irányuló szabályozódokumentumok: az egységesség kérdésköre az elvek és a tartalmak mentén. In: Molnár, Gy., Tóth, E. (szerk.): *Új kutatások a neveléstudományokban 2021: A neveléstudomány válaszai a jövő kihívásaira*. Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet, MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, Szeged.
- Bognár, J. (2023). *Sportpedagógia. Elmélet, módszertan és gyakorlat*. Krea-Fitt Kft.
- Borbély, Sz. (2019). A mindennapos testnevelés implementációjának megítélése az Észak-Alföld régióban. *Új Pedagógiai Szemle*, 69(3-4), 37-55.
- Borbély, Sz. (2023). Pedagógusok és hallgatók módszertani kultúrájának összehasonlító vizsgálata. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 24(103), 46-53.
- Boros, J. (2019). *A felnőtt magyar népesség egészségmagatartása*. PhD értekezés, Pécsi Tudományegyetem, Pécs.
- Capel, S. (2016). Value orientations of student physical education teachers learning to teach on school-based initial teacher education courses in England. *European Physical Education Review*, 22(2), 167–184. <https://doi.org/10.1177/1356336X15596984>
- Chrappán, M. (2022). A NAT evolúciója 2010-2021 között. *Educatio*, 33(1), 30-47. <https://doi.org/10.1556/2063.31.2022.1.3>
- Christodoulou, D. (2011). *Végzett testnevelő tanárok társadalmi státusza Cipruson*. PhD értekezés. Semmelweis Egyetem Sporttudományi Doktori Iskola, Budapest.
- Conner, M. & Norman, P. (1996). *Predicting Health Behaviour*. Buckingham, UK: Open University Press.

- Conner, M. (2015). *Health Behaviors*. International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition), 582-587, <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.14154-6>.
- Curtner-Smith, M. D. & Meek, G. A. (2000). Teachers Value Orientations and Their Compatibility with the National Curriculum for Physical Education. *European Physical Education Review*, 6(1), 27–45. <https://doi.org/10.1177/1356336X000061004>
- Csányi, T. (2010). A fiatalok fizikai aktivitásának és inaktív tevékenységeinek jellemzői. *Új Pedagógiai Szemle*, 60(3), 115-128.
- Csányi, T. (2019). Szemelvényes az utóbbi tíz év iskolai testnevelés-oktatását szabályozó európai tantervi irányzatokból – Következtetések a mindennapos testnevelés tartalmi fejlesztése érdekében. *Új Pedagógiai Szemle*, 69(3-4), 16-36.
- Csányi, T. & Révész, L. (2015). *A testnevelés tanításának didaktikai alapjai – Középpontban a tanulás*. 1. kiadás. Magyar Diáksport Szövetség.
- Csányi, T., & Révész, L. (2021). *A testnevelés és sport oktatásának elmélete és módszertana – Középpontban a tanulás*. Magyar Diáksport Szövetség, Budapest.
- Dancs, K. (2023). *A történelemtanárok által fontosnak vélt célok és jelenismereti témák, valamint az általuk használt módszerek egy kérdőíves vizsgálat eredményei alapján*. In.: Kajonitz, L. (szerk.): *Korszerű történelemoktatás: Új utak és megoldások*. 15-31., Belvedere Meridionale, Szeged.
- Deutsch, K. (2012). *Elvek és gyakorlat. Egészségfelfogás, egészségnevelés és mentálhigiénés szemléletmód az általános iskolai egészségnevelési programok és a pedagógusokkal készült interjúk tükrében*. PhD értekezés, Pécsi Tudományegyetem.
- Elbert, G. (2010). Testnevelés és európai kulcskompetenciák a közoktatásban. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 11(41), 10-13.
- Ewles, L. & Simnett, I. (1999). *Egészségfejlesztés*. Gyakorlati útmutató. Medicina Kiadó, Budapest.
- Falus Iván (2001). Pedagógus mesterség – pedagógiai tudás. *Iskolakultúra*, 11(2), 21–28.
- Falus, I. (2021). A kutatási eredmények összegzése témakörönként és javaslatok. In.: *A gyakorlótól a szakmai fejlesztő iskoláig*. Líceum Kiadó, Eger.
- Falus, I. & Szűcs, I. (2022). *Didaktika – Elméleti alapok a tanítás tanulásához*. Akadémia Kiadó Zrt., Budapest.
- Fábry, B., Knausz, I., Nahalka, I. & Trencsényi, L. (2002). *Értékek és generációk*. Válogatás Loránd Ferenc írásaiból. OKKER Kiadó.

- Ferry, M. & Romar, J-E. (2020). Physical education preservice teachers' physical activity habits and perceptions of the profession and subject: development during teacher education. *Journal of Physical Education and Sport*, 20(422), 3108-3119. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.s6422>
- Fien, J. & Maclean, R. (2014). Researching Teachers' Thinking About Education for Sustainable Development. *Schooling for Sustainable Development Across the Pacific*, 59-78. https://doi.org/10.1007/978-94-017-8866-3_3
- Fináncz, J. & Csima, M. (2019). A kora gyermekkori nevelésben dolgozók egészségi állapotának és egészségmagatartásának mutatói. *Képzés és gyakorlat*. 17(1), 25-40.
- Fintor, G. (2019). *Implementáció és tanulói attitűdök. A mindennapos testnevelés funkciója egy hátrányos helyzetű régió iskoláiban*. Belvedere Meridionale Kiadó.
- Fügedi, B. (2018). *Az egészségnevelés tudományterületi szintézise*. PhD értekezés, Eszterházy Károly Egyetem.
- Gáspár, L. (1997). *Neveléstudomány*. OKKER Kiadó.
- Giddens, A. (1995). *Szociológia*. Osiris.
- Glanz K & Maddock J. (2002). *Behavior, Health-Related. Encyclopedia of Public Health*. Encyclopedia.com http://www.encyclopedia.com/topic/Health_behavior.aspx (Utolsó megtekintés: 2024. 08. 22.)
- Gochman, D., S. (1988). Health behavior: Plural perspectives. In: Gochman, D. S. (szerk.): *Health behavior. Emerging research perspectives*. Plenum Press, New York. 3–14.
- Gochman D., S. (1997). *Handbook of Health Behavior Research*. Plenum Press, New York.
- Gombocz, J. (2019). A testnevelés, az iskolai sport. *Új Pedagógiai Szemle*, 69(3-4), 7-15.
- Hamar, P. (2012). „MindenNATos” testnevelés. *Új Pedagógiai Szemle*, 62(11-12), 87-97.
- Hamar, P. (2016). *A testnevelés tantervelmélete*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest.
- Hamar, P. (2021). Tantervelmélet és sporttudomány = Curriculum theory and sports science. *Testnevelés sport tudomány / Physical Education, Sport, Science*, 6(3-4), 8-13.
- Hamar, P.(2023). A honvédelmi nevelés és az iskolai testnevelés kovariációja, *Hadtudományi Szemle* 16(2), 187-210. <https://doi.org/10.32563/hsz.2023.2.14>
- Hamar, P. & Karsai, I (2017). A testnevelés tartalmi korszerűsítésének ideája. *Testnevelés, Sport, Tudomány / Physical Education, Sport, Science* 2(1-2), 10-14.
- Hamar, P., Czirják, Gy. & Kövesdi, O. (2020). *Útmutató a testnevelés tantárgy tanításához a 2020-ban kiadott Nemzeti alaptanterv alapján*. <https://www.oktatas2030.hu/wp-content/uploads/2020/10/utmutato-a-testneveles-tantargy-tanitasahoz-.pdf> (Utolsó letöltés: 2024. 08.03.)

- Harris, J. (2018). The case for physical education becoming a core subject in the National Curriculum. *Physical Education Matters*, 13(2), 9-12.
- H. Ekler, J. (2011). A testnevelés tantárgy a közoktatásban. In. E. Rétsági, J. H. Ekler, L. Nádori, P. R. Woth, M. Gáspár, G. R. Gáldi & H. Szegterné Dancs H. (szerk.): *Sportelméleti ismeretek*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó.
- H. Ekler, J., Szivák, J., Pachner, O., Némethné Tóth, O. & Koltai, M. (2024). A pályakezdő testnevelő tanárok módszertani mentorprogramjának (MIP-NPET) hatása a résztvevő testnevelőkre és tanítványaikra. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 25(109), 69-70.
- Hidvégi, P., Kopkáné, P. J. & Müller, A. (2015). *Az egészséges életmód*. EKF Líceum Kiadó, Eger.
- Horváth, A. (1998). *Elméletek a nevelésről*. OKKER Oktatási Iroda.
- Horváth, C. (2020). Középiskolások egészségtudatossági állapotára ható tényezők vizsgálata. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 21(86), 11-16.
- Horváth, C. & H. Ekler, J. (2019). Tanítási stílusok alkalmazása és bemutatása az IPOO modellen keresztül a testnevelésben. *Különleges Bánásmód – Interdiszciplináris folyóirat*, 5(3). 39-47.
- Horváth, C., Csányi, T. & Révész, L. (2021). Iskolai szintén megvalósuló egészségfejlesztő célú intervenciók elemzése. *Új Pedagógiai Szemle*, 11(12), 39-53.
- Hurtik-Tóth, E., H. Ekler, J. & Tóth, L. (2023). Testnevelő tanár szakos hallgatók tanulás iránti elköteleződésének vizsgálata. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 91(84-85).
- Janz, N., K. & Becker, N., H. (1984). The health belief model: A decade later. *Health Education Quarterly*, 11(1), 1–47. <https://doi.org/10.1177/109019818401100101>
- Jess, M., Aencio, M. & Thorburn, M. (2011). Complexity theory: supporting curriculum and pedagogy developments in Scottish physical education. *Sport Education and Society*, 16(2). <https://doi.org/10.1080/13573322.2011.540424>
- Jewett, A. E., Bain, L. L., & Ennis, C. D. (1995). *The curriculum process in physical education* (2nd ed.). Madison, WI: Brown and Benchmark
- Kaposi, J. (2016). A történelemtanítás kihívásai és lehetőségei az új Nemzeti alaptanterv és a kerettantervek alapján.
- Kasl, S. V. & Cobb S. (1996). Health Behavior, Illness Behavior, and Sick-Role Behavior. *Archives of Environmental Health*, 12(246–266); 531–541. <https://doi.org/10.1080/00039896.1966.10664421>
- Kirk D. (2010). *Physical Education Futures*. London: Routledge.

- Kishegyi J. & Makara, P. (szerk.) (2004). *Az egészségfejlesztés alapelvei. Az egészségfejlesztés alapvető nemzetközi dokumentumai*. Országos Egészségfejlesztési Intézet, Budapest.
- Konczos, Csaba (2022). *A pedagógiai hatásrendszer az egészségnevelésben: Az egyéni felelősségvállalás szerepe*. Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae. Sectio Sport (52), 51-71.
- Kotschy, B. (2022). Az oktatás célrendszere. In.: Falus I., Szűcs I. (szerk.): *Didaktika – Elméleti alapok a tanítás tanuláshoz*. Akadémia Kiadó Zrt., Budapest.
- Kovács, E., Keresztesi, K., Kovács, I. & Andrásné Teleki, J. (2000). A testnevelő tanárok véleménye a kibocsátó intézmény képző munkájáról. *Magyar Pedagógia*, 100(4), 499-520.
- Kovács, K., Moravec, M. & Nagy, Á. (2019). Vélemények a mindennapos testnevelésről a felsőoktatásban részt vevő hallgatók és oktatók szemszögéből. *Új Pedagógiai Szemle*, 69(3-4), 87-99.
- Kovács, K. E., Pusztai, G., Kovács, K. & Nagy, B. E. (2018). *A felsőoktatási társas integráció és a hallgatói egészségmagatartás kapcsolata*. Pedacta, 1, 41-59. <http://hdl.handle.net/2437/259241> (Utolsó letöltés: 2023.12.12)
- Köcséné Szabó, I. (2009). *A tanárjelöltek tanárról alkotott nézetei, és azok változása a képzés során a pályára lépés első éveiben*. PhD értekezés. ELTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Budapest.
- König, E. (2001). Werte und Normen in der Erziehung. In.: Roth, L. (szerk.): *Pedagogik*. Oldenbourg, München.
- Kulin, E. & Darvay, S. (2012). Egészségfejlesztés az iskolában. In: Darvay, S. (szerk.): *Tanulmányok a gyermekkori egészségfejlesztés témaköréből*. Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Budapest. 67-81.
- Lalonde M. (1974). *A New Perspective on the Health of Canadians*. Ottawa, ON: Minister of Supply and Services Canada. Retrieved from Public Health Agency of Canada website: <http://www.phac-aspc.gc.ca/ph-sp/pdf/perspect-eng.pdf> (Utolsó letöltés: 2024. 04. 24.)
- Lampek, K., Boros, J. & Füzesi, Zs. (2022). Egészségmagatartás. In.: Boncz, I., Lampek, K., Pusztafalvi, H. (szerk.): *Kézikönyv az egészségfejlesztéshez*. Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar, Pécs.
- Lappints, R. & H. Ekler, J. (2022). Különböző tanítási stílusok pszichomotoros hatásai. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 93, 19-25.

- Lappints, R. & H. Ekler, J. (2023). A testnevelő tanárok tanítási stílusának hatása a tanórai terhelésre, illetve a tanulók számára érzékelhető motivációs környezetre (pilot kutatás). *Magyar Sporttudományi Szemle*, 91(84-85).
- Laudanska-Krzeminska, I. (2014). *Health behaviors and their determinants among physical education and pedagogy students as well as school teachers – a comparison study*. *Acta Universitatis Carolinae, Kinanthropologica*. 50(2), 69-87.
- Láng, P., F., Bíró, M. & Kopkáné, P., J. (2012). *A leendő testkulturális szakember dohányzási szokásainak, dohányzással kapcsolatos nézeteinek vizsgálata*. *Acta Academiae paedagogicae Agriensis Nova Series: Sectio Sport*, 39, 13-30.
- Lee, H. (2015). *Preservice Physical Education Teacher's Value Orientations across the Student Teaching Semester*. *Doctoral dissertation*, University of South Carolina. <https://scholarcommons.sc.edu/etd/3700> (Utolsó letöltés: 2024.01.05.)
- Makszin, I. (2014). *A testnevelés elmélete és módszertana*. (Harmadik, javított és bővített kiadás.) Dialóg Campus, Budapest–Pécs.
- Masa, A., Tobak, O. & Deutsch, K. (2021). Egészségnevelési attitűd és egészségmagatartás középiskolai pedagógusok körében. *Egészségfejlesztés*, 62(2), 26-35.
- McEvoy, E., Heikinaro-Johansson, P. & MacPhail, A. (2017). Physical education teacher educators' views regarding the purpose(s) of school physical education. *Sport Education and Society*, 22(7), 812-824. <https://doi.org/10.1080/13573322.2015.1075971>
- Meleg, Cs. (2002). Iskolai egészségnevelés: a feladat újrafogalmazása. *Magyar Pedagógia*, 102(1), 11-29.
- Meleg, Cs. (2006). Az iskolai egészségnevelés koncepcionális keretei. In: Bárdossy-Forray-Kéri (szerk.): *Tananyagok a pedagógia szakos alapképzéshez*, Bölcsész Konzorcium, Budapest.
- Melnychuk, N., Robinson, D., B., Lu, C., Chorney, D. & Randall, L. (2011). Physical Education Teacher Education (PETE) in Canada. *Canadian Journal of Education*. 34(2), 148-168.
- Messing, S., Rütten, A., Abu-Omar, K., Ungerer-Röhrich, U., Goodwin, L., Burlacu, I. & Gediga, G. (2019). How can physical activity be promoted among children and adolescents? A systematic review of reviews across settings. *Frontiers of Public Health*, 7, 55-70. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2019.00055>
- Mészáros, J. & Simon, T. (1994). *Egészségnevelés*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

- Moen, K., M. & Green, K., S. (2013). Physical education teacher education in Norway: the perceptions of student teachers. *Sport, Education and Society*.
<https://doi.org/10.1080/13573322.2012.719867>
- Molnár, A. (2021). Testnevelő tanári példamutatás és az egészségmagatartás közvetítése a bemutatás módszerén keresztül. In.: Medovarszki, I. (szerk.): *Tantárgy-pedagógiai kaleidoszkóp: 2021 – Pedagógiai, neveléstudományi és szak módszertani tanulmányok*. 129-146. Békéscsaba.
- Molnár, A, Vajda, I., Bognár, J. (2024). A célok szerepe az iskolai testnevelésben: fókuszban a testnevelő tanár szakos hallgatók. *Pedagógusképzés*, 22(50), 5-20.
- Molnár, A., Bognár, J. & Vajda, I. (2021). *Pedagógusok szerepe az egészségnevelés folyamatában, különös tekintettel a pedagógusok egészség-magatartására*. Acta Universitatis De Carolo Eszterházy Nominatae: Sectio Sport 51, 53-67.
- Molnár, A., Beregi, E., Kós, K. & Suszter, L. (2023). A hazai iskolai egészségfejlesztés és egészségnevelés fogalmának és szabályozó rendszereinek áttekintése az elmúlt évtized viszonylatában. *Magyar Pedagógia*, 123(1), 19-32.
- Moravec, M. (2022). *Diákok sportja – hallgatók egészségtőkéje?: a mindennapos testnevelés jéghegy-modellje a hallgatói egészségtudatosság és eredményesség tükrében*. Belvedere Meridionale, Szeged.
- Moravec, M. & Kozma, B. (2021). Szocializációs szintek szerepe a pedagógushallgatók egészségmagatartásában. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 91, 84-85.
- Moravec, M. & Kozma, B. (2022). Szocializációs szintek harca a különböző képzési szinteken tanuló pedagógushallgatók egészségmagatartásában. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 23(4), 34-39.
- Mustell, J., Geidne S. & Barker, D. (2023). The transformation of ball game as pedagogic discourse within physical education teacher education. *European Physical Education Review*. <https://doi.org/10.1177/1356336X231207485>
- Nagy L. & Barabás, K. (2011): Az egészségműveltség és egészségmagatartás diagnosztikus mérésének lehetőségei. In: Csapó Benő és Zsolnay Anikó (szerk.): *Kognitív és affektív fejlődési folyamatok diagnosztikus értékelésének lehetőségei az iskola kezdő szakaszában*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 173–224.
- Nahalka, I. (2013). *Konstruktivizmus és nevelés. Neveléstudomány: Oktatás Kutatás Innováció*, 34-44.
- Nahalka, I. (2022). A tanulás. In.: Falus, I. és Szűcs, I. (szerk.): *Didaktika – Elméleti alapok a tanítás tanulásához*. Akadémia Kiadó Zrt., Budapest.

- NASPE (National Association for Sport and Physical Education) (2004): *Moving into the future : National standards for physical education.*
- Naul, R. (2003). Concepts of Physical Education in Europe. In: *Physical Education: Deconstruction and Reconstruction – Issues and Directions*, Hofmann, Schorndorf. 35–52.
- Neil-Sztramko, S., E., Caldwell, H. & Dobbins, M. (2021). *School-based physical activity programs for promoting physical activity and fitness in children and adolescents aged 6 to 18.* Cochrane Database of Systematic Reviews, 9. <https://doi.org/10.1002/14651858.CD007651.pub3>
- Papp, K., Nagy, A., Z. Orosz, G. (2020). *A kisiskoláskori természettudományos nevelés célja, feladata és keretei.* In: *Kisiskoláskor, 7-26.* Mozaik Kiadó, Szeged.
- Pál, K., Császár, J., Huszár, A. & Bognár, J. (2005). A testnevelés szerepe az egészségtudatos magatartás kialakításában. *Új Pedagógiai Szemle*, 55(6), 25-32.
- Petőné, Cs., M. (2012). *Az egészségmagatartás és a koherencia-érzet szerepe az életminőség formálásában. Középiskolások szubjektív jól-létének, egészségmagatartásának valamint koherencia-érzetének kvalitatív és kvantitatív módszerekkel történő vizsgálata.* PhD értekezés. Pécsi Tudományegyetem.
- Pill, S., Penney, D., & Swabey, K. (2012). Rethinking Sport Teaching in Physical Education: A Case Study of Research Based Innovation in Teacher Education. *Australian Journal of Teacher Education*, 37(8). <https://doi.org/10.14221/ajte.2012v37n8.2>
- Pino-Juste, M., Gutierrez-Sanchez, A. & Alvarinas-Villaverde, M. (2013). Trainee teachers' habits of healthy physical activity. *Journal of Human Sport and Exercise* 8(2), 458-468. <http://dx.doi.org/10.4100/jhse.2012.82.12>
- Pinczés T. & Pikó B. (2017): Társas háló és a társas támogatás szerepe leendő pedagógusok sportolási szokásaiban. *Testnevelés, sport, tudomány*, 2(1-2).
- Redelius, K., Quennerstedt, M. & Öhman, M. (2015). Communicating aims and learning goals in physical education: part of a subject for learning. *Sport, Education and Society*, 20(5), 641-655. <https://doi.org/10.1080/13573322.2014.987745>
- Réti, J. (2022). Az irodalomoktatás helyzete napjainkban az oktatáspolitikai döntések tükrében. *Iskolakultúra*, 32(12), 74-88.
- Rétsági, E. (2011). A testnevelés oktatás elmélete alapjai. In L. Nádori, M. Gáspár, E. Rétsági, J. H. Ekler, H. Szegerné Dancs, P. Woth & G. Gáldi (szerk.): *Sportelméleti ismeretek.* Budapest: Dialóg Campus Kiadó

- Rétsági, E., Morvay-Sey, K., & Csányi, T. (2015). History and development of the hungarian school physical education. In. *History of Physical Education in Europe. I. FIEP*, 93-114.
- Rétsági Erzsébet, & Csányi Tamás (2014). Nemzeti alaptanterv 2012. Testnevelés és sport műveltségi terület – az iskolai testnevelés új kihívásai I., *Magyar Sporttudományi Szemle*, 15(3), 32-36.
- Révész, L. (2019). A Komplex Alapprogram Testmozgásalapú alprogramjának kapcsolata a mindennapos testnevelés megvalósítási lehetőségeivel. *Új Pedagógiai Szemle*, 69(3-4), 109-117.
- Romar, J., E., Aström, P. & Ferry, M. (2018). Practical knowledge of preservice physical education teachers: Content and influence of acculturation. *Journal of Physical Education and Sport*, 18(1).
- Rosenstock, I., M. (1974). *Historical origins of the health bilief model*. Health Education Monographs, 2. 1–8.
- Sarus, T., Paic, R. & Prisztóka, Gy. (2024). Képzéssel kapcsolatos kiegész, motiváltság és elégedettség a testnevelő tanár és edző szakos hallgatók körében. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 25(109).
- Simkó G. & Uvacsek M. (2021). Fizikai aktivitás és táplálkozás vizsgálata női egyetemi hallgatók körében szorgalmi és vizsgaidőszakban. *Magyar Sporttudományi Szemle* 22(89), 44-49.
- Szakály, Z. (2016). Egészségmagatartás, viselkedésváltozás és személyre szabott táplálkozás: az élethosszig tartó egészség koncepciója. In.: Fehér, A. (szerk.): *EMOK XXII. Országos konferencia 2016 Tanulmánykötet: Hitelesség és értékorientáció a marketingben*.
- Szakály, Zs., Bognár, J., Lengvári, B. & Koller, Á. (2019). A mindennapos testnevelés fitsségi hatásai alsó és felső tagozatos fiúknál: homok a gépezetben. *Új Pedagógiai Szemle*, 69(3-4), 56-69.
- Szücsné Hütter, E. & Szél, É. (2021). NAT 2020 és a Komplex Alapprogram alapelvei kapcsolatainak elemzése, illeszkedése. In.: Gortva, J., Kaló, A., Légrádiné Kőházi, T. (szerk.): *A NAT 2020 és a Komplex Alapprogram kapcsolata*. Líceum Kiadó, Eger.
- Teleki, Sz. & Tiringier, I. (2017). Az egészségmagatartás változásának szociális-kognitív folyamatmodellje (HAPA-modell). *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika* 18(1), 1-29. <https://doi.org/10.1556/0406.18.2017.001>
- Tinning, R. (2012). The idea of physical education: A memetic perspective. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 17(2), 115–126. <https://doi.org/10.1080/17408989.2011.582488>

- Thomas, M. & Ti, M. (2021). Gender differences in physical education conceptual knowledge on physicaleducation teacher education (PETE) students. *International Journal of Physical Education, Sports and Health* 8(5), 99-105.
<https://www.kheljournal.com/archives/2021/vol8issue5/PartB/8-4-97-757.pdf> (Utolsó letöltés: 2024.02.01.)
- Teljeskörű Iskolai Egészségfejlesztési Konceptió. Nemzeti Egészségfejlesztési Intézet (2015)
https://egeszseg.hu/uploads/dokumentumok/Teljes_körű_Iskolai_Egészségfejlesztés_Konceptió.pdf (Utolsó letöltés: 2024.02.14.)
- Tényi, J. & Sümegi, Gy. (1997). *Egészségfejlesztés – egészségnevelés*. POTE, Pécs. 96–105.
- Tóth, L., Zala, B., Benczenleitner, O. & Reinhardt, M. (2019). Testnevelő mentortanárok mindennapos testneveléssel kapcsolatos attitűdjének vizsgálata személyiségük, énhatékonyságuk és intézményük szervezeti kultúrája tükrében. *Új Pedagógiai Szemle*, 69(3-4), 70-86.
- Vajda, I., Major, Zs., Moravec, M., Pásztorné, B., K., Vajda, T., Vajda, F., V., Oláh, D. & Nagy, A. (2018). Study on physical activity and health behaviour among students at the University of Nyíregyháza. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 19(74), 22-26.
- Vass, Z. (2003). A Nemzeti alaptanterv felülvizsgálata. *Új Pedagógiai Szemle*, 53(6), 53-66.
- Vass, Z., Molnár, L., Boronyai, Z., Révész, L. & Csányi, T. (2015). *Zöld könyv. A Testnevelés az Egészségfejlesztésben Stratégiai Intézkedések (T.E.S.I. 2020) szakpolitikai stratégia helyzetelemző tanulmánya*. Magyar Diáksport Szövetség, Budapest.
- Váriné Szilágyi, I. (1987). *Az ember, a világ és az értékek világa*. Gondolat.
- Verstraete, S., J., Cordon, G., M., De Clercq, D., L. & De Bourdeaudhuij, I., M. (2007). Effectiveness of a two year health-related physical education intervention in elementary schools. *Journal of Teaching in Physical Education*, 26(1), 20-34.
- World Health Organization (1986). *WHO Regional Office for Europe. Ottawa Charter for Health Promotion*. Copenhagen, Denmark.
- Yli-Piipari, S. (2014). Physical education curriculum reform in Finland. *Quest*, 66(4), 468–484.
<https://doi.org/10.1080/00336297.2014.948688>
- Zhang, T., Wang, Y., Yli-Piipari, S. & Chen, A. (2021). Power of the Curriculum: Content, Context, and Learning in Physical Education. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 92(4), 689-700. <https://doi.org/10.1080/02701367.2020.1768202>
- Zrinszky, L. (2002). *Neveléstudományok*. Műszaki Könyvkiadó.

Zsolnai, J. (1995). *Az értékközvetítő és képességfejlesztő pedagógia*. ÉKP Központ Holnap Kkt.
– Tárogató Kiadó.

Jogszabályok:

NAT 1995. A Nemzeti alaptanterv kiadásáról. 130/1995. (X. 26.) Korm. rendelet.
<https://njt.hu/jogszabaly/1995-130-20-22> Utolsó letöltés: 2024.09.16.

NAT 2003. A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. 243/2003 (XII. 17.) Korm. rendelet. http://www.nefmi.gov.hu/letolt/kozokt/nat_070926.pdf Utolsó letöltés: 2024. 09.16.

NAT 2007. A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. 243/2003 (XII. 17.) Korm rendelet módosítása, módosító jogszabály: 202/2007 (VII. 31) Korm. rendelet. <https://njt.hu/jogszabaly/2003-243-20-22> Utolsó letöltés: 2024.09.16.

NAT 2012. A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. 10635. 110/2012 (VI. 4.) Korm. rendelet. *Magyar Közlöny*, 2012. 66. Emberi Erőforrások Minisztériuma, Oktatásért Felelős Államtitkárság, Budapest. <https://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK14004.pdf> Utolsó letöltés: 2024. 09.16.

NAT 2020. A Nemzeti alaptanterv kiadásáról és alkalmazásáról szóló 110/2012 (VI.4) Korm. rendelet módosítása, Módosító jogszabály: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet. *Magyar Közlöny*. Igazságügyi Minisztérium, Budapest. <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/3288b6548a740b9c8daf918a399a0bed1985db0f/megtekintes> Utolsó letöltés: 2024. 09.16.

KKK: 8/2013. (I. 30) EMMI rendelet a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről

Pedagóguskompetenciák: 401/2023. (VIII. 30.) Korm. rendelet a pedagógusok új életpályájáról szóló 2023. évi LII. törvény végrehajtásáról

Testnevelőtanár-képzés gyakorlatorientált és értékközpontú pilot programja: Kormány 255/2024. (VIII. 22.) Kormányrendelete a tanárképzés rendszeréről, a szakosodás rendjéről és a tanárszakok jegyzékéről szóló 283/2012. (X.4.) Kormányrendelet módosításáról

8. Tudományos publikációk jegyzéke

Szaktanulmány, könyvrészlet, könyvfejezet

Tóth Sára, **Molnár Anita**, Vajda Ildikó (2024). A testnevelő tanárok és az iskola szerepe az egészséges táplálkozásban. In: Kovács, Zoltán (szerk.): A Nyíregyházi Egyetem hallgatóinak pályamunkái: 36. Országos Tudományos Diákköri Konferencia, 223-237., 15 p.

Molnár Anita (2023). Különbségek a testnevelő tanárok és a testnevelőtanár-jelöltek értékorientációjában. Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem tudományos közleményei (54. köt., 2023/1). Tanulmányok a sporttudomány köréből = Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae. Sectio Sport. 54 pp., 47-57., 11 p.

Molnár Anita, Bognár József, Vajda Ildikó (2021). Pedagógusok szerepe az egészségnevelés folyamatában, különös tekintettel a pedagógusok egészség-magatartására. Acta Universitatis De Carolo Eszterházy Nominatae: Sectio Sport, 51: 2021 pp. 53-67., 15 p.

Molnár Anita (2021). Testnevelő tanári példamutatás és az egészségmagatartás közvetítése a bemutatás módszerén keresztül. In: Medovarszki, István (szerk.): Tantárgy-pedagógiai kaleidoszkóp: 2021 – Pedagógiai, neveléstudományi és szak módszertani tanulmányok. 242 p pp. 129-146., 18 p., Magánkiadás, Békéscsaba.

Molnár Anita, Borbély Szilvia, Oláh Dávid, Vajda Ildikó (2021). Testkultúra és egészségmagatartás vizsgálata a Nyíregyházi Egyetem dolgozói körében = Research of Body Culture and Health Behaviour among the workers of University of Nyíregyháza. In.: Kovács, Zoltán (szerk.): Kutatások és látásmódok a Nyíregyházi Egyetemen, 260 p. pp. 154-167., 14 p., Nyíregyházi Egyetem, Nyíregyháza.

Országos és nemzetközi tudományos folyóiratban megjelent lektorált tanulmány

Molnár Anita (2025). A testnevelés tantárgy szabályozása a Nemzeti Alaptantervekben: Célok, értékek, tartalom és követelmények. Iskolakultúra, 35: 4 pp. 51-67., 17 p.

Molnár Anita, Vajda Ildikó, Bognár József (2024). A célok szerepe az iskolai testnevelésben: fókuszban a testnevelő tanár szakos hallgatók. Pedagógusképzés, 22 (50): 2 pp. 5-20., 16 p.

Kós Katalin, Beregi Erika, **Molnár Anita**, Suszter László (2023). Az egészségnevelés mérésének, mérhetőségének kérdései – Komplex mérőeszköz összeállítása első osztályos gyermekek és nevelőik számára. Új Pedagógiai Szemle, 73: 8-8 pp. 76-86., 11 p.

Molnár Anita, Beregi Erika, Kós Katalin, Suszter László (2023). A hazai iskolai egészségfejlesztés és egészségnevelés fogalmának és szabályozó rendszereinek áttekintése az elmúlt évtized viszonylatában. Magyar Pedagógia, 123: 1 pp. 19-32., 14 p.

Egyéb határ tudományterületű tanulmányos folyóiratban megjelent lektorált tanulmány

Molnár Anita, Oláh Dávid, Borbély Szilvia (2020). Sportszakos hallgatók magyar vonatkozású olimpiatörténeti ismereteinek vizsgálata = Examination of the Hungarian-related Olympic history knowledge of sports students. Magyar Sporttudományi Szemle, 20 : (86) pp. 47-54., 8 p.

Hazai és nemzetközi konferencián tartott elbírált magyar és idegen nyelvű előadás

Molnár Anita (2024). Testnevelés tantárgy szerepe: a gyakorló iskola tanulóinak véleménye a NAT 2020-hoz kapcsolódva. Fiatal Sporttudósok XII. Országos Kongresszusa. Budapest, 2024. december 6.

Molnár Anita (2024). Célok szerepe az iskolai testnevelésben: fókuszban a testnevelőtanár szakos hallgatók. Hungarian Conference on Educational Research HuCER, Eger, 2024. május 23.

Molnár Anita (2022). Értékkorientáció a testnevelő tanárképzés különböző szakaszában. Fiatal Sporttudósok X. Országos Kongresszusa. Budapest, 2022. november 30.

Molnár Anita, Bognár József, Vajda Ildikó (2022). Testnevelőtanár szakos hallgatók cél-, érték és szemléletrendszere. 15. Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Neveléstudományi Konferencia. Sopron, 2022. április 28.

Molnár Anita, Vajda Ildikó (2021). Testnevelő tanárok szerepe az egészségtudatos életmód kialakításában: az oktatási módszerek jelentősége testnevelő tanár szakos hallgatók és képzők oldaláról. 14. Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Neveléstudományi Konferencia. Kaposvár, 2021.

Molnár Anita, Bognár József, Vajda Ildikó (2021). A testnevelő tanárok mintaadó szerepe és az egészségmagatartás közvetítése: a bemutatás szerepe. XVIII. Országos Sporttudományi Kongresszus. Pécs, 2021. június 2-4.

Molnár Anita, Vajda Ildikó (2020). Pedagógusok egészségmagatartása az egészségnevelés függvényében. Kreativitás – Elmélet és Gyakorlat: Interdiszciplináris Online Konferencia. Debrecen, 2020. december 11.

Molnár Anita (2020). Pedagógusok és pedagógusjelöltek egészségmagatartásának vizsgálata életkor függvényében. A Magyar Tudomány Ünnepe: EKE Pszichológiai Napok II., Fiatal kutatók és a tudomány 1. szekció. Eger, 2020. november 28.

Előbírált poszter

Molnár Anita, Vajda Ildikó, Bognár József (2021). Testnevelő tanári példamutatás és az egészségmagatartás közvetítése a bemutatás módszerén keresztül. Hungarian Conference on Educational Research HuCER. Online, 2021.

Egyéb határ tudományterületű hazai és nemzetközi konferencián tartott elbírált magyar és idegen nyelvű előadás

Molnár Anita (2021). Sportszakos hallgatók magyar vonatkozású olimpiatörténeti ismereteinek vizsgálata. 35. Országos Tudományos Diákköri Konferencia: Testnevelés- és Sporttudományi Szekció. Szeged, 2021. április 7-9.

Molnár Anita, Nyisztor Petra, Oláh Dávid (2020). Magyar vonatkozású olimpiatörténeti ismeretek vizsgálata két egyetem sportszakos hallgatóinak tükrében. XII. Országos Sporttudományi Kongresszus, Győr, 2020. szeptember

Nyisztor Petra, **Molnár Anita**, Borbély Szilvia, Oláh Dávid (2020). A sportolók kettős karrierjéhez kapcsolódó szükségletek és elvárások vizsgálata atléták körében. XVII. Országos Sporttudományi Kongresszus, Győr, 2020. szeptember

Molnár Anita, Oláh Dávid, Borbély Szilvia (2019). Sportszakos hallgatók magyar vonatkozású olimpiatörténeti ismereteinek vizsgálata. Fiatal Sporttudósok VII. Országos Kongresszusa. Budapest, 2019. december

9. Köszönetnyilvánítás

A következőkben szeretném megköszönni mindazok támogatását és közreműködését, akik nélkül nem valósulhatott volna meg a doktori értekezés.

Hálasan és tisztelettel köszönöm témavezetőimnek, Professzor Dr. Bognár Józsefnek és Dr. Vajda Ildikónak a doktori disszertáció és a doktori képzés alatt nyújtott segítségüket, támogatásukat, javaslataikat, észrevételeiket, szakmai iránymutatásaikat és példamutatásukat.

Köszönettel tartozom az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskolájának és oktatóinak a szakmai előrehaladásom támogatásáért.

Köszönöm a Nyíregyházi Egyetem Tudományos Tanácsának a tudományos konferenciákon bemutatott kutatási eredményeim támogatását.

Köszönöm Dr. Beregi Erikának a doktori képzés alatt megvalósult közös munkát, támogatását és pozitív hozzáállását.

Köszönöm a kutatásban részt vett testnevelőtanár-képző felsőoktatási intézmény vezetőinek, oktatóinak, hallgatóinak, a gyakorló iskoláik igazgatóinak, igazgatóhelyetteseinek, szakvezető tanárainak, tanulóinak, valamennyi köznevelési intézmény igazgatóinak, igazgatóhelyetteseinek, testnevelő tanárainak aktív és támogató közreműködését. Külön köszönöm a Magyar Diáksport Szövetség és a Magyar Testnevelő Tanárok Országos Egyesületének támogatását és segítségét az adatfelvétel folyamatában.

Végül, de nem utolsó sorban köszönöm a családomnak, a barátaimnak és valamennyi kollégámnak a biztatást, támogatást és segítséget, akik minden pillanatban mellettem álltak.

10. Ábra- és táblázatjegyzék

1. táblázat: Egészségmagatartás elméleti megközelítései (saját szerkesztés).....	17
2. táblázat: Vizsgált témakörökhöz szorosan kapcsolódó kutatások (saját szerkesztés).....	48
3. táblázat: A vizsgált minta csoportosítása és jellemzése (Molnár, 2021).....	51
4. táblázat: A testnevelő tanár szakos hallgatók mintájának jellemzése (N=227) (saját szerkesztés)	53
5. táblázat: A testnevelő tanárok mintájának jellemzése (N=631) (saját szerkesztés).....	55
6. táblázat: Az adatok belső konzisztencia értékei (saját szerkesztés)	67
7. táblázat: Testnevelés és sport műveltségterület általános céljai a NAT 1995-ben (saját szerkesztés)	69
8. táblázat: Testnevelés és sport műveltségterület céljai a NAT 2003-ban (saját szerkesztés) ..	71
9. táblázat: Testnevelés és sport műveltségi terület óraszámának százalékos arányai (saját szerkesztés)	71
10. táblázat: Testnevelés és sport műveltségterület céljai a NAT 2007-ben	73
11. táblázat: Testnevelés és sport műveltségterület általános céljai a NAT 2012-ben (saját szerkesztés)	75
12. táblázat: Testnevelés és sport műveltségterület általános céljai a NAT 2020-ben (saját szerkesztés)	76
13. táblázat: A megkérdezettek véleménye a testnevelés tantárgy pszichomotoros tanulási terület céljainak tükrében (saját szerkesztés).....	83
14. táblázat: A megkérdezettek véleménye a testnevelés tantárgy kognitív tanulási terület céljainak tükrében (saját szerkesztés).....	85
15. táblázat: A megkérdezettek véleménye a testnevelés tantárgy affektív (érzelmi és szociális) tanulási terület céljainak tükrében (saját szerkesztés)	87
16. táblázat: A megkérdezettek nemek szerinti véleménye a testnevelés tantárgy pszichomotoros tanulási terület céljainak tükrében (saját szerkesztés).....	90
17. táblázat: A megkérdezettek nemek szerinti véleménye a testnevelés tantárgy kognitív tanulási terület céljainak tükrében (saját szerkesztés)	91
18. táblázat: A megkérdezettek nemek szerinti véleménye a testnevelés tantárgy affektív (érzelmi és szociális) tanulási terület céljainak tükrében (saját szerkesztés).....	92
19. táblázat: A testnevelő tanárok testnevelés tantárgy célrendszerére vonatkozó véleményeinek különbsége a köznevelésben eltöltött tanítási tapasztalat által (N=631) (saját szerkesztés)	97

20. táblázat: A vizsgált csoportok megítélése az egészségmagatartás kérdéskörén belül (saját szerkesztés)	99
21. táblázat: A mért minta egészségmagatartási szokásainak közvetítésére vonatkozó alskálái	101
22. táblázat: A tanulók életmódját és egészségmagatartását formáló módszerek és eszközök alkalmazásának gyakorisága (saját szerkesztés)	105
23. táblázat: A magatartási-tevékenységi modellek közvetítésére alkalmazott nevelési módszerek gyakorisága (saját szerkesztés)	108
1. ábra: Testnevelő tanári kompetenciák indikátorai (saját szerkesztés, Bognár, 2020 alapján)	25
2. ábra: Nemzetközi tantervelméleti irányzatok (Forrás: Csányi, 2019, 20.)	27
3. ábra: Tantervi irányultságok (Forrás: Bognár, 2019, 103.)	29
4. ábra: Testnevelés szabályozására vonatkozó szemléletmódok (Bognár, 2020).....	30
5. ábra: A testnevelés tantárgy céljai (saját szerkesztés)	33
6. ábra: A minta jellemzői (saját szerkesztés)	49
7. ábra: A módszertan jellemzői (saját szerkesztés)	59
8. ábra: A Nemzeti alaptantervek változásai célok, értékek, egészségmagatartás tekintetében (saját szerkesztés)	78
9. ábra: A testnevelés tantárgy korszerű oktatására tett javaslatok, fejlesztési területek (saját szerkesztés)	149

Melléklet

1. számú melléklet: KEB határozat

H-3300 Eger, Eszterházy tér 1. • Tel.: +36-36 / 520-400 • www.uni-eszterhazy.hu

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
Kutatásetikai Bizottság
3300 Eger, Eszterházy tér 1.

A Kutatásetikai Bizottság döntése

Tisztelt Molnár Anita!

Bizottságunk megkapta bírálatra „Egészségmagatartás, értékközvetítés és értékorientáció a testnevelés tantárgy céljai és értékei tükrében” című kutatásával kapcsolatos kérelmét. Az Ön által tervezett kutatás tervét áttekintettük, és értesitem, hogy azt Bizottságunk az etikai kritériumok szempontjából megfelelőnek találta. A kutatás szakszerű és etikus lefolytatásáért innentől Ön felel. Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetemen folyó kutatások etikai hátterét a Bizottság erre vonatkozó szabályzata szavatolja, amennyiben a kutatás végzése közben bármilyen aggálya merülne fel, ez a szabályzat az irányadó.

A Bizottságot azonnal értesítenie kell, amennyiben bármely, a kutatásban résztvevő személynek panasza merülne fel, vagy a kutatással összefüggő egyéb problémáról számolna be. A Kutatásetikai Bizottság eljárásaitól függetlenül a témavezető és a közreműködők is felelősséggel tartoznak, ahogy ez a szabályzatban is szerepel. A Kutatásetikai Bizottság támogató döntése nem változtatja meg, helyettesíti vagy szünteti meg ezeket a felelősségi köröket.

Eger, 2023. 01. 31.

Tisztelettel,

Dr. Juhász Tibor
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
Tudományos rektorhelyettes
a Kutatásetikai Bizottság elnöke

2. számú melléklet – Hallgatói kérdőív

Tisztelt testnevelő tanár szakos Hallgató!

Molnár Anita, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskolájának hallgatója vagyok.

Kutatásunkkal az a célunk, hogy gyakorlati tudásra és tapasztalatra építve tudjuk a szakmánkat és a testnevelőtanár-képzést fejleszteni.

Nincsenek jó vagy rossz válaszok, kérjük, hogy őszintén, a tudásuknak, ismereteiknek, attitűdjüknek és gyakorlatuknak megfelelően válaszoljanak. A kutatás során a személyes adatokat anonim módon és bizalmasan kezeljük, az elemzés nem az egyes, hanem a jellemző jegyek bemutatására irányul.

A kérdőív kitöltése kb. 30-40 percet vesz igénybe - tudjuk ez nem kevés, de bízunk abban, hogy minél több kitöltött kérdőív kerül vissza hozzánk.

Ha bármi kérdés vagy kérés merül fel, kérem bátran keressen minket a molnar.anita@nye.hu címen.

Üdvözlettel és köszönettel,

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Sporttudományi Intézet, Eger

Nyíregyházi Egyetem, Testnevelés és Sporttudományi Intézet, Nyíregyháza

1. Nem

☐ Férfi

☐ Nő

2. Testmagasság (m)

3. Testtömeg (kg)

4. Mikor született (év, hónap, nap)?

Példa: 2000. január 7.

5. Melyik egyetemen végzi a tanulmányát? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

☐ Debreceni Egyetem

☐ Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

☐ Eötvös Lóránd Tudományegyetem

☐ Nyíregyházi Egyetem

☐ Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem

☐ Szegedi Tudományegyetem

☐ Pécsi Tudományegyetem

6. Mely képzési formában végzi testnevelő tanár szakos tanulmányait? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

☐ Osztatlan testnevelőtanár-képzés

☐ 2 féléves rövidciklusú testnevelőtanár-képzés

☐ 4-5 féléves rövidciklusú testnevelőtanár-képzés

7. Melyik évben kezdte jelenlegi tanulmányát az egyetemen?

8. Mely munkarendben tanul? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

☐ Nappali

☐ Levelező

9. A képzés során teljesített szakmódszertan (Testnevelés tanítás) tantárgyat? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

☐ Igen

☐ Nem

10. Jelenleg végzi a fél éves iskolai tanítási gyakorlatát testnevelésből a gyakorló iskolában? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

☐ Igen

☐ Nem

11. Jelenleg végzi az egy éves összefüggő tanítási gyakorlatát? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

☐ Igen

☐ Nem

Oktatói és nevelői tevékenység, karrier

12. Hány tanév testnevelő tanári tapasztalata van?

13. A tanulmányai mellett szokott tartani versenysport célú edzéseket? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

☐ Igen

☐ Nem

14. A tanulmányai mellett szokott tartani szabadidősport célú edzéseket vagy foglalkozásokat? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

☐ Igen

☐ Nem

15. Amennyiben igen, hány év edzői tapasztalata van?

Egészségmagatartás

16. Milyennek ítéli meg...

1 - Nagyon rossz, 2 - Rossz, 3 - Jó, 4 - Nagyon jó

Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4
az egészségi állapotát?				
az edzettségi állapotát?				
az életminőségét?				
egészségmagatartási szokásait?				
egészségtudatosságát?				

Értékközlés

17. Milyen jellemző jegyek szükségesek ahhoz, hogy testnevelő tanár példamutató legyen? A válaszlehetőségek közül kérjük jelölje az egyetértés szintjét!

1 - Egyáltalán nem értek egyet, 2 - Nem értek egyet, 3 - Egyetértek, 4 - Teljes mértékben egyetértek

Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4
Felkészültség				

Empátia/Segítőkézség				
Gyermekek központúság				
Határozottság				
Következetesség				
Őszinteség				
Szorgalom/Kitartás				
Hitelesség				

18. Milyen szerepet és feladatot tulajdonít a helyes egészségmagatartás kialakításában az alábbi állításoknak tanórán és tanórán kívül? A válaszlehetőségek közül kérjük jelölje az egyetértés szintjét!

1 - Egyáltalán nem értek egyet, 2 - Nem értek egyet, 3 - Egyetértek, 4 - Teljes mértékben egyetértek

Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4
Személyes példamutatás				
Motiválás				
Mozgás és sport megszerettetése				
Egészségtudatos szokásrendszer/életmód kialakítása				
Sokoldalú mozgásfejlesztés				
Folyadékfogyasztási-táplálkozási szokások kialakítása				
Helyes testtartás kialakítása				
Káros egészségmagatartási szokások elkerülése				
Higiéniai szokások kialakítása				

Preventív szemlélet kialakítása				
---------------------------------	--	--	--	--

19. Mely egészségmagatartási tényezők közvetítésére fekteti a legnagyobb hangsúlyt oktatása/tanítása során? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

- ☐ Táplálkozás
- ☐ Fizikai aktivitás
- ☐ Egészségkárosító magatartásformák megelőzése
- ☐ Személyi higiéné
- ☐ Lelki egyensúly megteremtése
- ☐ Szociális kapcsolatok kialakítása, fenntartása
- ☐ Munka és a pihenés optimális mértéke

20. Milyen gyakran alkalmazza tanóra keretén belül az alábbi módszereket, eszközöket, amelyek formálják a tanulók életmódját és egészségmagatartását?

1 - Nem alkalmazom ezt a módszert, 2 - Évente, 3 - Félévente, 4 - Havonta, 5 - Hetente, 6 - Minden tanórán, vagy majdnem minden tanórán

Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4	5	6
Előadás						
Magyarázat						
Bemutató						
Történetmesélés						
Tanulók kiselőadásai						
Megbeszélés						
Ötletbörze						
Vita						
Szemléltetés						
Munkáltató módszer						

Tanulási szerződés						
Kooperatív oktatási módszer						
Szimuláció, szerepjáték, dráma és játék						
Kirándulás						
Házi feladat						
A tanulók önálló elemző munkája						
Közvetett felvilágosítás (a nevelő oldaláról kiinduló társadalmi és közösségi értékű téma)						
Projektmunka						
IKT eszközök (digitális taneszközök, mérőeszközök, virtuális sportszerek, online elérhető tankönyvek)						
Analóg eszközök (taneszközök, mérőeszközök, sportszerek, tankönyvek)						
Játékos feladatmegoldások élményalapú tananyag-feldolgozás						

21. Milyen gyakran alkalmazza a szokások kialakítására az alábbi módszereket?

1 - Nem alkalmazom ezt a módszert, 2 - Évente, 3 - Félévente, 4 - Havonta, 5 -

Hetente, 6 - Minden tanórán, vagy majdnem minden tanórán

Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4	5	6
Követelés						
Gyakoroltatás						
Hibajavítás						
Segítségadás						
Ösztönzés						

Ellenőrzés						
Értékelés						

22. Milyen gyakran alkalmazza az alábbi nevelési módszereket a magatartási-tevékenységi modellek közvetítésére?

1 - Nem alkalmazom ezt a módszert, 2 - Évente, 3 - Félévente, 4 - Havonta, 5 - Hetente, 6 - Minden tanórán, vagy majdnem minden tanórán

Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4	5	6
Elbeszélés (élményszerű formában személyes élmények és tapasztalatok közvetítése)						
Modellértékű személyek bemutatása (erkölcsi normák és elvek gyakorlati megvalósulása)						
Műalkotás (irodalom, képzőművészet, zenemű, film)						
Személyes példaadás						
Személyes részvétel a közösségi tevékenységben						
Pozitív egyéni minták kiemelése a közösség életéből (tapasztalati mintát ad, normákat mutat be, illetve segít szelektálni a tevékenységek között)						
Pozitív csoportos minták kiemelése a közösség életéből (tapasztalati mintát ad, normákat mutat be, illetve segít szelektálni a tevékenységek között)						

23. Mely tanórán kívüli programok szervezésében szokott részt venni, melyek alakítják a tanulók egészségtudatosságát?

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

☐ Tanórán kívüli sportversenyek, vetélkedők

- ☐ Sportnap
- ☐ Családi nap
- ☐ Egészségnap
- ☐ Túrák szervezése
- ☐ Házibajnokság szervezése
- ☐ Online kihívások
- ☐ Sportágválasztó
- ☐ Tanár-diák mérkőzés
- ☐ Délutáni sportfoglalkozás
- ☐ Nem szoktam tanórán kívüli sportprogramot szervezni
- ☐ Egyéb

A testnevelés célja

Ön szerint mi a testnevelés célja a köznevelésben? Kérjük értékelje az alábbi állításokat (1-4)!

- 1 - Egyáltalán nem értek egyet
- 2 - Nem értek egyet
- 3 - Egyetértek
- 4 - Teljes mértékben egyetértek

Soronként csak egyet jelöljön be.

24. Kondicionálás, fittség fejlesztése

1 2 3 4

25. A koordinációs képességek fejlesztése

1 2 3 4

26. Általános mozgásműveltség fejlesztése

1 2 3 4

27. Sportágak, mozgásanyagok technikájának megtanulása

1 2 3 4

28. Sportágak, mozgásanyagok taktikájának megtanulása

1 2 3 4

29. Sportágakban, mozgásanyagokban konkrét teljesítményszint elérése

1 2 3 4

30. A sportági és mozgásanyagokhoz kapcsolódó ismeretek fejlesztése

1 2 3 4

31. Saját testedzés megtervezése és a fittségi szint önálló fejlesztése

1 2 3 4

32. A rendszeres fizikai aktivitás jótékony hatásainak megismerése

1 2 3 4

33. Pozitív egészségmagatartási szokások kialakítása

1 2 3 4

34. Élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása

1 2 3 4

35. A társadalom elvárásaira való felkészítés

1 2 3 4

36. Kikapcsolódás, érezzék jól magukat a tanulók

1 2 3 4

37. A mozgás és sport megszerettetése

1 2 3 4

38. Közösségépítés

1 2 3 4

39. A teljes személyiség/jellem fejlesztése

1 2 3 4

40. Önismeret és önértékelés fejlesztése

1 2 3 4

41. Pszichés képességek fejlesztése (stressz-, konfliktuskezelés stb.)

1 2 3 4

42. Érzelmi, akaratí tulajdonságok megerősítése

1 2 3 4

43. Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség

1 2 3 4

44. Preventív szemlélet kialakítása

1 2 3 4

45. Egészséges versenyszellem kialakítása

1 2 3 4

46. Vállalkozói szemlélet kialakítása

1 2 3 4

47. A testnevelés céljai közül az Ön számára mi a legfontosabb a köznevelésben?

A válaszlehetőségek közül maximum ötöt jelöljön meg!

- ☐ Kondicionálás, fittség fejlesztése
- ☐ A koordinációs képességek fejlesztése
- ☐ Általános mozgásműveltség fejlesztése
- ☐ Sportágak, mozgásanyagok technikájának megtanulása
- ☐ Sportágak, mozgásanyagok taktikájának megtanulása
- ☐ Sportágakban, mozgásanyagokban konkrét teljesítményszint elérése
- ☐ A sportági és mozgásanyagokhoz kapcsolódó ismeretek fejlesztése
- ☐ Saját testedzés megtervezése és a fittségi szint önálló fejlesztése
- ☐ A rendszeres fizikai aktivitás jótékony hatásainak megismerése
- ☐ A pozitív egészségmagatartás megalapozása
- ☐ Élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása
- ☐ A társadalom elvárásaira való felkészítés
- ☐ Kikapcsolódás, érezzék jól magukat a tanulók
- ☐ A mozgás és sport megszerettetése
- ☐ Közösségépítés
- ☐ A teljes személyiség fejlesztése
- ☐ Önismeret és önértékelés fejlesztése
- ☐ Pszichés képességek fejlesztése (stressz-, konfliktuskezelés stb.)
- ☐ Érzelmi, akarati tulajdonságok megerősítése
- ☐ Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség
- ☐ Preventív szemlélet kialakítása
- ☐ Egészséges versenyszellem kialakítása

3. számú melléklet – Oktatói kérdőív

Tisztelt Oktató Kolléga!

Molnár Anita, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskolájának hallgatója vagyok.

Kutatásunkkal az a célunk, hogy gyakorlati tudásra és tapasztalatra építve tudjuk a szakmánkat és a testnevelőtanár-képzést fejleszteni.

Nincsenek jó vagy rossz válaszok, kérjük, hogy őszintén, a tudásuknak, ismereteiknek,

attitűdjüknek és gyakorlatuknak megfelelően válaszoljanak. A kutatás során a személyes adatokat anonim módon és bizalmasan kezeljük, az elemzés nem az egyes, hanem a jellemző jegyek bemutatására irányul.

A kérdőív kitöltése kb. 30-40 percet vesz igénybe - tudjuk ez nem kevés, de bízunk abban, hogy minél több kitöltött kérdőív kerül vissza hozzánk.

Ha bármi kérdés vagy kérés merül fel, kérem bátran keressen minket

a molnar.anita@nye.hu címen.

Üdvözlettel és köszönettel,

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Sporttudományi Intézet, Eger

Nyíregyházi Egyetem, Testnevelés és Sporttudományi Intézet, Nyíregyháza

1. Nem

- ☐ Férfi
- ☐ Nő

2. Testmagasság (m)

3. Testtömeg (kg)

4. Mikor született (év, hónap, nap)?

Példa: 2000. január 7.

5. Mely egyetemen oktat? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

- ☐ Debreceni Egyetem
- ☐ Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
- ☐ Eötvös Lóránd Tudományegyetem
- ☐ Nyíregyházi Egyetem
- ☐ Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem
- ☐ Szegedi Tudományegyetem
- ☐ Pécsi Tudományegyetem

6. Hány éve oktat az egyetemen?

7. Mely tantárgyakat oktatja a testnevelő tanár szakos hallgatóknak?

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

- ☐ Elméleti alapozó tantárgy

- ☐ Sportágak gyakorlata és oktatásmódszertana
- ☐ Szakmódszertan/Testnevelés tanítás/Testnevelés elmélet és módszertan

8. Mi a legmagasabb felsőfokú szakmai/pedagógiai végzettsége? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

- ☐ BSc testnevelő-edző
- ☐ Tanító
- ☐ Általános iskolai testnevelő tanári diploma
- ☐ Középiskolai testnevelő tanári diploma
- ☐ Szakedző (BSc vagy főiskolai végzettségű)
- ☐ Okleveles szakedző (MSc)
- ☐ PhD fokozatom van
- ☐ Egyéb

Oktatói és nevelői tevékenység, karrier

9. Az egyetemi oktatás mellett szokott tanítani köznevelési intézményben testnevelést? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

- ☐ Igen
- ☐ Nem

10. Az oktatás mellett szokott tartani versenysport célú edzéseket? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

- ☐ Igen
- ☐ Nem

11. Az oktatás mellett szokott tartani szabadidősport célú edzéseket vagy foglalkozásokat? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

- ☐ Igen
- ☐ Nem

12. Amennyiben igen, hány év edzői tapasztalata van?

Egészségmagatartás

13. Milyennek ítéli meg...

1 - Nagyon rossz, 2 - Rossz, 3 - Jó, 4 - Nagyon jó

Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4
az egészségi állapotát?				
az edzettségi állapotát?				
az életminőségét?				
egészségmagatartási szokásait?				
egészségtudatosságát?				

Értékközlítés

14. Milyen jellemző jegyek szükségesek ahhoz, hogy testnevelő tanár példamutató legyen? A válaszlehetőségek közül kérjük jelölje az egyetértés szintjét!

1 - Egyáltalán nem értek egyet, 2 - Nem értek egyet, 3 - Egyetértek, 4 - Teljes mértékben egyetértek

Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4
Felkészültség				
Empátia/Segítőkézség				
Gyermekek központúság				
Határozottság				
Következetesség				
Őszinteség				
Szorgalom/Kitartás				
Hitelesség				

15. Milyen szerepet és feladatot tulajdonít a helyes egészségmagatartás kialakításában az alábbi állításoknak tanórán és tanórán kívül? A válaszlehetőségek közül kérjük jelölje az egyetértés szintjét!

1 - Egyáltalán nem értek egyet, 2 - Nem értek egyet, 3 - Egyetértek, 4 - Teljes mértékben egyetértek

Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4
Személyes példamutatás				
Motiválás				
Mozgás és sport megszerettetése				
Egészségtudatos szokásrendszer/életmód kialakítása				
Sokoldalú mozgásfejlesztés				
Folyadékfogyasztási-táplálkozási szokások kialakítása				
Helyes testtartás kialakítása				
Káros egészségmagatartási szokások elkerülése				
Higiéniai szokások kialakítása				
Preventív szemlélet kialakítása				

16. Mely egészségmagatartási tényezők közvetítésére fekteti a legnagyobb hangsúlyt oktatása/tanítása során? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

- ☐ Táplálkozás
- ☐ Fizikai aktivitás
- ☐ Egészségkárosító magatartásformák megelőzése
- ☐ Személyi higiéné
- ☐ Lelki egyensúly megteremtése
- ☐ Szociális kapcsolatok kialakítása, fenntartása
- ☐ Munka és a pihenés optimális mértéke

17. Milyen gyakran alkalmazza tanóra keretén belül az alábbi módszereket, eszközöket, amelyek formálják a tanulók életmódját és egészségmagatartását?

1 - Nem alkalmazom ezt a módszert, 2 - Évente, 3 - Félévente, 4 - Havonta, 5 - Hetente, 6 - Minden tanórán, vagy majdnem minden tanórán

Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4	5	6
Előadás						
Magyarázat						
Bemutató						
Történetmesélés						
Tanulók kiselőadásai						
Megbeszélés						
Ötletbörze						
Vita						
Szemléltetés						
Munkáltató módszer						
Tanulási szerződés						
Kooperatív oktatási módszer						
Szimuláció, szerepjáték, dráma és játék						
Kirándulás						
Házi feladat						
A tanulók önálló elemző munkája						
Közvetett felvilágosítás (a nevelő oldaláról kiinduló társadalmi és közösségi értékű téma)						

Projektmunka						
IKT eszközök (digitális taneszközök, mérőeszközök, virtuális sportszerek, online elérhető tankönyvek)						
Analóg eszközök (taneszközök, mérőeszközök, sportszerek, tankönyvek)						
Játékos feladatmegoldások élményalapú tananyagfeldolgozás						

18. Milyen gyakran alkalmazza a szokások kialakítására az alábbi módszereket?

1 - Nem alkalmazom ezt a módszert, 2 - Évente, 3 - Félévente, 4 - Havonta, 5 - Hetente, 6 - Minden tanórán, vagy majdnem minden tanórán
 Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4	5	6
Követelés						
Gyakoroltatás						
Hibajavítás						
Segítségadás						
Ösztönzés						
Ellenőrzés						
Értékelés						

19. Milyen gyakran alkalmazza az alábbi nevelési módszereket a magatartási-tevékenységi modellek közvetítésére?

1 - Nem alkalmazom ezt a módszert, 2 - Évente, 3 - Félévente, 4 - Havonta, 5 - Hetente, 6 - Minden tanórán, vagy majdnem minden tanórán
 Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4	5	6

Elbeszélés (élményszerű formában személyes élmények és tapasztalatok közvetítése)						
Modellértékű személyek bemutatása (erkölcsi normák és elvek gyakorlati megvalósulása)						
Műalkotás (irodalom, képzőművészet, zenemű, film)						
Személyes példaadás						
Személyes részvétel a közösségi tevékenységben						
Pozitív egyéni minták kiemelése a közösség életéből (tapasztalati mintát ad, normákat mutat be, illetve segít szelektálni a tevékenységek között)						
Pozitív csoportos minták kiemelése a közösség életéből (tapasztalati mintát ad, normákat mutat be, illetve segít szelektálni a tevékenységek között)						

20. Mely tanórán kívüli programok szervezésében szokott részt venni, melyek alakítják a tanulók egészségtudatosságát?

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

- ☐ Tanórán kívüli sportversenyek, vetélkedők
- ☐ Sportnap
- ☐ Családi nap
- ☐ Egészségnap
- ☐ Túrák szervezése
- ☐ Házibajnokság szervezése
- ☐ Online kihívások
- ☐ Sportágválasztó
- ☐ Tanár-diák mérkőzés
- ☐ Délutáni sportfoglalkozás
- ☐ Nem szoktam tanórán kívüli sportprogramot szervezni

☐ Egyéb

A testnevelés célja

Ön szerint mi a testnevelés célja a köznevelésben? Kérjük értékelje az alábbi állításokat (1-4)!

- 1 - Egyáltalán nem értek egyet
- 2 - Nem értek egyet
- 3 - Egyetértek
- 4 - Teljes mértékben egyetértek

Soronként csak egyet jelöljön be.

21. Kondicionálás, fittség fejlesztése

1 2 3 4

22. A koordinációs képességek fejlesztése

1 2 3 4

23. Általános mozgásműveltség fejlesztése

1 2 3 4

24. Sportágak, mozgásanyagok technikájának megtanulása

1 2 3 4

25. Sportágak, mozgásanyagok taktikájának megtanulása

1 2 3 4

26. Sportágakban, mozgásanyagokban konkrét teljesítményszint elérése

1 2 3 4

27. A sportági és mozgásanyagokhoz kapcsolódó ismeretek fejlesztése

1 2 3 4

28. Saját testedzés megtervezése és a fittségi szint önálló fejlesztése

1 2 3 4

29. A rendszeres fizikai aktivitás jótékony hatásainak megismerése

1 2 3 4

30. Pozitív egészségmagatartási szokások kialakítása

1 2 3 4

31. Élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása

1 2 3 4

32. A társadalom elvárásaira való felkészítés

1 2 3 4

33. Kikapcsolódás, érezzék jól magukat a tanulók

1 2 3 4

34. A mozgás és sport megszerettetése

1 2 3 4

35. Közösségépítés

1 2 3 4

36. A teljes személyiség/jellem fejlesztése

1 2 3 4

37. Önismeret és önértékelés fejlesztése

1 2 3 4

38. Pszichés képességek fejlesztése (stressz-, konfliktuskezelés stb.)

1 2 3 4

39. Érzelmi, akarati tulajdonságok megerősítése

1 2 3 4

40. Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség

1 2 3 4

41. Preventív szemlélet kialakítása

1 2 3 4

42. Egészséges versenyszellem kialakítása

1 2 3 4

43. Vállalkozói szemlélet kialakítása

1 2 3 4

44. A testnevelés céljai közül az Ön számára mi a legfontosabb a köznevelésben?

A válaszlehetőségek közül maximum ötöt jelöljön meg!

- ☐ Kondicionálás, fittség fejlesztése
- ☐ A koordinációs képességek fejlesztése
- ☐ Általános mozgásműveltség fejlesztése
- ☐ Sportágak, mozgásanyagok technikájának megtanulása
- ☐ Sportágak, mozgásanyagok taktikájának megtanulása
- ☐ Sportágakban, mozgásanyagokban konkrét teljesítményszint elérése
- ☐ A sportági és mozgásanyagokhoz kapcsolódó ismeretek fejlesztése

- ☐ Saját testedzés megtervezése és a fittségi szint önálló fejlesztése
- ☐ A rendszeres fizikai aktivitás jótékony hatásainak megismerése
- ☐ A pozitív egészségmagatartás megalapozása
- ☐ Élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása
- ☐ A társadalom elvárásaira való felkészítés
- ☐ Kikapcsolódás, érezzék jól magukat a tanulók
- ☐ A mozgás és sport megszerettetése
- ☐ Közösségépítés
- ☐ A teljes személyiség fejlesztése
- ☐ Önismeret és önértékelés fejlesztése
- ☐ Pszichés képességek fejlesztése (stressz-, konfliktuskezelés stb.)
- ☐ Érzelmi, akarati tulajdonságok megerősítése
- ☐ Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség
- ☐ Preventív szemlélet kialakítása
- ☐ Egészséges versenyszellem kialakítása

2. számú melléklet – Szakvezetői kérdőív

Tisztelt Testnevelő Kolléga!

Molnár Anita, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskolájának hallgatója vagyok.

Kutatásunkkal az a célunk, hogy gyakorlati tudásra és tapasztalatra építve tudjuk a szakmánkat és a testnevelőtanár-képzést fejleszteni.

Nincsenek jó vagy rossz válaszok, kérjük, hogy őszintén, a tudásuknak, ismereteiknek, attitűdjüknek és gyakorlatuknak megfelelően válaszoljanak. A kutatás során a személyes adatokat anonim módon és bizalmasan kezeljük, az elemzés nem az egyes, hanem a jellemző jegyek bemutatására irányul.

A kérdőív kitöltése kb. 30-40 percet vesz igénybe - tudjuk ez nem kevés, de bízunk abban, hogy minél több kitöltött kérdőív kerül vissza hozzánk.

Ha bármi kérdés vagy kérés merül fel, kérem bátran keressen minket a molnar.anita@nye.hu címen.

Üdvözlettel és köszönettel,

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Sporttudományi Intézet, Eger
Nyíregyházi Egyetem, Testnevelés és Sporttudományi Intézet, Nyíregyháza

1. Nem

- ☐ Férfi
- ☐ Nő

2. Testmagasság (m)

3. Testtömeg (kg)

4. Mikor született (év, hónap, nap)?

Példa: 2000. január 7.

5. Mely egyetemen gyakorló iskolájában tanít? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

- ☐ Debreceni Egyetem
- ☐ Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
- ☐ Eötvös Lóránd Tudományegyetem
- ☐ Nyíregyházi Egyetem
- ☐ Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem
- ☐ Szegedi Tudományegyetem
- ☐ Pécsi Tudományegyetem

6. Iskolafok, ahol tanít (több válasz is lehetséges)

- ☐ Alsótagozat
- ☐ Felsőtagozat
- ☐ 4 évfolyamos középiskola
- ☐ 6/8 évfolyamos középiskola

7. Hány éve tanít testnevelést?

8. Hány éve szakvezetője/gyakorlatvezetője a testnevelő tanár szakos hallgatóknak?

9. Mi a legmagasabb felsőfokú szakmai/pedagógiai végzettsége? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

- ☐ BSc testnevelő-edző
- ☐ Tanító
- ☐ Általános iskolai testnevelő tanári diploma

- ☐ Középiskolai testnevelő tanári diploma
- ☐ Szakadző (BSc vagy főiskolai végzettségű)
- ☐ Okleveles szakadző (MSc)
- ☐ PhD fokozatom van
- ☐ Egyéb

Oktatói és nevelői tevékenység, karrier

10. Az Ön iskolájában megvalósul a mindennapos testnevelés? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Bizonyos évfolyamokon és/vagy osztályokban igen

11. A testnevelés tanítása mellett szokott testnevelőtanár-képzésben oktatni?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

12. A testnevelés tanítása mellett szokott tartani versenysport célú edzéseket? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

- ☐ Igen
- ☐ Nem

13. Az oktatás mellett szokott tartani szabadidősport célú edzéseket vagy foglalkozásokat? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

- ☐ Igen
- ☐ Nem

14. Amennyiben igen, hány év edzői tapasztalata van?

Egészségmagatartás

15. Milyennek ítéli meg...

1 - Nagyon rossz, 2 - Rossz, 3 - Jó, 4 - Nagyon jó

Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4
--	---	---	---	---

az egészségi állapotát?				
az edzettségi állapotát?				
az életminőségét?				
egészségmagatartási szokásait?				
egészségtudatosságát?				

Értékközzvetítés

16. Milyen jellemző jegyek szükségesek ahhoz, hogy testnevelő tanár példamutató legyen? A válaszlehetőségek közül kérjük jelölje az egyetértés szintjét!

1 - Egyáltalán nem értek egyet, 2 - Nem értek egyet, 3 - Egyetértek, 4 - Teljes mértékben egyetértek

Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4
Felkészültség				
Empátia/Segítőkézség				
Gyermekközpontúság				
Határozottság				
Következetesség				
Őszinteség				
Szorgalom/Kitartás				
Hitelesség				

17. Milyen szerepet és feladatot tulajdonít a helyes egészségmagatartás kialakításában az alábbi állításoknak tanórán és tanórán kívül? A válaszlehetőségek közül kérjük jelölje az egyetértés szintjét!

1 - Egyáltalán nem értek egyet, 2 - Nem értek egyet, 3 - Egyetértek, 4 - Teljes mértékben egyetértek

Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4
Személyes példamutatás				
Motiválás				
Mozgás és sport megszerettetése				
Egészségtudatos szokásrendszer/életmód kialakítása				
Sokoldalú mozgásfejlesztés				
Folyadékfogyasztási-táplálkozási szokások kialakítása				
Helyes testtartás kialakítása				
Káros egészségmagatartási szokások elkerülése				
Higiéniai szokások kialakítása				
Preventív szemlélet kialakítása				

18. Mely egészségmagatartási tényezők közvetítésére fekteti a legnagyobb hangsúlyt oktatása/tanítása során? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

- ☐ Táplálkozás
- ☐ Fizikai aktivitás
- ☐ Egészségkárosító magatartásformák megelőzése
- ☐ Személyi higiéné
- ☐ Lelki egyensúly megteremtése
- ☐ Szociális kapcsolatok kialakítása, fenntartása
- ☐ Munka és a pihenés optimális mértéke

19. Milyen gyakran alkalmazza tanóra keretén belül az alábbi módszereket, eszközöket, amelyek formálják a tanulók életmódját és egészségmagatartását?

1 - Nem alkalmazom ezt a módszert, 2 - Évente, 3 - Félévente, 4 - Havonta, 5 - Hetente, 6 - Minden tanórán, vagy majdnem minden tanórán

Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4	5	6
Előadás						
Magyarázat						
Bemutató						
Történetmesélés						
Tanulók kiselőadásai						
Megbeszélés						
Ötletbörze						
Vita						
Szemléltetés						
Munkáltató módszer						
Tanulási szerződés						
Kooperatív oktatási módszer						
Szimuláció, szerepjáték, dráma és játék						
Kirándulás						
Házi feladat						
A tanulók önálló elemző munkája						
Közvetett felvilágosítás (a nevelő oldaláról kiinduló társadalmi és közösségi értékű téma)						
Projektmunka						

IKT eszközök (digitális taneszközök, mérőeszközök, virtuális sportszerek, online elérhető tankönyvek)						
Analóg eszközök (taneszközök, mérőeszközök, sportszerek, tankönyvek)						
Játékos feladatmegoldások élményalapú tananyag-feldolgozás						

20. Milyen gyakran alkalmazza a szokások kialakítására az alábbi módszereket?

1 - Nem alkalmazom ezt a módszert, 2 - Évente, 3 - Félévente, 4 - Havonta, 5 - Hetente, 6 - Minden tanórán, vagy majdnem minden tanórán

Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4	5	6
Követelés						
Gyakoroltatás						
Hibajavítás						
Segítségadás						
Ösztönzés						
Ellenőrzés						
Értékelés						

21. Milyen gyakran alkalmazza az alábbi nevelési módszereket a magatartási-tevékenységi modellek közvetítésére?

1 - Nem alkalmazom ezt a módszert, 2 - Évente, 3 - Félévente, 4 - Havonta, 5 - Hetente, 6 - Minden tanórán, vagy majdnem minden tanórán

Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4	5	6
Elbeszélés (élményszerű formában személyes élmények és tapasztalatok közvetítése)						

Modellértékű személyek bemutatása (erkölcsi normák és elvek gyakorlati megvalósulása)						
Műalkotás (irodalom, képzőművészet, zenemű, film)						
Személyes példaadás						
Személyes részvétel a közösségi tevékenységben						
Pozitív egyéni minták kiemelése a közösség életéből (tapasztalati mintát ad, normákat mutat be, illetve segít szelektálni a tevékenységek között)						
Pozitív csoportos minták kiemelése a közösség életéből (tapasztalati mintát ad, normákat mutat be, illetve segít szelektálni a tevékenységek között)						

22. Mely tanórán kívüli programok szervezésében szokott részt venni, melyek alakítják a tanulók egészségtudatosságát?

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

- ☐ Tanórán kívüli sportversenyek, vetélkedők
- ☐ Sportnap
- ☐ Családi nap
- ☐ Egészségnap
- ☐ Túrák szervezése
- ☐ Házibajnokság szervezése
- ☐ Online kihívások
- ☐ Sportágválasztó
- ☐ Tanár-diák mérkőzés
- ☐ Délutáni sportfoglalkozás
- ☐ Nem szoktam tanórán kívüli sportprogramot szervezni
- ☐ Egyéb

A testnevelés célja

Ön szerint mi a testnevelés célja a köznevelésben? Kérjük értékelje az alábbi állításokat (1-4)!

- 1 - Egyáltalán nem értek egyet
- 2 - Nem értek egyet
- 3 - Egyetértek
- 4 - Teljes mértékben egyetértek

Soronként csak egyet jelöljön be.

23. Kondicionálás, fittség fejlesztése

1 2 3 4

24. A koordinációs képességek fejlesztése

1 2 3 4

25. Általános mozgásműveltség fejlesztése

1 2 3 4

26. Sportágak, mozgásanyagok technikájának megtanulása

1 2 3 4

27. Sportágak, mozgásanyagok taktikájának megtanulása

1 2 3 4

28. Sportágakban, mozgásanyagokban konkrét teljesítményszint elérése

1 2 3 4

29. A sportági és mozgásanyagokhoz kapcsolódó ismeretek fejlesztése

1 2 3 4

30. Saját testedzés megtervezése és a fittségi szint önálló fejlesztése

1 2 3 4

31. A rendszeres fizikai aktivitás jótékony hatásainak megismerése

1 2 3 4

32. Pozitív egészségmagatartási szokások kialakítása

1 2 3 4

33. Élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása

1 2 3 4

34. A társadalom elvárásaira való felkészítés

1 2 3 4

35. Kikapcsolódás, érezzék jól magukat a tanulók

1 2 3 4

36. A mozgás és sport megszerettetése

1 2 3 4

37. Közösségépítés

1 2 3 4

38. A teljes személyiség/jellem fejlesztése

1 2 3 4

39. Önismeret és önértékelés fejlesztése

1 2 3 4

40. Pszichés képességek fejlesztése (stressz-, konfliktuskezelés stb.)

1 2 3 4

41. Érzelmi, akarati tulajdonságok megerősítése

1 2 3 4

42. Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség

1 2 3 4

43. Preventív szemlélet kialakítása

1 2 3 4

44. Egészséges versenyszellem kialakítása

1 2 3 4

45. Vállalkozói szemlélet kialakítása

1 2 3 4

46. A testnevelés céljai közül az Ön számára mi a legfontosabb a köznevelésben?

A válaszlehetőségek közül maximum ötöt jelöljön meg!

- ☐ Kondicionálás, fittség fejlesztése
- ☐ A koordinációs képességek fejlesztése
- ☐ Általános mozgásműveltség fejlesztése
- ☐ Sportágak, mozgásanyagok technikájának megtanulása
- ☐ Sportágak, mozgásanyagok taktikájának megtanulása
- ☐ Sportágakban, mozgásanyagokban konkrét teljesítményszint elérése
- ☐ A sportági és mozgásanyagokhoz kapcsolódó ismeretek fejlesztése
- ☐ Saját testedzés megtervezése és a fittségi szint önálló fejlesztése
- ☐ A rendszeres fizikai aktivitás jótékony hatásainak megismerése

- ☐ A pozitív egészségmagatartás megalapozása
- ☐ Élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása
- ☐ A társadalom elvárásaira való felkészítés
- ☐ Kikapcsolódás, érezzék jól magukat a tanulók
- ☐ A mozgás és sport megszerettetése
- ☐ Közösségépítés
- ☐ A teljes személyiség fejlesztése
- ☐ Önismeret és önértékelés fejlesztése
- ☐ Pszichés képességek fejlesztése (stressz-, konfliktuskezelés stb.)
- ☐ Érzelmi, akarati tulajdonságok megerősítése
- ☐ Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség
- ☐ Preventív szemlélet kialakítása
- ☐ Egészséges versenyszellem kialakítása

3. számú melléklet – Testnevelő tanári kérdőív

Tisztelt testnevelő tanár!

Molnár Anita, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskolájának hallgatója vagyok.

Kutatásunkkal az a célunk, hogy gyakorlati tudásra és tapasztalatra építve tudjuk a szakmánkat és a testnevelőtanár-képzést fejleszteni.

Nincsenek jó vagy rossz válaszok, kérjük, hogy őszintén, a tudásuknak, ismereteiknek, attitűdjüknek és gyakorlatuknak megfelelően válaszoljanak. A kutatás során a személyes adatokat anonim módon és bizalmasan kezeljük, az elemzés nem az egyes, hanem a jellemző jegyek bemutatására irányul.

A kérdőív kitöltése kb. 30-40 percet vesz igénybe - tudjuk ez nem kevés, de bízunk abban, hogy minél több kitöltött kérdőív kerül vissza hozzánk.

Ha bármilyen kérdés vagy kérés merül fel, kérem bátran keressen minket a molnar.anita@nye.hu címen.

Üdvözlettel és köszönettel,

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Sporttudományi Intézet, Eger
Nyíregyházi Egyetem, Testnevelés és Sporttudományi Intézet, Nyíregyháza

1. Nem

- ☐ Férfi
- ☐ Nő

2. Testmagasság (m)

3. Testtömeg (kg)

4. Mikor született (év, hónap, nap)?

Példa: 2000. január 7.

5. Milyen fenntartású iskolában tanít?

- ☐ Állami
- ☐ Egyházi
- ☐ Felsőoktatási intézmény gyakorló iskolája
- ☐ Alapítványi
- ☐ Egyesületi

6. Iskolafok, ahol tanít (több válasz is lehetséges)

- ☐ Alsótagozat
- ☐ Felsőtagozat
- ☐ 4 évfolyamos középiskola
- ☐ 6/8 évfolyamos középiskola

7. Hány éve tanít testnevelést?

8. Részt vesz testnevelő tanár szakos hallgatók gyakorlatának vezetésében (szakvezetőként, mentortanárként, konzulens tanárként)?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

9. Amennyibe igen, hány év szakvezetői/gyakorlatvezetői tapasztalata van?

10. Mi a legmagasabb felsőfokú szakmai/pedagógiai végzettsége? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

- ☐ BSc testnevelő-edző
- ☐ Tanító
- ☐ Általános iskolai testnevelő tanári diploma
- ☐ Középiskolai testnevelő tanári diploma

- ☐ Szakedző (BSc vagy főiskolai végzettségű)
- ☐ Okleveles szakedző (MSc)
- ☐ PhD fokozatom van
- ☐ Egyéb

Oktatói és nevelői tevékenység, karrier

11. Az Ön iskolájában megvalósul a mindennapos testnevelés? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Bizonyos évfolyamokon és/vagy osztályokban igen

12. A testnevelés tanítása mellett szokott testnevelőtanár-képzésben oktatni?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

13. A testnevelés tanítása mellett szokott tartani versenysport célú edzéseket? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

- ☐ Igen
- ☐ Nem

14. Az oktatás mellett szokott tartani szabadidősport célú edzéseket vagy foglalkozásokat? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

- ☐ Igen
- ☐ Nem

15. Amennyiben igen, hány év edzői tapasztalata van?

Egészségmagatartás

16. Milyennek ítéli meg...

1 - Nagyon rossz, 2 - Rossz, 3 - Jó, 4 - Nagyon jó

Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4
az egészségi állapotát?				

az edzettségi állapotát?				
az életminőségét?				
egészségmagatartási szokásait?				
egészségtudatosságát?				

Értékközvetítés

17. Milyen jellemző jegyek szükségesek ahhoz, hogy testnevelő tanár példamutató legyen? A válaszlehetőségek közül kérjük jelölje az egyetértés szintjét!

1 - Egyáltalán nem értek egyet, 2 - Nem értek egyet, 3 - Egyetértek, 4 - Teljes mértékben egyetértek

Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4
Felkészültség				
Empátia/Segítőkézség				
Gyermekközpontúság				
Határozottság				
Következetesség				
Őszinteség				
Szorgalom/Kitartás				
Hitelesség				

18. Milyen szerepet és feladatot tulajdonít a helyes egészségmagatartás kialakításában az alábbi állításoknak tanórán és tanórán kívül? A válaszlehetőségek közül kérjük jelölje az egyetértés szintjét!

1 - Egyáltalán nem értek egyet, 2 - Nem értek egyet, 3 - Egyetértek, 4 - Teljes mértékben egyetértek

Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4
Személyes példamutatás				
Motiválás				
Mozgás és sport megszerettetése				
Egészségtudatos szokásrendszer/életmód kialakítása				
Sokoldalú mozgásfejlesztés				
Folyadékfogyasztási-táplálkozási szokások kialakítása				
Helyes testtartás kialakítása				
Káros egészségmagatartási szokások elkerülése				
Higiéniai szokások kialakítása				
Preventív szemlélet kialakítása				

19. Mely egészségmagatartási tényezők közvetítésére fekteti a legnagyobb hangsúlyt oktatása/tanítása során? A válaszlehetőségek közül egyet jelöljön meg!

- ☐ Táplálkozás
- ☐ Fizikai aktivitás
- ☐ Egészségkárosító magatartásformák megelőzése
- ☐ Személyi higiéné
- ☐ Lelki egyensúly megteremtése
- ☐ Szociális kapcsolatok kialakítása, fenntartása
- ☐ Munka és a pihenés optimális mértéke

20. Milyen gyakran alkalmazza tanóra keretén belül az alábbi módszereket, eszközöket, amelyek formálják a tanulók életmódját és egészségmagatartását?

1 - Nem alkalmazom ezt a módszert, 2 - Évente, 3 - Félévente, 4 - Havonta, 5 - Hetente, 6 - Minden tanórán, vagy majdnem minden tanórán

Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4	5	6
Előadás						
Magyarázat						
Bemutató						
Történetmesélés						
Tanulók kiselőadásai						
Megbeszélés						
Ötletbörze						
Vita						
Szemléltetés						
Munkáltató módszer						
Tanulási szerződés						
Kooperatív oktatási módszer						
Szimuláció, szerepjáték, dráma és játék						
Kirándulás						
Házi feladat						
A tanulók önálló elemző munkája						
Közvetett felvilágosítás (a nevelő oldaláról kiinduló társadalmi és közösségi értékű téma)						
Projektmunka						
IKT eszközök (digitális taneszközök, mérőeszközök, virtuális sportszerek, online elérhető tankönyvek)						
Analóg eszközök (taneszközök, mérőeszközök, sportszerek, tankönyvek)						

Játékos feladatmegoldások élményalapú tananyag-feldolgozás						
--	--	--	--	--	--	--

21. Milyen gyakran alkalmazza a szokások kialakítására az alábbi módszereket?

1 - Nem alkalmazom ezt a módszert, 2 - Évente, 3 - Félévente, 4 - Havonta, 5 - Hetente, 6 - Minden tanórán, vagy majdnem minden tanórán

Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4	5	6
Követelés						
Gyakoroltatás						
Hibajavítás						
Segítségadás						
Ösztönzés						
Ellenőrzés						
Értékelés						

22. Milyen gyakran alkalmazza az alábbi nevelési módszereket a magatartási-tevékenységi modellek közvetítésére?

1 - Nem alkalmazom ezt a módszert, 2 - Évente, 3 - Félévente, 4 - Havonta, 5 - Hetente, 6 - Minden tanórán, vagy majdnem minden tanórán

Soronként csak egyet jelöljön be.

	1	2	3	4	5	6
Elbeszélés (élményszerű formában személyes élmények és tapasztalatok közvetítése)						
Modellértékű személyek bemutatása (erkölcsi normák és elvek gyakorlati megvalósulása)						
Műalkotás (irodalom, képzőművészet, zenemű, film)						

Személyes példaadás						
Személyes részvétel a közösségi tevékenységben						
Pozitív egyéni minták kiemelése a közösség életéből (tapasztalati mintát ad, normákat mutat be, illetve segít szelektálni a tevékenységek között)						
Pozitív csoportos minták kiemelése a közösség életéből (tapasztalati mintát ad, normákat mutat be, illetve segít szelektálni a tevékenységek között)						

23. Mely tanórán kívüli programok szervezésében szokott részt venni, melyek alakítják a tanulók egészségtudatosságát?

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

- ☐ Tanórán kívüli sportversenyek, vetélkedők
- ☐ Sportnap
- ☐ Családi nap
- ☐ Egészségnap
- ☐ Túrák szervezése
- ☐ Házibajnokság szervezése
- ☐ Online kihívások
- ☐ Sportágválasztó
- ☐ Tanár-diák mérkőzés
- ☐ Délutáni sportfoglalkozás
- ☐ Nem szoktam tanórán kívüli sportprogramot szervezni
- ☐ Egyéb

A testnevelés célja

Ön szerint mi a testnevelés célja a köznevelésben? Kérjük értékelje az alábbi állításokat (1-4)!

- 1 - Egyáltalán nem értek egyet
- 2 - Nem értek egyet
- 3 - Egyetértek
- 4 - Teljes mértékben egyetértek

Soronként csak egyet jelöljön be.

24. Kondicionálás, fittség fejlesztése

1 2 3 4

25. A koordinációs képességek fejlesztése

1 2 3 4

26. Általános mozgásműveltség fejlesztése

1 2 3 4

27. Sportágak, mozgásanyagok technikájának megtanulása

1 2 3 4

28. Sportágak, mozgásanyagok taktikájának megtanulása

1 2 3 4

29. Sportágakban, mozgásanyagokban konkrét teljesítményszint elérése

1 2 3 4

30. A sportági és mozgásanyagokhoz kapcsolódó ismeretek fejlesztése

1 2 3 4

31. Saját testedzés megtervezése és a fittségi szint önálló fejlesztése

1 2 3 4

32. A rendszeres fizikai aktivitás jótékony hatásainak megismerése

1 2 3 4

33. Pozitív egészségmagatartási szokások kialakítása

1 2 3 4

34. Élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása

1 2 3 4

35. A társadalom elvárásaira való felkészítés

1 2 3 4

36. Kikapcsolódás, érezzék jól magukat a tanulók

1 2 3 4

37. A mozgás és sport megszerettetése

1 2 3 4

38. Közösségépítés

1 2 3 4

39. A teljes személyiség/jellem fejlesztése

1 2 3 4

40. Önismeret és önértékelés fejlesztése

1 2 3 4

41. Pszichés képességek fejlesztése (stressz-, konfliktuskezelés stb.)

1 2 3 4

42. Érzelmi, akaratilag tulajdonságok megerősítése

1 2 3 4

43. Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség

1 2 3 4

44. Preventív szemlélet kialakítása

1 2 3 4

45. Egészséges versenyszellem kialakítása

1 2 3 4

46. Vállalkozói szemlélet kialakítása

1 2 3 4

47. A testnevelés céljai közül az Ön számára mi a legfontosabb a köznevelésben?

A válaszlehetőségek közül maximum ötöt jelöljön meg!

- ☐ Kondicionálás, fittség fejlesztése
- ☐ A koordinációs képességek fejlesztése
- ☐ Általános mozgásműveltség fejlesztése
- ☐ Sportágak, mozgásanyagok technikájának megtanulása
- ☐ Sportágak, mozgásanyagok taktikájának megtanulása
- ☐ Sportágakban, mozgásanyagokban konkrét teljesítményszint elérése
- ☐ A sportági és mozgásanyagokhoz kapcsolódó ismeretek fejlesztése
- ☐ Saját testedzés megtervezése és a fittségi szint önálló fejlesztése
- ☐ A rendszeres fizikai aktivitás jótékony hatásainak megismerése
- ☐ A pozitív egészségmagatartás megalapozása
- ☐ Élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása
- ☐ A társadalom elvárásaira való felkészítés
- ☐ Kikapcsolódás, érezzék jól magukat a tanulók

- ☐ A mozgás és sport megszerettetése
- ☐ Közösségépítés
- ☐ A teljes személyiség fejlesztése
- ☐ Önismeret és önértékelés fejlesztése
- ☐ Pszichés képességek fejlesztése (stressz-, konfliktuskezelés stb.)
- ☐ Érzelmi, akarati tulajdonságok megerősítése
- ☐ Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség
- ☐ Preventív szemlélet kialakítása
- ☐ Egészséges versenyszellem kialakítása

4. számú melléklet – Tanulói kérdőív

Kedves Tanuló!

Molnár Anita, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskolájának hallgatója vagyok. Kutatásunkkal az a célunk, hogy gyakorlati tudásra és tapasztalatra építve tudjuk a testnevelés tantárgy oktatását és a testnevelőtanár-képzést fejleszteni.

A kérdőív kitöltése önkéntes, anonim. Az eredmények kizárólag összesítve kerülnek bemutatásra, az egyéni jellemzők beazonosítására nincs lehetőség. A kérdőív kitöltése maximum 15-20 percet vesz igénybe - tudjuk ez nem kevés, de bízunk abban, hogy minél több kitöltött kérdőív kerül vissza hozzánk.

Ha bármilyen kérdés vagy kérés merül fel, bátran keress minket a molnar.anita@nye.hu címen.

Üdvözlettel és köszönettel,

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Sporttudományi Intézet, Eger

Nyíregyházi Egyetem, Testnevelés és Sporttudományi Intézet, Nyíregyháza

1. Milyen nemű vagy?

- ☐ Fiú
- ☐ Lány

2. Milyen magas vagy (m)?

3. Hány kiló vagy (kg)?

4. Mikor születted (év, hónap, nap)?

Példa: 2000. január 7.

5. Mely egyetem gyakorló iskolájában tanulsz?

- ☐ Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
- ☐ Nyíregyházi Egyetem

6. Iskolafok, ahol tanulsz

- ☐ 4 évfolyamos középiskola
- ☐ 6/8 évfolyamos középiskola

7. Hanyadik osztályba jársz?

- ☐ 9.
- ☐ 10.
- ☐ 11.
- ☐ 12.

Iskolai és iskolán kívüli sporttevékenység

8. Az iskolában megvalósul a mindennapos testnevelés? A válaszlehetőségek közül egyet jelölj meg!

- ☐ Igen
- ☐ Nem

9. Részt szoktál venni a mindennapos testnevelés órákon?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Részben, mert iskolai sportkörben/sportegyesületben/egyéb sportkörben végzek sporttevékenységet

10. Milyennek ítéled meg...

1 - Nagyon rossz, 2 - Rossz, 3 - Jó, 4 - Nagyon jó

	1	2	3	4
a testnevelés órákat hangulatát?				
testnevelés órák változatosságát?				
testnevelő tanára szakmai felkészültségét?				
testnevelő tanára tanári attitűdjét?				
mindennapos testnevelést?				

az iskolai testnevelés órán kívüli sportprogramokat?				
--	--	--	--	--

11. A testnevelés órán kívül szoktál részt venni versenysport célú edzéseken? A válaszlehetőségek közül egyet jelölj meg!

- ☐ Igen
☐ Nem

12. Amennyiben igen, hány éve sportolsz versenyszerűen?

13. Testnevelés órán kívül szabadidődben szoktál fizikai aktivitást végezni? A válaszlehetőségek közül egyet jelölj meg!

- ☐ Igen
☐ Nem

14. Milyen szinten sportolsz?

- ☐ Iskolai sportkör
☐ Versenyszerű/egyesületi
☐ Hobbi
☐ Nem sportolok

Egészségmagatartás

15. Milyennek ítéled meg...

1 - Nagyon rossz, 2 - Rossz, 3 - Jó, 4 - Nagyon jó

Soronként csak egyet jelölj be.

	1	2	3	4
az egészségi állapotát?				
az edzettségi állapotát?				
az életminőségét?				
egészségmagatartási szokásait?				
egészségtudatosságát?				

16. Milyen jellemző jegyek szükségesek ahhoz, hogy testnevelő tanárod példamutató legyen? A válaszlehetőségek közül kérjük jelöld az egyetértés szintjét!

1 - Egyáltalán nem értek egyet, 2 - Nem értek egyet, 3 - Egyetértek, 4 - Teljes mértékben egyetértek

Soronként csak egyet jelölj be.

	1	2	3	4
Felkészültség				
Empátia/Segítőkézség				
Gyermekek központúság				
Határozottság				
Következetesség				
Őszinteség				
Szorgalom/Kitartás				
Hitelesség				

17. Hogyan valósul meg a testnevelő tanárod által az egészségtudatos magatartás közvetítése tanórán és tanórán kívül? A válaszlehetőségek közül kérjük jelöld az egyetértés szintjét!

1 - Egyáltalán nem értek egyet, 2 - Nem értek egyet, 3 - Egyetértek, 4 - Teljes mértékben egyetértek

Soronként csak egyet jelölj be.

	1	2	3	4
Személyes példamutatás				
Motiválás				
Mozgás és sport megszerettetése				

Egészségtudatos szokásrendszer/életmód kialakítása				
Sokoldalú mozgásfejlesztés				
Folyadékfogyasztási-táplálkozási szokások kialakítása				
Helyes testtartás kialakítása				
Káros egészségmagatartási szokások elkerülése				
Higiéniai szokások kialakítása				
Preventív szemlélet kialakítása				

18. Mely egészségmagatartási tényezők közvetítésére fekteti a testnevelő tanárod a legnagyobb hangsúlyt a tanítás során? A válaszlehetőségek közül egyet jelölj meg!

- ☐ Táplálkozás
- ☐ Fizikai aktivitás
- ☐ Egészségkárosító magatartásformák megelőzése
- ☐ Személyi higiéné
- ☐ Lelki egyensúly megteremtése
- ☐ Szociális kapcsolatok kialakítása, fenntartása
- ☐ Munka és a pihenés optimális mértéke

19. Milyen gyakran alkalmazza a testnevelő tanárod a tanóra keretén belül az alábbi módszereket, eszközöket, amelyek formálják az életmódod és az egészségmagatartásod?

1 - Nem alkalmazom ezt a módszert, 2 - Évente, 3 - Félévente, 4 - Havonta, 5 - Hetente, 6 - Minden tanórán, vagy majdnem minden tanórán
 Soronként csak egyet jelölj be.

	1	2	3	4	5	6
Előadás						
Magyarázat						

Bemutató						
Történetmesélés						
Tanulók kiselőadásai						
Megbeszélés						
Ötletbörze						
Vita						
Szemléltetés						
Munkáltató módszer						
Tanulási szerződés						
Kooperatív oktatási módszer						
Szimuláció, szerepjáték, dráma és játék						
Kirándulás						
Házi feladat						
A tanulók önálló elemző munkája						
Közvetett felvilágosítás (a nevelő oldaláról kiinduló társadalmi és közösségi értékű téma)						
Projektmunka						
IKT eszközök (digitális taneszközök, mérőeszközök, virtuális sportszerek, online elérhető tankönyvek)						
Analóg eszközök (taneszközök, mérőeszközök, sportszerek, tankönyvek)						
Játékos feladatmegoldások élményalapú tananyag-feldolgozás						

20. Milyen gyakran alkalmazza a testnevelő tanárod a szokások kialakítására az alábbi módszereket?

1 - Nem alkalmazom ezt a módszert, 2 - Évente, 3 - Félévente, 4 - Havonta, 5 - Hetente, 6 - Minden tanórán, vagy majdnem minden tanórán

Soronként csak egyet jelölj be.

	1	2	3	4	5	6
Követelés						
Gyakoroltatás						
Hibajavítás						
Segítségadás						
Ösztönzés						
Ellenőrzés						
Értékelés						

21. Milyen gyakran alkalmazza a testnevelő tanárod az alábbi nevelési módszereket a magatartási-tevékenységi modellek közvetítésére?

1 - Nem alkalmazom ezt a módszert, 2 - Évente, 3 - Félévente, 4 - Havonta, 5 - Hetente, 6 - Minden tanórán, vagy majdnem minden tanórán

Soronként csak egyet jelölj be.

	1	2	3	4	5	6
Elbeszélés (élményszerű formában személyes élmények és tapasztalatok közvetítése)						
Modellértékű személyek bemutatása (erkölcsi normák és elvek gyakorlati megvalósulása)						
Műalkotás (irodalom, képzőművészet, zenemű, film)						
Személyes példaadás						
Személyes részvétel a közösségi tevékenységben						

Pozitív egyéni minták kiemelése a közösség életéből (tapasztalati mintát ad, normákat mutat be, illetve segít szelektálni a tevékenységek között)						
Pozitív csoportos minták kiemelése a közösség életéből (tapasztalati mintát ad, normákat mutat be, illetve segít szelektálni a tevékenységek között)						

22. Mely tanórán kívüli sportprogramokon szoktál részt venni az iskolában?

Válaszd ki az összeset, amely érvényes.

- ☐ Tanórán kívüli sportversenyek, vetélkedők
- ☐ Sportnap
- ☐ Családi nap
- ☐ Egészségnap
- ☐ Túrák szervezése
- ☐ Házibajnokság szervezése
- ☐ Online kihívások
- ☐ Sportágválasztó
- ☐ Tanár-diák mérkőzés
- ☐ Délutáni sportfoglalkozás
- ☐ Nem szoktam tanórán kívüli sportprogramot szervezni
- ☐ Egyéb

A testnevelés célja

Véleményed szerint mi a testnevelés célja az iskolában? Kérjük értékeld az alábbi állításokat (1-4)!

- 1 - Egyáltalán nem értek egyet
- 2 - Nem értek egyet
- 3 - Egyetértek
- 4 - Teljes mértékben egyetértek

Soronként csak egyet jelölj be.

23. Kondicionálás, fittség fejlesztése

1 2 3 4

24. A koordinációs képességek fejlesztése

1 2 3 4

25. Általános mozgásműveltség fejlesztése

1 2 3 4

26. Sportágak, mozgásanyagok technikájának megtanulása

1 2 3 4

27. Sportágak, mozgásanyagok taktikájának megtanulása

1 2 3 4

28. Sportágakban, mozgásanyagokban konkrét teljesítményszint elérése

1 2 3 4

29. A sportági és mozgásanyagokhoz kapcsolódó ismeretek fejlesztése

1 2 3 4

30. Saját testedzés megtervezése és a fittségi szint önálló fejlesztése

1 2 3 4

31. A rendszeres fizikai aktivitás jótékony hatásainak megismerése

1 2 3 4

32. Pozitív egészségmagatartási szokások kialakítása

1 2 3 4

33. Élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása

1 2 3 4

34. A társadalom elvárásaira való felkészítés

1 2 3 4

35. Kikapcsolódás, érezzék jól magukat a tanulók

1 2 3 4

36. A mozgás és sport megszerettetése

1 2 3 4

37. Közösségépítés

1 2 3 4

38. A teljes személyiség/jellem fejlesztése

1 2 3 4

39. Önismeret és önértékelés fejlesztése

1 2 3 4

40. Pszichés képességek fejlesztése (stressz-, konfliktuskezelés stb.)

1 2 3 4

41. Érzelmi, akarati tulajdonságok megerősítése

1 2 3 4

42. Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség

1 2 3 4

43. Preventív szemlélet kialakítása

1 2 3 4

44. Egészséges versenyszellem kialakítása

1 2 3 4

45. Vállalkozói szemlélet kialakítása

1 2 3 4

46. A testnevelés céljai közül számodra mi a legfontosabb az iskolában?

A válaszlehetőségek közül maximum ötöt jelölj meg!

- ☐ Kondicionálás, fittség fejlesztése
- ☐ A koordinációs képességek fejlesztése
- ☐ Általános mozgásműveltség fejlesztése
- ☐ Sportágak, mozgásanyagok technikájának megtanulása
- ☐ Sportágak, mozgásanyagok taktikájának megtanulása
- ☐ Sportágakban, mozgásanyagokban konkrét teljesítményszint elérése
- ☐ A sportági és mozgásanyagokhoz kapcsolódó ismeretek fejlesztése
- ☐ Saját testedzés megtervezése és a fittségi szint önálló fejlesztése
- ☐ A rendszeres fizikai aktivitás jótékony hatásainak megismerése
- ☐ A pozitív egészségmagatartás megalapozása
- ☐ Élethosszig tartó fizikailag aktív életmód megalapozása
- ☐ A társadalom elvárásaira való felkészítés
- ☐ Kikapcsolódás, érezzék jól magukat a tanulók
- ☐ A mozgás és sport megszerettetése
- ☐ Közösségépítés
- ☐ A teljes személyiség fejlesztése
- ☐ Önismeret és önértékelés fejlesztése
- ☐ Pszichés képességek fejlesztése (stressz-, konfliktuskezelés stb.)
- ☐ Érzelmi, akarati tulajdonságok megerősítése

- ☐ Fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettség
- ☐ Preventív szemlélet kialakítása
- ☐ Egészséges versenyszellem kialakítása

5. számú melléklet – Hallgatói strukturált interjú kérdései

Háttérkérdések

Neme?

Életkora?

Mely egyetem tanul?

Szakpárosítás?

Mikor kezdte egyetemi tanulmányait?

Sportági múlt (sportág/legmagasabb versenyzési szint)?

Egészségmagatartás

1. Milyen életmódot folytat (sportolási gyakoriság, étkezési szokások, káros szokások) és azt hogyan közvetíti a tanulói felé?
2. Mit tesz meg azért, hogy testi-lelki egészségét fenntartsa a mindennapokban?

Értékek, értékközvetítés

3. A testnevelés oktatása során mely értékeket tartja a legfontosabbnak?
4. Milyen tulajdonságokkal és tanári attitűddel kell rendelkezni egy testnevelő tanárnak, hogy példamutatóvá váljon?
5. Összefüggő tanítási gyakorlata során mely eszközöket, módszereket alkalmazza az értékközvetítésre?
6. Mely egészségmagatartási tényezők közvetítésére helyezi a legnagyobb hangsúlyt a tanítása során?

Testnevelés tantárgy célrendszere

7. Ismeri-e a Nemzeti alaptanterv és kerettanterv tartalmát? Amennyiben igen, az egyetemi tanulmányai vagy a gyakorlata alatt ismerte meg?
8. Melyek Ön szerint a testnevelés tantárgy legfontosabb céljai?

9. Összefüggő tanítási gyakorlata során ezeket a célokat milyen mértékben és milyen formában tudja megvalósítani? Melyek azok a tényezők, amik befolyásolják a célok megvalósulását?
10. Egy-egy döntéshozatali folyamat során mely célokat és értékeket részesíti előnyben?

Tanítással és a testnevelőtanár-képzéssel kapcsolatos meggyőződések, tapasztalatok, célok

11. Véleménye szerint a testnevelőtanár-képzésben melyek azok az értékek és tartalmi elemek, amelyek a legjobban segítettek felkészülni a tanításra és gyakorlatra?
12. Véleménye szerint melyek a testnevelőtanár-képzés hiányosságai, amelyen szükséges változtatni ahhoz, hogy gyakorlatát jobban teljesítse?
13. Véleménye szerint hogyan lehetne a képzést és a gyakorlatot közelebb hozni egymáshoz?
14. Mi a legfőbb célja a tanítással?

6. számú melléklet – Szakmódszertani kurzust oktatói és szakvezetői strukturált interjú kérdései

Háttérkérdések

Neme?

Életkora?

Munkavégzés helye?

Beosztása?

Mióta dolgozik egyetemi oktatóként/szakvezetőként?

Sportági múlt (sportág/legmagasabb versenyzési szint)?

Egészségmagatartás

1. Milyen életmódot folytat (sportolási gyakoriság, étkezési szokások, káros szokások) és azt hogyan közvetíti a tanulói/hallgatói felé?
2. Mit tesz meg azért, hogy testi-lelki egészségét fenntartsa a mindennapokban?

Értékek, értékközvetítés

3. A testnevelés tantárgy oktatásában mely értékeket tartja a legfontosabbnak?

4. Milyen tulajdonságokkal és tanári attitűddel kell rendelkezni egy testnevelő tanárnak, hogy példamutatóvá váljon?
5. Tanítása/oktatása során mely eszközöket, módszereket alkalmazza az értékközvetítésre?
6. Mely egészségmagatartási tényezők közvetítésére helyezi a legnagyobb hangsúlyt a tanítása/oktatása során?

Testnevelés tantárgy célrendszere

7. Tanítása/oktatása során ismerteti a Nemzeti alaptanterv és kerettanterv tartalmát a hallgatókkal? Amennyiben igen, mely tartalmi elemre helyezi a legnagyobb hangsúlyt?
8. Melyek Ön szerint a testnevelés tantárgy legfontosabb céljai?
9. A testnevelés tantárgy céljai közül mely célokat emeli ki a hallgatóknak, amelyre a legnagyobb hangsúlyt kell fektetniük? Melyek azok a tényezők, amik befolyásolják a célok megvalósulását a nevelési-oktatási folyamatban?
10. Ön szerint a hallgatók egy-egy döntéshozatali folyamat során mely célokat és értékeket részesítik előnyben?

Tanítással és a testnevelőtanár-képzéssel kapcsolatos meggyőződések, tapasztalatok

11. Véleménye szerint a testnevelőtanár-képzésben melyek azok az értékek és tartalmi elemek, amelyek a legjobban segítik a hallgatók felkészülését a tanításra és a gyakorlatra?
12. Véleménye szerint melyek a testnevelőtanár-képzés hiányosságai, amelyen szükséges változtatni ahhoz, hogy a hallgatók felkészültebbek legyen a gyakorlatuk során?
13. Véleménye szerint hogyan lehetne a képzést és a gyakorlatot közelebb hozni egymáshoz?
14. Milyen javaslatot tudna megfogalmazni a testnevelőtanár-képzés fejlesztésére?
15. Milyen javaslatokat fogalmazna meg a testnevelő tanár szakos hallgatóknak, hogy eredményesebb testnevelő tanárok legyenek?

7. számú melléklet – Mélyinterjú kérdései

Mélyinterjú a testnevelőtanár-képzés megújítására vonatkozó pilot programról a kidolgozó bizottsággal

Előzmények, okok feltárása

1. Milyen oka és előzménye van a pilot program kidolgozásának? Hogyan állították fel a program kidolgozásának bizottságait?
2. Miben látja a testnevelőtanár-képzés és a testnevelés tantárgy oktatásának hiányosságait, ami miatt a pilot programot ki kellett dolgozni?
3. Miben látja a legnagyobb különbséget a köznevelés és a testnevelőtanár-képzés között (KKK-NAT-KET között)?

Pilot program és kidolgozás jellemzői

4. Kinek milyen része és feladata volt a pilot program kidolgozásában?
5. Hogyan működött együtt a 3 egyetem a pilot program kidolgozásában?
6. Célok, értékek és tartalom szempontjából milyen változás történt a korábbi testnevelőtanár-képzés képzési és kimeneti követelményeihez és mintatantervéhez képest?
7. Milyen fejlődés történt a pilot program testnevelőtanár-képzésében?
8. Hogyan lehetett a köznevelést és a testnevelőtanár-képzést, azaz a képzést és a gyakorlatot közelebb hozni egymáshoz?
9. A pilot program mely területen nem hozott jelentős fejlődést?

Várható eredmények jelentősége

10. A kidolgozás során meg tudtak-e valósítani minden olyan változást, amelyet fontosnak tartottak a köznevelés és testnevelőtanár-képzés egységessége szempontjából? Amennyiben nem, mi az oka?
11. Előreláthatólag milyen eredményt és fejlődést vár a pilot program által?
12. Milyen további javaslatot tudna megfogalmazni, hogy eredményesebb legyen a testnevelőtanár-képzés, amely teljes mértékben felkészíti a hallgatókat a nevelési-oktatási folyamatra?
13. Van-e egyéb dolog, amit el szeretne mondani a programmal kapcsolatban?